

PRATİK

TARİH

DERS NOTLARI

TARİHE GİRİŞ

TARİHİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Tarih: Geçmişteki uygarlıkların gelişimini yer ve zaman göstererek, sebep sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayanarak objektif olarak inceleyen bilim dalıdır.

Tarihin Özellikleri

1. Tarih geçmişle ilgilenir.
2. Tarihin konusu insandır.
3. Yer ve zaman vardır.
4. Sebep-sonuç ilişkisi vardır.
5. Belgelere dayanır.
6. Objektiftir.
7. Deney ve gözlem metodu yoktur.

TARİH BİLİMİNİN GELİŞİMİ

A - YAZILIŞINA GÖRE TARİH

1. Hikayeci Tarih

- * Yer ve zaman var.
- * Sebep-sonuç yok.

2. Öğretici Tarih

- * Milli duyguları geliştirme amaçlanır
- * Sadece zaferler anlatılır.

3. Sosyal Tarih

- * Tarihin sosyal yönü anlatılır.
- * Duygusal değildir.

4. Kronik Tarih

- * oluş sırasına göre inceler.

5. Neden-Nasılca Tarih

- * Bilimseldir.
- * Olayları sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inceler.

B- KAPSAMINA GÖRE TARİH

1. Genel Tarih

- * Genel tarih olaylarını uygarlıkları ve etkileşimlerini inceler.

2. Özel (Milli) Tarih

- * Yalnız bir ulusun tarihini inceler.

C- KONUSUNA GÖRE TARİH

1. Siyasi Tarih
2. Uygarlık Tarihi
3. Sanat Tarihi
4. Kültür Tarihi
5. Bilim Tarihi
6. İktisat Tarihi
7. Dinler Tarihi

TARİHE YARDIMCI BİLİMLER

- Coğrafya** – Yer bilimi
Arkeolojik – Kazı bilimi
Nüvizmatik – Para bilimi
Kronoloji – Takvim bilimi
Antropoloji – İrk bilimi
Filoloji – Dil bilimi
Etnoloji – Kültür bilimi
Sigilogrofiya – Mühür bilimi
Diplomatik – Belgeler bilimi
Epigrafi – Kitabeler bilimi
Arşivcilik – Belgeleri saklama bilimi
Karbon14 – Yaş tespiti
Heraldik – Armalar bilimi
Paleografya – Yazı bilimi
Antroponomi – Kişi adı bilimi
Toponomi – Yer adları bilimi

TAKVİM BİLGİSİ

A. AY YILI ESASLI TAKVİM

- * Ayın dünya etrafında dönüşüne göre ayarlanmıştır.

- * İlk defa Sümerler yapmıştır

B. GÜNEŞ YILI ESASLI TAKVİM

- * Dünyanın güneş etrafında dönüşüne göre ayarlanmıştır.

- * İlk defa Mısırlılar kullanmıştır.

- * Yunan - Roma - Papa Gregor geliştirmiştir.

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

12 Hayvanlı Takvim

- * Güneş yılı esaslıdır.
- * İslamiyet'in kabulüyle terk edilmiştir.

Hicri Takvim

- * Ay yılı esaslıdır.
- * İslamiyet'in kabulü ile kullanılmaya başlanmıştır.

Celali Takvim

- * Güneş yılı esaslıdır.
- * Melikşah adına düzenlenmiştir.

Rumi Takvim

- * Osmanlılar mali alanda kullanmak için hazırlamışlardır.

- * Güneş yılı esaslıdır.

- * Başlangıcı Hicret'tir.

Miladi Takvim

- * Güneş yılı esaslıdır.
- * 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

ANADOLU'DA YERLEŞİM YERLERİ

A- Eskitaş (Paleolitik) Devri

Antalya; Karain, Beldibi Belbaşı

B- Ortataş (Mezolitik) Devri

Antalya - Beldibi
Ankara - Macunçay
Samsun - Tekkeköy
Göller Yöresi - Baradiz

C- Yenitaş (Neolitik) Devri

Diyarbakır - Çayönü (Üretimle ilgili ilk yerleşim yeri)
Konya - Çatalhöyük (İlk şehir yerleşimi)
Gaziantep - Sakçagözü

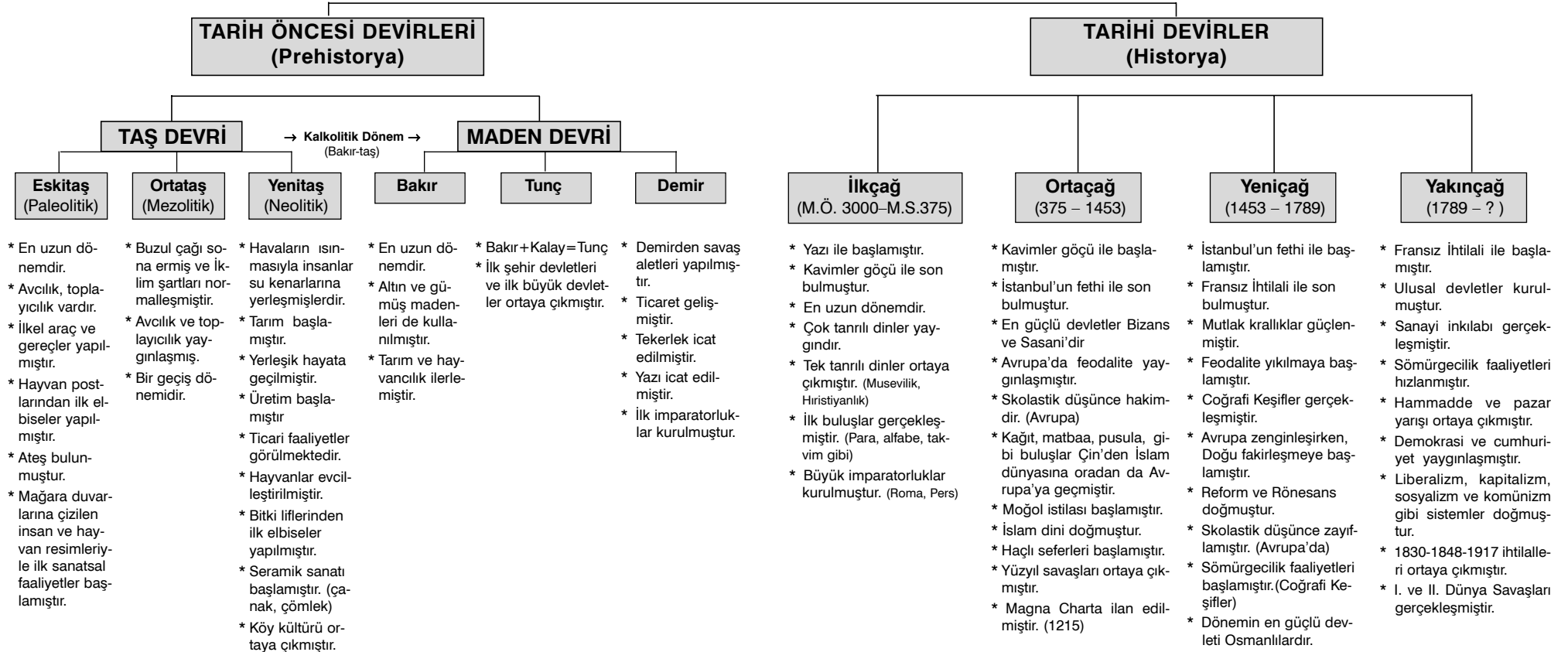
D- Bakırtaş (Kalkolitik) Devri

Çanakkale - Truva
Denizli - Beycesultan
Burdur - Hacılar
Yozgat - Alishar
Çorum - Alacahöyük
Van - Tilkitepe

E- Tunç Devri

Kayseri - Kültepe

TARİH DEVİRLERİ

* **Tarih öncesi dönemlerin** isimlendirilmesinde, kullanılan araç ve gereçler esas alınmıştır.

* **Tarih öncesi dönemlerde** yazı olmadığı için iletişim – etkileşim azdır.

* **Tarih öncesi dönemlerde** sırasıyla taş, toprak, maden kullanılmıştır.

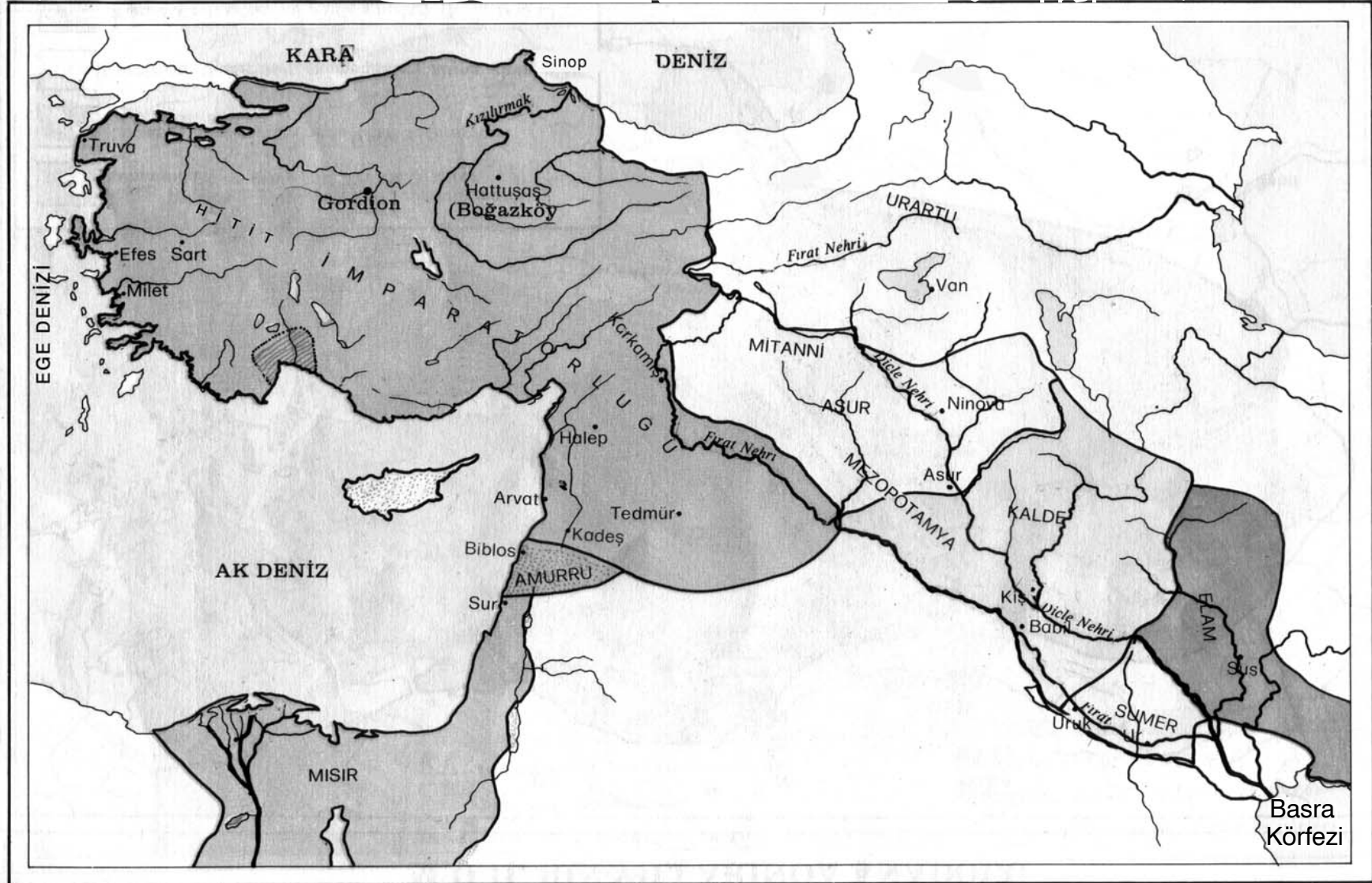
* **Tarih öncesi dönemler** her yerde sırasıyla yaşanmamıştır.

* **Tarihi dönemlerin** isimlendirilmesinde toplumsal olaylar esas alınmıştır.

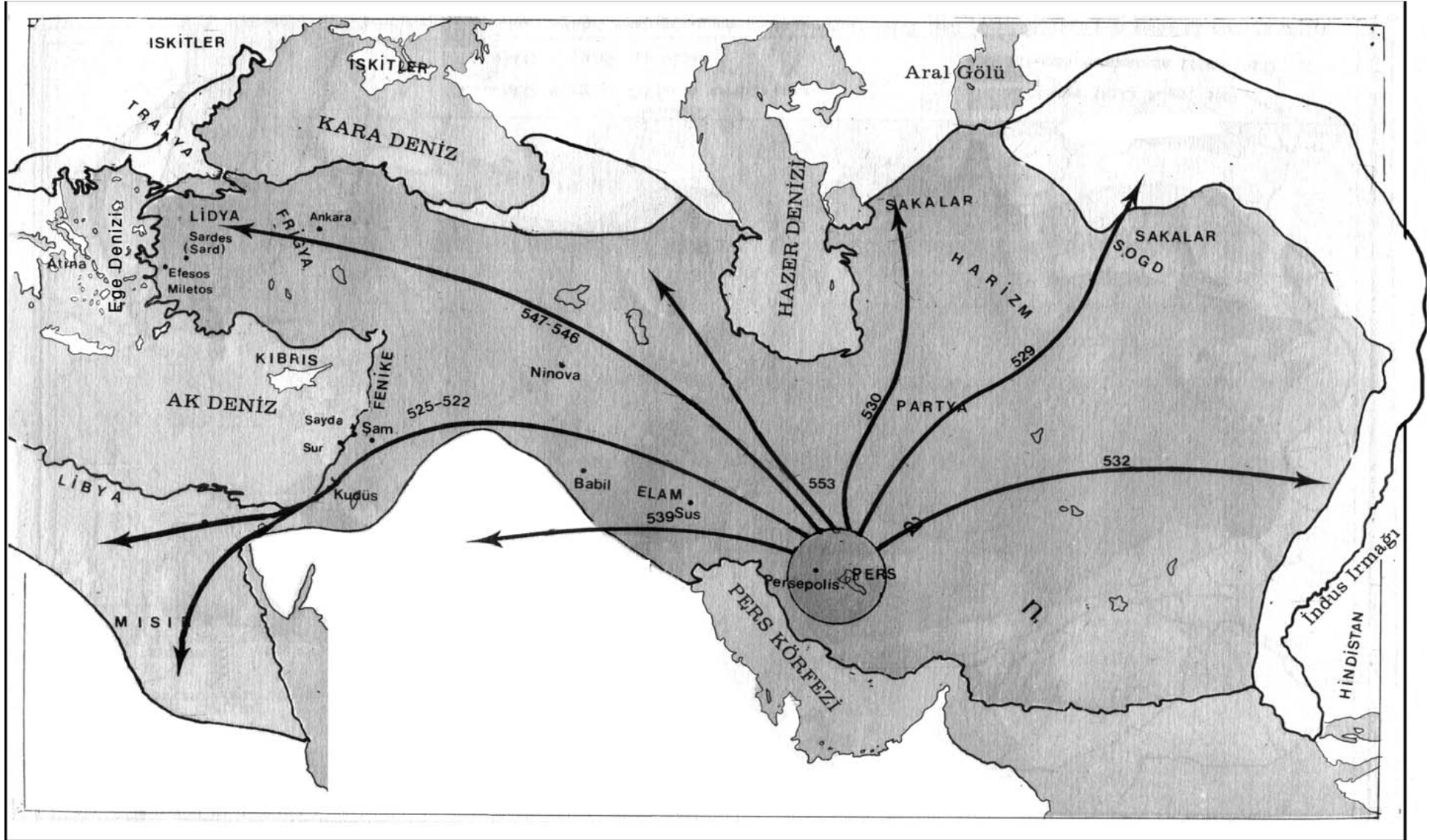
* Çağ başlangıçları toplumlara göre farklılıklar gösterir.

* Bir çağın özellikleri diğer çağlarda da görülebilir.

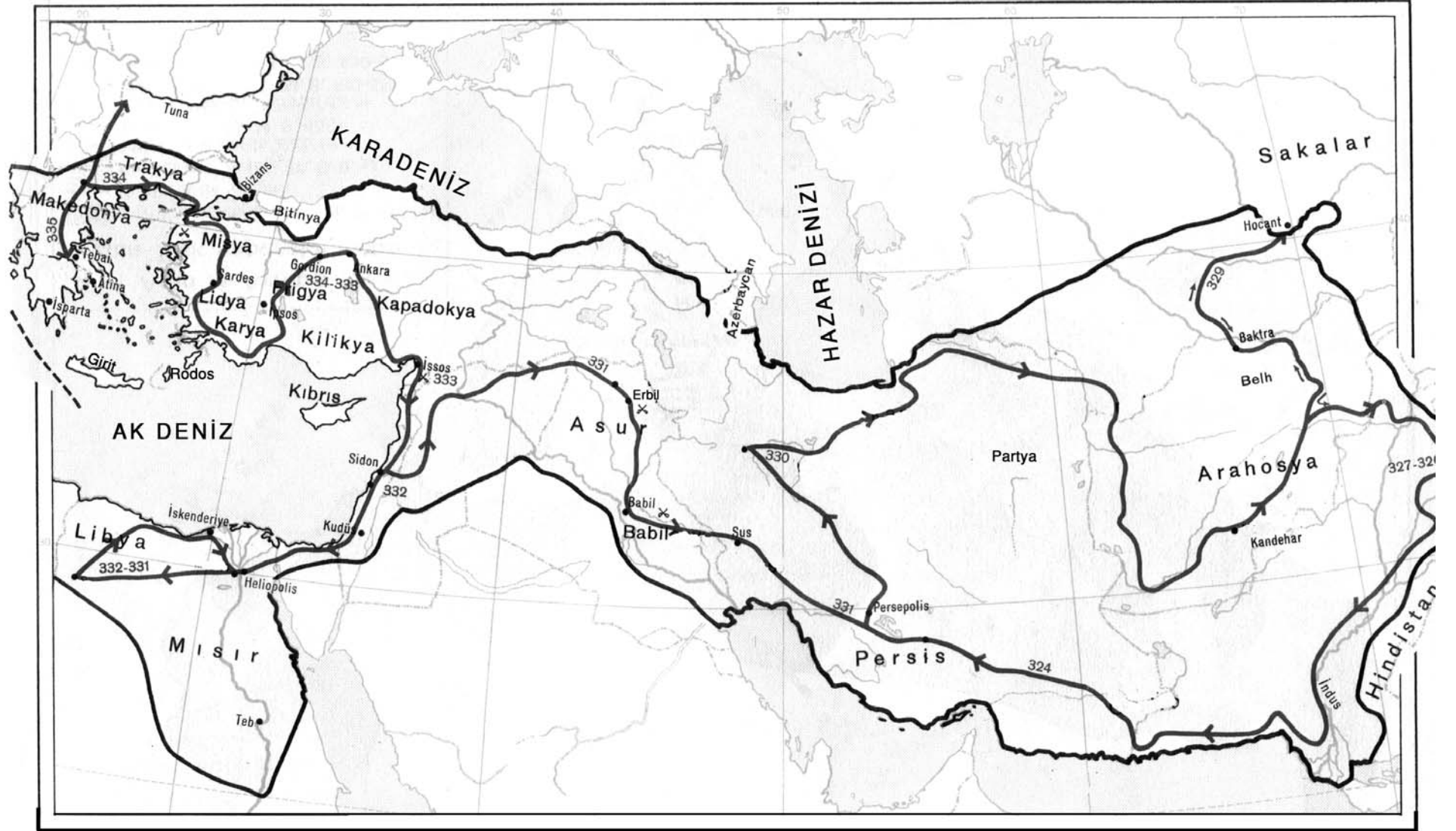
MEZOPOTAMYA – MISIR – ANADOLU

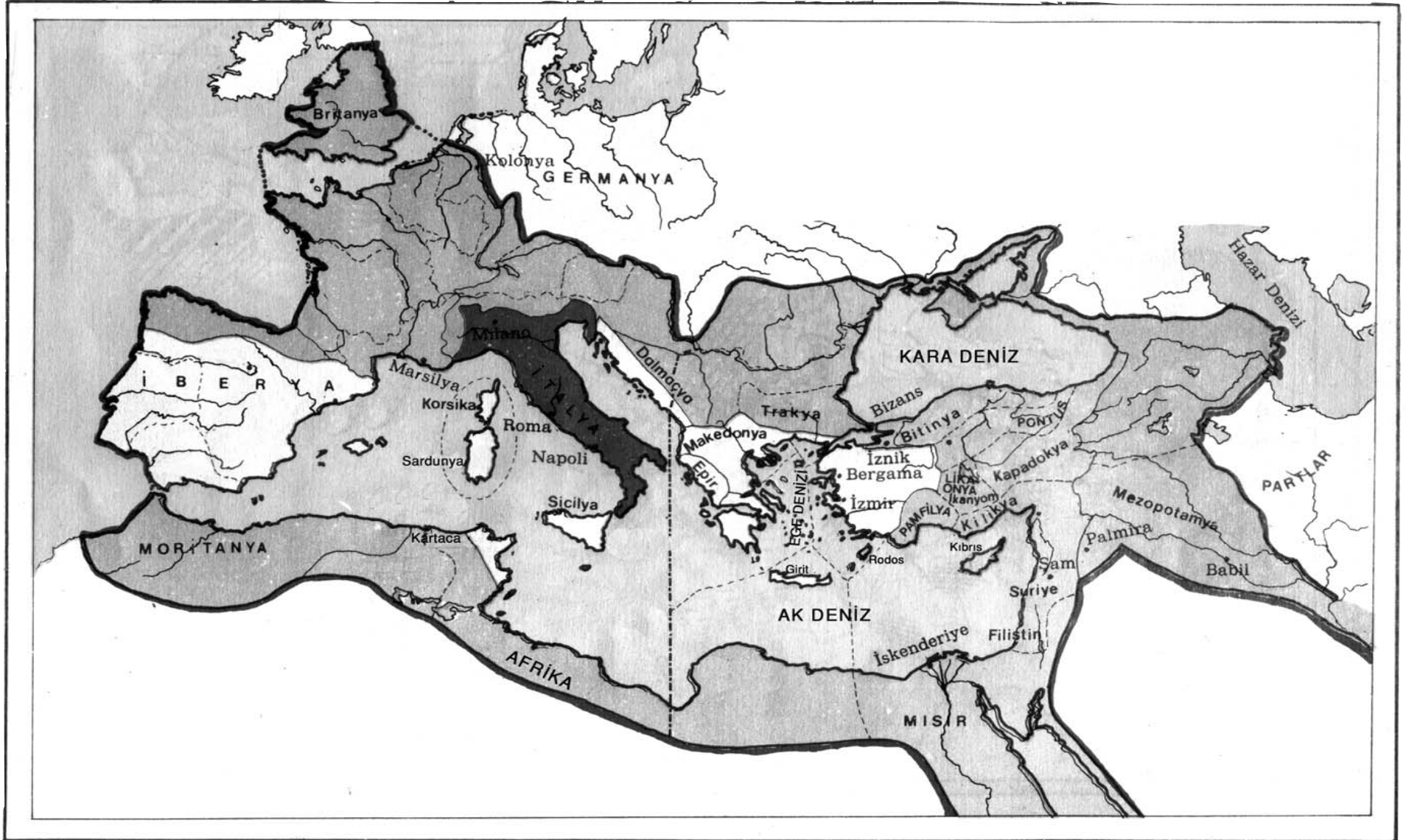
PERS İMPARATORLUĞU

HELLENİZM MEDENİYETİ

ROMA İMPARATORLUĞU

Tarihi olmayan milletler, tarih huzurunda elatir ve eflane uydurarak kendilerini tatmin ederler.

Pratik Tarih

ESKİÇAĞ UYGARLIKLARI

MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARI

SÜMERLER

- * Orta Asya kökenlidirler.
- * Şehir devletlerinden oluşmuşlardır.
- * Krallarına Ensi ve Patesi denilirdi.
- * Tarihte ilk yazıyı (çivi yazısı) kullanmışlardır.
- * İlk yazılı kanunları yapmışlardır. (Urgakina Kanunları)
- * Çok tanrılı din inanışları vardır.
- * Kralları rahip-kral olarak bilinirdi.
- * Ziggurat denilen tapınakları vardır.
- * Matematik ve Astronomi de ilerlemişlerdir.
- * Yaradılış, Tufan, Gılgamış destanları vardır.

AKADLAR

- * Tarihte bilinen ilk imparatorluğu kurmuşlardır.
- * İlk düzenli ve sürekli orduyu kurmuşlardır.
- * Ağade denilen tapınakları vardır.
- * Tarım gelişmiş (su kanalları)

ASURLAR

- * Anadolu'da ticaret kolonileri kurmuşlardır.
- * İlk sömürge imparatorluğudur.
- * Tarihte ilk kütüphaneyi kurmuşlardır. (Ninova)
- * Anadolu'da tarih çağlarını başlatmışlardır.
- * Asur kanunları çok serttir.

BABİLLER

- * Kısa kısa esasına dayanan Hammurabi Kanunları'nı yapmışlardır. (ilk anayasa niteliğindedir.)
- * İlk mutlak krallığı kurmuşlardır.
- * İlk dünyevi devlet özelliğini gösterirler. (Rahip - kral anlayışı yoktur.)

ELAMLILAR

- * Başkentleri Sus'tur.
- * Önemli bir varlık ortaya koyamamışlardır.

ANADOLU UYGARLIKLARI

HİTİTLER

- * Kafkaslardan gelerek Çorum (Hattuşaş) çevresine yerleşmişlerdir.
- * Pankuş denilen meclisleri vardır.
- * Kraliçelerine Tavananna denilirdi.
- * Tarih yazıcılığını başlatmışlardır. (Anal-objektif.)
- * Çok tanrılı dinleri vardır. (Bin tanrı ili)
- * Aile hukukunu geliştirmiş. (Medeni hukukun temeli atılmıştır.)
- * Mısırlılarla Kadeş Antlaşmasını (M.Ö.1280) imzalamışlardır.
- * Anadolu demir çağını başlatmışlardır.

FRİGYALILAR

- * Merkez Gordion'dur. (Polatlı)
- * Tarımı koruyan ağır kanunlar yapmışlardır.
- * Tapates denilen halı ve kilimler yapmışlardır.
- * Kuyumculuk, maden işçiliği, dokumacılık, kaya oymacılığı ve musikiye gelişmişlerdir.
- * Fenike alfabesini kullanmışlardır.

LİDYALILAR

- * Merkez Sard'lır. (Manisa)
- * Minova'dan Sard'a ulaşan Kral yolunu yapmışlardır. (Doğu-batı ticareti gelişmiştir.)
- * Parayı icat etmişlerdir. (MÖ 700)
- * Paralı askerlik anlayışı yıkılmalarında etkili olmuştur.

İYONYALILAR

- * Önasya ticaret yollarının bitiş noktasında kurulmuşlardır.
- * Ticaretle ilerleyerek deniz kolonileri kurmuşlardır. (Yerleşme amaçlı)
- * Bilim ve fikir alanında ilerlemişlerdir.
- * Şehir devletleri halinde yaşamaları özgür düşünceye ortam hazırlamıştır.

URARTULAR

- * Merkez Tuşpa'dır (Van)
- * Ev şeklinde mezarlar yapmışlardır.
- * Madencilik gelişmiştir.
- * Tarım ve hayvancılık gelişmiş. (Su kanalları)

DOĞU AKDENİZ UYGARLIKLARI

İBRANİLER

- * Sami kökenli olup merkez Kudüs'tür.
- * Merkezleri Kudüs'tür.
- * Dinleri Museviliktir. (İlk tek tanrılı dindir.)
- * Dinlerini millileştirdiklerinden yayılamamıştır.

FENİKELİLER

- * Sami kökenli olup, Lübnan ve çevresinde kurulmuşlardır.
- * Şehir devletleri şeklinde yaşamışlardır.
- * Denizcilik ve ticaretle ilerlemişlerdir. (Ekonomik amaçlı)
- * Ticaret sayesinde önasya kültürünü batıya taşımışlardır.
- * İlk kez alfabe bulmuşlardır. (İyon, Yunan ve Romalılar geliştirmiştir – Latin alfabesi)

MİSİRLİLER

- * Nom denilen şehir devletleri tarafından yönetilmişlerdir.
- * Daha sonra ilah-kral anlayışı sonucu merkezileşmiştir.
- * İlah-kral anlayışının sonucu olarak hukuk gelişmemiştir.
- * Nil Nehri'nin akış yönüne göre aşağı ve yukarı olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- * Matematik, tıp, eczacılık, mimari, kimya ve astronomide ilerlemişlerdir.
- * Güneş yılı esaslı takvimi kullanmışlardır.
- * Coğrafi konumundan dolayı istilaya uğramıştır.
- * Hititlerle ilk yazılı antlaşma olan Kadeş Antlaşması'nı imzalamışlardır. (MÖ 1280)
- * İlk vezirlik sistemi Mısırlılarda görülür.
- * Ahiret inancı güçlüdür. (Mumyacılık)

EGE UYGARLIKLARI

GİRİT UYGARLIĞI

- * Ege medeniyetlerinin temelini atmışlardır.
- * İlk denizciler olup, mimaride gelişmişlerdir.
- * Çok katlı saraylar yapmışlardır. (Knosos)

MİKEN UYGARLIĞI

- * Akalar tarafından kurulmuştur.
- * Deniz ticaretinde gelişmişlerdir.
- * Boğazların hakimiyeti için Truva Savaşları'nı yapmışlardır.
- * Miken Şatoları ve Kuyu Mezarları önemli eserleridir.

YUNAN UYGARLIĞI

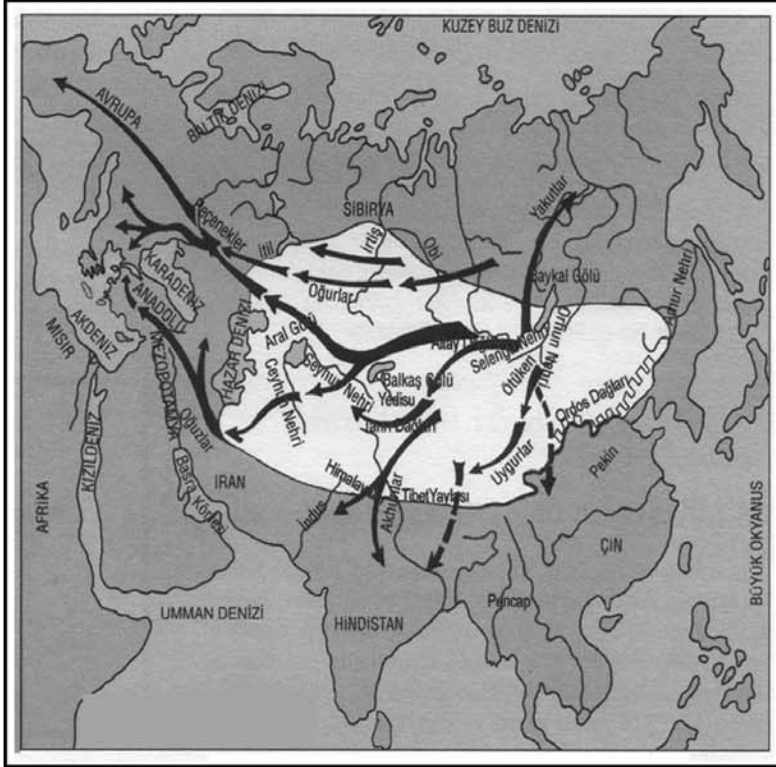
- * Dorlar tarafından kurulmuşlardır. (MÖ 1200)
- * Polis denilen şehir devletleri vardır.
- * Polislerin başında Tiran (Diktatör) ve Arhontlar (Kanun adamı) vardır.
- * Denizcilikte ilerlemişler. Koloniler kurmuşlardır. (Yerleşme amaçlı)
- * Sınıflar arası kavgayı gidermek için yapılan Dragon, Solon ve Klistenes Kanunları Atina'yı demokrasinin beşiği yapmıştır.
- * Felsefe edebiyat, bilim ve sanatta ilerlemişlerdir.
- * Olimpus dağında yaşadıklarına inandıkları, tanrıları adına Olimpiyat oyunlarını düzenlemişlerdir.
- * Alfabeye ve takvime katkıda bulunmuşlardır.

ÇİN	HİNT	İRAN	HELEN	ROMA
<ul style="list-style-type: none"> * Tibetliler, Moğollar, Tunguzlar ve Türklerin katkıları ile oluşmuştur. * Porselen ve İpekçilikte ilerlemişlerdir. * Türk akınlarına karşı Çin Seddi'ni yapmışlardır. * Konfüçyüs, Lao-çe, Buda gibi filozofların fikirleri din haline gelmiştir. * Resim yazısının kendine özgü şeklini kullanmışlardır. * Kağıt, matbaa, pusula, barutu icat etmişlerdir. * Budizm, Konfüçyus, Lao-çe ve Göktanrı dinleri görülmüştür. * Tarih yazıcılığı gelişmiştir. * Türkler hakkında ilk bilgiler Çin kaynaklarında rastlanılmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Zengin kaynaklara sahip olduğu için sürekli istilaya uğramıştır. * Brahmanizm, Budizm ve Gazneliler zamanında da İslamiyet yayılmıştır. * Hindistan'da güçlü bir devlet, önemli bir medeniyet ve bir millet anlayışı oluşmamıştır. (Bu durumda coğrafi konumu, farklı dinler, diller, iklim ve Kast Teşkilatı etkili olmuştur.) 	<ul style="list-style-type: none"> * Medler ve Persler tarafından kurulmuştur. * Güçlü bir merkezi krallık kurmuşlardır. * Ülkeyi "Satraplık" denilen eyaletlere ayırmışlardır. * Dünyada ilk posta teşkilatını Persler kurmuştur. * Tarım, hayvancılık ve ticaretle uğraşmışlardır. * Kral yolunu onararak ticareti geliştirmişlerdir. * Zerdüştlük dinine inanmışlardır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Büyük İskender'in Asya Seferi sonucunda Doğu ile Batı kültürünün kaynaşması sonucu ortaya çıkmıştır. (Yunan, Anadolu, İran, Mezopotamya, Mısır.) * Tıp, kütüphanecilikte ileri gitmiş ve parşomen kağıdını bulmuşlardır. * Roma, Bizans ve İslam uygarlığını etkilemişlerdir. * Doğunun dini anlayışından etkilenmiştir. (Rahip – kral) * Önemli kültür ve ticaret merkezleri kurulmuştur. (İskenderiye, İskenderun) * Makedonya, Asya, Mısır krallıkları olmak üzere üçe ayrılmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> * İtalipler, Etrüksler, İliiryalıların katkıları ile Latinler tarafından kurulmuştur. * Krallık, Cumhuriyet ve İmparatorlukla yönetilmişlerdir. * Krallık döneminde halk; Patrici, Plep ve Köleler olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. * Patrici - Plep mücadelesi sonucu 12 levha kanunları ortaya çıkmıştır. (Günümüz Avrupa hukukunun temeli atılmıştır.) * Lejyon denilen paralı ve disiplinli orduları vardır. * Pön Savaşları sonucunda Kartaca'yı kendilerine bağlamışlardır. * Milano Fermanı'yla (313) Hıristiyanlığı resmi din olarak kabul etmişlerdir. * Fenike - İyon ve Yunanlıların geliştirdiği alfabeyle son şeklini vererek Latin Alfabesi'ni oluşturmuşlardır. * Mehirdan alınan güneş yılı esaslı takvime Sezar ve Papa XIII. Gregor son şeklini vermişlerdir. * En önemli eserleri Zafer Takı, Gerda Köprüsü, Augustos tapınağı, Roma Hamamı, Valans, Bozdoğan Su Kemerli, Çemberlitaş ve Dikilitaş'tır. * Kavimler Göçü'nden sonra Roma ikiye ayrılmıştır.(395) Batı Roma (476) ve Doğu Roma (Bizans - 1453)

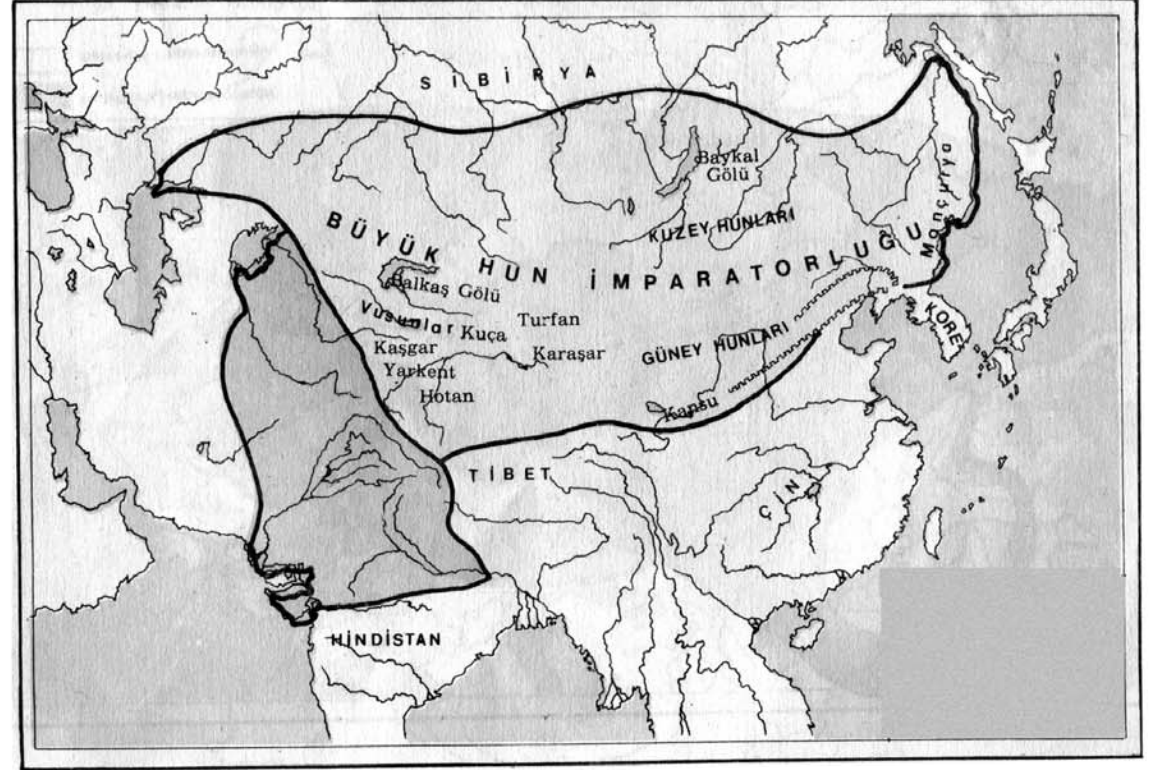
Mısır uygarlığında piramit kimin adına yapıldıysa, onun mumyasının bulunduğu odaya, yılda sadece iki kez güneş girmektedir. Doğduğu gün ve tahta çıktığı gün olduğunu...

Biliyor muydunuz?

TÜRKLERİN ANA YURDA GÖÇ YOLLARI

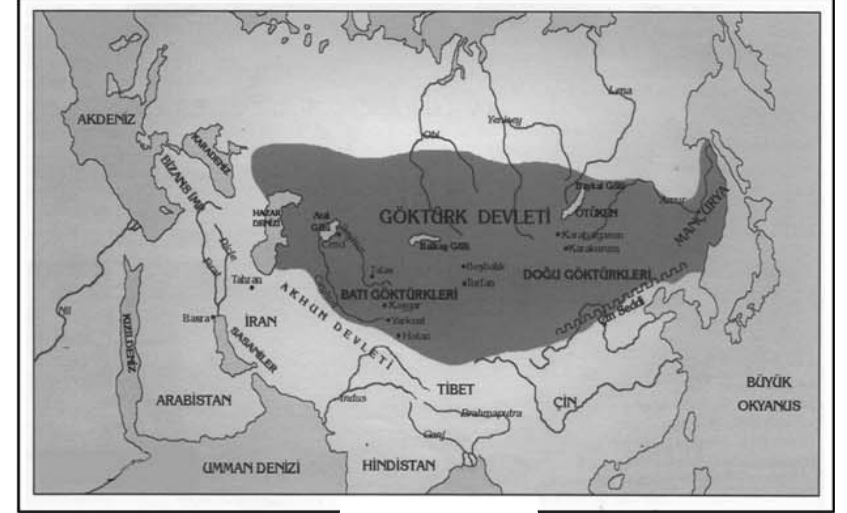
BÜYÜK HUN DEVLETİ

AVRUPA HUN DEVLETİ

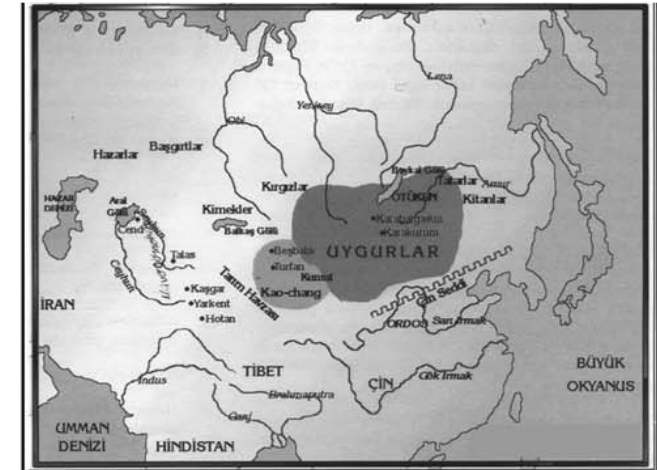
GÖKTÜRK DEVLETİ

KUTLUK (II. GÖKTÜRK) DEVLETİ

UYGUR DEVLETİ

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

Göçler

M.Ö 4000 yıllarında başlayan göçler yaklaşık 5000 yıl devam etmiştir.

Göçlerin Nedenleri

1. Kuraklık
2. Salgın hayvan hastalıkları
3. Komşu devletlerin baskısı
4. Nüfus artışı
5. Türk boyları arasındaki mücadeleleri

Göçlerin Sonuçları

1. Yeni vatanlar bulunmuştur.
2. Birçok Türk devleti kurulmuştur.
3. Kültür etkileşimi yaşanmıştır.
4. Bazı Türk boyları milli benliğini kaybetmiştir.
5. Gidilen yerlere hayvanları evcilleştirmeye ve maddenciliği öğretmişlerdir.

Büyük (Asya) Hun

- * Bilinen ilk Türk Devletidir.
- * Bilinen ilk hükümdarları Teomandır.
- * Çin Seddi'nin inşa edilmesine neden olmuşlardır.
- * En parlak dönemi Mete Han zamanıdır.
- * Orduda on'lu sistemi kurmuşlardır.
- * Milli duygular ortaya çıkmıştır.

Kavimler Göçü

- * Çin esaretine girmek isteyen Türkler'in Batıya göç etmeleri sonucu ortaya çıkmıştır.
- Sonuç:**
 1. Roma İmp. ikiye ayrılmıştır.
 2. Ortaçağ başlamıştır.
 3. Batı Roma İmp. yıkılmıştır.
 4. Avrupa Hun İmp. kurulmuştur.
 5. Derebeylik rejimi ortaya çıkmıştır.
 6. Avrupa'nın etnik yapısı oluşmuştur.
 7. Skolastik düşünce yayılmıştır.
 8. Hıristiyanlık yayılmıştır.

Batı Hun

- * Avrupa'da kurulan ilk Türk Devleti'dir.
- * En parlak dönem Atilla dönemidir.
- * Doğu ve Batı Roma üzerine sefer düzenlemiştir.
- * Avrupa'nın siyasi hayatına yaklaşık yüzyıl yön vermişlerdir.

Göktürk

- * Türk adıyla kurulan ilk devlettir.
- * İpek yolu için önce Akhunnlarla sonra Sasanelerle mücadele etmişlerdir.
- * Doğu-batı şeklinde yönetilmiştir.
- * İlk Türk alfabesi Göktürklerle aittir.
- * Millet duygusu gelişmiştir.
- * İslamiyet öncesi Türk Devletlerinin en güçlüsüdür.

Kutluk

- * Çin egemenliğinden kurtulan Kutluk Kağan tarafından kurulmuştur.
- * Bilge Kağan Kültigin ve Vezir Tonyukuk en parlak dönemleridir.
- * Orhun Abidelerini dikmişlerdir.

Uygur

- * En ileri uygarlığa sahip olan Türk devletidir.
- * Yerleşik hayata geçen ilk Türk devletidir.
- * Kalıcı mimari eserler bırakmışlardır.
- * Tarımda gelişmişler su kanalları yapmışlardır.
- * Matbaa ve kağıdı kullanan ilk Türk devletidir.
- * Maniheizm ve Budizmi benimsemişlerdir.
- * Moğolların Türkleşmelerinde etkili olmuşlardır.
- * Türkler arasında en ileri medeniyete sahip olan uygarlardır.

Avarlar

- * İstanbul'u kuşatan ilk Türk devletidir.
- * Bugünkü Slav topluluklarının oluşmasında etkili olmuşlardır.

Bulgarlar

- * Volga Bulgarları İslamiyeti kabul etmişlerdir.
- * Tuna Bulgarları Hıristiyanlığı kabul ederek benliklerini yitirmişlerdir.
- * II. Meşrutiyet döneminde bağımsız olmuşlardır.

Hazarlar

- * Ticaretle geçinmişlerdir.
- * Din konusunda hoşgörülü davranmışlardır.
- * Museviliği kabul etmişlerdir.
- * Rusların güneye inmelerini engellemişlerdir.

Macarlar

- * Hıristiyanlığı kabul edip benliklerini yitirmişlerdir.
- * Slavların arasına girerek birleşmelerini engellemişlerdir.
- * Cermenlerin doğuya yayılmasını önlemişlerdir.
- * I. Dünya Savaşı'nda bağımsız olmuşlardır.

Peçenekler

- * Oymaklar halinde yaşadıklarından teşkilatlı bir devlet olamamışlardır.
- * Bizans ordusunda ücretli olarak çalışmışlardır.

Sibirler

- * Avarların baskısıyla zayıflamış, Hazarların arasına girerek kaynaşmışlardır.
- * Bugünkü Sibiriya'ya adlarını vermişlerdir.

Kıpçaklar (Kumanlar)

- * Rus prenslikleriyle mücadele etmişlerdir. (İgor Destanı)
- * Oğuzlarla mücadele etmişlerdir. (Dede Korkut Hikâyeleri)
- * Moğolları Türkleştirmişlerdir.
- * Altınordu Devleti'nin kurulmasında etkili olmuşlardır.

Oğuzlar (Uzlar)

- * Türklerin en çok devlet kuran ve en kalabalık boyudur. (Selçuklu, Osmanlı)
- * İslamiyeti topluca kabul eden ilk Türk boyudur.
- * Bugünkü Türkiye Türklerinin atalarıdır.
- * Bizans ordusunda ücretli olarak çalışmışlardır.

Türgişler

- * Bağa Tarkan ilk madeni parayı bastırıştır. (İlk Türk parası)
- * Emeviler ile mücadele ederek Orta Asya'nın Araplaşmasına engellemişlerdir.
- * Tam yerleşik hayatı benimsemişlerdir.
- * Soğd Alfabesinden yararlanmışlardır. (Soğdlar İranlı bir kavim)

Karluklar

- * Talas Savaşı'nda Arapları desteklemişlerdir. (Orta Asya'nın Çinleşmesi engellenmiştir.)
- * İslamiyeti kabul eden ilk Türk boyudur.
- * İlk Müslüman Türk devleti Karahanlıların oluşmasında etkili olmuşlardır.

Kırgızlar

- * Cengiz Han'a itaat eden ilk Türk boyudur.
- * Manas Destanı'nı yazmışlardır.
- * Gittikleri yerin gelişmiş kültürünü ortadan kaldırmışlardır.

İskitler

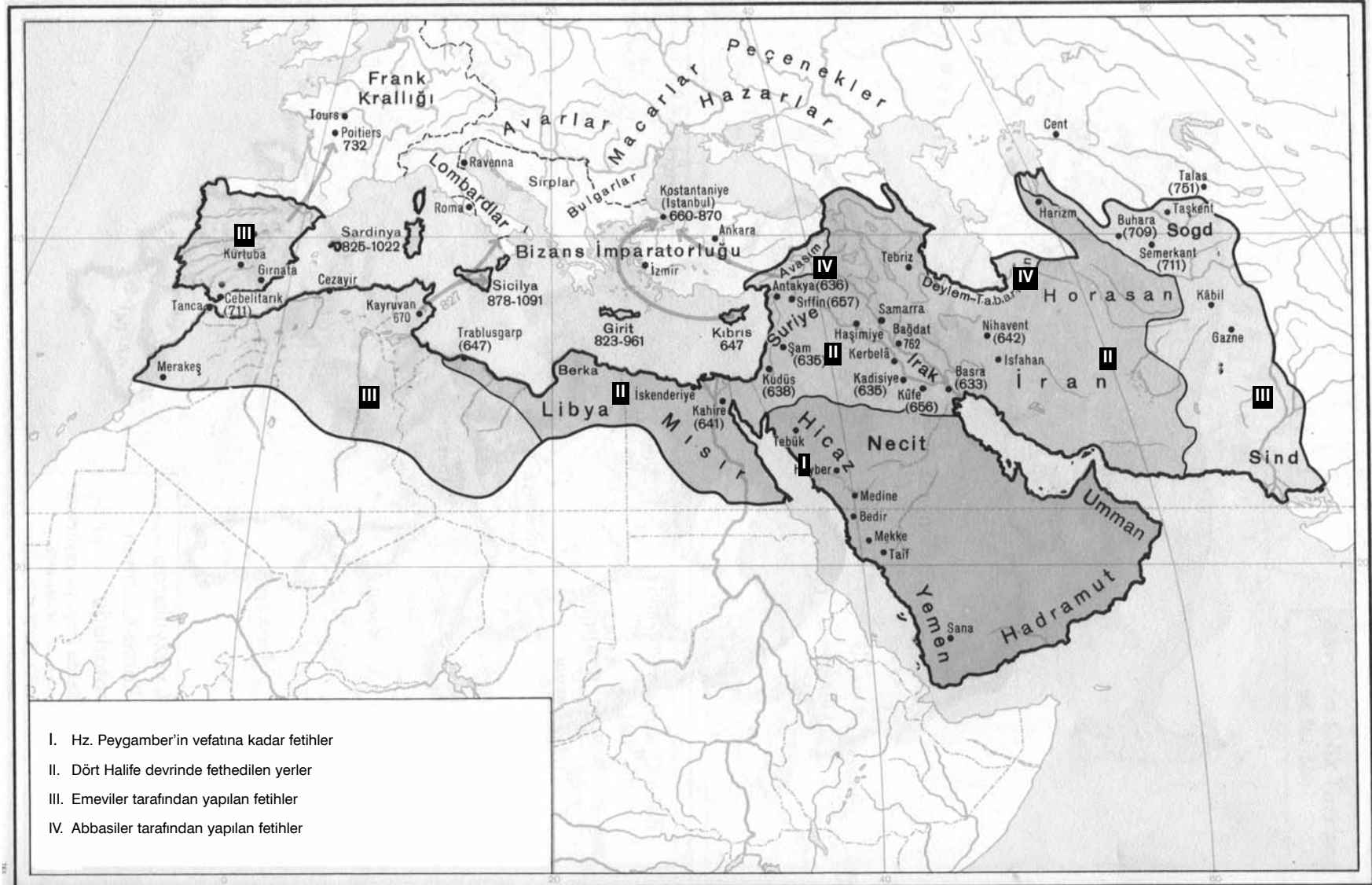
- * Bilinen ilk Türk topluluğudur.

İSLAM ÖNCESİ KÜLTÜR VE UYGARLIK

Yönetim	Hukuk	Ordu	Din ve İnanış	Toplum ve Ekonomi	Yazı, Dil ve Edebiyat	Bilim - Sanat - Mimari
<ul style="list-style-type: none"> * Ülke hanedan üyelerinin ortak malıdır. (Kut) (Osmanlı Devleti'ne kadar) Bu gelenek Türk devletlerinin kısa sürede yıkılmasının en önemli sebebi olmuştur. * Boy beylerinden oluşan "Kurultay" denilen bir meclis vardır. * Kurultay danışma meclisi özelliğindedir. * Devlet doğu-batı olarak ikiye ayrılarak yönetilmiştir. * Hakanın eşi Hatun da yönetimde etkilidir. <p>Devlet Görevlileri:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Yabgu: Kağandan sonra gelen en büyük makam * Veziir: Devlet işlerinde kağana yardım ederdi. * Todun: Maliyeden sorumlu vali * Tigin: Şehzade * Tamgacı: Mühürçü * Bitikçi: Katip * Tarkan: Ordu komutanı * Subaşı: Komutan * Yarguci: Yargıç * Buyruklar: Bakan * Ayguç: Danışman 	<ul style="list-style-type: none"> * Sözlü hukuk vardır. (Töre) * Uzun süreli hapis cezası yoktur. * Adaletin başında hükümdar vardır. Hükümdara bağlı yargıçlar bulunurdu. 	<ul style="list-style-type: none"> * Ordu millet özelliği vardır. * Onluk sistemini uygulamışlardır. * Askeri alanda dünyaya örnek olmuşlardır. * Hafif süvari birliklerinden oluşmuştur. * Türklerde kadın-erkek herkes asker sayılırdı. * Türkler savaşlarda hilal taktiklerini uygulamışlardır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Göktanı inancı vardır. * Din adamlarına Şaman veya Kam denilmiştir. (Şamanizm) * Din adamları devlet işlerinde etkili değildir. * Yuğ denilen ölü gömme törenleri vardır. * Mezarlarına Kurgan adını vermişlerdir. * Mezarların başlarına Balbal denilen heykelticikler dikmişlerdir. 	<ul style="list-style-type: none"> * Aile önemlidir. (Aile, oba, oymak, boy, budun (millet)) * Atlı-göçebe kültürü e-gemendir. * Kölelik yoktur. Toprağa bağlı değillerdir. * Geçim kaynağı hayvancılıktır. (koyun, at) * Tarım Uygurlarla başlamıştır. * Ticarete önem vermişlerdir. 	<ul style="list-style-type: none"> * Orhun abideleri ilk yazılı eserlerdir. (İlk Türkçe metinler) * Tarih boyunca Göktürk, Uygur, Arap ve Latin alfabelerini kullanılmıştır. * Alper Tunga (Saka), Oğuz Kağan (Asya Hun), Ergenekon, Bozkurt (Göktürk), Göç Türeyiş (Uygurlar), Manas (Kırgız), Dede Korkut (Oğuz) destanları vardır. * Sözlü edebiyat gelişmiştir. (Sav, sagu, koşuk, destan) 	<ul style="list-style-type: none"> * Maden işlemeciliği özellikle demircilikte ilerlemişlerdir. * Resim ve heykel yapımı, halı ve kilim dokumacılığı da gelişmiştir. * Türklerde astronomi gelişmiştir. (Oniki Hayvanlı Türk Takvimi) * Uygur minyatürleri İslam sanatını etkilemiştir. * Göçebe olduğundan mimari gelişmemiştir. (Uygurların yerleşik hayata geçmeleriyle mimari başlamıştır.) * Türlerin eşyaları genellikle hayvan figürleriyle süslenmiştir. (Hayvan üslubu)

Batı Hun İmparatoru Attila, Bizans ordusunu yendikten sonra barış yapmak için imparatora bir elçi göndermiş, Hun elçisini kabul eden Bizans; kralınız Attila imparatorumuzdan küçük oldu için onunla görüşemezsiniz demiş, Attila'nın elçisi bu durum üzerine "Attila, imparatorunuzdan küçük olabilir, fakat bunu iyi bilinzki, o büyük bir milletin başında bulunuyor". **Dediğini biliyor muydunuz?**

İSLAMİYET'İN YAYILIŞI (VIII. YÜZYILIN SONUNA KADAR)

İSLAM TARİHİ

HZ. PEYGAMBER DÖNEMİ (571 - 632)

İSLAM ÖNCESİ ARAP YARIMADASI

- * Dönemin en güçlü devletleri Bizans ve Sasani İmparatorluğu'dur.
- * Kabilecilik yaygındır.
- * Siyasi birlik yoktur.
- * Yukarı Arabistan, Yemen ve Hicaz en önemli bölgelerdir.
- * Şiir ve edebiyat gelişmiştir.
- * Kadın sosyal haklardan mahrumdur.
- * Putperestlik, Hıristiyanlık, Musevilik ve Hanif dini başlıca dini inanışlardır.

Mekke Dönemi (571 - 622)

- * 571-Hz. Peygamber Mekke'de dünyaya geldi.
- * 610-ilk vahiy geldi. (Peygamberlik vazifesi başladı. İlk inananlar; Hz. Hatice, Hz. Zeyd, Hz. Ali ve Hz. Ebubekir'dir.)
- * 610-613 Fetret-i Vahiy dönemi.
- * 613-İslamiyet açıkça ilan edildi.
- * 615 Habeşistan'a ilk hicret yapıldı.
- * 616-619 Boykot Dönemi
- * 619-Hüzün Yılı
- * 621 I. Akabe Biati
- * 622-II. Akabe Biati
- * 622 Medine'ye Hicret

Medine Dönemi (622 - 632)

- * **Hicret (622)**: Medine Site İslâm Devleti kuruldu.
- * Müslümanlarla kardeşlik antlaşması, Yahudilerle vatandaşlık antlaşması yapıldı.
- * **Bedir Savaşı (624)**: Şam ticaret yollarının denetimi Müslümanlara geçti.
- * İslam Hukukunun temeli atıldı.
- * **Uhut Savaşı (625)**: Müslümanların ilk yenilgisidir.
- * **Hendek Savaşı (627)**: Müslümanların son savunma savaşıdır.
- * **Hudeybiye Antlaşması (628)**: Mekkeliler Müslümanları hukuken tanıdı.
- * **Hayber'in Fethi (629)**: Şam ticaret yolları güvenliğine alındı.
- * **Mute Savaşı (629)**: Bizans'la yapılan ilk savaştır.
- * **Mekke'nin Fethi (630)**: Müslümanlar Arabistan'da en büyük güç haline geldi.
- * **Huneyn Savaşı ve Taif Seferi (630)**: Müslüman olmayan Arap kabilelerine karşı yapıldı.
- * **Tebük Seferi (631)**: Hz. Peygamber'in son seferidir.
- * Hz. Peygamber 632'de Medine'de vefat etti.

İSLAM TARİHİ

Hz. Ebubekir (632 - 634)

- * Seçimle iş başına gelen ilk halifedir.
- * Dinden dönen ve zekat vermek istemeyen Arap kabileleri ile mücadele edildi.
- * Yalancı peygamberlerle mücadele edildi.
- * Hire Beyliği alınarak Arap Yarımadası dışındaki ilk fetih gerçekleşti.
- * Yermük Savaşı (634) ile Bizans yenilgiye uğratıldı.
- * Kur'an-ı kerim kitap haline getirildi.
- * Arap yarımadası illere ayrıldı. (Valiler atandı.)
- * Halife, memur ve komutanlara maaş bağlandı.

Hz. ÖMER (634 - 644)

- * Dört Halife Dönemi içerisinde fetihlerin en hızlı olduğu dönemdir.
- * Ecnadin Savaşı (635) ile Suriye ve Filistin'in Fethi tamamlandı.
- * Kadisiye (636) ve Nihavent (642) savaşları sonucunda Irak ve İran İslam topraklarına katıldı.
- * 642'de Mısır fethedildi.
- * Fethedilen yerler yönetim birimlerine ayrıldı.
- * İlk divan teşkilatı kuruldu.
- * Devlet hazinesi (Beytülmal) oluşturuldu.
- * Adli ve idari yapı birbirinden ayrıldı. İllere kadılar gönderildi.
- * İlk düzenli İslâm orduları kuruldu.
- * İktâ sistemi uygulanmaya başlanmıştır.
- * Hicri takvim kabul edilmiştir.
- * Cizye vergisi alınmaya başlandı.

Hz. Osman (644 - 656)

- * Türklerle ilk çarpışma gerçekleşti ve Horasan fethedildi.
- * Kuzey Afrika'da Libya ve Tunus fethedildi.
- * Bizans'tan Doğu ve Güney Doğu Anadolu alındı.
- * İlk İslam donanması kuruldu.
- * Kıbrıs üzerine sefer düzenlendi ve Kıbrıs vergiye bağlandı.
- * Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak önemli merkezlere gönderildi.
- * Müslümanlar arasında ilk karışıklıklar ortaya çıktı.
- * İç karışıklıklar sonucu Hz. Osman şehit edildi.

Hz. Ali (656 - 661)

- * **Cemel Vak'ası (656):** Müslümanlar arasındaki ilk iç savaştır. Hz. Ali'nin üstünlüğü ile sonuçlanmıştır.
- * **Sıffin Savaşı (657):** Halifelik meselesi Hakem Olayı ile çözülmeye çalışıldı. Hakem Olayı sonucunda ilk ayrılıklar başladı.
- * İç karışıklıklar nedeniyle dış fetihler durdu.
- * Hz. Ali 661'de Hariciler tarafından şehit edildi.
- * Hz. Ali'den sonra Hz. Hasan halife olarak seçilmiş, fakat Hz. Hasan iç karışıklıkları önlemek için halifeliği Hz. Muaviye'ye devretmiştir.

Harun Rebid döneminde devlet adına önemli hizmetlerde bulunan kişiye halife, Allah sana hayırlar ihsan etsin der. Bu söz üzerine, Sultaným Allah'ın bize ihsanú, sizin vasú-tanýzladýr deyince Harun Rebid güler ve birçok ihsanda bulunur.

İSLAM TARİHİ

EMEVLER (661 - 750)

- * Bu dönemde başkent Şam'dır.
- * Devletin kurucusu Umeyye ailesinden Hz. Muaviye'dir.
- * Halifeliği saltanata dönüştürmüşlerdir.
- * Halifelerin güvenliği sağlamak için muhafız teşkilatı kurulmuştur.
- * Düzenli posta teşkilatı kurulmuştur.
- * İlk defa bu dönemde Avrupa'da fetih hareketleri başlamış ve İstanbul kuşatılmıştır.
- * Kerbela Olayı sonucunda Müslümanlar Şii-Sünni diye kesin olarak iki gruba ayrılmıştır.
- * İlk Arap parası bastırılmış ve ekonomik bağımsızlık sağlanmıştır.
- * Arapça resmi dil ilan edilmiş ve yaygınlaştırılarak uluslararası bir nitelik kazandırılmıştır.
- * Ülke yönetiminde eyalet sistemi uygulanmıştır.
- * İslam mimarisi, Hıristiyan mimarisi ile yarışabilecek seviyeye ulaşmıştır.
- * Emevilerin milliyetçilik politikası İslamiyet'in yayılmasını yavaşlatmış ve devletin görünümünü İslam devletinden çok Arap devleti haline getirmiştir.

ABBASİLER (750 - 1258)

- * Bu dönemde başkent Bağdat'tır.
- * "Arap milliyetçiliği" politikası yerine "İslamcılık" politikasının takip edilmesiyle Türkler arasında İslamiyet'in yayılması hızlanmıştır.
- * Türkler Abbasi Devleti'nin yönetiminde görev almışlar, valilik ve komutanlıklara getirilmişlerdir.
- * Türk askerleri ve aileleri için Bağdat yakınlarında Samarra şehrini kurmuşlardır.
- * Abbasiler askeri ve siyasi açıdan Emeviler kadar başarılı olamamışlar ve Emevilerin ulaştıkları sınırlara ulaşamamışlardır.
- * Askeri amaçla Anadolu sınırlarında Avasım şehirlerini kurarak buralara Türkleri yerleştirmişlerdir.
- * Bilimsel ve kültürel faaliyetlere önem vermişler, Hellenistik döneme ait eserleri Arapça'ya tercüme etmişlerdir.
- * Abbasilerin zayıflaması ile birlikte "Tevai-i Mülük" denilen bağımsız İslam devletleri ortaya çıkmıştır.

ENDÜLÜS EMEVİLERİ (756 - 1031)

- * Emevi Devleti'nin yıkılmasından sonra İspanya'da Emevi ailesi tarafından kurulmuştur.
- * Başkent Kurtaba'dır.
- * III. Abdurrahman'ın halife ünvanını kullanmasıyla İslam dünyası siyasi açıdan üçe ayrıldı. (Abbasiler, Fatimiler, Endülüs Emevileri)
- * Askeri ve siyasi alanda fazla başarılı olamamışlardır.
- * İlim ve kültür alanında faaliyet göstermişler ve Avrupa'da Rönesans'ın başlamasında etkili olmuşlardır.
- * Endülüs Emevi Devleti'nin yıkılmasından sonra kurulan Beni Ahmer (Gırnata Devleti) 1232'den 1492'ye kadar İspanya'da varlığını sürdürmüştür.
- * İspanya'daki Hıristiyan baskısından dolayı buradaki Müslüman ve Yahudiler Osmanlı gemicilerinin yardımıyla İspanya'dan Osmanlı topraklarına taşınmışlardır. (Osmanlı Devleti bu sırada Cem Sultan Olayı ile uğraştığı için İspanya'daki Müslümanların doğrudan yardım edememiştir.)

EMEVLER ve ABBASİLER ARASINDAKİ FARKLAR

- * Emeviler Arap milliyetçiliği politikası izlerken, Abbasiler Arap olmayan Müslümanlara eşit davranmışlardır.
- * Emeviler fetihlere, Abbasiler ilim ve kültürel çalışmalara ağırlık vermişlerdir.

X. yüzyılda İspanya'da ilim ve irfanın Avrupa ile kıyaslanamayacak kadar gelişmiş olduğunu ve halifenin kütüphanesinde altı yüz bin yazma kitabın bulunup, bunların kırk dördünü katalogların tepkil ettiğini... O tarihten dört yüz sene sonra bile Avrupa'da bilgili Charles diye tanınan Fransa Kralı V. Charles'in krallık kütüphanesinde sadece dokuz yüz eser bulunduğunu... **Biliyor muydunuz?**

İSLAM KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

YÖNETİM

- * Hz. Peygamber İslam Devleti'nin dini, askeri, idari ve adli işlerinin başıdır.
- * Dört Halife Döneminde halifeler seçimle belirlenmiştir.
- * Emeviler ve Abbasiler döneminde ise halifelik saltanata dönüşmüştür.
- * Hz. Ebubekir Dönemi'nde Arap Yarımadası illere ayrılmıştır.
- * Hz. Ömer döneminde Divan teşkilatı kuruldu.
- * Hz. Ömer Dönemi'nde fethedilen yerler yönetim birimlerine ayrılmıştır. Ayrıca adli yapı ile idari yapı birbirinden ayrılmış ve ilk kadılık teşkilatı kurulmuştur.
- * Emeviler Dönemi'nde eyalet sistemine geçilmiştir.
- * Posta teşkilatı kurulmuştur.
- * Abbasiler Dönemi'nde İran'ın etkisiyle vezirlik makamı kurulmuştur.

ORDU

- * Hz. Peygamber Dönemi'nde ordu gönüllülerden oluşmakta idi.
- * Hz. Ömer Dönemi'nde ilk düzenli İslam orduları kurulmuştur. Ayrıca sınır boylarında ordugah şehirleri kurulmuştur.
- * Hz. Osman Dönemi'nde Suriye sahillerinde ilk İslam donanması kurulmuştur.
- * Emeviler Dönemi'nde halifelerin güvenliğini sağlamak için muhafız teşkilatı kurulmuştur.
- * Abbasiler Dönemi'nde ise orduda Türklere önem verilmiş ve sınır boylarında Avasım Şehirleri kurulmuştur.

TOPLUM

- * Halk dört sosyal tabakaya ayrılmıştır. Bunlar; Araplar, mevaliler, zimmiler ve kölelerdir.
- * Emevilerin mevali politikası Arap olmayan Müslümanları hoşnut etmemiştir.
- * Abbasiler ise mevali politikasından vazgeçmişlerdir.
- * Zimmiler devletin koruyuculuğuna karşılık cizye ödemekle yükümlü idiler.
- * İslamiyet köleliği kaldırmamakla birlikte köle azat etmeyi teşvik etmiş ve hayat şartlarını düzeltmiştir.

EKONOMİ

- * En önemli geçim kaynakları tarım, hayvancılık, sanayi ve ticaret olmuştur.
- * Hazine (Beytül-Mal) kuruldu.
- * Devletin başlıca gelir kaynakları şunlardır:
 - 1. Öşür:** Müslümanlardan alınan oranda bir oranındaki ürün vergisidir.
 - 2. Haraç:** Gayr-i Müslümanlardan alınan beşte bir oranındaki ürün vergisidir.
 - 3. Cizye:** Sağlıklı gayr-i müslim erkeklerden askerlik görevi karşılığında alınan vergidir.
 - 4. Zekat:** Zengin Müslümanların ihtiyaç sahiplerine verdiği vergidir.
 - 5. Ganimet:** Savaşlardan alınan ganimetlerin beşte biri hazineye aktarıldı.

BİLİM, KÜLTÜR VE SANAT

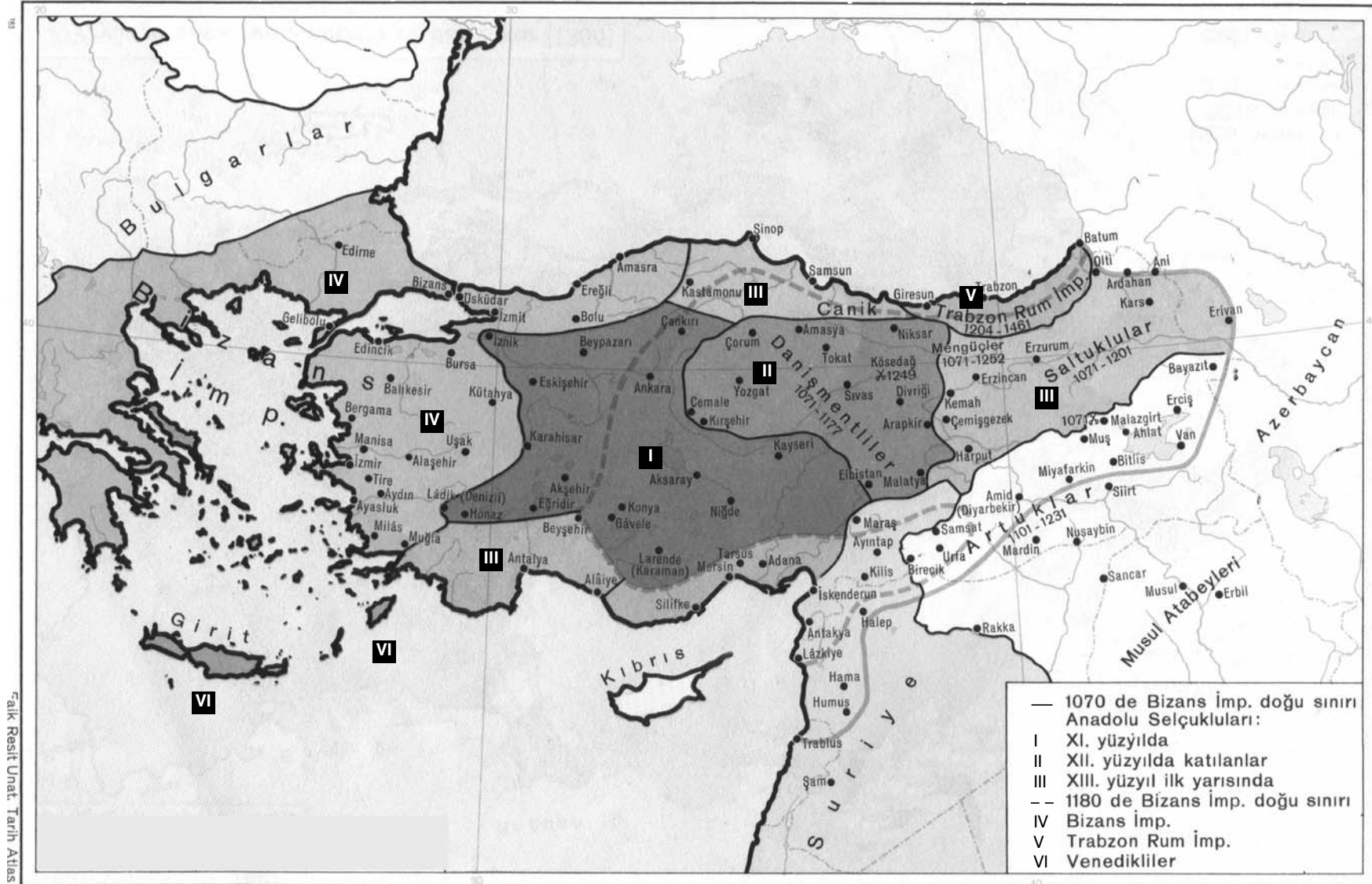
- * Emeviler Dönemi'nde Arapça'nın resmi dil ilan edilmesinden sonra kullanımı yaygınlaştı.
- * İslamlaşma yarıf kültürlü toplumlarda zamanla Araplaşma şeklinde ortaya çıkmıştır. Türkler ve İranlılar hariç İslamiyet'i kabul eden diğer toplumlar zamanla Araplaşmışlardır.
- * Bilim alanındaki çalışmalar Emeviler Döneminde başlamış, Abbasiler Dönemi'nde en üst seviyeye ulaşmıştır.
- * İslami bilimler, tefsir, kıraat, hadis, fıkıh ve kelâmdır.
- * Akli bilimler ise, tıp, matematik, astronomi, kimya ve felsefe gibi bilimlerdir.
- * Abbasilerdeki Beytül-Hikme ve Nizamiye Medreseleri, Endülüs Emevileri'nde ise Kurtuba Medresesi önemli eğitim kurumlarıdır.
- * İslam sanatının gelişmesi fetihlerle doğru orantılıdır.
- * Emeviler Dönemi'nde İslam Mimarisi, Hıristiyan mimarisi ile yarışabilecek seviyeye ulaştı.
- * Minyatür, oymacılık, hattatlık, kakmacılık ve sedef işlemeciliği gibi sanat dalları gelişmiştir.

Büyük devlet adamı Uluğ Bey'in Semerkant'ta kurmuş olduğu rasathanesinde, yeryüzünün güneş etrafındaki tam devrini yani bir yıl 365 gün, 6 saat, 9 dakika, 6 saniye hesaplandı. Önyü... Aradan asırlar geçip 20. yüzyılın en modern cihazları ile yapılan hesaplarla, Uluğ Bey'in hesapları arasında sadece 58 saniye farkın bulunduğunu... **Biliyor muydunuz?**

KARAHANLILAR – GAZNELİLER – SELÇUKLULAR

ANADOLU SELÇUKLULARI VE BİZANS İMPARATORLUĞU

İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

Talas Savaşı (751)

Neden: Çin'in Ortaasya'yı ele geçirmek için harekete geçmesi.

Sonuç

1. Türklerin de yardımı ile Abbasiler Çinlileri yenmişlerdir.
2. Türk - İslam Tarihinin başlangıcı oldu.
3. İslamiyet Türkler arasında yayıldı ve Orta Asya İslâmlaştı.
4. Kağıt Çin dışında da üretilmeye başlandı. Dünya kültür tarihi açısından önemli gelişmelere ortam hazırladı.

Türklerin Müslüman olma nedenleri

- * Türkler arasında **Tek Tanrı İnancının** olması
- * İslamiyetteki **ahlak anlayışının** çoğunun Türklerin ahlak anlayışına uygun olması
- * Türklerin **cihan hakimiyeti** düşüncesiyle İslamiyetin **cihat anlayışının** bağdaşması
- * İslamiyet'teki **cennet ve cehennem inancının** önceden Türkler arasında yayılması (Uçmak-Tamu)
- * Abbasilerin Türklerle **iyi davranması** ve **ırkçı** bir politika takip etmemesi

Türklerin İslam Dünyası'ndaki Hizmetleri

- * İslam dünyasının **koruyuculuğunu** üstlendiler.
- * İslamiyet'in **geniş alanlara** yayılmasını sağladılar.
- * **Halifelîği** koruyarak varlığını sürdürmesini sağladılar.
- * Dağınık haldeki Müslümanları **bir bayrak etrafında** topladılar. (Selçuklular ve Osmanlılar)
- * İslam kültür ve medeniyetinin **gelişmesine ve yayılmasına** katkıda bulundular.

Karahanlılar (840 - 1212)

- * Orta Asya'daki ilk Müslüman Türk Devleti'dir. Bilge Kül Kadir Han tarafından kurulmuştur.
- * Karluk, Yağma, Çiğil, Tuhsi Türkleri devletin temelini oluşturdu.
- * Satuk Buğra Han döneminde İslamiyet resmi din kabul edildi.
- * Halkı, dili, ordusu, yöneticileri Türk'tür.
- * Yusuf Kadir Han zamanı Karahanlıların en parlak dönemi olmuştur.
- * Taht kavgaları sonucu 1046 yılında 2'ye ayrıldı.
- * Doğu Karahanlılar - 1130 Karahitay, Batı Karahanlılar - 1212 Harzemşahlara yıkılmıştır.
- * Resmi dil Türkçe'dir. Uygur alfabesini kullanmışlardır.
- * Kaşgarlı Mahmut Divanı Lügat-it Türk, Yusuf Has Hacip - Kutadgu Bilig Türk - İslam sentezini ortaya koyan ilk eserlerdir.
- * İlk medreseyi Karahanlılar yapmıştır. Eğitimde burslu öğrencilik sistemi ilk kez Karahanlılar tarafından uygulanmıştır.
- * İlk kervansarayı yapmışlar, kervansaraylara "Ribat" denilmiştir.

Gazneliler (963 - 1187)

- * Alptekin tarafından Afganistan'da kurulmuştur.
- * Halaç (Kalaç) Türkleri tarafından kurulmuştur.
- * Hükümdar sülalesi, yönetici kadro ve komutanlar Türk olmakla birlikte halkı ve ordusu Türk, İranlı, Hintli ve Afgan (Gur) lılardan oluşmakta idi.
- * İran, Horasan, Afganistan ve Kuzey Hindistan'a hakim olmuşlardır. Gazneli Mahmut - Hindistan'da İslamiyeti yaydı, Abbasilere baskı yapan Şii Büveyhoğullarını yendi.
- * Türk tarihinde Abbasi Halifesinden sultan ünvanını alan ilk hükümdar Gazneli Mahmut'tur.
- * Sultan Mesut Dandanakan Savaşı'nda Büyük Selçuklulara yenilmiş olan Gazneliler yıkılış sürecine giren devlete Gurlular son vermiştir. (1187)
- * Etnik yapının çok farklı olması Gaznelilerin yıkılmasında etkili olmuştur.

Büyük Selçuklu Devleti (1040 - 1157)

- * Oğuzların Kınık boyu tarafından kurulmuştur.
- * Devlet, Tuğrul ve Çağrı Beyler döneminde kurulmuştur.
- * 1018'de Anadolu'ya keşif akınları yapılmıştır.
- * 1040 Dandanakan Savaşı'nda Gaznelileri yenmişlerdir.
- * 1048 Pasinler Savaşı'nda Bizansı yenmişlerdir. Bu savaş Anadolu için Bizansla yapılan ilk savaştır.
- * 1055'de Tuğrul Bey Abbasi Halifesinin yardım istemi üzerine Şii Büveyhoğulları'nın hakimiyetine son vermiştir. Bunun üzerine Halife Tuğrul Bey'e "Doğunun ve Batının Hükümdarı" ünvanını vermiştir.
- * Alparslan Döneminde; 1071 Malazgirt Savaşı Bizansla yapılmış ve Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır. Ayrıca Türkiye tarihi başlamış, Türkler üzerindeki Bizans baskısı sona ermiştir.
- * Melikşah Döneminde; Devlet en parlak zamanını yaşamış, Vezir Nizam-ül Mülk, Nizamiye Medreselerini yaptırmıştır. Selçuklu Devletine bağlı Anadolu Selçuklu Devleti kuruldu.
- * Melikşah'ın ölümünden sonra Fetret Devri yaşanmıştır.
- * Sultan Sencer zamanında Moğol asıllı Karahitaylılarla 1141 Katvan Savaşı yapılmıştır. Bu savaş Selçuklular'ın sonunu hazırlamıştır.
- * Bağlı Devletler: Horosan, Irak, Kirman, Suriye, Türkiye (Anadolu) Selçuklular
- * Bağlı Atabeylikler: Şam'da Böriler, Musul ve Halep'te Zengiler, Azerbeycan'da İldenizoğulları, Fars'ta Salgurlular, Erbil'de Bağtekinioğulları

ORTA ASYA ve YAKIN DOĞU'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ

SAMANOĞULLARI (875 – 1005)

- * İrani bir hanedan tarafından kurulmuştur.
- * Maveraünnehir ve Horasan'a hakim olmuşlardır.
- * Türklerle askeri ve idari alanda önemli görevler vermişlerdir. Türkler arasında İslamiyet'in yayılışını hızlandırmışlardır.
- * Toprakları Karahanlı ve Gazneliler arasında paylaşılmıştır.

HARZEMŞAHLAR (1097 – 1231)

- * Büyük Selçukluların yıkılmasından sonra bağımsız hale gelmişler.
- * Moğollarla mücadele etmişler ancak durduramamışlardır.
- * Yassıçemen Savaşı'nda (1230) Anadolu Selçuklu Devleti'ne yenilmiş hemen ardından yıkılmışlardır.
- * Toprakları Moğol işgaline uğramıştır.

TOLUNOĞULLARI (868 – 905)

- * Tolunoğlu Ahmet tarafından kurulmuştur.
- * Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir.
- * Bu dönemde Mısır altın çağını yaşamıştır.
- * Yöneticileri Türk, halkı Arap'tır.
- * Abbasiler tarafından yıkılmıştır.

SAFEVİLER (1502 - 1736)

- * Şah İsmail tarafından İran'da kurulmuştur.
- * Devletin oluşmasında Türkmenlerin rolü vardır.
- * Osmanlı ile uzun süre mücadele etmişlerdir.
- * Avşarlar son vermişlerdir.

İHŞİTLER (AKŞİTLER) (935 – 969)

- * Muhammed b. Toğaç tarafından kurulmuştur.
- * Mısır'da kurulan ikinci Türk devletidir.
- * Suriye ve Hicaz'a hakim olmuşlardır.
- * Yöneticileri Türk halkı Arap'tır.
- * Fatimiler tarafından yıkılmışlardır.

FATİMİLER (910 – 1171)

- * Tunus'ta kurulan bu devlet kısa sürede Mısır, Suriye, Filistin ve Hicaz'a hakim olmuşlar.
- * Soylarını Hz. Fatıma'ya dayandırmışlar ve Şiiliği savunmuşlardır.
- * Abbasi Halifesini tanımamış ve kendi Sultanlarını halife ilan etmişlerdir.
- * Haçlılarla mücadele etmişler ama Kudüs'ü koruyamamışlardır.
- * Eyyübiler bu devlete son vermiştir.

EYYÜBİLER (1174 – 1250)

- * Selahaddin Eyyubi tarafından Mısır'da kurulmuştur.
- * Suriye, Yemen, Hicaz ve Musul'a hakim olmuşlar.
- * Selahaddin Eyyübi Hittin Savaşı'nda (1187) Haçlıları yenerek Kudüs'e geri aldı.
- * Yafa'yı Haçlılardan geri aldı.
- * Memlükler tarafından yıkıldılar.

BABÜRLÜLER (1526 - 1828)

- * Başkent Agradır.
- * Babürşah tarafından kurulmuştur.
- * Ekberşah döneminde güçlü dönemini yaşamıştır.
- * Hindistanın İngiliz sömürgesi haline gelmesiyle bölgedeki Türk hakimiyeti sona ermiştir.
- * Tacmahal'i yapmışlardır.

ŞEYBANİLER (1428 – 1598)

- * Batı Türkistan'da kurulmuş bir Türk Hanedanıdır.
- * Timur devletini yıkmışlardır.
- * Safevilerle uzun bir mücadeleden sonra yenilerek parçalanmışlardır.

nilerek parçalanmışlardır.

MEMLÜKLER (1250 – 1517)

- * Eyyübileri yıkan Aybey tarafından Mısır'da kuruldu.
- * Haçlılarla mücadele ettiler ve son Haçlı kalıntılarını da temizlediler.
- * Moğollara tarihteki ilk yenilgilerini tattırdılar. (1260 Aynı Calut ve 1277 Elbistan Savaşı)
- * Her emirin Sultan olma hakkı olduğu için sultan sayısı fazladır.
- * Osmanlı Devleti ile çağdaş olan Memlukler, Osmanlı Devleti ile sürekli mücadele ettiler.
- * Türkçe resmi dildir.
- * Osmanlılar (Yavuz Sultan Selim 1516 Mercidabık 1517 Ridaniye Savaşları) son vermiştir.

KARAKOYUNLULAR (1330 – 1459)

- * Oğuz Türkleri tarafından kurulmuştur.
- * Erzurum, Erciş, Musul ve Azerbaycan'da yaşamışlardır. (Doğu Anadolu)
- * Akkoyunlular tarafından yıkılmışlardır.

AKKOYUNLULAR (1370 – 1502)

- * Oğuz Türkleri tarafından Güney Doğu Anadolu'da kurulmuştur.
- * Kara Yülük Osman döneminde devlet haline gelen (1402) Akkoyunlular daha sonra Doğu Anadolu ve İran içlerine kadar yayılmışlardır.
- * Uzun Hasan dönemi en parlak dönemleridir.
- * Otlukbeli Savaşı'nda Osmanlılar'a (Fatih Sultan Mehmet) yenilmişler ve yıkılma sürecine girmişlerdir.
- * Safeviler bu devlete son vermişlerdir.

TİMUR DEVLETİ (1370 – 1507)

- * Timur tarafından Çağatay Hanlığı topraklarında kuruldu.
- * Timur Taşköprü Savaşı'nda Moğolları yendi. Altınordu ve İlhanlı Devleti'ne otoritesini kabul ettirdi.
- * Ankara Savaşı'nda Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid'i yendi. Ancak Çin seferini planlayan Timur'un sarayında yetişmişlerdir.
- * Timurlular fetih hareketlerinin yanında bilimsel ve kültürel gelişmeye önem verdiler. Ulughbey, Ali Kuşçu ve Ali Şir Nevai Timur'un sarayında yetişmişlerdir.
- * İmparatorluk Özbek saldırıları sonucu zayıflamıştır.

MOĞOL İMPARATORLUĞU (1206 – 1227)

- * Cengiz Han tarafından kurulan Moğollar Çin dahil Orta Asya'nın tamamına hakim oldular.
- * Bütün Türkleri bir bayrak altında topladılar.
- * Cengiz'in ölümünden sonra (1227) imparatorluk parçalanarak dörde bölündü:
 - 1) Kubilay Hanlığı (Çin ve Moğolistan)
 - 2) İlhanlı Devleti (İran)
 - 3) Çağatay Hanlığı (Türkistan)
 - 4) Altınordu Devleti (Karadeniz'in kuzeyi)
- * Altınordu Devleti, Timur'un saldırıları sonucu parçalanmış ve yerine hanlıklar kurulmuş. (Kazan ve Kırım gibi) Bu durum Rusların güçlenmesine ve güneye inmelerine neden olmuştur.
- * Kubilay Hanlığı Çinleşmiş diğerleri İslamiyet'i kabul edip Türkleşmiştir. Moğollar birçok alanda Türklerden etkilenmişlerdir. Orduda onlu sistemini ve Uygur yazısını kullanmışlardır.
- * İlhanlılar Türkleşmiş ve Müslümanlaşmıştır.

İLK TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK

YÖNETİM

- * Karahanlılar ve Gaznelilerde çifte hükümdarlık anlayışı vardır.
 - * Karahanlılarda hatunlar yönetimde söz sahibi idiler.
 - * Gaznelilerde sultan idareye mutlak hakimdi.
 - * Türk-İslam devletlerinde "Ülke hanedan mensuplarının ortak malıdır" ve "Kut" anlayışları geçerliliğini korumuştur.
 - * Büyük Selçuklularda şehzadenin yetiştirilmesinden "atabey" ünvanlı görevliler sorumludur.
 - * Büyük Selçuklularda "fethedilen toprak fethedenin malıdır." anlayışı vardır.
 - * Büyük Selçuklu Devletinde başta sultan vardı. Her türlü devlet işi "Divan-ı Saltanat"ta görüldü.
- Başlıca Divan Çeşitleri Şunlardır**
- * **Divan-ı İstifa:** Mali işlere bakardı.
 - * **Divan-ı Tuğra (Divan-ı İnşa):** İç ve dış yazışmalara bakardı.
 - * **Divan-ı İşraf:** İdari ve mali işleri denetlerdi.
 - * **Divan-ı Arz:** Ordunun her türlü ihtiyaçlarını karşılardı.
 - * **Divan-ı Vekâlet:** Gaznelilerde hükümdar ailesinin mali işlerine bakardı.
 - * **Divan-ı Berid:** Posta ve haberleşme işlerine bakardı.

ORDU

- * Karahan ordusunun çoğu atlıydı ve Türklerden oluşuyordu.
- * Gazne ordusu karışık bir bünyeye sahipti. Orduda Türk, İranlı, Hintli, Gurlu ve Afganlı askerler vardı. Ordu, atlı ve yayalardan oluşuyordu. Ön safta filler bulunuyordu.

Büyük Selçuklu Ordusu ise 3 kısımdı

- 1. Hassa Ordusu (Guleman-ı Saray):** Hükümdarın yanında bulunur ve ücret alırdı. Milliyetlerine bakılmaksızın küçük yaşta saraya alınır ve yetiştirilirdi.
- 2. İkta Ordusu (Tımarlı Sipahi):** Devletin maaş yerine fethedilen arazileri askerlere dağıtmasına ikta sistemi denirdi. Bu sistem sonucu ortaya çıkan orduya da "İkta Ordusu" denir.
- İkta Sisteminin Yararları**
 - * Hazineye para harcanmadan büyük ve güçlü bir ordu kurulmuştur.
 - * Göçebe Türkmenlerin yerleşik unsura zarar vermesi önlenmiştir.
 - * İkta sahipleri devlet otoritesini en ücra köşelere kadar götürmüşlerdir.
 - * Üretimde verimlilik ve süreklilik sağlanmıştır.
 - * Vergiler düzenli olarak toplanmıştır.
- 3. Yardımcı Kuvvetler:** Savaş zamanı orduya alınırdı. Ganimetten pay alırdı. Fedailer, bağlı beylik ve devlet askerleri de bu gruba girerdi.

TOPRAK

- Büyük Selçuklularda toprak 3 kısımdan oluşurdu**
- 1. Mülk Toprak:** Şahıslara ait topraklardı. Bu toprakları sahipleri istedikleri gibi kullanma hakkına sahiptiler. Bu toprakların miktarı azdır.
 - 2. İkta Toprak:** Devletin maaş yerine askerlere bıraktığı topraklardı.
 - 3. Vakıf Toprak:** Sosyal kurumların ihtiyaçlarının karşılanması için ayrılmış topraklardı.

TOPLUM VE EKONOMİ

- * Türk - İslam devletlerinde sınıf ayrımı ve kölecilik anlayışı yoktur.
- * Yerleşme merkezlerinde orta ve küçük esnaf, tüccarlar ile sanatkarlar, ayrı ayrı (Loncalar) kurmuşlardır.
- * Köylerde yaşayanlarda devletin himayesi altında tarımla ve hayvancılıkla uğraşarak geçimlerini sağlıyorlardı.
- * İpek ve Baharat ticaret yolları sayesinde ekonomik canlılık kazanmıştır.

DİL - EDEBİYAT

- * Karahanlılarda, resmi dil, halk, ordu, saray dili Türkçe idi. Yazışmalarda Uygurca kullanılıyordu.
- * Gaznelilerde, saray ve ordu dili Türkçe, bilim dili ve resmi dil ise Arapça idi. Değişik milletlerden oluşan halk kendi dilini kullanıyordu.
- * Büyük Selçuklularda saray ve ordu dili Türkçe, resmi dil Farsça, bilim ve edebiyat dili ise Arapça ve Farsça idi.

Türk - İslam Edebiyatı'na ait eserler sözlü ve yazılı eserler olmak üzere iki kısımda incelenebilir

- * Satuk Buğra Han ve Cengizname Türk-İslam Edebiyatı'nın ilk önemli sözlü eserleridir.
- Türk-İslam Edebiyatı'nın önemli yazılı eserleri ise şunlardır**
- Kutadgu Bilig:** Türkçe ilk siyasetnamedir. Uygurca yazılmıştır. Yusuf Has Hacip tarafından Karahanlılar döneminde yazılmıştır. Sultanlara öğütler vermektedir. Türk dirlik, düzenlik ve adalet anlayışını en iyi şekilde anlatmaktadır.
- Divan-ı Lügati't Türk:** Karahanlılar devrinde Kaşgarlı Mahmut, Türk dilinin güzelliklerini anlatmak ve Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazmıştır. Türklerin kültürü ve ekonomik hayatı ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir.
- Atabetü'l Hakayık:** Edip Ahmet (Yükneki) Uygurca yazdığı bu eserde dini ve ahlaki öğütlere yer vermiştir.
- Siyasetname:** Büyük Selçuklu veziri Nizamü'l Mülk yazmıştır. Sultanlara öğütler vermektedir.

BİLİM - SANAT

- * Karahanlılar devrinde medreseler açılmıştır. Tarihte ilk kez burslu öğrencilik sistemini Karahanlılar uygulamıştır.
- * Büyük Selçuklular da Nizamiye Medreselerini açmışlardır. Bu medreselerde fen ve dini ilimler birlikte okutulmuştur.
- * Sanat açısından Karahanlılar "Ribat" adı verilen kervansaraylar yapmışlardır.
- * Gazne mimarisinde Hint ve İran tesiri vardır.
- * Büyük Selçukluların Türbeleri (Kümbet) göçebe Türk yaşantısını yansıtan önemli eserlerdir.
- * Karahanlılar ilk kez Darü's-Şifa denen hastaneler kurmuşlardır.

HUKUK

Hukuk ikiye ayrılmıştır.

- 1. Şer'i Hukuk:** Davalara kadılar bakmıştır. Baş kadıya **Kadıü'l-kudat** denmiştir. Başkadıyı sultan atamıştır.
- 2. Örfi Hukuk:** Bu davalara **Emir-i Dad** bakmıştır. **Divan-ı Mezalim:** Ağır siyasi suçlara bakmıştır. Başkadı sultandır. **Kadı-yı Leşker:** Askeri davalara bakmıştır.

Malazgirt Zaferi ile Anadolu kapılarını Türklere açan Büyük Kumandan Alparslan'ın saray mutfağında hergün elli koyun veya keçi kesilerek fakirlere dağıtıldığını... Alparslan'ın bazen hasta ve fakir kimseyi gördüğünde üzüntüsünden ağlayıp derhal yardımına koştüğünü... **Biliyormuydunuz?**

AVRUPA TARİHİ

ORTAÇAĞ (375-1453)

- * **Kilisenin egemenliği** söz konusudur.
- * **Skolastik düşünce** hakimdir.
- * **Hıristiyanlık** iki büyük mezhebe ayrılmış
- * **Katolik** liderleri **Papa**-merkezleri **Roma'dır**.
- * **Ortodoks** liderleri **Patrik**-merkezleri **İstanbul'dur**.
- * **Afaroz**-Dinden çıkarma
- * **Enterdi** - Bir ülkedeki dinsel faaliyetlerin durdurulması
- * **Endüljans** - Para karşılığı cennetten arsa satın alma, günah çıkarma, afname
- * **Feodalite** rejimi hakimdir.
- * Feodalite **Kavimler Göçü** ile ortaya çıkmıştır.
- * Halk sosyal sınıflara ayrılmıştır.
- * Merkezi krallıklar zayıflamıştır.
- * **Asiller** - Krallar, Derebeyleri en imtiyazlı sınıf
- * **Rahipler** - Din adamları
- * **Burjuvalar** - Ticaret ve sanatta uğraşanlar.
- * **Köylüler** - Serf ve serbest diye ikiye ayrılır.

Haçlı Seferleri

- * Toplam sekiz seferdir.
- * Dini, ekonomik ve siyasi nedenleri vardır.
- * En önemli nedenleri ekonomiktir.
- * Kağıt, matbaa, barut ve pusula gibi buluşlar Avrupa'ya taşınmıştır.
- * Skolastik düşünce zayıflamıştır.
- * Feodalite rejimi sarsılmıştır.
- * Akdeniz limanları önem kazanmıştır.

Magna Charta (1215)

- * Avrupa'da demokrasi yolunda atılan ilk adımdır.

Yüzyıl Savaşları (1337 - 1453)

- * İngiltere ile Fransa arasında olmuştur.
- * Kresy Savaşı'nda ilk kez top kullanılmıştır. (1346)
- * Fransa kazandı - Fransa'da derebeylik zayıfladı.
- * İngilterede iç savaş çıktı. (Çifte Gül)
- * Kuruluş döneminde Osmanlı Devleti'nin Balkanlar da ilerlemesini kolaylaştırmıştır.

YENİÇAĞ (1453-1789)

- * **Bilim ve Teknikteki Gelişmeler**
- * Barut'un Ateşli silahlarda kullanılması-Derebeylik rejimi yıkıldı.
- * Pusula - Coğrafi keşifler gerçekleşti.
- * Kağıt ve Matbaa - Rönesans - Reform hareketleri gerçekleşti
- * **Coğrafi Keşifler**
- * Ümit Burnu (1487) - Bartelmi Diyaz
- * Amerika'nın Keşfi (1492) - Kristof Kolomb
- * Dünyanın dolaşılması (1519-1522) - Macellan ve Del Kano
- * Sömürgecilik başladı
- * Burjuva sınıfı güçlendi
- * Avrupa zenginleşti, İslam dünyası yoksullaştı.
- * Rönesans hareketine ortam hazırladı.
- * **Rönesans**
- * Edebiyat, Güzel sanatlar ve ilim alanında XV. ve XVI. yy. Avrupa'da meydana gelen gelişmelerdir.
- * Önce İtalya'da doğdu.
- * Skolastik düşünce yıkıldı.
- * Pozitif düşünce ortamı doğdu.
- * **Reform**
- * Katolik kilisesine karşı Martin Luther'in isyanıyla Almanya'da doğdu.
- * **Ogsburg Barışı (1555)**: Protestan-Katolik mücadeleleri sonucunu imzalandı. Protestanlık serbest bırakıldı.
- * **Nant Fermanı (1598)**: Fransa'da Kalvenizm serbest bırakıldı.
- * Kiliseye duyulan güven sarsıldı.
- * **Otuzyıl Savaşları (1618 - 1648)**
- * Alman İmparatoru, Protestan prenslerine saldırdı.
- * Fransa, İsveç, Danimarka, Hollanda Prensleri destekledi.
- * **Westfalya Antlaşması (1648)** ile Alman İmparatoru Alman prensliklerinin dini ve siyasi özgürlüklerini tanıdı.
- * **Yediyıl Savaşları (1756 - 1763)**
- * İngiltere ile Fransa, Rusya ve Avusturya arasında gerçekleşti.
- * Rusya'nın saf değişmesi ile Fransa yenildi.
- * **ABD'nin kuruluşu (1787)**
- * I. ve II. Fledelfiya Kongresi ile Amerika kolonileri isyan etti. (1774-1776)
- * Koloniler **Versay Antlaşması (1783)** ile bağımsızlığını sağladı.

YAKINÇAĞ (1789 - ?)

Sanayi İnkılabı (1750 - 1830)

- * İngiltere'de başladı.
- * Hammadde-Pazar arayışı arttı.
- * Sömürgecilik hızlandı.
- * İşçi sınıfı ortaya çıktı.
- * Kapitalizm, Sosyalizm, Emperyalizm, liberalizm ortaya çıktı.

Fransız İhtilali (1789)

- * Milliyetçilik yayıldı.
- * Mutlak krallıklar yıkıldı.
- * Milli devletler kuruldu.
- * Yeni çağın sona ermesine neden oldu.

İhtilal Savaşları (1792-1815)

- * Fransız İhtilali'ni ortaya çıkardığı fikir akımlarının kendi ülkelerinde yayılmasını istemeyen İngiltere, Avusturya, Prusya ve Rusya Fransa'ya savaş açmıştır. Napolyon bu savaşlarda yenilmiştir.

Viyana Kongresi (1815)

- * Avrupa'nın Fransız İhtilali ile bozulan dengesini yeniden kurmak için toplanmıştır.
- * Mutlak krallıkların devamı kararlaştırıldı.
- * Milliyetçilikle mücadele kararı alındı.
- * Şark meselesi ilk kez ortaya atıldı.

Restorasyon Devri (1815-1827)

- * Avrupa devletleri Viyana Kongresi kararlarını uygulatabilmek ve mutlak krallık yönetimini devam ettirebilmek için kendi aralarında Kutsal İttifak ve Dörtlül İttifaklar kurmuşlardır.

1830 İhtilalleri

- * Fransa'da ortaya çıktı.
- * Avrupa'da liberal demokrasiler güçlendi.
- * Parlemonter sisteme geçiş hızlandı
- * **1848 İhtilalleri**
- * Sanayi İnkılabı ile ortaya çıkan işçilerin yeni haklar istemeleri üzerine ortaya çıktı.
- * Sosyalizm gelişmiş ve yayılmıştır.
- * İtalya ve Almanya'da siyasi birliğin kurulmasına ortam hazırladı.

Rusya bu ihtilalden en az etkilendi.**Napolyon Savaşları (1805-1815)**

- * Fransa Avrupa devletlerine yenilmiştir.
- * **İtalya ve Almanya'nın siyasi birliklerini kurmaları (1870-1871)**

- * Avrupa'da güçler dengesi değişti.
- * Fransa ve Avusturya güç kaybetti.
- * Avrupa'da bloklaşma başladı.

TÜRKİYE TARİHİ

ANADOLU SELÇUKLULARI (1077-1308)

Kuruluş Dönemi

- * **Süleymanşah Dönemi (1077-1086)**
- * Kocaeli Yarımadası, Kadıköy ve Üsküdar'ı aldı
- * Boğazlarda gümrük idaresi kurdu
- * Bizans vergisine bağlandı
- * Suriye Selçukluları ile yapılan mücadele kaybedildi.
- I. Kılıçarslan Devri (1092-1107)**
- * Bizans'a karşı Çaka Bey'le ittifak kurdu.
- * I. Haçlı Seferi'ni karşıladı
- * Başkenti İznik'ten Konya'ya taşındı.
- * B. Selçuklularla girdiği mücadeleyi kaybetti
- I. Mesut Devri (1116 - 1155)**
- * Danişmentlilerin desteği ile tahta geçti
- * Bir süre Danişmentlilerin egemenliğinde kaldı.
- * II. Haçlı Seferi'ni karşıladı.
- * Anadolu'ya Türkiye denmeye başlandı.
- * İlk parayı bastırdı. (Bakır)
- Yükseliş Dönemi**
- II. Kılıçarslan Dönemi (1155-1192)**
- * **Miryokafalon Savaşı** (1176) Selçukluların Bizans karşısındaki son savunma savaşıdır.
- * Danişmentoğullarına son verdi.
- * İlk kervansarayları kuruldu.
- I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1204-1211)**
- * Askeri seferleri ticari amaçla düzenledi
- * Venediklilerle ilk ticaret anlaşması imzalandı
- * Antalya'da donanma kurarak ilk denizcilik faaliyetlerini başlattı.
- I. İzzettin Keykavus (1211-1220)**
- * Kıbrıs kralı ve Venedikle ticaret anlaşması imzalandı.
- * Sinop'u alarak Türk tüccarlarını yerleştrirdi.
- I. Alaaddin Keykubat (1220-1237)**
- * Alanya alınıp tersane kuruldu.
- * Suğ'dak limanı alındı (Ticari amaçlı)
- * İlk defa ticaret kervanları için sigorta sistemi uygulandı.
- * Harzemşahlarla Yassıçemen Savaşı (1231) yapıldı.
- * Harzemşahlar yıkılma sürecine girdi.
- * Anadolu Selçukluları ve Moğollar arasındaki tampon bölge ortadan kalktı.
- * Anadolu Siyasi birliği sağlandı.
- * Anadolu uluslararası ticaretin merkezi haline geldi
- Yıkılış Dönemi**
- * Baba İshak İsyanı (1240). Bu isyanın güçle bastırılması Selçukluların zayıfladığını ortaya çıkarmıştır. Moğolların Anadolu'yu işgaline ortam hazırladı.
- Kösedağ Savaşı (1243)**
- * Anadolu Selçuklu yıkılma sürecine girdi.
- * Anadolu siyasi birliği bozuldu.
- * Anadolu'da beylikler dönemi başladı.

BEYLİKLER

Malazgirt Savaşı sonrası kurulanlar

Danişmentliler (1080-1178) (Sivas)

- * Sivas, Tokat, Amasya, Çankırı, Kastamonu, Kayseri, Malatya ve çevresinde kurulmuştur.
- * Anadolu'da kurulan beyliklerin en güçlü olanıdır.
- Saltuklular (1072-1202)**
- * Erzurum'da kurulmuştur.
- Mengücekliler (1080-1228)**
- * Erzincan, Kemah, Divriği'de kurulmuştur.
- Artuklular (1102-1409)**
- * Hasankeyf, Harput ve Mardin olmak üzere üç kola ayrıldılar.
- Çaka Beyliği (1081-1093)**
- * İlk Türk denizcisidir.
- Sökmenliler (Ahiatşahlar) (1110-1207)**
- * Vanğölü çevresinde kurulmuştur.
- Dilmaçoğulları (1085-1394)**
- * Bitlis'te kurulmuştur.
- İnaloğulları (Yınaloğulları) (1098-1183)**
- * Diyarbakır'da kurulmuştur.
- Çubukoğulları (1085-1213)**
- * Harput'ta kurulmuştur.
- İnançoğulları (1261-1368)**
- * Denizli'de kurulmuştur.
- Tanrıvermişoğulları (1081-1093).**
- * Efes ve çevresinde kurulmuştur.
- Kösedağ Savaşı'ndan sonra kurulanlar**
- Karamanoğulları (1256-1487)**
- * Konya ve çevresinde kurulmuştur.
- Germiyoğulları (1299-1429)**
- * Kütahya ve çevresinde kurulmuştur.
- Karesioğulları (1304- 1360)**
- * Balıkesir ve çevresinde kurulmuştur.
- Hamitoğulları (1300-1423)**
- * İsparta ve Antalya çevresinde kurulmuştur.
- Aydinoğulları (1308-1426)**
- * Aydın ve çevresinde kurulmuştur.
- Menteşeoğulları (1261-1424)**
- * Muğla ve çevresinde kurulmuştur.
- Saruhanioğulları (1313-1410)**
- * Manisa ve çevresinde kurulmuştur.
- Candaroğulları (1296-1461)**
- * Kastamonu - Sinop'a kurulmuş
- Dulkadiroğulları (1337-1515)**
- * Maraş ve çevresinde kurulmuştur.
- Ramazanoğulları (1353-1608)**
- * Adana ve çevresinde kurulmuştur.

OSMANLI DEVLETİ (1299-1922)

Kuruluş Dönemi (1299 - 1453)

- * Osman Bey (1281-1326)
- * Orhan Bey (1326-1362)
- * I. Murat (1362-1389)
- * I. Bayezid (1389-1402)
- Fetret Dönemi (1402-1413)**
- * Çelebi Mehmet (1413-1421)
- * II. Murat (1421-1451)
- * II. Mehmet (1451-1481)
- Yükselme Dönemi (1453-1579)**
- * II. Mehmet (1451-1481)
- * II. Bayezid (1481-1512)
- * I. Selim (Yavuz) 1512,1520)
- * I. Süleyman (Kanuni) 1520-1566)
- * II. Selim (1566-1574)
- * III. Murat (1574-1595)
- Duraklama Dönemi (1579-1699)**
- * III. Murat (1574-1595)
- * III. Mehmet (1595-1603)
- * I. Ahmet (1603-1617)
- * I. Mustafa (1617-1618)
- * II. Osman (1618-1622)
- * I. Mustafa (1622-1623) (II. kez)
- * IV. Murat (1623-1640)
- * Sultan İbrahim (1640-1648)
- * IV. Mehmet (1648-1687)
- * II. Süleyman (1687-1691)
- * II. Ahmet (1691-1695)
- * II. Mustafa (1695-1703)
- Gerileme Dönemi (1699-1792)**
- * II. Mustafa (1695-1703)
- * III. Ahmet (1703-1730)
- * I. Mahmut (1730-1754)
- * III. Osman (1754-1757)
- * III. Mustafa (1757-1774)
- * I. Abdülhamit (1774-1789)
- * III. Selim (1789-1807)
- Dağılma Dönemi (1792-1908)**
- * III. Selim (1789-1807)
- * IV. Mustafa (1807-1808)
- * II. Mahmut (1808-1839)
- * Abdülmecid (1839-1861)
- * Abdülaziz (1861-1876)
- * V. Murad (Mayıs, Ağustos 1876)
- * II. Abdülhamit (1876-1909)
- * V. Mehmet (Reşad) (1909-1918)
- * VI. Mehmet (Vahideddin) (1918-1922)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ (1923)

XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti

- Trablusgarp Savaşı (1911)
- Balkan Savaşları (1912-1913)
- I. Dünya Savaşı (1914-1918)
- Mondros Ateşkesi ve sonrası gelişmeler
- Kurtuluş Savaşı'na hazırlık dönemi (1919-1920)**
- I. TBMM Dönemi (1920-1923)**
- Kurtuluş Savaşı
- II. TBMM (1923 - 1927)
- Cumhuriyet Dönemi İç Olaylar
- İnkılaplar
- Dış Politika (1923-1930, 1930-1939)
- Atatürk ilkeleri ve II. Dünya Savaşı

ANADOLU SELÇUKLULARI ve BEYLİKLER DÖNEMİ KÜLTÜR VE UYGARLIK

DEVLET YÖNETİMİ

- * Devlet hanedanın ortak malıdır anlayışı devam etmiştir.
 - * Devlet işleri Divan-ı Saltanat'ta görüşülürdü.
- Devlet Görevlileri**
- 1. Saltanat Naibi:** Hükümdar vekili
 - 2. Pervaneci:** Arazilerin kayıtlarını tutar, dirlik dağıtır.
 - 3. Müstevfi:** Mali işlerden sorumludur.
 - 4. Emir-i Dad:** Adalet işlerine bakardı.
- * Türkiye Selçuklularında Büyük Divan'a bağlı bir çok divan vardır.

Bunlar:

- 1. Niabet-i Saltanat:** Hükümdar başkentte bulunmadığı zamanlar devlet işlerini yürütürdü.
- 2. Divan-ı İstifa:** İdari ve mali işleri denetlerdi.
- 3. Divan-ı Arz:** Ordunun ihtiyaçlarını karşılardı.
- 4. Divan-ı Tuğra:** İç ve dış yazışmaları yapardı.
- 5. Divan-ı İşraf:** Mali işleri yürütürdü.

ORDU

Hassa ordusu, bağlı devletlerin gönderdiği kuvvetler, eyalet askerleri, gönüllüler ve Türkmenler, ikta askerleri gibi sınıflar ordunun yapısını oluşturuyordu.

Donanma

- * Anadolu Selçukluları Akdeniz ve Karadeniz'de önemli limanları olarak tersaneler kurmuşlardır.
- * Beylikler denizcilikte ilerlemişlerdir. (Çaka Beyliği gibi)

HUKUK

Hukuk ikiye ayırmıştır.**a) Şer'i Hukuk**

- * Dine dayalı bir hukuk sistemidir.
- * Hükümdar veya vezirler tarafından atanan kadılar davalara bakardı.
- * Ülkedeki bütün kadılar Kadiü'l-kudat'a bağlı idi.

b) Örfi Hukuk

- * Yasaları çiğneyen, asayiş bozan kimselerle ilgili davaları kapsardı.
- * Bu davalara Emir-i Dad bakardı.
- * Askeri davalara ise Kazasker (Kadı-yı Leşker) bakardı.

SOSYAL ve EKONOMİK HAYAT

- * Halk; tarım, hayvancılık, ticaret ve zanaatla uğraşır.
- * Anadolu Selçukluları ticaretin gelişmesi için;
 - a)** Kervansaraylar yaptılar.
 - b)** Sigorta sistemini geliştirdiler.
 - c)** Önemli ticaret merkezleri feth edildi.
 - d)** Gümrük vergileri düşürüldü.
 - e)** Ticari anlaşmalar yapıldı.
 - f)** Ahilik teşkilatı desteklendi.
 - g)** Komşu devletlerle ticari anlaşmalar yapıldı.

Devletin gelirleri

- * Halktan alınan öşür, haraç ve cizye gibi vergiler.
- * Gümrük gelirleri
- * Savaş ganimetleri vs. idi.
- * Halı, kilim, şap, tuz, demir, bakır, gümüş ise ihraç ediliyordu.

Toprak Sistemi

- 1. Has:** Sultanın şahsına aittir.
- 2. İkta:** Görev karşılığı meliklere, emirlere, Hassa Ordusu Askerlerine ve Tımarlı Sipahlilere verilir.
- 3. Vakıf:** Vakıf kurumlarının (Cami, medrese, darü's-şifa, imarethane) ihtiyaçları için gelirleri ayrılan topraklardır.
- 4. Mülk:** Özel şahıslara ait olan topraklardır.

DİL VE EDEBİYAT

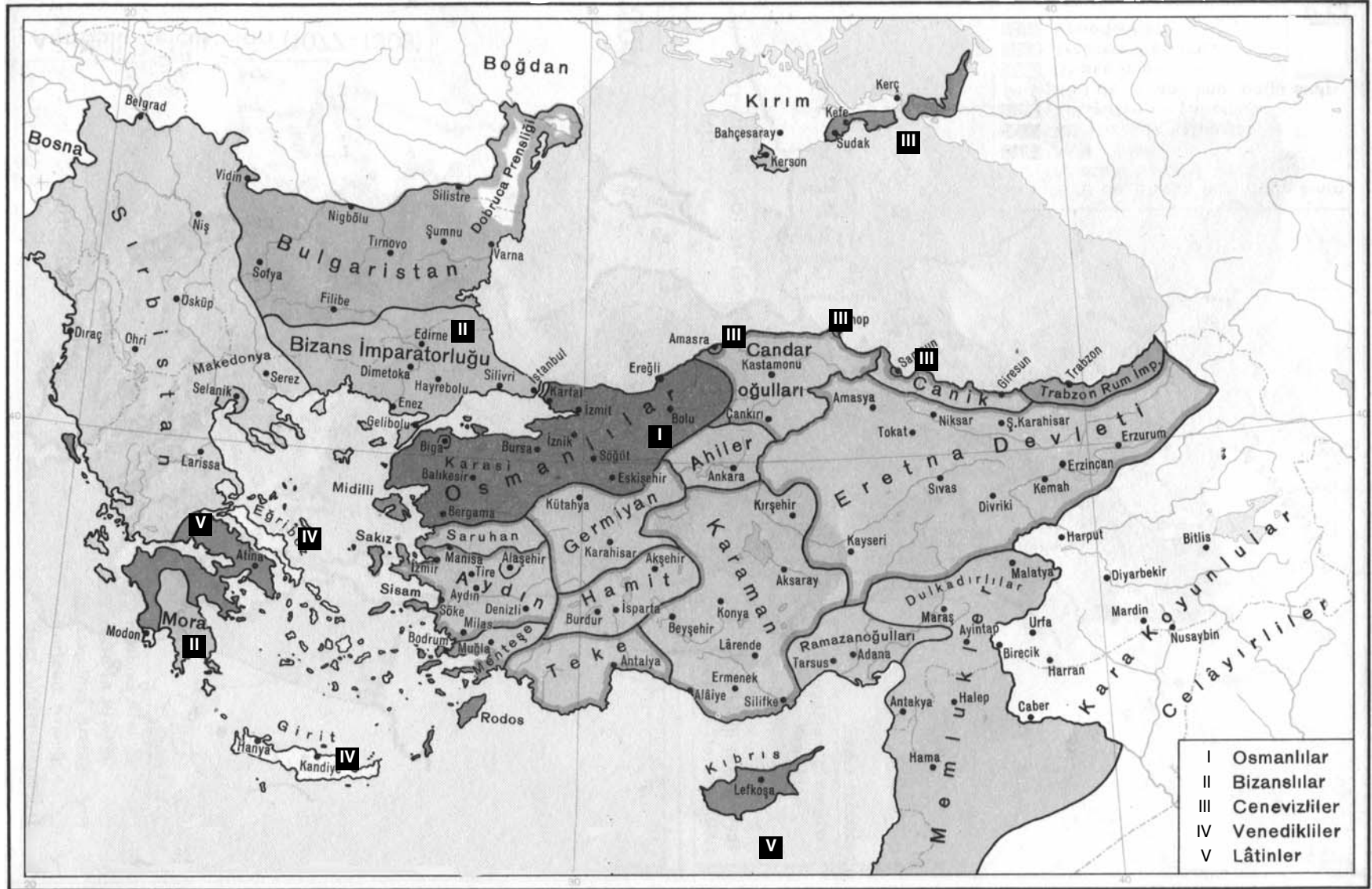
- * Türkiye Selçuklularında resmi dil Arapça, edebiyat dili Farsça, halk ve ordunun konuştuğu dil ise Türkçe idi.
- * Beylikler döneminde Türkçeye önem verildi ve gelişmesi sağlandı.
- * Karamanoğlu Mehmet Bey Türkçe'yi resmi dil ilan etti (1277)

BİLİM VE SANAT

- * Türkiye Selçukluları yaşam tarzlarını gösteren; kervansaray, aşevi, hastahane, kümbet, cami, hamam, han ve saraylar yapmışlardır.
- * Tahta ve mermer işçiliği üzerine oymacılık alçı tezyinatı ve nakış sanatında ilerlemişlerdir.
- * Oymacılık ve mimariyi Karamanoğulları ve Eşrefoğulları geliştirmişlerdir.
- * Anadolu'da ilk medrese Danişmendoğulları tarafından Niksar'da kurulmuştur.
- * Türkiye Selçuklularında ilk medrese Konya ve Aksaray'da kurulmuştur.

Alaeddin Keykubat, bilgin ve pair bir sultandı. Bilim ve sanat adamlarını Konya'ya çağırır, görürdü. Osmanlı İmparatorluğu'nda Kanuni döneminde görülen bilim ve sanat-taki yükselme, Selçuklularda ise bu dönemde izlendiğini... **Biliyor muydunuz?**

ANADOLU VE BALKANLAR (XIV. YÜZYILIN ORTASI)

OSMANLI KURULUŞ DÖNEMİ (XIV-XV.YY)

OSMAN BEY (1281 – 1326)	ORHAN BEY (1326 – 1362)	I. MURAD (1362 – 1389)	I. BAYEZİD (Yıldırım) (1389 – 1402)	I. MEHMED (Çelebi) (1413 – 1421)	II. MURAD (1421 – 1451)
<ul style="list-style-type: none"> * Bizans'tan İnegöl, Bilecik, Karacahisar, Yarhisar, Yundhisar, Yenişehir ve Mudanya alındı. * Aşiret anlayışı devam etmiştir. * İlk Osmanlı parası basıldı. * İznik, İzmit kuşatıldı. * Koyunhisar Savaşı (1302) * Bizans'la yapılan ilk savaştır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Bursa'yı alıp başkent yaptı. * Maltepe Savaşı (1329) (Kocaeli Yarımadası'nın fethi tamamlandı.) * Karesioğulları alındı. (Donanmasından faydalanıldı) * Ankara Ahilerden alındı. * Çimpe Kalesi alındı (1353) (Yaya ve Müsellem) * İlk düzenli ordu kuruldu. * İznik'te ilk medrese açıldı. * Vezirlik kurumu oluşturuldu. * illere ilk kez kadılar ve subaşılardan gönderildi. * İlk donanmaya sahip olundu. * Karamürsel'de ilk tersane kuruldu * Balkanlarda iskan politikası başlandı. * Anadolu'da Türk siyasi birliği kurulmaya başlandı. 	<ul style="list-style-type: none"> * Germiyanogullarından çeyiz yoluyla toprak alındı. * Hamitoğullarından toprak satın alındı. * Karamanoğulları itaat altına alındı. * Sazlıdere Savaşı (1363) (Edirne alındı) * Sırsındığı Savaşı (1364) (Haçlılarla yapılan ilk savaştır. Edirne başkent yapıldı.) * Çirmen Zaferi (1371) (Sırtlar ver-giye bağlandı) * Osmanlı öncü birliği Ploşnik'te mağlup edildi. * I. Kosova Savaşı (1389) (İlk kez top kullanıldı) * Yeniçeri Ocağı kuruldu. * Pençik sistemi uygulandı. * Tımar sistemi uygulandı. * Veziri-azamlık makamı kuruldu. * Rumeli Beylerbeyliği kuruldu. * Sultan ünvanını ilk kez kullandı. * Kazaskerlik kuruldu. * Defterdarlık kuruldu. * Merkezi otorite güçlendirildi. * Osmanlı devlet haline geldi. 	<ul style="list-style-type: none"> * Anadolu Türk birliğini sağladı. * İstanbul kuşatıldı. * Anadolu Hisarı'nı yaptırdı. * Anadolu Beylerbeyliği kuruldu. * Niğbolu Savaşı (1396) * Bosna, Osmanlı'ya bağlandı. * Bizans vergiye bağlandı. * Halife Yıldırım'a Sultan-ı İklîm-i Rum ünvanını verdi. * Ankara Savaşı (1402) * Osmanlılar savaşı kaybetti * Anadolu Türk siyasi birliği dağıldı. * Anadolu beylikleri tekrar kuruldu. * Fetret Devri (1402 – 1413) * Ankara Savaşı ile başlayıp Çelebi Mehmet'in hükümdarlığına kadar taht kavgaları ile geçen dönemdir. 	<ul style="list-style-type: none"> * Merkezi otorite tekrar sağlandı. * Dini ve sosyal içerikli Şeyh Bedredin isyanı bastırıldı. * Düzmece Mustafa isyanını bastırdı * Saruhanoğulları Osmanlı'ya bağlandı (1410) * Venedikle yapılan ilk deniz savaşı kaybedildi. (1416) * Aydınogullarından İzmir alındı. * Osmanlı'nın 2. kurucusu kabul edildi. 	<ul style="list-style-type: none"> * İç isyanlar bastırıldı. (Çelebi Mustafa, Düzmece Mustafa) * Aydınogulları ve Menteşeoğulları Osmanlı'ya katıldı. * Germiyanogulları vasiyet yoluyla Osmanlıya katıldı. * İstanbul kuşatıldı. * Devşirme sistemi uygulanmaya başlandı. * Enderun Mektebi kuruldu. * Edirne Segedin Antlaşması (1444) * Osmanlı'nın batıda imzaladığı ilk antlaşmadır. * Varna Savaşı (1444) (Osmanlı gücünü yeniden kanıtladı.) * II. Kosova Savaşı (1448) * Haçlıların Osmanlıları Balkanlardan atma ümitleri sona erdi. * Osmanlıların son savunma savaşıdır.

Birgün II. Murat, Edirne Sarayı'nda konuştu Hacı Bayram Veli ile sohbet ederken: 'İstanbul'un fethetmek bana müyesser olacak mı?' diye sorduğunda Hayır Sultanım ya kime nasip olacaktır? Bu sırada pehjade Mehmet bir sopayı at gibi kullanarak odada koşup durmaktaydı. Gözünü bu zeki çocuğa iliperek işte, İstanbul'un fethi bu çocuğa nasip olacaktır. O, benim ölüm pehjade Mehmettir... **Dediğini biliyor muydunuz?**

OSMANLI YÜKSELME DÖNEMİ (XV - XVI. YY.)

II. MEHMET (Fatih)
(1453-1481)

İstanbul fethedildi. (1453) (Ortaçağ kapandı, yeniçağ başladı. Osmanlı yükselme dönemine girdi ve imparatorluk haline geldi.

Rumeli'deki Faaliyetler

* Sırbistan (1459), Mora (1460), Eflak (1462), Boğdan (1476), Bosna-Hersek (1465), Arnavutluk (1479) alınarak Balkanların fethi sağlandı.

Anadolu'daki Faaliyetler

* Cenevizliler'den Amasra alındı. (1459)
* Candaroğullarına son verildi (1460)
* Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verildi. (1461)
* Karamanoğullarından Konya-Karaman alındı. (1466)
* Otlukbeli Savaşı yapıldı (1473). Akkoyunlular yıkılma sürecine girdi. Doğu Anadolu Osmanlılara geçti.

Denizlerdeki Gelişmeler

* Ege ve Yunan adaları alındı.
* Kırım alındı (1475). Böylece Karadeniz bir Türk gölü oldu.
* İtalya seferi ile Otranto Kalesi alındı. (1480)

Osmanlı-Venedik Savaşları

(1463-1479): Venediklere ilk kez kapitülasyonlar verildi.

Diğer Faaliyetler

* Merkezîyetçilik sağlandı
* Kanunname-i Ali Osman hazırlandı.
* İlk altın para bastırıldı
* Sahn-ı Seman medreseleri açıldı.
* Sadrazamlar divana başkanlık etmeye başladı.
* Türk-Osmanlı klasik mimari tarzı ortaya çıktı.
* Yeniçerilere Cülus bahşisi verildi.
* Sancağa çıkma gelenek haline geldi.

II. BAYEZİD
(1481 - 1512)**Cem Sultan olayı (1481-1495)**

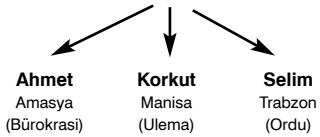
* Karamanoğullarına son verildi. (1483)
* Olay uluslararası bir sorun haline geldi.
* **Boğdan'ın fethi tamamlandı. (1484)**
* **Osmanlı-Venedik ilişkileri** (1499-1502)
* Modan, Koron, İnebahtı ve Navarin alındı.
* **Osmanlı-İran ilişkileri:**
* Şahkulu isyani İran'ın desteği ile ortaya çıkan şii içerikli bir olaydır.

Not: İspanya'daki Müslüman ve Yahudiler katliamdan kurtarılmıştır.

Şehzade Selim'in İsyanı

Not :

II. Bayezid

gibi sınıflar şehzadeleri desteklemişlerdir.

I. SELİM (Yavuz)
(1512 - 1520)**Şehzadeler Sorunu**

* Yavuz rakiplerini ortadan kaldırarak tahta oturmuştur.

Çaldıran Seferi (1514)

* Şiilerin Doğu Anadolu'daki etkinlikleri geçici olarak son verilip kontrol altına alındı.

Turnadağ Savaşı (1515)

* Dulkadiroğullarına son verildi.
* Anadolu Türk birliği kesin olarak sağlandı.

Osmanlı - Memlük İlişkileri (Mısır Seferi)

* **Mercidabık Savaşı** (1516) ile Suriye, Filistin, Kudüs, **Ridaniye Savaşı** (1517) ile Mısır ve Hicaz savaşımından alınmıştır.
NOT: Coğrafi keşifler Mısır seferinin ekonomik sonuçlarından faydalanılmasını engellemiştir.

Sonuç

* Memlükler'e son verildi.
* Baharat yolu kontrol altına alındı.
* Venediklilerin Kıbrıs adası için ödedikleri vergi Osmanlılara ödemeye başlandı.
* Halifelik Osmanlılara geçti. Böylece Osmanlı Devleti teokratik bir yapı kazandı.
* Kutsal emanetler Osmanlı'nın koruyuculuğuna geçti.

I. SÜLEYMAN (Kanuni)
(1520 - 1566)**İç isyanlar**

* Canberdi Gazali (1521) Şam - Siyasi
* Ahmet Paşa (1524) Mısır - Kişisel
* Kalenderoğlu (1527) Karaman-Dini (Şii)
* Baba Zünnun (1526) Yozgat - Ekonomik

Batı'daki Faaliyetler

* Belgrad'ın fethi (1521)
* Mohaç Savaşı (1526)
* I. Viyana Kuşatması (1529)
* Almanya Seferi (1532)
* İstanbul Antlaşması (1533)
* Macaristan'ın Osmanlı topraklarına katılması (1541)
* Zigetvar Seferi (1566)
* Fransa ile ilişkiler sonucunda bu devlete 1535 yılında kapitülasyonlar verildi.

Doğudaki Gelişmeler**Osmanlı-İran İlişkileri**

* 1548, 1553, 1554 yıllarında İran üzerine üç sefer düzenlendi. İran'ın isteği üzerine Amasya Antlaşması imzalandı. (1555)

Denizlerdeki Seferler

* Rodos'un fethi (1522)
* Cezayir Osmanlıya katıldı. (1533)
* Korfı kuşatıldı.
* Preveze Deniz Savaşı (1538) Akdeniz Türk Gölü oldu.
* Trablusgarb'ın fethi (1551)
* Cerbe Deniz Savaşı (1559)
* Malta Kuşatması (1565)

Hint Deniz Savaşları

* I. Sefer-Süleyman Paşa (1538)
* II. Sefer-Piri Reis (1551)
* III. Sefer-Murat Reis (1552)
* IV. Sefer-Seydi Ali Reis (1553)

SOKULLU DÖNEMİ
(1564 - 1579)
(Kanuni - II. Selim - III. Murat)

* Avusturya ile İstanbul antlaşması yenilendi (1568)
* Sakız adası alındı (1566)
* Yemen'in fethi (1568)
* Endonazyaya sefer düzenlendi (1569)
* Kıbrıs'ın fethi (1570)
* **İnebahtı Deniz Savaşı (1571)**
* Tunus fethedildi. (1574)
* Lehistan himaye altına alındı. (1575)
* **Vadi'üs Seyl Savaşı** ile Portekizliler Fas'tan çıkartıldı. (1578)
* Fas Osmanlı himayesine alındı (1576)
* İngiltere'ye kapitülasyon verildi (1580)

Kanal Projeleri**1. Don Volga Kanal Projesi****Amaç**

* Karadeniz ile Hazar Denizi'ni birleştirmek.
* İpek yolunu canlandırmak.
* İran savaşlarında donanmadan yararlanmak.

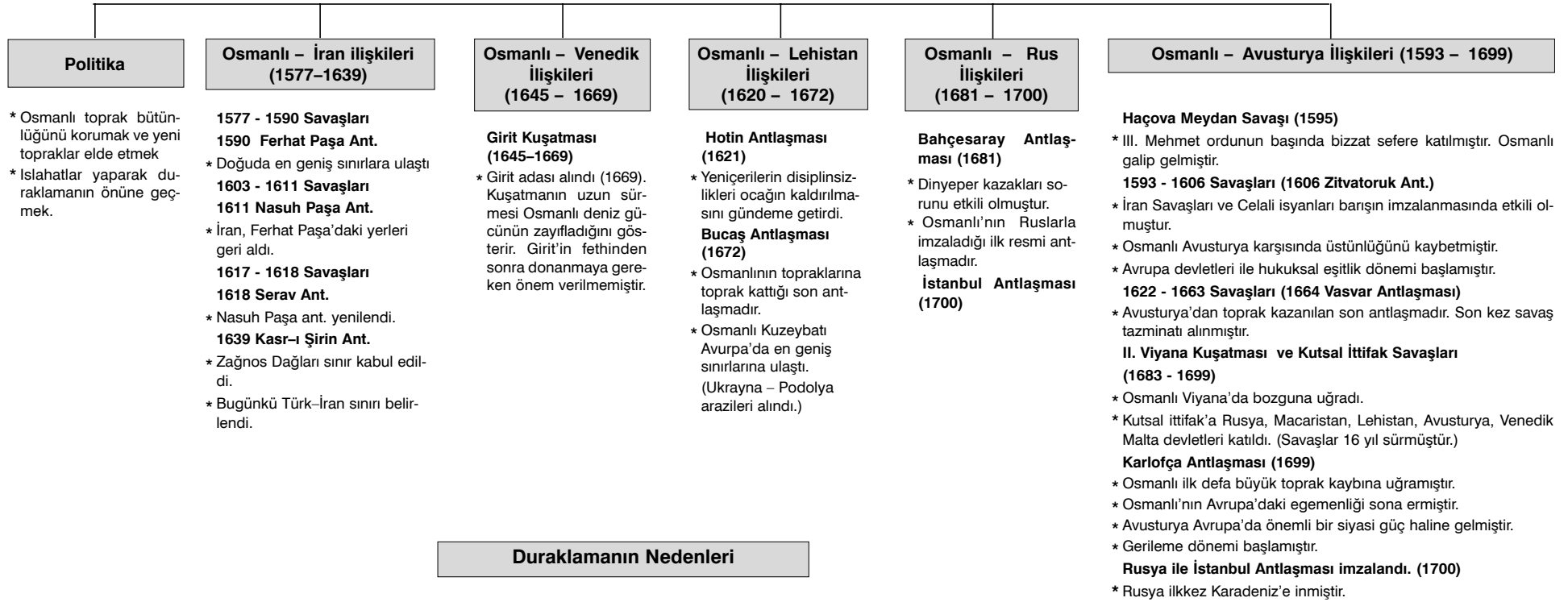
2. Karadeniz-Marmara Projesi**Amaç**

İznik Gölü, Sakarya Nehri, Sapanca Gölü ve Marmara Denizi arasında kanallar açılarak Karadeniz ve Marmara Denizi arasında deniz yolu açılmak istenmiştir.

3. Süveyş Kanalı Projesi**Amaç**

* Baharat yolunu canlandırmak.
* Akdeniz limanlarının önemini arttırmak.

OSMANLI DURAKLAMA DÖNEMİ (XVII.YY)

Duraklamanın Nedenleri

İç Nedenler

- * Merkezi otoritenin bozulması
- * Ordu ve donanmanın bozulması
- * Maliyenin bozulması
- * İlimiye sınıfının bozulması
- * Eyalet sisteminin bozulması
- * Toplum yapısının bozulması

Dış Nedenler

- * Doğal sınırlara ulaşılması
- * Avrupa'daki bilimsel ve teknolojik gelişmeler
- * Avrupa devletlerinin Osmanlı'ya karşı kurdukları ittifaklar
- * Coğrafi Keşifler sonucunda Avrupa'nın zenginleşmesi

DURAKLAMA DÖNEMİ İSYANLAR ve ISLAHATLAR

İSYANLAR

İstanbul İsyanları

* III. Murat, II. Osman, IV. Murat, IV. Mehmet zamanlarında görüldü. Kapıkulu Askerleri, zaman zaman da halk ve ulema sınıfının katılımıyla gerçekleşmiştir. En büyükleri II. Osman'ın tahtan indirilerek şehit edildiği isyan ile IV. Mehmet zamanında Vakay-ı Vakvakiye (Çınar Olayı) adıyla gerçekleşen isyanlardır.

Celali İsyanları

* Anadolu'da çıkan isyanlardır. İlk defa Yavuz zamanında görülmüştür. En önemlileri Karayazıcı, Canbolat-oğlu, Deli Hasan, Kalenderoğlu, Kartırcı oğlu vb. gibi kişiler tarafından çıkarıldı.

Eyalet İsyanları

* Devlet otoritesinin zayıflaması üzerine bazen eyaletlerin başındaki yöneticiler, bazen de bu yöneticilerin tutumu yüzünden reaya tarafından çıkarıldı. Erzurum valisi Abaza Mehmet Paşa Sivas Valisi Varvar Ali Paşa isyanları önemlidir. Ayrıca Yemen, Bağdat, Kırım, Eflak, Boğdan ve Erdel eyaletlerinde de isyanlar çıkmıştır.

GENEL ÖZELLİKLERİ

- * Köklü değişimlerdir.
- * Islahatlar içe yöneliktir.
- * Yeniçeri ulema ve halkın tepkisiyle karşılaşmıştır.
- * Baskı ve şiddete dayalıdır.
- * Batı örnek alınmamıştır.
- * Şahıslara bağlı kalmıştır.
- * Devlet politikası haline gelememiştir.

ISLAHATLAR

I. AHMET
(1603 – 1617)

- * Veraset sistemini değiştirdi. Kafes usulü (Ekber Erşed sistemi) uygulanmaya başlandı.
- * Sancağa çıkma usulünü kaldırdı.
- * Kuyucu Murat Paşa Celali isyanlarını baskı ve şiddet yoluyla bastırdı.

II. OSMAN
(1618 – 1622)

- * İlk kez saray dışından evlendi. (Sarayı halka açmaya çalışmıştır. Sosyal alanda islahat yapan ilk padişahdır.)
- * Yeniçeri ocağını kaldırmak istedi başaramadı
- * Şeyhülislamın fetva vermek dışındaki yetkilerini aldı.
- * İlimiye sınıfını devlet işlerinden uzaklaştırdı.
- * Başkenti İstanbul dışına taşımayı düşündü.
- * Padişahın etkisini artırmak istedi.

IV. MURAD
(1623 – 1640)

- * İstanbul'da asayiş sağladı.
- * Devlet üzerindeki kadınlar ve saray ağaları saltanatına son verdi.
- * Tütün kullanımı yasaklandı
- * Celali isyanlarını baskı ve şiddet yoluyla bastırdı
- * Devletin durumuyla ilgili raporlar hazırlattı (Koçibey Risalesi - Koçibey bir fikir adamıdır)
- * Tımarlar hak sahiplerine verildi.

TARHUNCU AHMET PAŞA
(1652 – 1653)

- * IV. Mehmet dönemi veziridir.
- * İlk Osmanlı bütçesini (Resmi devlet bütçesi) hazırladı.
- * Saray masraflarını azalttı.
- * Hazinesin gelirlerini arttırdı.

KÖPRÜLÜLER DEVRİ
(1656 – 1661)

- * Köprülü Mehmet Paşa, bazı şartları sürerek veziriazam olan ilk kişidir. (Serbestçe hareket edebileceği bir ortamı amaçlamıştır.)
- * Memleketin iç durumunu ele alarak kargaşaya neden olan İstanbul ulemasını değişik yerlere gönderildi.
- * Çanakkale'yi abluka altına alan Venedik donanması uzaklaştırıldı.
- * Maliye düzenlendi.
- * Baskı ve şiddet yoluyla isyanlar bastırıldı.

Fransa İmparatoru III. Napolyon'un Paris Büyükelçisi Ahmet Vefik Paşa'ya; "Paşa iptiyorum, Osmanlı Devleti çatırdıyor" demesi üzerine, Vefik Paşa'nın; "İstanbul buraya uzaktır, ses duyulmaz... O duyduğunuz sizin imparatorluğunuzun çatırdıyordur." **Cevabını verdiğini biliyor muydunuz?**

OSMANLI GERİLEME DÖNEMİ (XVIII.YY)

POLİTİKA

- * Karlofça ile kaybedilen toprakları geri almak.
- * İslahatlar yaparak devletin bozulan yönlerini düzenlemek.
- * Osmanlı Devleti'ni eski gücüne ulaştırmak.

OSMANLI-RUS İLİŞKİLERİ (1711 – 1792)

Prut Seferi (1711)

- * İstanbul Ant. (1700) ile Ruslara verilen yerler geri alındı.
- * Karlofça ile kaybedilen yerleri geri alma ümidi doğdu.

Belgrat Antlaşması (1739)

- * Azak Kalesi yıkılması şartıyla Rusya'ya bırakıldı.
- * Rusya Karadeniz'de savaş ve ticaret gemisi buldurmuyacaktı.
- * Karadeniz'in Türk gölü olduğu kabul edildi.
- * Rus Çarı protokol bakımından Avusturya ve Fransız kralına eşit olacaktı.

Küçük Kaynarca Antlaşması (1774)

- * Lehistan meselesinden dolayı savaş çıktı.
- * Rusya Ortodoksların koruyuculuğunu aldı.
- * Rusya iç işlerimize karışma imkanı elde etti.
- * Osmanlı ilk kez savaş tazminatı ödedi.
- * İlk kez halkı müslüman olan bir yer kaybedildi.
- * Rusya'ya ilk kez kapitülasyonlar verildi.
- * Karadeniz Türk Gölü olma özelliğini kaybetti
- * Osmanlı büyük devlet olma özelliğini kaybetti.

Aynalıkavak Tenkihnamesi (1779)

- * Kırım olayından dolayı yapıldı.
- * Osmanlı'nın savaş yapmadan taviz vermesi Osmanlı'nın ne kadar zayıfladığını gösterir.

Yaş Antlaşması (1792)

- * Osmanlı Devleti, toprakları geri alma ümidi kalmadı ve dağılma sürecine girdi.
- * Kırım Rusya'ya bağlandı.

OSMANLI-AVUSTURYA -VENEDİK İLİŞKİLERİ (1715-1792)

- * Mora'daki halkın yardım istemesi savaşın nedeni oldu.

Pasarofça Antlaşması (1718)

- * Avrupa ile barış devri başladı.
- * Lale Devri başladı.
- * Avrupa'nın gerisinde kalındığı kabul edildi.

Belgrad Antlaşması (1739)

- * Son kazançlı antlaşmadır.
- * Avusturya Pasarofça ile aldığı yerleri geri verdi.
- * İslahatların önemi anlaşıldı.

Ziştovi Antlaşması (1791)

- * Avusturya ile Rusya'nın Osman topraklarını paylaşmaları savaşın nedeni oldu.
- * Avusturya aldığı yerleri geri verdi.
- * Osmanlı Avusturya savaşları sona erdi.

Not: Avusturya'nın savaştan çekilmesinin nedeni Fransız İhtilali'nin ortaya çıkmasından kaynaklanmıştır.

OSMANLI İRAN İLİŞKİLERİ (1722-1746)

İstanbul Antlaşması (1724)

- * Osmanlılarla Ruslar arasında yapılan ilk ittifak antlaşması olup İran toprakları paylaşıldı.

Ahmet Paşa Antlaşması (1732)

- * Tiflis, Dağıstan alındı.

II. Kasr-ı Şirin (Kerden) Antlaşması (1746)

- * 1639'daki sınırlara geri dönüldü.
- * Osmanlı-İran savaşları sona erdi.

Not: Bundan sonra Osmanlı Devleti ile İran arasında ciddi bir savaş ve sınır değişikliği olmadı.

OSMANLI - FRANSA İLİŞKİLERİ (1798 - 1802)

- * Fransa Osmanlı Devleti'nin daimi mütefiki iken 1798'de Mısır'a saldırdı.
- * İngiliz ve Rusların yardımıyla Fransızlar Mısır'dan çıkarıldı.
- * Nizam-ı Cedid ordusu başarılar kazandı.
- * Osmanlı Devleti topraklarını tek başına koruyamayacağı anlaşıldı.
- * İngiltere uzak doğudaki topraklarının güvenliğini artırdı.
- * Osmanlı Devleti denge siyaseti izlemeye başladı.
- * Ruslar ilk defa Akdenize inmeyi başardılar.

GERİLEME DÖNEMİ ISLAHATLARI

LALE DEVRİ (1718–1730)	I. MAHMUT (1730–1754)	III. MUSTAFA (1757–1774)	I. ABDÜLHAMİD (1774–1789)	III. SELİM (1789–1807)	GENEL ÖZELLİKLERİ
<ul style="list-style-type: none"> * Pasarofça Antlaşması ile başlamıştır. * Devrin Padişahı III. Ahmed, Sadrazam N. Damat İbrahim Paşa'dır. * Matbaa kurulmuştur. * Sivil mimari gelişmiştir. * Mimaride Barok tarzı uygulanmıştır. * Yalova'da kağıt fabrikası kurulmuştur. * Avrupada geçici elçilikler açılmıştır. * İlk çiçek aşısı uygulanmıştır. * Doğu klasikleri Türkçe'ye çevrilmiştir. * İtfaiye teşkilatı kurulmuştur. * Avrupa'nın üstünlüğü kabul edilmiştir. * İlk defa Avrupa'nın etkisiyle ıslahatlar yapılmıştır. * Patrona Halil İsyanı'yla dönem sona ermiştir. Fakat ıslahatlar kalıcı olmamıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Humbaracı Ahmet Paşa Topçu Ocağını düzenlemiştir. * Kara Mühendishanesi kurulmuştur. * İlk defa Avrupa tarzı askeri ıslahatlar yapılmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Baron de Tot topçu ocağında düzenlemeler yapmıştır. * Sürat Topçuları ocağı kurulmuştur. * Deniz Mühendishanesi kurulmuştur. * İsraf önlenip maliye düzenlemeye çalışılmıştır. * İlk defa iç borçlanma sistemi uygulanmıştır. * Fransızca eserler tercüme edilme-ye başlanmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> * İstihkam okulu açılmıştır. * Donanma ıslah edilmiştir. * Ulufe alım satımı yasaklanmıştır. * Sürat topçuları ocağı geliştirilmiştir. * Humbaracı ve lağımçı ocakları ıslah edilmiştir. * Yerli malı teşvik edilmiştir. * Yeniçerilerde ilk sayım yapılmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Nizam-ı Cedid ordusu kurulmuştur. * İrad-ı Cedid hazinesi oluşturulmuştur. * Avrupa'da daimi elçilikler kurulmuştur. * Selimiye ve Levent kışlaları açılmıştır. * Fransızca, ilk resmi yabancı dil kabul edilmiştir. * Yerli malı teşvik edilmiştir. * Kabakçı Mustafa İsyanı ile dönem sona ermiştir. * Bu dönemde yapılan ıslahatların hepsine Nizam-ı Cedid ıslahatları denmiştir. * Resmi devlet matbaası kurulmuştur. * Yabancı dil eğitimine izin verilmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> * İlk defa batılı tarzda ıslahatlar yapılmıştır. * Askeri alana ağırlık verilmiştir. * İlk defa sosyal alanda ıslahatlar yapılmıştır. (Lale Devri) * Avrupa'dan Askeri uzmanlar getirilmiştir. * ıslahatlar devlet politikası haline getirilmiştir. * ıslahatlar şahıslara bağlı kaldı ve devamlı olmamıştır. * Yeniçeriler yüzünden başarılı olamamıştır. * ıslahatlarda padişahlar ve devlet adamlarının etkisi olmuştur. * ıslahatlar halka indirgenememiştir.

III. Selim, tahta geçtiğinde sadaret kaymakamı Salih Paşa'ya gönderdiği bir fermanında; "Devletin gelirinin, masraflından az oluşu, buna karşılık etrafı saran sefahat sizinde, hepinizin malûmudur. Eder bana kuru ekmeğe râzı ol dersiniz ben râzıyım. Devlet elden gidiyor. Ne olur açıkça alınacak tedbirleri söyleyin. Sizler hepiniz, bu devlette hisse sahibi, sorumluluk sahibi değil misiniz?" **Dediğini biliyor muydunuz?**

OSMANLI DAĞILMA DÖNEMİ (XIX.YY)

POLİTİKA

- * Osmanlı Devleti denge politikası izleyerek varlığını korumaya çalışmıştır.
- * Islahatlar yaparak dağılma sürecinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

OSMANLI-RUS İLİŞKİLERİ

- * 1807 Osmanlı-İngiltere Savaşı (1807)
- * Rusya ile Fransa **Tilsit Ant.** imzaladı.
- * Osmanlı buna tepki olarak İngiltere ile **Kale-i Sultaniye (Çanakkale) Ant.** imzaladı. (1809)
- * 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşları
- * Savaşın sonunda **Bükreş Antlaşması** (1812) imzalandı.
- * **Sırlara imtiyazlar verildi.**
- * Yunan İsyanı (1820)
- * Edirne Antlaşması (1829)
- * **Yunanistan bağımsız oldu.** (Mısır meselesinden dolayı)
- * **Hünkar iskelesi ant.** (1833) imzalandı.
- * Osmanlı boğazlar üzerindeki egemenlik haklarını son kez kullandı.
- * **1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi** ile Boğazlar uluslararası statüye kavuştu.
- * **Kırım Savaşı (1853-1856)**
- * Rusya'nın Osmanlı üzerindeki emellerinden dolayı ortaya çıktı.
- * Sinop'ta Osmanlı Donanması yakıldı.
- * İngiltere, Fransa ve Piyemonte Osmanlı Devleti'ni destekledi.
- * **Paris antlaşması (1856)**
- * Osmanlı kendini koruyamayacak durumda olduğunu anladı.
- * Osmanlı Avrupa'dan destek almak için **Islahat Fermanı**'nı ilan etti.
- * **Balkan Bunalımı**
- * 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi (93)
- * Bulgar kilisesinin muhtariyeti kabul edildi.
- * Ayestefanos (Yeşilköy) 1878 imzalandı. (Avrupa'nın müdahalesi üzerine)
- * **Berlin Antlaşması (1878)**
- * Sırbistan, Karadağ, Romanya bağımsız oldu.
- * Ermeni sorunu ilk defa ortaya çıktı.
- * Kars, Ardahan, Batum Rusya'ya bırakıldı.

MİLLİYETÇİLİK SORUNU

- * **Sırp isyanı (1804)**
- * İsyen eden ilk toplumdur.
- * **Bükreş Antlaşması** (1812) ile sırlara ilk imtiyaz verildi.
- * **Edirne Antlaşması** (1829) ile özerklik kazanmışlardır.
- * **Berlin Antlaşması** (1878) ile bağımsız olmuşlardır.
- * **Yunan isyanı**
- * Önce Eflak'ta ayaklanma çıktı (1820) (başarısız oldu.)
- * 1821'de Mora'da ayaklandılar.
- * İsyanı M. Ali Paşa bastırdı.
- * Osmanlı-Mısır donanması Navarin'de yakıldı. (1827)
- * Osmanlı-Rus savaşı başladı.
- * **Edirne Antlaşması** imzalandı (1829)
- * Bu antlaşma ile Yunanistan bağımsızlığını kazandı.
- * Eflak ve Boğdan'a imtiyazlar verildi.
- * **Berlin Antlaşması (1878)**
- * Sırbistan, Karadağ Romanya bağımsız olmuşlardır.
- * **Macar Mültecileri Sorunu**
- * Avusturya ve Rusya Macar ve Lehliere baskı yapmışlardır.
- * Macar ve Lehler Osmanlı topraklarına sığınmıştı.
- * Osmanlı Devleti bu mültecileri geri vermeyip korumuştur.
- * Bu olay Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki itibarını artırdı.
- * 1853'te Kırım Savaşı'nda İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti yanında yer almasında etkili olmuştur.

MISIR SORUNU

- * Rum isyanını bastıran M. Ali Paşa'ya istedikleri valilikler verilmesinden dolayı bu sorun çıktı.
- * Osmanlı orduları Mısır ordularına yenildi. Sonuçta;
- * **Kütahya Antlaşması imzalandı (1833)**
- * M. Ali Paşa'ya güvenmeyen II. Mahmud Ruslarla **Hünkar iskelesi İttifak Ant.** (1833) imzalandı. (İngiltere'nin desteğini almak için)
- * **Balta limanı ticaret antlaşması imzalandı** (1838)
- * İngiltere'ye yeni ticari imtiyazlar verildi.
- * M. Ali Paşa Nizip'te Osmanlı ordularını yendi. Olay İngiltere tarafından Avrupa Platformuna taşındı.
- * **Londra Konferansı** düzenlendi (1840) **Sonuçta;** Mısır valiliği babadan oğula geçmiştir.
- * İsyen sırasında Avrupa'nın desteğini sağlamak için **Tanzimat Fermanı da** ilan edildi. (1839)
- * **Londra Boğazlar Sözleşmesi** (1841)
- * Boğazlar uluslararası bir statüye kavuştu.
- * Osmanlı Boğazlar üzerindeki mutlak egemenlik hakkını kaybetti.

PANİSLAVİZM VE BALKAN BUNALIMI

- * Almanya ve İtalya'nın siyasi birliğini sağlaması üzerine oluşan durumdan faydalanmak isteyen Rusya Slav milletlerini kışkırttı.
- * Hersek'te vergi vermek istemeyen köylüler ayaklandı.
- * Sırlar ve Bulgarlar'da ayaklandı. (İsyanların yayılması üzerine)
- * **Berlin Konferansı (1876)**
- * Osmanlı Konferansın kararlarını kabul etmeyince Karadağ ve Sırlarda ayaklandı.
- * Sırlar yenilince Rusya müdahale etti.
- * **İstanbul (tersane) Konferansı** (1876)
- * Kanun-i Esasi ilan edildi. (1876)
- * I. Meşrutiyet ilan edildi. (1876)
- * Osmanlı Konferansın kararlarını kabul etmeyince Rusya Osmanlı'ya saldırdı.
- * Osmanlı orduları yenildi. Osmanlı antlaşma imzalamak zorunda kaldı. (Ayestefanos Antlaşması (1878))
- * **Berlin Antlaşması** (1878)
- * Sırbistan, Romanya ve Karadağ bağımsız oldu. (1878)

DİĞER SORUNLAR

- * Osmanlı'nın Yunan isyanı ile uğraşmasını fırsat bilen Fransa Cezayir'i işgale başladı. (1830 işgal (1847)'de tamamlandı.
- * Kıbrıs'ın kaybedilmesi (1876)
- * **Kıbrıs: Berlin Antlaşması'nda** İngiltere'nin Osmanlı'ya desteklemesi karşılığında verildi.
- * Fransa'nın Tunus'u işgali (1881)
- * İngiltere'nin Mısır'ı işgali (1882)
- * Girit Sorunu ve 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı (Dömeke Meydan Muharebesi)
- * Yunanistan Girit'i topraklarına katmak için isyan başlattı. Osmanlı bunun üzerine Halepa Fermanı ilan etti. (1878)
- * 1896'da Girit isyanı yeniden başladı. Bunun üzerine Osmanlı-Yunan Savaşı ortaya çıktı. (Dömeke Meydan Savaşı'nda (1897) Yunanlılar yenildi.)
- * Avrupalıların olaya karışması üzerine **İstanbul Antlaşması** (1897) imzalandı. (Girit'e özerklik verildi.)
- * **Balkan Savaşı'ndan** sonra **Atina Antlaşması** ile (1913) ile Girit'in bağımsızlığı kabul edildi.
- * I. Meşrutiyetin ilanı sırasındaki otorite boşluğunda Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti. (1908)
- * II. Meşrutiyetin ilanı sırasında Avusturya Bosna-Hersek'i topraklarına kattığını ilan etti.
- * I. Dünya Savaşı başlayınca İngiltere Kıbrıs'ı ilhak ettiğini açıkladı.

DAĞILMA DÖNEMİ ISLAHATLARI

II. MAHMUD DÖNEMİ
(1808 – 1839)**Sened-i İttifak (1808)**

- * Ayanlarla imzalanmıştır.
- * Padişah yetkilerini kendi eliyle sınırlamıştır.
- * Avrupa'daki Mağna Charta'ya (1215) benzetilebilir.

İdari Alanda Yapılan İslahatlar

- * Divan kaldırılarak yerine nazırlıklar getirildi.
- * Timar ve Zeamet kaldırılarak memurlara maaş verilmeye başlanmıştır.
- * Muhtarlıklar kurulmuştur.
- * Askeri işleri düzenlemek için Dar-ı Şurayı Askeri
- * Mülki işler için-Dar-ı Şurayı Bab-ı Ali (İdari)
- * Meclis-i Vala-i Ahkam-ı Adliye kuruldu (Hukuki)
- * Posta teşkilatı düzenlendi.
- * Müsadere usulü kaldırıldı.Böylece, Özel mülkiyet gelişti.
- * Karantina usulü uygulanmaya başlandı.
- * İller merkeze bağlandı
- * Memurların kılık ve kıyafetleri düzenlendi.
- * Pasaport uygulaması getirildi.

Askeri Alanda Yapılan İslahatlar

- * Eşkinici Ocağı kuruldu.
- * Yeniçeri Ocağı kaldırıldı. (1826)
- * Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu kuruldu.
- * İlk defa nüfus sayımı yapıldı. (askeri amaçlı)

Eğitim ve Kültür Alanında yapılan İslahatlar

- * İlk kez Avrupa tarzında okullar açıldı. Tıphane-i Amire(Askeri tıp), Mekteb-i Maarif-i Adliye (Memur yetiştirmek), Mekte-i Ulum-u Harbiye
- * Mektebi Bahriye açılmış-Enderun kapatılmıştır.
- * Mektebi Rüştîye Nezareti (1828) kuruldu.
- * Askeri İdari (Lise) kuruldu.
- * İlköğretim zorunlu hale getirildi.
- * Takvim-i Vakayi (ilk resmi gazete) çıkarıldı.
- * Avrupa'ya ilk kez öğrenci gönderildi. (1826)
- * İlk kez yabancı dil okulu açıldı.

Ekonomi alanında yapılan İslahatlar

- * Yerli malı teşvik edilmiştir.
- * Ticaret ve Evkaf Bakanlığı kuruldu.
- * İngilizlerle Balta Limanı Ticaret anlaşması imzalandı (1838)
- * 1835'de tersane kuruldu.
- * Bakırköy'de bez fabrikası kuruldu.

TANZİMAT VE ISLAHAT FERMANLARI
(1839 – 1856)**Tanzimat Fermanı (1839)**

- * Mısır sorununda **Avrupalı Devletlerin desteğini almak ve İslahatların eksikliğini gidermek için** ilan edildi.
- * Anayasacılık ve demokrasi yolunda ilk adım atıldı.
- * Her gücün üzerinde kanun gücünün varlığı kabul edildi.
- * Mülkiyet hakkı devlet garantisine alınmıştır.
- * Avrupa tipi hukuk kuralları yerleşmeye başlamıştır.
- * Hıristiyanlara askerlik usulü getirmiştir.
- * Herkesin kanun önünde eşitliği kabul edilmiştir.
- * Avrupa'nın baskısı olmadan ilan edilmiştir. Fakat iç işlerimize yer yer karışmışlardır.

İslahat Fermanı (1856)

- * Paris Konferansı sırasında Avrupa Devletlerinin Osmanlı'nın **içişlerine karışmasına engel olmak** amacıyla ilan edilmiştir.
- * Paris Antlaşmasına (1856) madde olarak girmiştir.
- * **Azınlıklara yönelik olup** Müslümanlar için yeni birşey getirmemiştir.
- * Osmanlı toplumu kaynaştırılmak istemiş ama başarılı olunamamıştır.
- * İltizam usulü kaldırılmıştır.
- * Avrupa Devletleri'nin baskısı ile hazırlanmıştır.
- * Bu fermana rağmen Avrupalılar içişlerimize karışmışlardır.
- * Hıristiyanların devlet memuru olabileceği kabul edilmiştir.
- * Bedelli askerlik usulü getirilmiştir.
- * Tanzimat fermanının devamı niteliğindedir.

MEŞRUTİYET DÖNEMİ
(1876-1920)**I. Meşrutiyet Dönemi (1876)**

- * Devletin çöküşünü durdurmaya Osmanlılık fikir akımında gören Genç Osmanlıların çabaları sonucunda İstanbul Konferansı sırasındaki Abdülhamid tarafından ilan edilmiştir.
- * Kanun-ı Esasi ilan edilmiştir.
- * Türk tarihindeki ilk anayasadır.
- * Halk ilk kez padişahın yanında yönetime katılmıştır.
- * II. Abdülhamid 1877-78 Osmanlı-Rus harbini bahane ederek meclisi kapatmıştır.

II. Meşrutiyet Dönemi (1908)

- * İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çalışmaları sonucunda Makedonya'da çıkan isyandan sonra ilan edilmiştir.
- * Basına özgürlük getirilmiş sansür kaldırılmış
- * Antlaşmaları meclisin onaylaması şartı getirilmiştir.
- * II. Meşrutiyetin ilanından sonra rejime karşı ilk ayaklanma olan 31 Mart Olayı patlak vermiştir.
- * II. Abdülhamid tahtan indirilmiştir.

Not: 2. Meşrutiyetiyet karışıklıkları sırasında

1. Girit Yunanistan'a bağlandığını açıkladı.
2. Avusturya Bosna - Hersek'i ilhak ettiğini açıkladı.
3. Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti.
4. Osmanlı çok partili hayata başlamıştır.

OSMANLI KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

DEVLET YÖNETİMİ	ÜLKE YÖNETİMİ	TOPRAK YÖNETİMİ	ORDU VE DONANMA	MALİYE ve SOSYAL HAYAT	BİLİM VE SANAT
<p>Padişah: Padişah Osmanlı hanedanındandır. Tüm yetki ona aittir. Divan bu yetkinin kullanımında etkilidir. Fatih dönemine kadar Divan'a Padişah başkanlık yapmıştır. Kanunlar şer'i hukuka göre olmakla birlikte her bölgenin örtünede dikkat edilmiştir. Şehzadeler küçük yaşta devlet tecrübesi kazanmaları için sancaklara gönderildi. (Bu uygulama I. Ahmet döneminde kaldırılmıştır.)</p> <p>Divan: Devlet meselerinin görüşülüp karara bağlandığı kuruldur. Fatih'ten itibaren sadrazam başkanlık yapmıştır. Divanda devletin 1 ve 2. derecedeki idari, siyasi, askeri, şer'i, örfi, adli, mali işleri ile şikayetler görüşülürdü. Alınan kararlar Mühimme defterlerine kaydedilirdi.</p> <p>Divan Üyeleri</p> <p>Sadrazam (Vezir-i Azam): Devlet ileri gelenlerinin başı, hepsinin ulusudur. Padişahın mutlak vekilidir. Padişahın mührünü taşır. Her türlü tayin ve azilleri yapar.</p> <p>Kazasker: Adalet işlerinden sorumludur. Ulemadandır. Kadı ve müderrislerin tayini ile yetkilidir. Sayıları 2 tane idi. (Anadolu-Rumeli)</p> <p>Vezirler: 7 tane idi. Bakan görevi görürler.</p> <p>Defterdar: Mali işlere bakar, bütçeyi düzenlerdi. Sayıları 2 tane idi. Padişahın malının mutlak vekilidir.</p> <p>Nişancı: Padişah adına yazılan belgelere onun adına tuğra çekerdi. Devletin arazi kayıtlarını tutar. Tapu-kadastro işlerini yürütürdü.</p> <p>Not: Yukarıdaki görevliler divanın asli üyeleridir. Aşağıdakiler 16 ve 17 yy'dan itibaren divana katılmışlardır.</p> <p>Şeyhülislam (Müftü): Yapılan işlerin şer'i hukuka uygun olup olmadığı konusunda görüş bildirirdi. (İlk Şeyhülislam Ebussuud Efendi'dir)</p> <p>Kaptan-ı Derya: Asli üye değil, divana katıldığı takdirde donanma hakkında bilgi verir. (İlk Kaptan-ı Derya Barbaros'tur)</p> <p>Reisül kıttap: Dış işlerinden sorumludur. Daha önce Nişancıya bağlı bir memurluk olarak çalışırdı. Not: Divan teşkilatı Orhan Bey zamanında kurulmuş II. Mahmut zamanında kaldırılmıştır.</p> <p>Not : Ülke padişahın çocukları arasında paylaşılmazdı. Taht için isyan eden şehzadeler idam edilirdi. Bu uygulama Fatih döneminde Kanunname-i Ali Osman ile yazılı hale getirilmiştir. Kontrolü kolay olması için şehzadelere Anadolu'da sancak verildi. I. Ahmet döneminde Ekber ve Erşed sistemi ile bu uygulama kaldırılmıştır.</p>	<p>Merkez Teşkilatı (İstanbul)</p> <p>Yeniçeri Ağası (Asayiş işleri), Şehremini (Belediye işleri) Taht Kadısı (Adalet işleri), Muhtesip Ağa (Maliye işleri)</p> <p>Taşra Teşkilatı</p> <p>I. Murat döneminde Rumeli Beylerbeyliği, Yıldırım döneminde Anadolu Beylerbeyi kurulmuştur.</p> <p>Eyaletler:</p> <p>a) Salyaneli Eyaletler (Merkez)</p> <p>Hazineden idare edilirler. Vergi gelirleri yıllık olarak hazinede toplanırdı. Vergi toplayan kişilere Mültezim, toplama işine de iltizam denirdi.</p> <p>b) Salyanesiz Eyaletler (Özel)</p> <p>Gelirleri doğrudan hazineye girmezdi. Hizmet karşılığı şahıslara bırakılmıştır.</p> <p>c) Bağlı hükümet ve beylikler</p> <p>Himaye altında ve işlerinde serbestti. Osmanlı'ya vergi veren beyliklerdir.</p> <p>d) İmtiyazlı hükümetler</p> <p>Vergi vermezler, yardım görürlerdi.</p>	<p>1. MİRİ</p> <p>1. Yurtluk 2. Ocaklık 3. Paşmaklık 4. Mukataa 5. Malikane 6. Metruk 7. Dirlik 1. Has 2. Zeamat 3. Tımar</p> <p>1. Mustahfaz T. 2. Hizmet T. 3. Eşkinici T</p> <p>2. MÜLK</p> <p>Şahıslara ait topraklardır. Satılır, miras bırakılırdı.</p> <p>a. Öşri</p> <p>Müslüman halkın elinde olan veya sonradan verilmiş olan arazilerdir. Özür vergisi alınır.</p> <p>b. Haracı</p> <p>Gayrı müslümlerin elinde bulunan mülk arazilerdir. Buralardan haraç vergisi alınır.</p> <p>3. VAKIF</p> <p>Hayır kurumlarına bağışlanmış topraklardır. Satılmaz.</p> <p>Dirlik Sisteminin amaçları</p> <p>1. Üretimi artırma 2. Devlet gelirlerini artırma 3. Masrafsız ordu besleme 4. Bölgede devlet otoritesini sağlama 5. Kolay vergi toplama 6. Ülkeyi bayındır hale getirme 7. Toprağın boş kalmasını önleme</p> <p>Not: Tımar sistemi II. Mahmut döneminde kaldırılmıştır.</p> <p>Tımar Sahibinin Yetki ve Görevleri</p> <p>1. Reayanın vergilerini toplama 2. Asker besleme (cöbelu) 3. Asker toplama 4. Güvenliği sağlama 5. İmar faaliyetleri yapma</p>	<p>1. Kapıkulu Askerleri</p> <p>* Devşirmelerden oluşur, Ulufe denilen maaş alırlardı.</p> <p>a) Kapıkulu Piyadeleri</p> <p>Acemioğlanlar Ocağı, Yeniçeri Ocağı, Topçular, Top Arabacıları, Humbaracılar, Lağımçılar, Cebeciler</p> <p>b) Kapıkulu Süvarileri</p> <p>Sipahi, Silahtar, Sağ Ulufeci, Sol Ulufeci, Sağ Garipler, Sol Garipler</p> <p>2. Eyalet Askerleri</p> <p>* Dirlik sisteminden gelen askerlerdir.</p> <p>3. Yardımcı Kuvvetler</p> <p>Bağlı Beyliklerin Askerleri, Gönüllüler, Deliler, Yörükler, Sakalar, Araplar, Akıncılar, Derbentler.</p> <p>Donanma</p> <p>* İlk donanma Orhan Gazi döneminde kurulmuştur.</p> <p>* İlk deniz savaşı Çelebi Mehmet zamanında Venediklilerle yapılmıştır.</p> <p>* Donanma Kanuni zamanında zirveye ulaşmıştır.</p> <p>* Donanma İnebahtı'da Haçlılar Çeşme, Navarin ve Sinop batkılarında Ruslar tarafından yakılmıştır.</p>	<p>A- MALİYE</p> <p>* Maliyeden Defterdar sorumludur.</p> <p>Devletin Gelirleri</p> <p>a) Vergiler</p> <p>1. Şer'i Vergiler</p> <p>Öşür, Haraç, Cizye</p> <p>2. Örfi Vergiler</p> <p>Çift Bozan, Resm-i Çift, Resm-i Arus, Resm-i Mücerred, Resm-i Bennak, Resm-i İspenç, Adet-i Ağnam</p> <p>b) Diğer Gelirler</p> <p>* Ganimetlerin 1/5 * Orman, maden, tuzla gelirleri, * Gümrük gelirleri * Bağlı devlet ve beyliklerin gönderdiği vergiler ve hediyeler * Müsadere sisteminden elde edilen gelirler * Savaşlarda alınan tazminatlar * Avarız gelirleri</p> <p>B- SOSYAL HAYAT</p> <p>Toplum ikiye ayrılmıştır.</p> <p>1. Yönetenler</p> <p>Saray, Seyfiyye, Kalemiiyye, İlmiyye.</p> <p>2. Yönetilenler (Reaya)</p> <p>* Vergi öderlerdi. Müslüman olmak ve Türkçe bilmek şartıyla padişahlık haric her makama ulaşabilirdi. Zanaatkarlar, loncalar şeklinde örgütlenmişlerdir.</p>	<p>A- MİMARİ</p> <p>* Kuruluş döneminde II. beylikleri taklit edildi.</p> <p>* Fatih zamanında klasik Osmanlı mimarisini oluşturmuştur.</p> <p>* Kanuni zamanında zirveye ulaşmıştır.</p> <p>* Mimar Sinan'ın çıraklık eseri Şehzadebaşı Camii, kalfalık eseri Süleymaniye Camii, Ustalık eseri Selimiye Camii'dir.</p> <p>B- SANAT</p> <p>* Dinen uygun görülmediği için resim ve heykel gelişmemiştir. Bunun yerine minyatür, hat, tezhip, oymacılık, kakmacılık, nakkaşlık gelişmiştir.</p> <p>C- EĞİTİM - ÖĞRETİM</p> <p>* İlk Osmanlı medresesi İznik'te Orhan Bey tarafından açılmıştır.</p> <p>* Mülki ve idari alanda devlet adamları yetiştirmek için II. Murat Enderrun mektebi açmıştır.</p> <p>* Fatih Sahn-ı Seman Medreselerini kurmuştur.</p> <p>* Kanuni Süleymaniye Medreselerini kurmuştur.</p>

OSMANLI KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

MERKEZ VE TAŞRA	ASKERİ	HUKUK	TOPLUM	EKONOMİ	EĞİTİM VE KÜLTÜR
<p>A. Merkez Teşkilatı</p> <p>XVIII. yy.da Merkez Teşkilatındaki kurumlardan kaldırılan olmadı. Ancak niteliklerinde değişimler oldu.</p> <p>* I. Mahmut ve II. Osman zamanında divan toplantıları kaldırıldı.</p> <p>* Devlet işlerinin sadrazam konağında yapılmaya başlanması sadrazamın önemini artırdı.</p> <p>* II. Mahmud divanı kaldırıp bakanlıkları kurdu.</p> <p>* 1876'da Kanuni Esasi kabul edilmiş ve Meşrutî yönetime geçilmiş.</p> <p>B. Taşra Teşkilatı</p> <p>* XVIII. yy.dan itibaren taşra teşkilatı bozulmaya başlamış, Ayanlar güçlenmişlerdir.</p> <p>* İltizam yaygınlaşmış ve bunun sonucu Tımar sistemi işlevini yitirmeye başlamıştır.</p> <p>* Ayanlarla Sened-i İttifak (1808) imzalandı.</p> <p>* Yeniçerilik ve Ayanlık sistemini II. Mahmut kaldırmıştır.</p> <p>* İslahat Fermanı ile İltizam usulü kaldırılmıştır.</p> <p>* 1864'te Vilayet Nizamnamesi çıkarılarak taşra teşkilatında bazı düzenlemeler yapılmıştır.</p>	<p>* Askerî alanda düzenlemeler XVII. yüzyıldan itibaren başlamıştır.</p> <p>* Tanzimat döneminde askerlik vatanşahlik görevi olarak kabul edildi.</p> <p>* İslahat fermanı ile bedelli askerlik uygulaması başladı.</p> <p>* II. Abdülhamid; Almanya'dan subaylar getirdi.</p> <p>* Askerî liselerin sayısını artırdı.</p> <p>* Harp Akademisi kuruldu.</p> <p>* Hamidiye Alayları kuruldu.</p> <p>* XVIII. yy. Osmanlı ordusu Hassa, Dersaadet, Anadolu, Rumeli, Arabistan, Irak ve Hicaz olmak üzere altıya ayrılmıştır.</p>	<p>* Avrupa Hukuk kuralları örnek alınmıştır.</p> <p>* Tanzimat Döneminde II. Mahmud'un kurmuş olduğu Davalar Nezareti Adliye adını aldı. (1870)</p> <p>* Ticaret ve temyiz mahkemeleri kuruldu.</p> <p>* Ceza Kanunu (1840), Ticaret Kanunu (1850), Deniz Ticaret Kanunu (1868) ve yeni çıkan kanunları bildiren "Düştur" adlı bir dergi çıkarıldı. (1865)</p> <p>* Ahmet Cevdet Paşa İslam hukukuna dayanan "Mecelle" isimli Medeni Kanunu hazırladı. (1856-1878)</p> <p>* XIX. yy. Osmanlı Mahkemeleri; Nizamiye Mahkemeleri, Konsolosluk Mahkemeleri, Şer'i Mahkemeler ve Cemaat Mahkemeleri olmak üzere dört kategoriden oluşmuşlardır.</p>	<p>XVIII. yy. Gelişmeler</p> <p>* Avrupa ile diplomatik ilişkiler yoğunlaştı ve kalemiye sınıfının önemi arttı.</p> <p>* Devşirme önemini kaybetmeye başladı. Reayalar idareci olmaya başladı.</p> <p>* Yöneticilerin etnik yapısı Türkler lehine değişmeye başladı.</p> <p>Ayan ve Eşraf</p> <p>* Yönetimle halk arasındaki diyalogu sağlamışlardır.</p> <p>* II. Mahmut Ayanlara son vermiştir.</p> <p>İşkan Faaliyetleri</p> <p>* Kaybedilen topraklardan Anadolu'ya gelenler yerleştirilmeye çalışılmıştır.</p> <p>* Elden çıkan topraklar dolayısıyla konar göçerler yerleşik hayata geçirilerek gelir kaybı önlenmeye çalışıldı.</p> <p>Tanzimat ve Sonrası Gelişmeler</p> <p>* Merkezi hükümet güçlendirilmiş ve bakanlıkların etkisi artırılmıştır.</p> <p>* Devlet ve toplum ilişkileri yeniden düzenlenmiştir.</p> <p>* Padişahın yetkileri kısıtlanmıştır.</p> <p>* Kaybedilen yerler dolayısıyla sınırlar daralırken gelen göçler nüfusun artmasına neden olmuştur.</p>	<p>* XVIII. yy.dan sonra Osmanlı'nın ticaret yollarının dışında kalması ekonominin bozulmasına neden olmuştur.</p> <p>* Dirlik sisteminin bozulması ile köylüler fakirleşmeye başlamışlardır.</p> <p>İltizam Sistemi</p> <p>* XVI.yy. bazı eyaletlerin vergilerinin açık artırma yoluyla belli bir bedel karşılığı peşin olarak mültezim adı verilen kişilere bırakılmasına iltizam denir.</p> <p>Sanayi</p> <p>* Esnaf ve zanaatkarların çalışma ve pazar sorunlarını çözmek, mesleğe yeni eleman yetiştirmek için Loncalar kurulmuştur.</p> <p>Ticaret</p> <p>* İpek ve baharat ticaret yollarından gelen mallar Türk tüccarlar tarafından Avrupa'ya taşınmıştır.</p> <p>* Maliye Nazırlığı kurulmuştur.</p> <p>* Sanayi İnkılabı Osmanlıyı olumsuz etkilemiştir.</p> <p>* 1860-1873 yıllarında İslah-Sanayi Komisyonu kurularak sanayi canlandırılmaya çalışılmıştır.</p> <p>* 1838 Balta limanı Ticaret Antlaşması Osmanlı sanayisinin zayıflamasına neden olmuştur.</p> <p>* İlk Osmanlı Bankası Bank-ı Dersaadet Kırım Savaşı'ndan önce iflas etmiştir.</p> <p>* İngiliz teşebbüsü olan Bank-ı Osmanî kurulmuştur.</p> <p>* Çiftçilere kredi vermek için memleket sandıkları kurulmuştur.</p>	<p>A. Enderun</p> <p>* Devlet adamı yetiştirmek için II. Mahmut Edirne'de açmıştır.</p> <p>* 1833'te yeni düzenlemeler yapıldıysada 1909'da kapatılmıştır.</p> <p>* Enderun'la beraber devlet adamı yetiştirmek için Bab-ı Ali Mektebi Babı Defterdarı Mektebi ve Bab-ı Fetva mektepleri kuruldu.</p> <p>B. Medrese</p> <p>* İlk defa Orhan Bey İznik'te kurmuştur.</p> <p>* Batıdaki gelişmelere ayak uyduramayınca kapatılmıştır. (1924)</p> <p>* 1857'de Maarif-i Umumi'ye Nezareti kurulmuştur.</p> <p>* 1861'de Askerî ve sivil okullar birbirinden ayrılmıştır.</p> <p>* 1845'te askerî liseler açılmıştır.</p> <p>* 1875'te askerî ortaokullar açılmıştır.</p> <p>* II. Mahmud ilköğretimi zorunlu hale getirmiştir.</p> <p>* Patrikhane ve hahamhanelere bağlı azınlık okulları devam etmiştir.</p> <p>* Yabancı devlet okulları devam etmiştir. (İlk defa Fransızlar 1583'te açtı - Saint Benoit)</p> <p>C. Güzel Sanatlar</p> <p>* Klasik Osmanlı mimarisini Lale Devriyle yerini Avrupa tarzına bırakmıştır.</p> <p>* Lale Devri'nde Rokoko Borok tarzı uygulamaya başlanmıştır.</p> <p>* Tanzimat'la Batı müziği ön plana çıkmıştır.</p>

TÜRK İNKILABINA GİRİŞ

İNKILAP

* Halk hareketiyle mevcut düzenin zor kullanılarak yıkılması ve yerine yeni düzenin kurulmasıdır.

İnkılabın Özellikleri

- Halk hareketidir.
- Mevcut düzeni yıkar.
- Yeni düzen kurulması.

İnkılabın Safhaları

- Fikri hazırlık
- İhtilal safhası
- Yeni düzenin kurulması

Atatürk'ün İnkılap Anlayışı:

* Çağdaşlaşma ve ileriye yönelik gelişmeler Atatürk'ün İnkılap anlayışını oluşturmuştur.

Türk İnkılabının Özellikleri:

- * Demokratik - halk hareketidir.
- * Millî bağımsızlık ve millî egemenlik mücadelesidir.
- * Türk milletini batıya yaklaştırmıştır.
- * Amaç hazırlanış ve uygulama yönünden diğer inkılaplardan farklıdır.
- * Teorik ve ideolojik hazırlığı yoktur.
- * Türk İnkılabının hazırlığını yapanlar ve uygulayanlar aynı kişilerdir.
- * Türk İnkılabının sonucunda yeni bir devlet ortaya çıktı.
- * Emperyalizm'e karşı bir mücadeledir.

Not: Türk İnkılabının evrensel yönü esaret altındaki milletlere örnek olmasıdır.

OSMANLI DEVLETİ'Nİ KURTARMA ÇABALARI

İslahatlar

a) II. Mahmut Dönemi İslahatları

- * Her alanda ıslahat yapıldı.
- * **Tanzimat Fermanı**
- * Hukukun üstünlüğü kabul edildi.
- * Anayasacılık faaliyetleri başladı.

c) İslahat Fermanı

- * Padişahın yetkileri kısıtlandı.
- * Paris Barış Antlaşması'ndan sonra azınlıklara haklar verildi.
- * Avrupa Devletleri Osmanlı Devletinin iç işlerine müdahale ettiler.

d) I. Meşrutiyet

- * Halk ilk defa yönetime katıldı.
- * İlk kez anayasal rejime geçildi.
- * Kanun-i Esasi ilan edildi.

e) II. Meşrutiyet

- * 31 Mart olayı ortaya çıktı.
- * İlk kez çok partili hayata geçildi.
- * Osmanlı Mebusan Meclisi açıldı.

Not: 19. yüzyıla kadar genelde askeri alanda ıslahatlar yapılmışken (Lale devri hariç) bu dönemde her alanda batılılaşmaya çalışıldı.

Fikir Hareketleri

a) Osmanlıcılık

- * Bütün Osmanlı vatandaşlarının her açıdan denk sayılmasıdır. (Tanzimat döneminden itibaren etkili)
- * Ülke bütünlüğünü savunur.

b) İslamcılık (Ümmetçilik)

- * Bütün müslümanları halifenin gözetiminde birleştirmek (I. Meşrutiyet döneminde etkili)

c) Batıcılık

- * Her açıdan batıyla bütünleşmek

d) Türkçülük - Turancılık

- * Anadolu'da millî bir devlet kurmak
- * Bütün Türkleri birleştirmek (Pantürkizm)
- * II. Meşrutiyet döneminde geçerli olmaya başlamıştır.

e) Adem-i merkeziyetçilik

- * Özerklik, muhtariyet (Hiç uygulanamadı)

Not: Batıcılık ve Türkçülük (milliyetçilik) yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerinden olmuştur.

TRABLUSGARB SAVAŞI

Nedenleri

- * Hammadde ve pazar arayışı
- * Trablusgarb'ın İtalya'ya yakınlığı
- * Trablusgarb'ın savunmasız olması
- * Bu bölgenin uygarlık açısından geri kaldığını iddia etmesi
- * Büyük devletlerin desteğinin olması (1909 - Raconiggi Ant.)
- * Maden yataklarının olması

Savaşın Başlaması

- * İtalyanlar Trablusgarb'a asker çıkardı. Osmanlı Devleti yardım gönderemedi.
- * Gönüllü subaylar halkı organize ettiler ve İtalyanlar tam başarı sağlayamadı.
- * İtalya Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için 12 Ada'yı işgal etti.
- * Balkan Savaşı tehlikesi ortaya çıkınca Osmanlı Devleti barış yapmak zorunda kaldı.

Uşi Antlaşması (18 Ekim 1912)

- * Trablusgarb ve Bingazi İtalya'ya bırakılacak.
- * Trablusgarb halkı dini açıdan halifeye bağlı kalacak.
- * 12 Ada Yunan tehlikesine karşı geçici olarak İtalya'ya bırakılacak.
- * İtalya kapitülasyonların kaldırılmasında Osmanlı Devleti'ne yardımcı olacak.

Sonuç:

- * Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son toprak parçasını kaybetti.

Not: K. Afrika Cezayir ∅ Fransa Tunus ∅ Fransa Mısır ∅ İngiltere Trablusgarb ∅ İtalya tarafından işgal edilmiştir.

- * Osmanlı Devleti'nin zayıflığı anlaşıldı.
- * Balkan Savaşlarının başlamasına neden oldu.
- * İtalya'nın Doğu Akdeniz'deki önemi arttı.

Not: Mustafa Kemal Paşa ilk askeri başarılarını kazandı. (Derne - Tobruk)

BALKAN SAVAŞLARI

I. BALKAN SAVAŞI

Nedenleri

- * Rusya'nın panisivist politikası
- * Fransız İhtilal'i'nin etkisi
- * Türklerin Balkanlardan atılmak istenmesi
- * Balkanlı Devletlerin kendi aralarında anlaşmaları (Kiliseler Kanunu)
- * Savaşta, Karadağ, Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan katıldı.

Sonuç

* Osmanlı Devleti bütün cephelerde yenildi. Savaşın sonunda düzenlenen Londra Konferansı'yla (30 Mayıs 1913) Osmanlı Devleti Midye-Enez hattına çekildi.

Not: İttihat ve Terakki Partisi yönetime; Londra Konferansı sırasındaki Bab-ı Ali baskını ile tam olarak egemen oldu.

Not: Balkanlı devletler toprakların paylaşımında anlaşamadıkları için II. Balkan Savaşı çıktı.

Not: Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti. (Osmanlı'dan ayrılan son Balkan devleti)

Not: Yunanistan (1829) Sırbistan (1878) Karadağ (1878) Romanya (1878)

Bulgaristan (1908)

Arnavutluk (1912) bağımsızlığını ilan etmiştir.

II. BALKAN SAVAŞI

* Osmanlı Devleti'nin çekilmesiyle ortaya çıkan siyasi boşlukta, en büyük pay alan Bulgaristan'dan Romanya ve Yunanistan toprak isteyince savaş başladı.

* Bulgaristan bütün cephelerde yenildi.

* Osmanlı Devleti de durumdun faydalanarak Edirne ve Kırklareli'yi geri aldı. Savaşın sonunda Balkan Devletleri kendi aralarında Bükreş Konferansını ve Antlaşması'nı imzalamışlardır.

Osmanlı Devleti ile;

Bulgaristan → İstanbul Antlaşması

Yunanistan → Atina Antlaşması

Sırbistan → İstanbul Antlaşması (Dostluk amaçlı)

Not: Avrupa Büyük Devletleri Ege adalarını Yunanistan'a bıraktı (Bozcaada ve Gökçeada hariç)

Not: Osmanlı sınırları dışındaki Türklerin hakları anlaşmalarla korundu.

Not: Balkanlarda kalan Türklerin sorunları günümüze kadar devam etti.

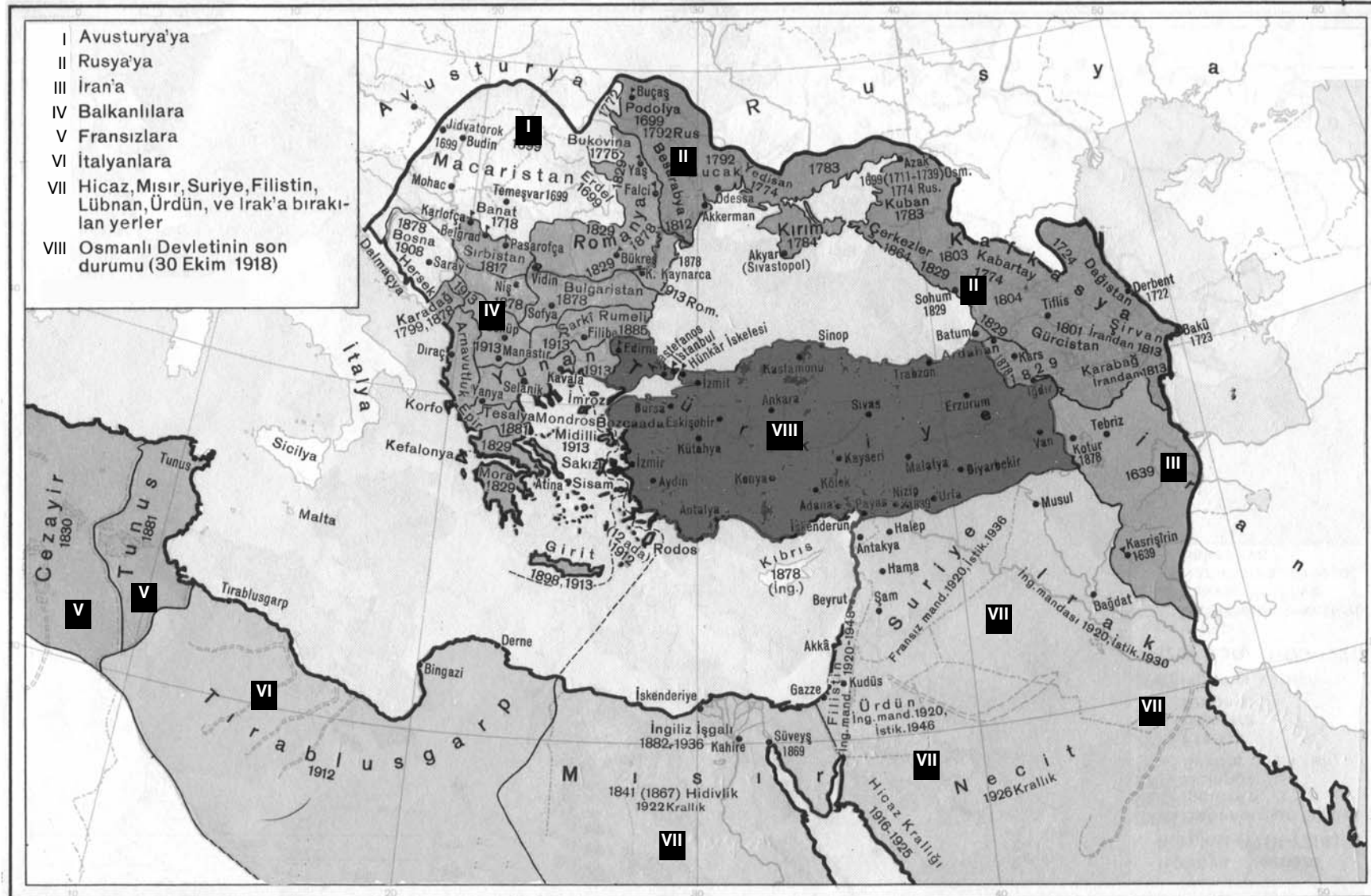
Not: Bulgaristanın Ege Denizi ile bağlantısı devam etti.

Not: Kaybedilen topraklarda "Dış Türkler" sorunu başladı.

I. DÜNYA SAVAŞI

Savaşa Katılan Devletler	Savaşın Nedenleri	Osmanlı'nın Savaşa Girmesi	Cephele	Gizli Antlaşmalar	Tarafsız Devletlerin Savaşa Girmesi	Wilson İlkeleri	Sonuçları
<p>İtilaf (Anlaşma) Devletleri (1907)</p> <ul style="list-style-type: none"> * İngiltere * Fransa * Çarlık Rusya * İtalya * Sırbistan * Belçika * Japonya * Portekiz * ABD * Brezilya * Yunanistan <p>İttifak (Bağlaşma) Devletleri (1882)</p> <ul style="list-style-type: none"> * Almanya * Avust. - Macaristan * İtalya * Osmanlı * Bulgaristan 	<p>A) Genel Nedenler</p> <ul style="list-style-type: none"> * Milliyetçilik * Sömürgecilik (Hammede, Pazar) <p>B) Özel Nedenler</p> <ul style="list-style-type: none"> * Almanya - İngiltere arasındaki ekonomik rekabet (Hammede pazarı) * Fransa'nın Almanya'dan Alsas Loren'i (1871 Sedan Savaşı'nda kaybetmişti) geri almak istemesi. * Rusya'nın Panislavizm politikasını devreye sokması üzerine <p>Bu durumun özellikle Avusturya-Macaristan ve Osmanlı Devleti'nin rahat-sız etmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * İtalya ve Sırbistan'ın Avusturya Macaristan'dan bir kısım toprakları almak istemesi 5. Bulgarların ve Osmanlı Devleti'nin kaybettikleri toprakları geri almak istemesi <p>Görünür Neden</p> <ul style="list-style-type: none"> * Avusturya-Macaristan Velihtinin milliyetçi bir Sırp tarafından öldürülmesi. 	<p>1. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girme Nedenleri</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kaybedilen toprakların geri alınmak istemesi * Aşırı Alman hayranlığı * Osmanlı'nın dış siyasette yalnızlıktan kurtulmak istemesi. * Osmanlı'nın Fransa ve İngiltere'nin ekonomik baskısından kurtulmak istemesi (Duyun-ı Umumiye, Kapitülasyonlar) * Osmanlı - Almanya gizli antlaşmasının imzalanması (2 Ağustos 1914) <p>2. Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni Savaşa Çekme Nedenleri</p> <ul style="list-style-type: none"> * Jeopolitik konumundan yararlanmak. * Üzerindeki baskıyı hafifletmek * Halifenin dini gücünden yararlanmak. (Kutsal Cihat) * Musul-Kerkük petrollerini kullanmak (Bağdat*Berlin Demiryolu) * İngiltere'nin Uzakdoğu sömürge yollarını ele geçirme isteği. * İtilaf Devletleri'nin Rusya'ya yarım etmesine engel olmak (Boğazlar) 	<p>A) Taarruz Cephele</p> <p>1. Kafkas Cephesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * Almanların yönlendirmesiyle Osmanlı tarafından açılmıştır. * İttihatçıların Orta Asya Türkleri ile birleşme arzusu * Almanya'nın Bakü petrollerini almak istemesinden dolayı açılmıştır. * Ruslar Erzurum-Erzincan Trabzon, Muş ve Bitlisi işgal etti. * Rusya'da ihtilal çıkması üzerine Brest-Litovsk Antlaşması ile kapandı. (3.3.1918) <p>2. Kanal Cephesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * Turancılık geçerliliğini yitirdi. * Osmanlı'nın Mısır'ı geri almak istemesi * Almanya'nın Süveyş kanalını almak istemesi bu cephenin açılmasına neden olmuştur. Başarısız olunmuştur. <p>B) Savunma Cephele:</p> <p>1. Çanakkale Cephesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * İstanbul ve Boğazları alarak Osmanlı'yı saf dışı etmek. * Rusya'ya yardım götürme * Balkan uluslarını yanlarına çekmek amacıyla İtilaf Devletleri tarafından açılmıştır. * Savaşın uzamasına neden olmuştur. <p>2. Irak Cephesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * Irak petrollerine sahip olma * Ruslara yardım etme amacıyla İngilizler açmış * İngilizler Bağdat'ı aldılar (1917) <p>3. Hicaz - Yemen Cephesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kutsal toprakları savunmak için İngilizler ve isyancı Araplarla mücadele edildi. * Ümmetçilik fikri geçerliliğini kaybetti. <p>4. Suriye - Filistin Cephesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kanal cephesinin devamıdır. * M.Kemal Paşa İngilizleri Halep'in kuzeyinde durdurdu. * Mustafa Kemal'in savaştığı son cephe * Misak-ı Milli'nin güney sınırı oluşturulmuştur. <p>C) Dış Cephele</p> <p>1. Galiciya Cephesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ruslara karşı savaştı <p>2. Romanya Cephesi</p> <ul style="list-style-type: none"> * Bulgarları desteklemek için Romanya ve daha sonrada Rusya ile savaştı <p>3. Makedonya</p> <ul style="list-style-type: none"> * Sırlara karşı savaştı. * Rusların çekilmesiyle bu cephe kapanmıştır. 	<p>Boğazlar Antlaşması (1915)</p> <ul style="list-style-type: none"> * İngiltere-Fransa ve Rusya katıldı. <p>Londra Antlaşması (1915)</p> <ul style="list-style-type: none"> * 12 ada ve Güneybatı Anadolu İtalya'ya verildi. * İtalya İtilaf Devletleri yanındaki savaşa girdi. <p>Sykes Picot Antlaşması (1916)</p> <ul style="list-style-type: none"> * İngiltere ile Fransa arasında yapıldı. * Fransa - Çukurova, Güneydoğu Anadolu - Suriye * İngiltere Irak'ı almıştır. (Musul hariç) <p>Petrograd Antlaşması (1916)</p> <ul style="list-style-type: none"> * Rusya'ya Doğu Anadolu ve Trabzon'dan Karadeniz'e kadar olan yerler verildi. <p>Saint Jean de Maurienne Antlaşması (1917)</p> <ul style="list-style-type: none"> * İtalya'ya Batı Anadolu verilmiştir. <p>Mac-Mahon Antlaşması (1916)</p> <ul style="list-style-type: none"> * İngilizler, Arapların isyan etmeleri karşılığında bağımsız bir Arap Devleti sözünü vermişlerdir. 	<p>İtalya</p> <ul style="list-style-type: none"> * Başta İttifak blokunda yer alı ise de tarafsız kalmıştır. Londra'da gizli anlaşma ile saf değiştirmiştir. <p>Japonya</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ağustos 1914'te savaşa girdiyse de Kasım 1914'te savaştan çıkmıştır. * En erken çekilen devlet olmuştur. <p>Romanya</p> <ul style="list-style-type: none"> * Rusya'nın baskısıyla savaşa girmiştir. <p>ABD</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ticaret gemilerine zarar verilmesi üzerine savaşa girmiştir. <p>Yunanistan</p> <ul style="list-style-type: none"> * Savaşa en son giren devlet olmuştur. <p>Bulgaristan</p> <ul style="list-style-type: none"> * Başlangıçta tarafsızdı. Çanakkale Savaşı'nın Osmanlı Devleti tarafından kazanılması üzerine İttifak Bloku'na katılmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Osmanlı milliyetçilik esasına göre parçalanmıştır. * Manda himaye fikri ortaya çıkmıştır. * İttifak Devletleri'nin savaştan çekilmesine neden olmuştur. * Savaş sonunda uygulanmamıştır. <p>Savaşı Bitiren Antlaşmalar</p> <p>A- Ateşkes Antlaşmaları</p> <p>Bulgaristan</p> <ul style="list-style-type: none"> * Selanik Ateşkesi (28 Eylül 1918) <p>Osmanlı Devleti</p> <ul style="list-style-type: none"> * Mondros Ateşkesi (30 Ekim 1918) * Avusturya-Macaristan * Villa Gusti Ateşkesi (3 Kasım 1918) * Almanya * Redhanded Ateşkesi (11 Kasım 1918) <p>B- Barış Antlaşmaları</p> <p>Almanya</p> <ul style="list-style-type: none"> * Versay Antlaşması (28 Haziran 1919) <p>Avusturya</p> <ul style="list-style-type: none"> * Sen Jermen (10 Eylül 1919) <p>Macaristan</p> <ul style="list-style-type: none"> * Triyanon (4 Haziran 1920) <p>Osmanlı Devleti</p> <ul style="list-style-type: none"> * Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920) <p>Barış Antlaşmalarının özellikleri</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sınırlarda değişiklik olmuştur. 2. Yeni devletler kurulmuştur. 3. Askeri kısıtlamalar yapılmıştır. 4. Ekonomik yükümlülükler getirilmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> * İmparatorluklar parçalanmıştır. * Yeni devletler kurulmuştur. * Milletler Cemiyeti kurulmuştur. * Sınırlar değişmiştir. * Rejim değişiklikleri olmuştur. * İngilizler savaştan en karlı çıkan devlet olmuştur. * Sömürgecilik mandacılığa dönüşmüştür. * Azınlık sorunu ortaya çıkmıştır. * Sivil Savunma Teşkilatı kurulmuştur. * II. Dünya Savaşı'na sebep olmuştur.

OSMANLI İMPARATORLUĞU (1699–1918)

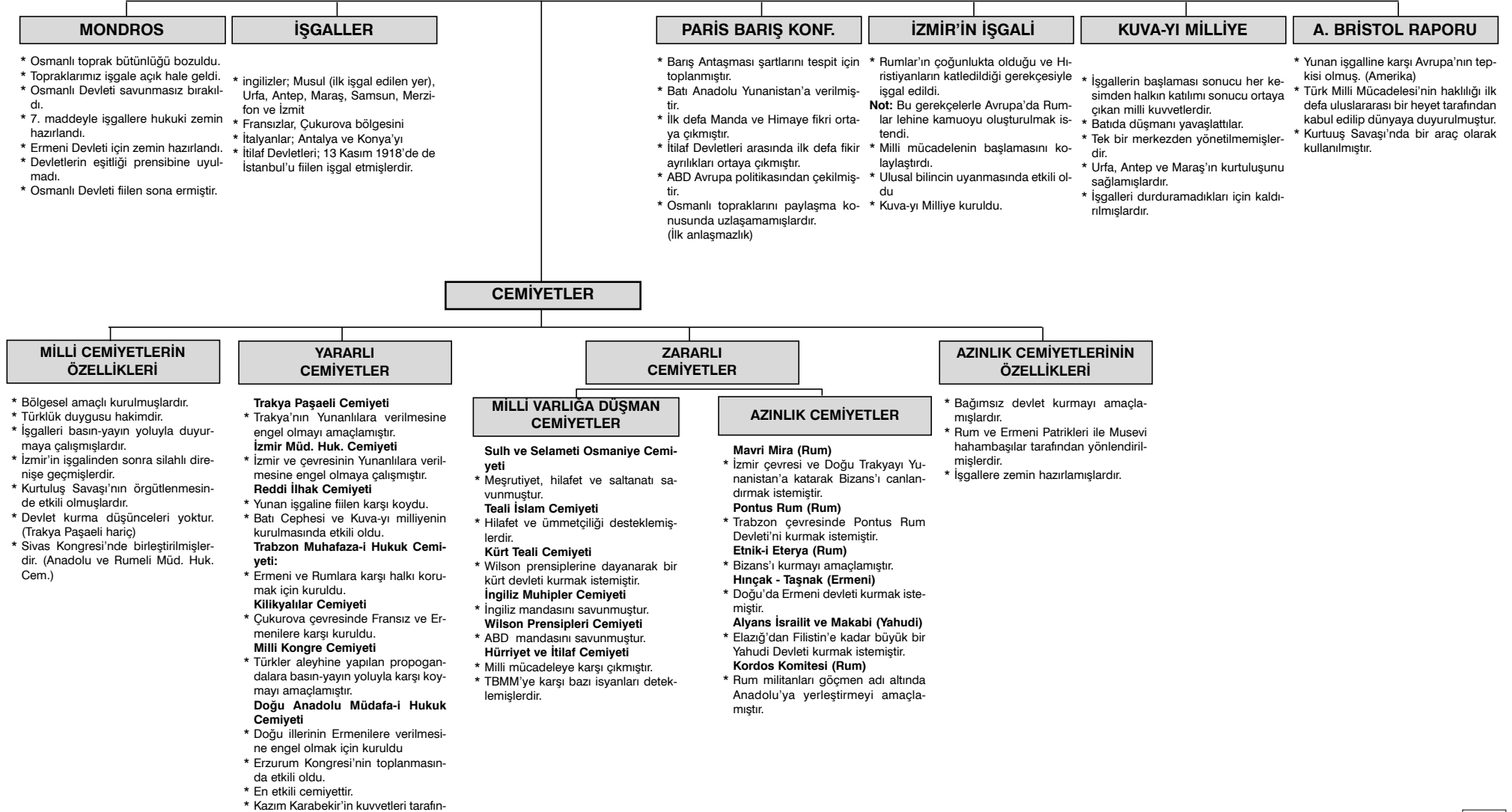
OSMANLI TOPRAKLARININ PAYLAŞILMASI (1915 - 1917)

MONDROS ATEŞKESİ SONRASI ANADOLU'NUN DURUMU

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI ve SONRASI GELİŞMELER

KURTULUŞ SAVAŞI'NA HAZIRLIK DÖNEMİ

SAMSUN'A ÇIKIŞ

A) İSTANBUL'A GELİŞİ

- * Yıldırım Orduları Grup komutanlığı'nın kaldırılması ve Mondros'un hükümlerine karşı çıkması üzerine Suriye - Filistin Cephesi'nde bulunan Mustafa Kemal'i İstanbul Hükümeti İstanbul'a geri çağırmıştı. 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geldiğinden aynı gün itilaf donanmasında boğaza demirlediğini görünce: "Geldikleri gibi giderler" diyerek kurtuluşu olan inancını belirtmiştir.
- * Mustafa Kemal, İstanbul'a geldiği günlerde askeri mücadele yerine ordunun terhisini, silah - cephanenin itilafıya teslimini engellemek için A.İzzet Paşa kabinesine Harbiye Nazırı olarak girmek istedi.
- * Mustafa Kemal İstanbul'da bulunduğu günlerde Padişah, sivil ve askeri yöneticilerle görüşmeler yaparak, vatanın kurtarılması için temel gücün "MİLLET" olduğunu ifade etmiştir. Çalışmalar sonucu İstanbul'da yapılabilecek birşey olmadığını görünce, Anadolu'ya geçme yollarını aramıştır.

B) SAMSUN'A ÇIKIŞ

- * Karadeniz Bölgesi'ndeki Rumlar Türk halkının kendilerine zulüm yaptıklarını İngilizlere şikayet edince İngilizler tedbir alınmadığı takdirde Mondros'un 7. maddesini uygulayacaklarını bildirdiler.
- * Osmanlı Devleti, işgal gerekçesi sayılabilecek böyle bir durumu ortadan kaldırabilmek amacıyla Mustafa Kemal'i 9. Ordu Müfettişliği göreviyle geniş yetkilerle Samsun'a göndermiştir.

GENELGELER

HAVZA GENELGESİ (28-30 Mayıs 1919)

- * İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali, Anadolu halkının katledilmesi, Karadeniz'deki Rumların taşkınlık yapması buna karşın İstanbul Hükümeti'nin sessiz kalması üzerine Mustafa Kemal harekete geçti. Bu amaçla daha rahat çalışabileceği ortam olan Havza'ya geçti.
- * Mustafa Kemal, Anadolu halkını işgallere karşı uyararak, halkın tepki göstermesini ve harekete geçmesini sağlamak amacıyla 28 Mayıs 1919'da yayınladığı Havza Genelgesi ile; işgallere karşı konulmasını, İstanbul'a protesto telgraflarının çekilmesini, protesto mitinglerinin düzenlenmesini istemiş, 30 Mayıs 1919'da Havza'da büyük bir miting düzenlenmiştir.

AMASYA GENELGESİ (21-22 Haziran 1919)

- * Bir ihtilal beyannamesi özelliği taşıyor.
- * Türk İnkılabı'nın "İhtilal safhası" başlamıştır.
- * Havza Genelgesi ile uyandırılmış olan ulusal bilinç artık harekete geçirilmiştir.
- * İstanbul'un artık Anadolu'nun sesini dinlemesi gerektiği ortaya konulmuştur.
- * İstanbul Hükümeti'ne karşı güvenini yitirmiş olan, fakat ne yapacağını bilemeyen vatansız aydınların ve subayların Anadolu'ya geçmesini sağlamıştır.
- * En karanlık günlerde bir milletin dirilişine önyak olmuşur.
- * Milli mücadelenin gerekçesi, amacı ve yöntemi belirtilmiş, daha sonra toplanan bütün kongrelerin ve oluşturulan teşkilatların temeli bu genelgeye dayanmıştır.
- * Milli egemenlik ve milli bağımsızlık mücadelesi birlikte başlatılmıştır.
- * İstanbul Hükümetine karşı açıkça cephe alınmasına rağmen saltanata açıkça karşı çıkmamıştır.
- * Yeni demokratik esaslı bir devletin kurulacağı ifade edilmiştir.
- * Örgütlenmenin kongreler yoluyla olacağı belirtilmiştir.
- * Milli Mücadelenin silah ile yapılacağı belirtilmiştir.
- * M. Kemal Paşa askerlik görevinden istifade etmiştir.
- * Evrenseldir. Sömürge altındaki uluslara bağımsızlık konusunda örnek olmuştur.

KONGRELER

ERZURUM KONGRESİ (23 Temmuz 1919)

- * Amacı, toplantı şekli, yapısı bakımından yerel, aldığı kararlar yönünden ulusal bir kongre özelliğine sahiptir.
- * Misak-ı Milli'den ilk kez bahsedilmiştir.
- * Oluş şekli ve çalışma düzeni açısından bir meclis gibi hareket etmiştir.
- * İlk kez bir hükümet kurma fikrinden bahsedilmiştir.
- * Manda-Himaye fikri ilk defa reddedilmiş, bağımsızlığın "kayıtsız şartsız" gerçekleşeceği belirtilmiştir.
- * İstanbul Hükümeti'nin çalışmalarının denetlenebilmesi için Mebuslar Meclisi'nin açılması kararlaştırılmıştır.
- * Doğu illerinde kurulan ulusal cemiyetler birleştirildi. Böylece doğuda birlik ve beraberlik sağlandı.
- * Alınan kararları uygulamak üzere bir Temsilciler Heyeti kuruldu.
- * Kongrede alınan kararlar Milli Mücadelenin temelini oluşturmuştur.
- * İlk kez azınlıklara verilen ayrıcalıkları gündeme getirilmiştir.

BALIKESİR - ALAŞEHİR KONGRESİ

- * Bu kongreler Sivas kongresinde örgütlenmeyi kolaylaştırdı. Alınan kararlar ve sonucunda yapılan çalışmalarla Batı Cephesinin kurulması sağlandı.

SİVAS KONGRESİ (4-11 EYLÜL 1919)

- * Ülkenin çeşitli yerlerinden seçilmiş gelen delegelerin katılımı ile toplanmış ulusal bir kongredir.
- * Erzurum Kongresi kararlarını bütün vatan için geçerli hale getirmiştir.
- * Temsilciler kurulu ilk yürütme yetkisini Ali Fuat Paşa'yı Batı Cephesi Kuva-yı Milliye Genel kumandanlığına tayin ederek kullandı.
- * Ayrı ayrı çalışan cemiyetlerin birleştirilmesiyle ulusal güçler bir araya getirildi. Merkezi otorite sağlandı.
- * Ulusal meclise yönelik çalışmalar hızlandı.
- * Saltanatın üstünde milli egemenliğin varlığı kabul edildi.
- * Manda ve Himaye kesin olarak reddedilmiştir.
- * Kongreden sonra Damat Ferit Paşa'nın istifası Anadolu hareketinin ilk siyasi başarısıdır.

AMASYA GÖRÜŞMELERİ

- * İstanbul Hükümeti Salih Paşa'yı Amasya'ya göndermekle (20 - 22 EKİM 1919) Anadolu hareketinin varlığını resmen kabul etmiştir.
- * Artık İstanbul Hükümeti tavrını Anadolu'ya göre düzenlemeye başlamıştır.
- * İstanbul Hükümeti, Mebuslar Meclisi'nin açılması dışındaki kararları kabul etmemiştir.
- * Meclisin İstanbul dışında bir yerde toplanması fikri Kanun-ı Esasiye aykırı olduğu gerekçesiyle kabul edilmemiştir.
- * Ulusal direnişin gözardı edilemeyeceği ispatlanmıştır.

TEMSİL HEYETİ'NİN ANKARA'YA GELMESİ (27 ARALIK 1919)

- Mustafa Kemal, Meclis-i Mebusan'ın, İstanbul'da toplanmasından dolayı Ulusal İrade'nin hakını olamayacağını savunmuş, ancak Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'da toplanması kararının alınması üzerine Temsil Heyeti Ankara'ya gelerek Mebusan Meclisi'nin çalışmalarını yakın takibe almıştır.

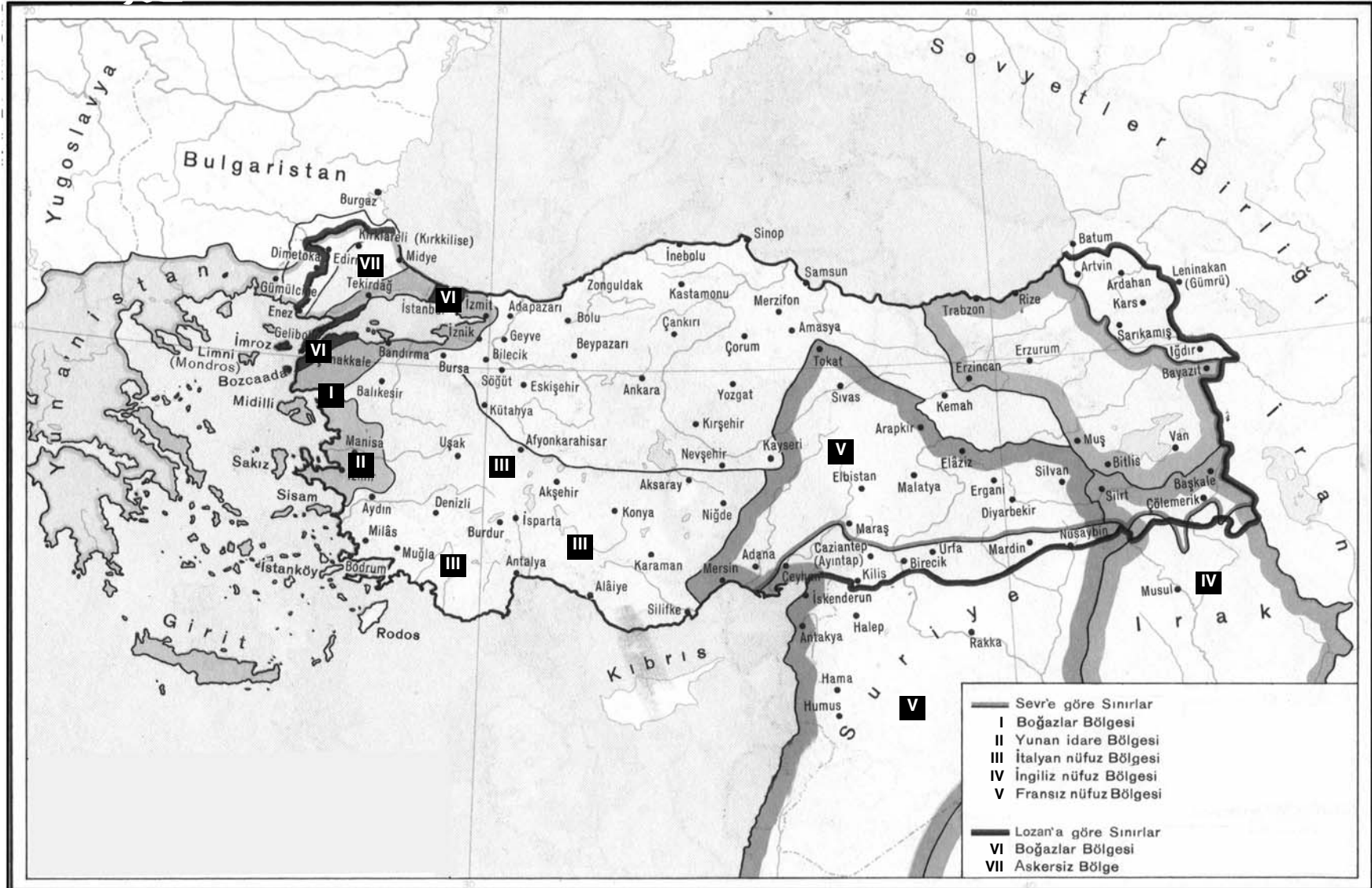
MİSAK-I MİLLİ

- * Misak-ı Milli ile (28 OCAK 1920) ulusal ve bölünmez Türk vatanının sınırları çizilmiştir.
- * Erzurum ve Sivas kongrelerinde alınan kararlar Osmanlı Mebuslar Meclisi tarafından da kabul edilmiştir.
- * Kapitülasyonlar, Boğazlar, dış borçlar ve azınlık hakları ile ilgili sorunlar gündeme getirilmiştir.
- * Türk milletinin kabul edebileceği barış şartları belirtilmiştir.
- * Türk milleti bağımsızlık şuuruna ulaşmış ve millet olarak asgari hakları istenmiştir.
- * Misak-ı Milli ile belirlenen sınırlar Lozan Barış Antlaşması ve sonrası değişikliklerle bugünkü sınırlarını oluşturmuştur.
- * Misak-ı Milli'nin kabul edilmesi İstanbul'un anlaşma Devletleri tarafından işgal edilmesine neden olmuştur. (16 Mart 1920) Bu da Ankara'da yeni bir meclisin açılmasına zemin hazırlamıştır.

KURTULUŞ SAVAŞINDA CEPHELER

SEVR VE LOZAN BARIŞ ANTLAŞMALARINI

I. TBMM DÖNEMİ

AÇILMASI

* Mustafa Kemal, İstanbul'da toplanacak Meclisin Ulusal iradeyi tam olarak belirleyemeyeceğini belirtmiş ve İstanbul'un işgali de bunu ispatlamıştır.

* İstanbul'un işgali üzerine Temsil Heyeti 19 Mart 1920'de yayınladığı genelgede şunların yapılmasını istedi:

1. İstanbul'la olan tüm bağlar kesilecek.
2. Anadolu'dan İstanbul'a gidecek herşeye el konulacak.
3. Anadolu'daki İtilaf subayları tutuklanacak.
4. Ankara'da milli bir meclis toplanacak. Bu amaçla seçimler yapılacak.
5. Dağılmış Mebuslar Meclisi üyeleri yeni meclise katılabilir.

* Bazı yerlerdeki engellemeler dışında seçimler yapıldı.

* 23 Nisan 1920'de TBMM açıldı. Ankara'ya gelen milletvekilleri 3 gruptan oluşuyordu:

1. Mustafa Kemal Paşa'nın genelgesi ile yapılan seçimle belirlenenler.
2. Osmanlı Mebuslar Meclisi'nden gelenler
3. Sürgünden dönen 14 milletvekili

Özellikleri

- * TBMM'nin açılmasıyla Temsilciler Kurulu sona ermiştir.
- * Kurucu bir meclistir. Ancak farklı görüşlere sahip olan milletvekilleri arasında birliği bozmamak için "Olağanüstü Yetkiler Sahip Meclis" adı kullanılmıştır.
- * Azınlık unsuruna yer verilmediği için milli bir meclistir.
- * Her türlü görüş temsil edildiğinden demokratik bir yapıya sahiptir. Bu farklılığı birleştiren ortak amaç vatanın işgalden kurtarılmasıdır.
- * İhtilacı bir yapıya sahiptir.
- * Seçimle oluşan ve milli iradeye dayanan bir meclistir.

ÇALIŞMALARI

24 Nisan Öngesi

Kararlar

1. Hükümet kurmak gereklidir.
Yorum: İstanbul Hükümeti'nden başka bir hükümetin kurulması istenmiştir.
2. Geçici kaydıyla bir hükümet reisi tanımak veya padişah kaymakamı atamak doğru değildir.
Yorum: Meclisin kararlarında bağımsız olduğu, kurulacak hükümetin sürekli olacağı belirtilmiştir.
3. Milli iradeyi hakim kılmak esastır. TBMM'nin üstünde güç yoktur.
Yorum: Osmanlı yönetimi yok sayılmış, millet egemenliği gerçekleştirilmek istenmiştir.
4. Güçler birliği (yasama-yürütme-yargı) Meclis'e aittir. Meclis reisi hükümetin de reisidir.
Yorum: Güçler birliği ilkesi ve Meclis Hükümeti sistemi kabul edilmiştir.
5. Padişah ve halifenin durumu bulunduğu baskıdan kurtulduktan sonra meclis tarafından belirlenecektir.
Yorum: TBMM vatanın kurtuluşuna öncelik verdiği için aylık çıkaracak tavarlardan kaçınılmıştır.

Teşkilat-ı Esasiye (1921 Anayasası)

- * Laik bir anayasa değildir.
- * 1. İnönü Zaferi'nden sonra kabul edildi.
- * Öncesinde Kanun-ı Esasi yürürlükteydi.
- * Mustafa Kemal'in 13 Eylül 1920'de verdiği önerge daha sonra "Teşkilat-ı Esasi'ye Kanunu olarak kabul edildi.

I. TBMM'nin Faaliyetleri

- * TBMM açılmıştır (23 Nisan 1920)
- * Hiyanet-i Vatan Kanunu çıkarılmıştır. (29 Nisan 1920)
- * İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. (11 Eylül 1920)
- * TBMM ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye'yi kabul etmiştir. (20 Ocak 1921)
- * İstiklal Marşı kabul edilmiştir. (12 Mart 1921)
- * Saltanat kaldırılmıştır. (1 Kasım 1922)
- * İzmir İktisat Kongresi toplanmış ve Misak-ı İktisadi kabul edilmiştir. (18 Şubat - 4 Mart 1923)
- * Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. (24 Temmuz 1923)

AYAKLANMALAR

Nedenleri

- * İstanbul'un işgalinden sonra TBMM'nin açılması
- * İstanbul Hükümeti'nde değişiklik (Damat Ferit Paşa)
- * Fetva ilanı
- * İstanbul Hükümetinin kışkırtması
- * Boğazlara tampon bölge oluşturmak
- * Asker kaçaklarının otorite boşluğundan yararlanmak istemeleri
- * Fikir suçlamaları (Bolşevik - İttihatçı)
- * Azınlıkların bağımsızlık düşüncesi

TBMM'ye karşı ayaklanmalar

1. Doğrudan İstanbul Hükümeti tarafından çıkarılanlar.
 - * Anzavur ayaklanması
 - * Kuvay-ı İnzibatiye ayaklanması
 2. İstanbul Hükümeti ve işgalcilerin kışkırtmasıyla çıkan ayaklanmalar.
 - * Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı ayaklaması
 - * Yozgat Ayaklanması
 - * Afyon Ayaklanması
 - * Konya Ayaklanması
 3. Azınlıkların çıkardığı ayaklanmalar
 - * Ermeni ve Rum ayaklanmaları
 4. Kuvay-ı Milliye taraftarı olup sonradan ayaklananlar.
 - * Demirci Mehmet Efe Ayaklanması
 - * Çerkez Ethem Ayaklanması
- TBMM nin isyanlara karşı aldığı önlemler**
- * Hiyanet-i Vatan Kanunu çıkarıldı.
 - * İstiklal Mahkemelerini kurdu.
 - * Kuvay-ı Milliye kaldırıldı.
 - * İstanbul'la haberleşme kesildi.
 - * Fetvalar yayınladı.
- Sonuçları :**
- * Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması gecikti.
 - * Yunanlılar Batı Anadolu'da ilerledi.

SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI

Paris Barış Konferansı'nda İttifak Devletleri'yle imzalanacak barış antlaşmaları hazırlanırken Osmanlı Devleti'nin Barış Antlaşması ise gecikmiştir.

Gecikme Nedenleri

1. Osmanlı topraklarının paylaşılmasını
 2. Batı Anadolu'nun Yunanlılara verilmesi ve İngiltere ile İtalya arasında anlaşmazlık çıkması
 3. Türk Milletinin tepkisi (İşgallere karşı)
 4. Wilson ilkelerine karşı alınan tedbirler.
- * İtilaf devletlerinin arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesinden sonra;
- * San Remo'da 18-26 Nisan 1920'de bir araya gelen İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcileri kesin barışın esaslarını belirlediler.

* Osmanlı Devleti'ne yapılan baskı sonunda (Yunan İşgali) Sevr Barış Antlaşması imzalandı.

* 11 Nisan 1920'de Meclis-i Mebusan kapatıldığı için padişahın topladığı saltanat şurası antlaşmayı onayladı.

Önemi

- Osmanlı Devleti'nin bütün stratejik noktaları işgal edilmiştir.
- * Osmanlı Devleti Orta Anadolu'ya sıkıştırılmış ve yok sayılmıştır.
- * Boğazlar uluslararası bir komisyonla yönetilecek.
- * Azınlıklar üzerindeki bütün haklarını kaybetmiştir.
- * Anadolu'da birlik ve beraberlik yeni devletler kurularak bozdurulmuştur.
- * Osmanlı Devleti'nin hukuki varlığı devam etmiş ama siyasi varlığı sona erdirilmiştir.
- * Osmanlı Devleti askeri yönden sınırlandırıldı ve savunmasız hale getirildi.
- * Osmanlı ekonomik bağımsızlığını kaybetti.

Sonuç

- * Hukuki geçerliliği yoktur.
- * Çok ağır şartlar milletin direnişini artırmıştır.
- * TBMM sert tepki göstermiş ve imzalayanları vatan haini olarak ilan etmiştir.

ANAYASALAR

KANUN-İ ESASİ

- * Kanun-İ Esasi **Mithat Paşa** tarafından hazırlanmıştır. **II. Abdülhamit** tarafından ilan edilmiştir.
- * İstanbul Konferansı'nın toplanması sırasında ilan edilmiştir. (23 Aralık 1876) (Jön Türkler)
- * Egemenlik hakları **padişah**ta toplanmıştır.
- * Türk tarihinde **ilk anayasadır**.
- * **Kanun-İ Esasi'nin Bazı Maddeleri :**
- * Osmanlı Devleti'nin yönetim şekli **Meşrutiyettir**.
- * Padişah'ın yanında **iki meclis** vardır.
- 1. **Ayan Meclisi**
- 2. **Mebusan (avam) Meclisi**
- * Ayan Meclisi Üyeleri **padişah** tarafından atanır ve ömür boyu mecliste kalırlar.
- * Mebusan Meclisi üyeleri **dört yılda bir seçilir**.
- * Bakanlar Kurulu **padişaha** karşı sorumludur.
- * Meclisi açmak ve kapamak **padişaha** aittir.
- * Kanun teklifini yalnız **hükümet** yapabilir.
- * Barış antlaşmalarını **padişah** onaylar.
- * **Padişahın** izni olmadan hiçbir kanun mecliste görüşülemez.
- * Yasama yetkisi **Ayan** ve **Mebusan Meclisi'ne** aittir.
- * Yürütme yetkisi **Padişah** ve **Bakanlar Kurulu'na** aittir.
- * **Padişah**, uygun gördüğü durumlarda meclisi feshebilir, milletvekillerini sürgüne gönderebilir.

I. Meşrutiyet ve Kanun'İ Esasinin Önemi

- * Osmanlı'da halk **ilk kez yönetime** katılmış; halk **seçme, seçilme** ve **temsil** hakkını kullanmıştır. (Milli irade sınırı)
- * **Azınlıklar** da meclise girmiş ve mecliste müslüman olmayan üye sayısı müslüman üyelerin sayısını geçmiştir.

II. Meşrutiyet'in İlanı ile Kanun-İ Esasi'de Yapılan Bazı Değişiklikler (1908)

- * Bakanlar, **Mebusan Meclisi'ne** karşı sorumlu olmuştur.
- * Barış antlaşmalarını **Mebusan Meclisi'nin** onaylama kararlarıdır.
- * **Padişah'ın** meclisi açma, kapama ve üyeleri sürgüne gönderme yetkileri kısıtlanmıştır.
- * **Basına** geniş özgürlükler verilmiş, sansür kaldırılmıştır.
- * Hükümet üyelerini **sadrazam** seçmeye başlamıştır.
- * **Siyasi partiler** kurulmuştur.
- Not :** II. Meşrutiyet'ten sonra Kanun-İ Esasi'de yapılan değişikliklere **padişahın yetkileri** daha da kısıtlanmış ve **meclise dayalı bir yönetime** geçilmeye çalışılmıştır.

1921 ANAYASASI (TEŞKİLAT-İ ESASİYE)

23 madde bir geçici bölümden oluşur. Olanüstü durum için hazırlandığından geniş kapsamlı değildir. Temel hak ve hürriyetlere yer verilmemiştir. Gerekli durumlarda Kanun-İ Esasi'nin uygulanması uygun görülmüştür. Millet egemenliğini yanstan ilk siyasi belgedir.

İçeriği

- * Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- * Yasama, Yürütme ve Yargı mecliste toplanır.
- * Şer'î hükümler meclis tarafından uygulanır.
- * Bakanlar meclis tarafından seçilir.
- * Vekiller iki yılda bir seçilir.
- * Türkiye Devleti TBMM tarafından yönetilir. Hükümeti "TBMM Hükümeti" adını alır.
- * TBMM Başkanı İcra Vekilleri Heyeti'nin de başkanıdır.
- * İcra Vekilleri Heyeti içlerinden birini kendilerine başkan seçer.

Özellikleri

- * Bir geçiş dönemi ve uyum anayasasıdır.
- * Laik bir anayasa değildir.
- * Kuvvet ve yetkinin kaynağı millettir.
- * Meclisin üstünde güç yoktur.
- * Bu anayasadakı en önemli değişiklik cumhuriyetin ilanı ile yapılmıştır.
- * Yeni devletin hukuken kurulduğunu belgelemiştir.
- * TBMM'nin meşruluğunu tanıtır.
- * Amasya genelgesinden sonra gelişen ruh resmi hüviyet kazanmıştır.
- * Osmanlı Devleti yerine Türkiye Devleti tabiri benimsenmiştir.
- * TBMM'nin gücünü ve etkinliğini artırmıştır.
- * Bu anayasa meclis hükümeti sistemini öngörmektedir.
- * Milli egemenlik ilkesini yasallaştırmıştır.
- Eksikliği**
- * **Kişi hak ve özgürlüklerine değinilmemiştir.**
- * **Yargı işleri düzenlenmemiştir.**

1924 ANAYASASI

- * Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- * Devletin şekli cumhuriyettir.
- * Devletin dini İslam, başkenti Ankara, dili Türkçe'dir.

Özellikleri

- * Güçler birliği ilkesi geçerliliğini korumaktadır.
- * Meclis hükümeti sistemi ile parlamenter sistem arasında bir geçiştir.
- * Kişi hürriyeti başkasının hürriyetinin başladığı yerde biter.
- * Vekiller 4 yılda bir seçilir. Seçme yaşı 22, seçilme yaşı ise 30'dur.
- * Cumhurbaşkanı 4 yılda bir seçilir. Cumhurbaşkanı ikinci kez seçilebilir.
- * Seçme ve seçilme erkeklerle aittir.
- * Vatandaşlar kanun önünde eşittir.
- * Kabine sistemi geçerlidir.
- * Cumhuriyet sistemi değiştirilemez.
- * Kanun-İ Esasi kesin olarak yürürlükten kalkmıştır.
- * En uzun ömürlü anayasadır.
- * En fazla değişikliğe uğrayan anayasadır.

1924 Anayasası'nda Yapılan Değişiklikler

- 1928: Anayasadan "Devletin dini İslamdır" tabiri çıkarıldı.
- 1934: Kadınların siyasi hakları anayasaya alındı.
- 1937: Atatürk ilkeleri anayasaya alındı.
- 1945: Anayasanın dili sadeleştirildi.
- 1952: Anayasanın dili eski haline çevrildi.

Not: 1934'te seçme yaşı 22'den 18'e indirildi. Seçilme yaşı ise 30 olarak kabul edildi.

Not: Yürütme hükümeti bırakması yönüyle, 1924 anayasası 1921 anayasasından ayrılır.

Not: İnkılaplar gerçekleşip, rejim yerleştikçe 24 anayasasında değişim oldu.

1961 ANAYASASI

27 Mayıs 1960 ihtilali sonucunda hazırlanmıştır. Meclis çoğunluğunu hakim kılan anayasa (1924 anayasası) kaldırılarak yerine sivil ve askeri bürokrasiyi etkin kılan 1961 anayasası hazırlandı.

Özellikleri

- * Kuvvetler ayrılığı prensibi benimsendi.
- * Cumhuriyet senatosu kuruldu.
- * Nisbi temsil sistemi benimsendi.
- * Kişisel hak ve hürriyetlere geniş yer verildi.
- * Cumhuriyetin nitelikleri değişmez kabul edildi.
- * Anayasa Mahkemesi kuruldu.
- * Sosyal hukuk devleti anlayışı benimsendi.
- * Siyasi iktidarı uygulamalarına karşı oluşturulmuş bir anayasasıdır.
- * Tam bir parlamenter sistem benimsenmiştir.
- * Cumhurbaşkanlığı sembolikleştirildi.
- * Üniversiteler, TRT ve DPT gibi konular ele alındı.
- * MGK, Anayasa Mahkemesi, Kanun Hükmünde Kararname çıkarma Yüksek Savcılar Kurulu, Yüksek Hakimler Kurulu ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi gibi kurumlar oluşturuldu.
- * Meclis 450 üyeden; cumhuriyet senatosu 150 üye ve cumhurbaşkanının atadığı 15 üyeden oluşuyordu.
- * Vekiller 4 yılda bir seçilirken; senatörler 6 yılda bir seçilecekti.
- * İlk kez siyasi partiler ile ilgili haklar anayasaya girdi.

1982 ANAYASASI

12 Eylül 1980'de hazırlandı. 1982'de yapılan referandum hem anayasayı hem de cumhurbaşkanını belirledi.

Özellikleri

- * Tek meclise dönüşmüştür.
- * Cumhuriyet senatosu kaldırıldı.
- * Milletvekili sayısı 400 olarak belirlendi.
- * Milletvekili seçimleri 5 yılda bir, cumhurbaşkanı seçimi ise 7 yılda bir olarak belirlendi.
- * Yürütme güçlendirmeye çalışmıştır.
- * 1961 Anayasasından daha kapsamlıdır.
- * 1987'de milletvekili sayısı 450'ye çıkarılmıştır.
- * Cumhurbaşkanı sembolik olmaktan çıkarılmıştır. (Yetkileri artırılmıştır.)

Not: Günümüzde milletvekili sayısı 550'dir. Milletvekili sayısının değişmesinde nüfus artışı ve idari yapılanmadaki değişiklikler etkili olmuştur.

Anayasaların Ortak Özellikleri (21-24-61-82)

1. TBMM'nin üstünlüğü
2. Cumhuriyetin değiştirilemez olması
3. Ulusal egemenliği herşeyin üstünde tutma
4. Cumhuriyet'in nitelikleri, devlet bütünlüğü, bayrak, resmi dil, başkent değiştirilemez.

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA CEPHELER

CEPHELER

DOĞU CEPHESİ

ERMENİ SORUNU

- * Ermeni Sorunu ilk kez 1878 Berlin Antlaşması'nda yer aldı.
- * I. Dünya Savaşı'nda 1915 Ermeni Tehcir Kanunu ile Doğu Anadolu'daki Ermeniler Suriye'ye yerleştirildi.
- * Rus ordusuyla birlikte gelen Ermeni Alayları 1918 Brest-Litovsk Antlaşması'ndan sonra başı boş kaldı ve katliamları arttırdı.
- * 1918 Mondros Ateşkesi'nde kullanılan "Ermeni Vilayetleri" ifadesi Ermenistan Devletine zemin hazırladı.
- * Paris Barış Konferansı'nda Ermeniler, Ermenistan Devleti için uluslararası destek sağladılar. Bunu Wilson İlkeleri'ne dayandırdılar.
- * Harbord Raporu ile bölgede Ermenilerin çoğunluk oluşturmadığı ilan edildi. (1919)
- Not:** Kazım Karabekir'in XV. kolordusunun kazandığı Kars Zaferi, TBMM'nin ilk zaferi oldu. Sonuçta antlaşma imzalandı.

GÜMRÜ ANTLAŞMASI (ERMENİSTAN - TBMM, 3 ARALIK 1920)

1. Aras Nehri - Çıldır Gölü hattı sınır kabul edilecek.
2. Ermeniler Doğu Anadolu'daki iddialarından vazgeçecek
3. Kars, Sarıkamış ve Iğdır TBMM'de kalacak.
4. Ermenistan Sevr'i tanımayacak.
5. Tehcir edilmiş Ermeniler altı ay içinde Türkiye'ye geri dönebilecek.

ÖNEMİ

- * Türk orduları ilk askeri başarıyı Doğu Cephesinde Ermenilerle karşı kazandı.
- * Yeni Türk Devleti'nin uluslararası ilk siyasi başarısı Gümrü Antlaşması'dır.
- * Misak-ı Milli'nin bir kısmı gerçekleşti.
- * Ermenistan, TBMM'nin siyasal varlığını kabul ederek antlaşma yapan ilk devlet olmuştur.
- * Ermeniler, Sevr'i tanımayarak Türk topraklarındaki iddialarından vazgeçmişlerdir.
- * Ermeni meselesi ortadan kalkmıştır.
- * Sovyet Rusya yardımı için yol açılmıştır.
- * Batı ve Güney cepheleeri güçlenmiştir.
- * Dış ilişkilerimiz canlanmıştır.

Batum Antlaşması (TBMM-Gürcistan, 23 Şubat 1921)

- * Ardahan, Artvin ve Batum'u Türk devletine bırakılmıştır.
- Not:** Sovyet Rusya 1921'de Ermenistan-Gürcistan'ı işgal ettiği için bu sınır yeniden düzenlenecek.

GÜNEY CEPHESİ

- * Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. maddesine dayanan İngilizler Ocak 1919 yılından itibaren Urfa, Antep, Maraş'ı işgal etmişlerdir.
- * İngiltere ve Fransa 15 Eylül 1919'da aralarında yeni bir anlaşma yaptılar. Anlaşma gereği bu bölgeler Fransızlara bırakıldı.
- * Fransızlar işgallerine güç katmak ve halkı sindirmek amacıyla Ermenileri silahlandırdılar. Ermeniler Anadolu halkına zulüm yaptılar. Bu nedenle Güney Anadolu'da topyekün bir halk mücadelesi başladı.
- Not:** Güney Anadolu'daki halk mücadelesi geniş boyutlara ulaştı. 11 Şubat 1920'de Maraş, 10 Nisan 1920'de Urfa düşman işgalinden kurtarıldı. 11 Nisan 1920'de kuşatılan Antep bir yıllık bir kuşatmadan sonra 9 Şubat 1921'de Fransız işgaline uğradı. Fransızlar Güney cephesinde başarılı olamamışlardır.

Not: Batı Cephesinde kazanılan Sakarya Zaferi'nden hemen sonra imzalanan Ankara Antlaşması'yla Suriye sınırı çizildi.

ANKARA ANTLAŞMASI (TBMM-FRANSA, 20 EKİM 1921)

- * Taraflar arasında savaş sona erecek.
- * Fransa, İskenderun ile Antakya için özel bir idare rejimi kuracak.
- * Adana, Urfa, Antep, Maraş bölgesi TBMM'nin denetiminde kalacak.

ÖNEMİ

- * İtilaf Devletleri bloğu parçalanmıştır.
- * Misak-ı Milli'den ikinci kez ödün verilmiştir.
- * Doğu Cephesi'nden sonra Güney Cephesi'de kapanmıştır.
- * Türk Kurtuluş Savaşı'nın kazanılma yolunda olduğu ispatlanmıştır.
- * İlk defa bir İtilaf Devleti, TBMM ile antlaşma yapmış, yeni Türk Devleti'ni tanımıştır.
- Not:** İtalyanlar ise II. İnönü Zaferi'nden sonra 5 Temmuz 1921 Anadolu'da işgal ettikleri yerleri boşaltmışlardır.

DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI

Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Osmanlı Devleti kayıtsız-şartsız teslim olmuş, fiilen sona ermiştir. İşgallerden sonra Anadolu'da Kuva-yı Milliye birlikleri oluşmuştur.

Kuva-yı Milliye'nin Faydaları

1. Düşman işgalini yavaşlatmış ve yıpratmıştır.
2. İç isyanların bastırılmasında etkili olmuştur.
3. Düzenli ordunun oluşmasına zemin hazırlamıştır.
4. Milli şuurun oluşmasında etkili olmuştur.

Kuva-yı Milliye'nin Zararları

- * Düşman işgalini tamamen durdurma ve düşmanı yurttan kovmada yetersiz kalmıştır.
- * Halktan zorla asker, malzeme, para toplayıp yargı ve infazda bulunması halkın tepki göstermesine sebep olmuştur.
- * Kuva-yı Milliye'nin Gediz Muharebesi'nde Yunanlılara yenilmiştir.

Not: İşte bu nedenlerden dolayı özellikle batı cephesinde düzenli bir orduya ihtiyaç duyuldu.

Not: I. İnönü Savaşı öncesi Kuva-yı Milliye birlikleri düzenli orduya dönüştürüldü. (Başına İsmet Paşa getirildi.)

Düzenli Ordunun Kurulmasını Zorlaştıran Olaylar

1. Asker kaçakları
2. Padişahın askerliği kaldırdığı propogandaları
3. Balkan ve I. Dünya Savaşlarının getirdiği savaş yorgunluğu
4. Kuva-yı Milliye'nin, özellikle de Çerkez Ethem'in düzenli ordunun kurulmasına karşı çıkması

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA BATI CEPHESİ

BATI CEPHESİ

- * İlk Kuvay-ı Milliye birlikleri İzmir'in işgalinden sonra Batı Anadolu'da kuruldu.
- * Balıkesir-Alaşehir kongrelerinde Batı Cephesi kuruldu.

Yerel Cephele oluşturuldu

1. Ayvalık
2. Aydın
3. Soma
4. Nazilli
5. Bergama
6. Akhisar

- * Sivas Kongresi'nde Ali Fuat Paşa Batı Cephesi Umum Kuvay-ı Milliye komutanı olarak atandı.
- * Ali Fuat Paşa, 24 Ekim 1920'deki Gediz Muharebesini kaybetmesi ve Kuvay-ı Milliye birliklerinden düzenli ordu kuramaması nedeniyle görevinden alındı.
- * Albay İsmet Bey'in Batı Cephesi'ne atanmasıyla düzenli birlikler kuruldu.
- * TBMM'nin kurduğu düzenli birliklerin ilk mücadelesi Çerkes Ethem kuvvetlerine karşı başladı, fakat bu sırada ilerleyen Yunan birlikleriyle de savaşarak I. İnönü Zaferi kazanıldı.
- * I. İnönü Zaferi'nden hemen sonra Çerkes Ethem İsyanı 22 Ocak 1921'de kesin olarak bastırıldı.

I. İNÖNÜ VE II. İNÖNÜ SAVAŞLARI

I. İNÖNÜ SAVAŞI

Bu savaşta Yunanlılar ile mücadele edilmiştir. Büyük devletler Sevr kararlarını TBMM'ne zorla kabul ettirebilmek için Yunanlıları kullandılar. Ancak Yunanlılar düzenli ordu karşısında ilk yenilgisini aldı, halkın morali ve TBMM güveni arttı. TBMM'nin otoritesi yükseldi.

I. İnönü Savaşı Sonrası Gelişmeler

- * Türk Devletinin ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye kabul edildi. (20 Ocak 1921)
- * İtilaf Devletleri TBMM'ni Londra Konferansı'na doğrudan çağırarak onu hukuken tanımış oldular. (23 Şubat - 12 Mart 1921)
- * Afganistan ile yapılan dostluk antlaşması sonucunda TBMM'ni tanıyan ilk Müslüman devlet Afganistan olmuştur. (1 Mart 1921)
- * İstiklal Marşı'mız kabul edildi.
- * SSCB ile yapılan Moskova Antlaşması sonucunda, TBMM'yi tanıyan Sevr'i kabul etmeyen, kapitülasyonları kaldıran ilk batılı devlet Rusya oldu. (16 Mart 1921)

II. İNÖNÜ SAVAŞI

- * TBMM'nin Londra Konferansı'nda Sevr'i kabul etmemesi üzerine I. İnönü yenilgisiyle Yunanlıların kaybolan prestijlerini kurtarmak için henüz taarruz gücüne ulaşamayan Türk ordusuna son darbeyi vurmak.
- * 23 Mart'ta başlayan Yunan Taarruzunu Türk ordusu bir kez daha durdurdu.
- * İtalyanlar işgal ettikleri yerlerden çekilmeye başladı (5 Temmuz 1921)
- * Fransızlar TBMM ile görüşmelerde bulunmak üzere Ankara'ya temsilci gönderdi.

Not : I. ve II. İnönü Savaşları'nın kurtuluş savaşındaki önemli düşmanı oyalayarak zaman kazandırmak olmuştur.

ESKİŞEHİR-KÜTAHYA SAVAŞLARI

- * Yunan ordusunun İnönü Savaşları'nın intikamını almak, Türk ordusunun taarruz gücünü kazanmasına fırsat vermeden, Ankara'ya kadar olan yerleri işgal etmek ve böylece İtilaf Devletleri'nin yeniden desteğini kazanmak istemesi sonucu harekete geçmesi ile Kütahya, Afyon, Eskişehir Yunan işgaline uğradı.
- * Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa ordunun daha fazla yıpranmasını engellemek amacıyla Sakarya'nın doğusuna çekilmesi emrini verdi. Bu durumdan yararlanan Yunanlılar Sakarya Nehrine kadar ilerledi.
- * Bunun sonucunda Ankara'nın işgal edilebilme tehlikesi ortaya çıktı, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılacağı ümidi tehlikeye düştü, Mustafa Kemal'e karşı muhalefet arttı.
- * Mustafa Kemal'e Başkomutanlık yetkisi verildi. (5 Ağustos 1921)
- * Böylece meclisin bütün yetkileri (Yasama, Yürütme, Yargı) Mustafa Kemal'de toplandı.
- * Başkomutanlık yetkisi 3'er aylık uzatmalarla 2 Temmuz 1922'ye kadar geldi ve bundan sonra süresiz olarak uzatıldı.
- * Sakarya Savaşı'na kadar çok kısa bir vakit olduğu için bu emirler büyük çapta ve bütün yurttta uygulanamadı. Bu emirlerin asıl faydası Büyük Taarruz'da görüldü.
- * Milli Mücadele'nin başarıya ulaşabilmesi için ordunun silah, cephane ve diğer malzeme ihtiyaçlarının karşılanması gerekiyordu. TBMM Hükümeti bunları karşılayacak mali olanağı olmayınca, halktan fedakarlık istedi. Bunun için Mustafa Kemal **7-8 Ağustos 1921'de Tekalif-i Milliye Emirlerini yayınladı**. Bu emirlerin uygulanması sırasında doğabilecek aksaklıkları gidermek amacıyla İstiklâl Mahkemeleri yeniden kuruldu.

SAKARYA MEYDAN SAVAŞI

Nedeni

- * Yunan Ordusunun son bir hamleyle Ankara'yı işgal ederek Milli Mücadele'yi ortadan kaldırmak istemesi

Sonuçları

- * Yunan Ordusu son kez durduruldu.
- * Türk Milletinin 1683'den beri süren geri çekişi son buldu.
- * Yunan Ordusu savunma mevzileri kurmaya başladı.
- * İtilaf Devletleri TBMM'ne barış teklifinde bulunmadılar, fakat kabul ettiremediler. (Paris Mukarreratı)

- * Fransızlar ile Ankara Antlaşması imzalandı. (20 Ekim 1921) Böylece Güney Cephesi kapandı. Fransızlar Anadolu'dan çekildi.
- * Kafkas Cumhuriyetleri ile 13 Ekim 1921'de Kars Antlaşması imzalandı. Doğu sınırımız bu antlaşma ile kesin olarak belirlenmiştir.

Doğu Sınırı ile İlgili Antlaşmaları

1. Ayestefanos Ant. Çarlık Rusya + Osmanlı
 2. Berlik Ant. Çarlık Rusya + Osmanlı
 3. Brest-Litovsk Ant. Çarlık Rusya + Osmanlı
 4. Gümüş Ant. Ermeniler + TBMM
 5. Moskova Ant. SSCB + TBMM
 6. Kars Ant. Kafkas Cumhuriyetleri + TBMM
- * Mustafa Kemal'e "Gazilik" ünvanı ve "Mareşallik" rütbesi verildi.
 - * İtilaf Devletlerinin Yunanlılara olan güveni sarsıldı.
 - * Türklerin savaşı kazanacağı anlaşıldı.
 - * Türk ordusunun Kurtuluş Savaşı'ndaki en büyük kaybı bu savaşta olmuştur. (3288 kişi)
 - * Yunan kuvvetleri Doğu Trakya'dan İstanbul'a doğru yapmak istedikleri ilerleyişten vazgeçmişlerdi.

BÜYÜK TAARRUZ

Nedeni

- * Türk ordusunun Yunanlıları Anadolu'dan atarak Misak-ı Milli'yi kabul ettirmek için imzalanacak barış antlaşmasına zemin hazırlamak istemesi

Hazırlıklar

- * Yunan ordusunun savunma hattına karşı orduya taarruz eğitimi verildi.
- * İtilaf Devletleri'nin barış teklifleri reddedildi.
- * Bir yıl içerisinde ordu yeniden düzenlendi.
- * Tekalif-i Milliye Emirleri tüm yurttta uygulandı.

Sonuçları

- * 26-30 Ağustos 1922 tarihlerindeki Başkomutanlık Savaşı'nda Yunan Savunma hatları bozuldu.
- * 9 Eylül'de İzmir, 18 Eylül'de bütün Batı Anadolu Yunan işgalinden kurtuldu.
- * Türk ordusu işgal altındaki Marmara ve Doğu Trakya'yı kurtarmak için Marmara'ya yöneldi.
- * Kurtuluş Savaşı'nda ilk kez İngilizlerle savaş yapma ihtimali doğdu.
- * İtilaf Devletleri'nin aracılığı ile ateşkes görüşmeleri başladı.
- * Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası sona erdi.
- * Türk tarafı Lozan Barış Antlaşması için uygun bir ortam oluşturdu.

Yugoslovya Kralı Alexandr, Atatürk'ü ziyarete geldiğinde Atatürk'e size bir sırımı söyleyeceğim... dedi. Eđer, bazı Avrupa devletlerinin vaadlerine inanmıyb olsaydıyk, Yunanlıların yerine Anadolu'ya biz çıkacaktık... Atatürk gülerek, Kralın elini sıktıktan sonra; Geçmiş olsun, Kral hazretleri!.. **Dediğini biliyor muydunuz?**

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA SİYASİ GELİŞMELER

MUDANYA

- * Fransa, İngiltere, İtalya ve Türkiye temsilcileri arasında imzalanmıştır.
- * Yunanistan'ı İngiltere temsil etmiştir.
- * Doğu Trakya savaş yapılmadan kurtarılmıştır.
- * Osmanlı Devleti hukuken sona ermiştir.
- * İngilizler Türklerin başarısını kabul etmiştir.
- * Türkiye'ye Lozan Barış Konferansı için teklifte bulunulmuştur.
- * Fransa ateşkes sırasında Türkiye tarafını tutmuştur.
- * İngiltere ve İtalya Türkiye'nin varlığını tanımışlardır.

SALTANAT'IN KALDIRILMASI

- * Altıyüzyıllık Osmanlı saltanatı sona ermiştir.
- * Türkiye'deki iki başlılık ve iki hükümet sona ermiştir.
- * Abdülmecit Efendi halife seçilmiştir.
- * Halifelik siyasi gücünü kaybederek sembol haline gelmiştir.
- * İkinci büyük inkılap hareketi gerçekleştirilmiştir.
- * Devlet başkanlığı sorunu ortaya çıkmıştır.
- * Laikleşme yolunda bir adım atılmıştır.

LOZAN

- * Hatay sınırlarımız dışında kaldı.
- * Irak sınırı çözümlenemedi.
- * Meriç Nehri Türkiye Yunanistan sınırı olarak kabul edildi.
- * Bozcaada ve İmroz dışındaki adalar Yunanistan'da kaldı.
- * Kapitülasyonlar kesin olarak kaldırıldı.
- * Boğazlar komisyona verilerek Türkiye'nin bağımsızlık ve hakimiyeti sınırlandırılmıştır.
- * Düyun-u Umumiye kaldırıldı.
- * Doğu Anadolu'nun Türk toprağı olduğu kabul edildi.
- * Bütün azınlıklar Türk vatandaşı kabul edildi.
- * Yabancı Okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.
- * Patrikhane'nin siyasal ayrıcalığı sona erdirilmiştir.
- * Yunanistan savaş tazminatı olarak Karaağaç'ı Türkiye'ye bırakmıştır.
- * İtilaf Devletleri bağımsızlığımızı ve Misak-ı Milli'yi tanımışlardır.
- * Türkiye açısından I. Dünya Savaşı sona ermiştir.

LOZAN'DAN KALAN SORUNLAR

1. Irak Sınırı
2. Hatay
3. Ege Adaları
4. Boğazlar Komisyonu
5. Dış Borçlar
6. Nüfus Mübadelesi
7. Yabancı okullar

LOZAN'DAN ÇÖZÜMLENEN MESELELER

1. Kapitülasyonlar
2. Azınlıklar

Bir gazeteci, Atatürk'e: işlerinizde nasıl başarılı oluyorsunuz? diye sorduğunda "Ben bir işte nasıl başarılı olacağımı düşünmem, O işe neler engel olur, diye düşünürüm. Engelleri kaldırdım mı iş kendi kendine yürür" **Dediğini biliyor muydunuz?**

CUMHURİYET DÖNEMİ İÇ OLAYLARI

II. TBMM

- * İnkılapçı bir meclistir.
- * Bazı siyasi bunalımlar bu meclis tarafından giderilmiştir.
- * 1 Ekim 1927 tarihine kadar çalışmıştır.

CUMHURİYET'İN İLANI

- * Yönetim şekli belirlendi.
- * Devlet başkanlığı sorunu çözümlendi.
- * Kabine sistemine geçildi. Böylece yürütme hızlandı.
- * 1921 Anayasasında değişiklikler oldu.
- * Ulusal egemenlik düşüncesi başanlı olmuştur.
- * Atatürk ilkelerinden Cumhuriyetçilik ilkesi ortaya çıkmıştır.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI

- * Laikliğe geçişin en önemli adımıdır.
- * Türkiye Cumhuriyeti'nin karakteri belli oldu.
- * İnkılap sürecini hızlandırdı.
- * Ümmetçilik arayışları son buldu. Milliyetçilik fikri güçlendi.
- * Şeriyeye ve Evkaf vekaleti kaldırıldı. (Laik devlet anlayışında önemli bir adım atıldı. Diyanet işleri ve vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu.)
- * Erkan-ı Harbiye-i Umumiye vekaleti kaldırıldı. (Ordu siyasetten uzaklaştırıldı.)
- * Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. (Eğitimde birlik sağlandı.)
- * Osmanlı hanedanı yurtdışına çıkarıldı.

1924 ANAYASASI

- * Laik bir anayasa değildir. (1928'e kadar)
- * Geniş bilgi için bkz. sayfa 48

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

CUMHURİYET HALK FIRKASI

- * İlk siyasi partidir.
- * Atatürk ilkeleri parti programına alınmıştır.
- * Devletçilik ilkesini savunmuştur.
- * Bütün inkılaplar bu partiye dayandırılarak yapılmıştır.
- * M.Kemal Atatürk ölene kadar partiye başkanlık yapmıştır.
- * 1946 yılına kadar tek partidir.
- * 1950 yılına kadar iktidarda kalmıştır.
- * Halkçılık ilkesi ortaya çıkmıştır.
- * Parti başkanları cumhurbaşkanıdır. (M. Kemal Paşa - 1923 - 1938, İsmet Paşa - 1938 - 1959)
- * Cumhuriyetçilik - Laiklik ilkeleri ön planda tutulmuştur.)

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI

- * Cumhuriyet halk fırkasına muhalifet olarak kurulmuştur.
- * Liberalizmi ve demokrasiyi savunmuşlardır.
- * Şeyh Said İsyanı'ndan sonra kapatılmıştır. (5 Haziran 1925)
- * Çok partili hayata geçiş için yapılan ilk deneme başarısız olmuştur.

ORDUNUN SİYASETEN AYRILMASI

- * Askerlerin milletvekili olmaları yasaklanmıştır.
- Ordunun siyasetten ayrılma süreci**
- 1. 31 Mart Olayı (Fikri yönden)
- 2. Balkan Savaşları (Önem kazandı)
- 3. Erkan-ı Harbiye vekaleti'nin kaldırılması (İlk adım)
- 4. Ordunun tamamen siyasetten ayrılması (1924)

ŞEYH SAİD İSYANI

- * İngilizler'in kışkırtmasıyla çıkmıştır.
- * Türkiye Cumhuriyetini yıkmaya yönelik ilk isyandır.
- * Musul sorunu aleyhimize sonuçlandı.
- * Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı.
- * Takrir-i Sükun kanunu çıkarıldı.
- * İstiklal Mahkemeleri tekrar kuruldu.
- * Türkiye'de henüz demokrasinin tam anlamıyla uygulanamayacağı anlaşılmıştır.

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ

- * Mustafa Kemal'in şahsında Cumhuriyet rejimine yapılmış bir saldırdır.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI

- * Çok partili hayata geçilmesini sağlamak amacıyla Atatürk'ün isteğiyle kuruldu.
- * Liberalizmi savunmuşlardır.
- * Kadınlara siyasi hakların verilmesi gerektiğini savunmuşlardır.
- * Cumhuriyet'e laikliğe ve inkılaplara karşı olanların partide örgütlenmeleri üzerine parti kapatılmıştır.
- * Çok partili hayata geçişin ikinci denemesi başarısız olmuştur.

MENEMEN OLAYI

- * Cumhuriyete ve inkılaplara karşı olanlar tarafından çıkarılmıştır.
- * Çok partili hayata geçişi engellemiştir.
- * Cumhuriyet rejimine karşı 2. isyandır.
- Not:** Rejime yönelik isyanlar şunlardır.
- 1. 31 Mart olayı
- 2. Şeyh Sait İsyanı
- 3. Menemen Olayı

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ (1946)

- * Demokrat Parti CHP'den ayrılan Adnan Menderes, Celal Bayar tarafından kurulmuştur. (1946)
- * 1950'de iktidara gelmiştir.
- * 1960'da kapatılmıştır.

İNKILAPLAR

HUKUK	EĞİTİM	TOPLUMSAL	EKONOMİ	LAİKLİĞİN AŞAMALARI
<p>Medeni Kanun (17 Şubat 1926) ile birlikte Toplumsal alanda eşitlik sağlandı. Evlilik devlet kontrolü altına alındı. Çok kadınla evlilik yasaklandı. Mirasta eşitlik sağlandı. Patrikhanelerin mahkeme açma yetkileri elinden alındı.</p> <p>* Türk hukuk sistemi laikleştirildi.</p> <p>* İsviçre'den Borçlar Kanunu alındı. (18 Mayıs 1928)</p> <p>* Almanya'dan Ticaret Kanunu alındı. (10 Mayıs 1928)</p> <p>* İtalya'dan Ceza Kanunu alındı. (1 Temmuz 1928)</p> <p>* Kadınlara istediği mesleğe girme hakkı tanındı.</p> <p>* Hukuk birliği sağlandı.</p> <p>* Hukuk sistemi çağdaştırıldı.</p>	<p>* Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)</p> <p>* Bütün eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandı.</p> <p>* Yabancı ve azınlık okullarının dini ve siyasi amaçlı öğretim yapmaları yasaklandı.</p> <p>* Medreseler kapatıldı.</p> <p>* Eğitimin laikleşmesi alanında önemli bir adım atıldı.</p> <p>* Yeni Türk harfleri kabul edildi. (1 Kasım 1928)</p> <p>* Türk Tarih Kurumu açıldı. (15 Nisan 1931)</p> <p>* Türk Dil Kurumu açıldı. (2 Temmuz 1932)</p> <p>* İstanbul'da Hukuk Fakültesi açıldı.</p> <p>* Ankara Ziraat Fakültesi açıldı.</p> <p>* Konservatuar – Güzel Sanatlar Akademisi açıldı.</p>	<p>* Tekke - Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (20 Kasım 1925 – Laikleşme yolunda önemli bir adım atılmıştır.)</p> <p>* Kılık-Kıyafette değişiklik yapıldı.</p> <p>* Şapka Kanunu çıkarıldı. (25 Kasım 1925)</p> <p>* Soyadı Kanunu kabul edildi. (21 Haziran 1934)</p> <p>* Miladi Takvim Kabul edildi. (26 Aralık 1925)</p> <p>* Uluslararası saat kabul edildi. (26 Aralık 1925)</p> <p>* Uzunluk ölçülerinde değişiklik yapıldı. (1 Nisan 1931)</p> <p>* Pazar günü hafta tatili olarak kabul edildi. (1935)</p> <p>Kadınlara Siyasal haklar verilmesi</p> <p>1926 – İsteddiği mesleğe girme</p> <p>1930 – Belediye seçimlerine katılma</p> <p>1933 – Muhtar olma</p> <p>1934 – Milletvekili seçme, seçilme hakkı verildi.</p>	<p>* İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat 1923– Misak-ı İktisadi kabul edildi.)</p> <p>* Aşar vergisi kaldırıldı. (1925)</p> <p>* Tarım Kredi Kooperatifleri kuruldu.</p> <p>* Yüksek Ziraat Enstitüleri kuruldu.</p> <p>* Ziraat Bankası geliştirildi.</p> <p>* TC. Merkez Bankası kuruldu. (1930)</p> <p>* İş Bankası kuruldu. (1924)</p> <p>* Sümerbank kuruldu. (1933)</p> <p>* Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı. (1927)</p> <p>* I. Beş Yıllık Kalkınma Planı yapıldı. (1934 – 1939)</p> <p>Not: II. Beş yıllık kalkınma planı II. Dünya Savaşı'ndan dolayı uygulanamamıştır.</p> <p>* Etibank ve MTA kuruldu. (1935)</p> <p>* Kabotaj Kanunu Çıkarıldı (1926) Türk kara sularında işletmecilik hakkı sadece Türk'lere verildi.</p>	<p>* Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922)</p> <p>* Halifeliğin kaldırılması (3 Mart 1924)</p> <p>* Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin Kaldırılması (3 Mart 1924)</p> <p>* Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)</p> <p>* Tekke ve zaviyelerin kapatılması (1925)</p> <p>* Anayasadan "Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır" maddesinin çıkarılması (1928)</p> <p>* Anayasa'ya laiklik ilkesinin girmesi (1937)</p>

Bir gazeteci Atatürk'e: Memleketinizde tam hürriyet varmıydır? deyince, olmasaydı siz bu soruyu soramazdınız!.. **Dediğini biliyor muydunuz?**

DIŞ POLİTİKA

DIŞ POLİTİKANIN GENEL İLKELERİ

- * Bağımsızlığımıza saygı duyan ülkelerle ilişkileri geliştirmek.
- * Millî sınırların güvenliğini sağlamak
- * Uluslararası sorunları hukuka dayalı barışçı çözümler getirmek
- * Diğer devletlerin iç işlerine karışmamak
- * İç işlerimize karışılmasını önlemek
- * Tam olarak Millî Bağımsızlığı sağlamak
- * Uluslararası barışı sağlamak için oluşturulan kuruluşları desteklemek veya katılmak
- * Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk ulusunun uluslararası alanda saygınlığını artırmak
- * "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesini gerçekleştirmek

1923 - 1930

- * Genelde Lozan Antlaşması'ndan kalan sorundur.
- * Ulusal egemenliği zedeleyen iç ve dış işlerimize karışmaya ortam hazırlayan konuları halletmek.

1. Musul (Irak) Sorunu

- * Musul Mondrostan sonra ilk işgal edilen yerdir.
- * Lozan'da halledilemeyen sorunun İngiltere ile Türkiye arasında halledilmesine karar verildi.
- * Şubat 1925'te doğuda Şeyh Said İsyanı çıktı.
- * Bu Türkiye'yi dışa karşı zor durumda bıraktı.
- * İngiltere uluslararası platformda Türkiye'den Musul'u aldı. Misak-ı Milli'den taviz verildi.
- * 1926'da Ankara Antlaşması imzalandı.

2. Yabancı Okullar Sorunu

- * Lozan Antlaşması'nda bütün eğitimin TBMM'nin denetiminde olmasına karar verildi.
- * TBMM 1925 yılında yabancı okullarda, dini ayin, dini sembol ve ikonlarının konulmasını yasakladı.
- * Bazı derslerin Türk öğretmenlerin vermesine karar verildi. (1926 Maarif Teşkilatı Kanunu)
- * Buna Fransa ve Vatikan karşı çıktı.
- * Bu karara uymayan okullar kapatıldı.
- * TBMM bunu bir iç mesele olarak kabul etti.

3. Nüfus Mübadelesi (Değişimi)

- * Lozan'da İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler hariç Türkler ve Rumların yer değiştirmesine karar verilmişti.
- * Yunanistan İstanbul'da daha fazla Rum bırakmak isteyince sorun çıktı.
- * 1930 yılında yerleşme tarihlerine bakılmaksızın Batı Trakya ve İstanbul'daki bütün Türk ve Rumların burada kalmasına karar verildi.

4. Adana-Mersin Demiryolu'nun satın alınması

- * Fransa'dan satın alınarak Duyün-u Umumiye'nin etkileri sona erdirilmiştir. Şirket millileştirilmiştir.

5. Dış borçlar

- * 1929 - Dünya ekonomik bunalımından dolayı Fransa problem yaptı. borçlar taksitler halinde ödendi.

1930 - 1939

- * Genel Politika "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesiyle özetlenebilir.

1. Milletler Cemiyetine Giriş (1932)

- * Musul Meselesi'nde İngiltere'nin tesirinde bulunan Milletler Cemiyetinin Türkiye'nin aleyhinde karar alması Türkiye'yi olumsuz etkiledi.
- * Ama dünya dengelerinin değişmesiyle; İspanya, Türkiye'nin üyeliğini teklif etti.
- * Yunanistan'ında destek vermesiyle üyelik kabul edildi.

2. Balkan Antantı (1934)

- * I. Dünya Savaşı'ndan sonra değişen dengeler dünya barışını tehdit etmeye başladı.
- * Almanya ve İtalya silahlandı.
- * Balkanlarda caydırıcı bir güç oluşturmak için Türkiye önderliğinde Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya'nın katılımıyla bir paket kuruldu.
- * Batı sınırı güvence altına alındı.

3. Montrö Boğazlar Sözleşmesi (1936)

- * Lozan'da Boğazların idaresi bir komisyon'a bırakılmıştı.
- * Bu durum Yeni Türk Devletinin egemenliğini sınırlandırmıştı.
- * Dünya dengelerinin değişmesinden faydalanan Türkiye bu komisyonun kaldırılmasını teklif etti.
- * İsviçre'nin Montrö şehrinde toplanan konferansta bu istek kabul edildi.
- * Böylece; Boğazlarda tam egemenlik gerçekleşmiş oldu.

4. Sadabat Paketi (1937)

- * İtalya'nın orta doğudaki emellerini engellemek amacıyla,
- * Türkiye'nin önderliğinde; Irak, İran ve Afganistan arasında bir paket imzalandı.
- * Doğu sınırı güvence altına alındı.

5. Hatay'ın Türkiye'ye Katılması (1939)

- * Kurtuluş Savaşı'nda imzalanan Ankara Antlaşması ile Hatay Fransa'ya bırakıldı.
- * Fransa, halkının çoğunluğunun Türk olması nedeniyle buraya farklı bir yönetim uyguladı.
- * Bu durum Lozan'da da devam etti.
- * Fransa'nın gözetimindeki Suriye'nin bağımsız olmasıyla 1938'de Bağımsız Hatay Cumhuriyeti kuruldu.
- * 1939'da Hatay meclisi Türkiye'ye bağlanmak istedi.
- * Türkiye bu kararı olumlu karşıladı.
- * 1939'da Hatay Anavatana katıldı.
- * Misak-ı Milli'den verilen taviz giderildi.

ATATÜRK İLKELERİ

TEMEL

Cumhuriyetçilik

- * Egemenliğin bir kişiye veya zümreye değil, toplumun tümüne ait olduğu bir devlet sistemidir.
- * Temel ilke seçimidir.
- * **Cumhuriyetin ilkeleri doğrultusunda yapılan inkılaplar**
- TBMM'nin açılması
- 1921 Anayasa'sının yapılması
- Saltanatın kaldırılması
- Cumhuriyetin ilan edilmesi
- Siyasi partilerin kurulması
- Ordunun siyasetten ayrılması
- Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi

Milliyetçilik

- Atatürk milliyetçiliği;
- * Irkçılığa karşıdır.
- * Laiktir.
- * Kendini Türk kabul eden herkesi Türk kabul eder.
- * Birleştiricidir.
- * **Milliyetçilik ilkesi doğrultusunda yapılan inkılaplar**
- Milli Türk Devleti'nin kurulması
- TBMM'nin açılması
- İzmir'de İktisat Kongresi'nin toplanması
- Kapitülasyonların kaldırılması
- Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması
- Türk Tarih Kurumu'nun kurulması
- Türk Dil Kurumu'nun kurulması

Halkçılık

- * Atatürk'ün Cumhuriyetçilik ve Milliyetçilik ilkesi ile doğrudan ilgilidir.
- * Kanun önünde eşitliği kabul eder.
- * Hiçbir toplumsal gruba ayrıcalık tanımaz.
- * Sınıf mücadelesini reddeder.
- * Bütünüleyici ilkelere milli egemenlikle doğrudan ilgilidir.
- * Milli egemenlik ve demokrasinin yerleşmesini sağlamıştır.
- * **Halkçılık doğrultusunda yapılan inkılaplar**
- Aşar vergisinin kaldırılması
- Kadınlara seçme-seçilme hakkının verilmesi

Devletçilik

- * Devletçilik anlayışına göre Devlet; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel faktörüdür.
- * Halkçılığın zorunlu bir sonucudur.
- * Türk halkının ekonomik zayıflığından dolayı Cumhuriyetin ilk yıllarında Devletçilik ilkesi uygulanmıştır.
- * Piyasa ekonomisi ve özel teşebbüs hürriyetinin reddi anlamına gelmez.
- * **Devletçilik ilkesi doğrultusunda yapılan inkılaplar**
- Teşvik-i Sanayi Kanunu
- Kabotaj Kanunu
- I. ve II. Beş yıllık Kalkınma Planı
- Bankaların kurulması

İnkılapçılık

- * Türk milletini son asırlarda geri bırakan müesseseleri yıkarak yerlerine milletin en yüksek medeni gereklere göre ilerlemesini sağlayacak müesseseler kurmayı hedefler.
- * İleriye ve çağdaşlaşmaya yöneliktir.
- * Diğer ilkelerin canlı kalmasını ve devamını sağlar.

Laiklik

- * Din ve devlet işleri birbirinden ayrılmıştır.
- * Toplumun ihtiyaçları din kurallarına göre değil akılcı ve bilimsel yolla giderilmeye çalışılmıştır.
- * Egemenlik ilahi kaynaklara bağlı değildir.

Laiklik ilkesi doğrultusunda yapılan inkılaplar

- Saltanatın ve halifeliğin kaldırılması
- Şer'îye ve Evkaf vekaletinin kaldırılması
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmesi
- Tekke, Zaviye ve Türbelerin kapatılması
- Medeni Kanun'un kabul edilmesi
- "Devletin dini İslamdır" maddesinin anayasadan çıkarılması. (1928)
- Atatürk ilkelerinin anayasaya girmesi (1937)

BÜTÜNLEYİCİ

Ulusal Egemenlik

- * Egemenliğin kaynağı millettir.
- * Cumhuriyetçiliğin bütünüleyicisidir.

Ulusal Bağımsızlık

- * Başka bir devlete veya milletlerarası müesseseye bağlı bulunmamaktadır. (Milliyetçilik)

Ulusal Birlik ve Beraberlik

- * Milletin ortak ideallere yönelerek varlığını devam ettirmesini gerektirir. (Milliyetçilik-Halkçılık)

Yurtta Barış Dünyada Barış

- * Yurt içinde ve milletlerarası barış ve güven içinde yaşamayı hedefler. (Halkçılık)

Akıcılık ve Bilimsellik

- * İnkılap hareketleri bu çerçevede yapılmıştır.
- * Devlet ve toplum hayatında bilime yer verme ve bilim değerlendirmesini amaç olarak kabul eder.
- * Laiklik ilkesini kapsar

Çağdaşlaşma ve Batılılaşma

- * İnkılapların bir kısmı çağdaşlaşma ve batılılaşmaya yöneliktir. Laiklik, yeni hukuk sistemi, şapka inkılabı, harf inkılabı gibi. (İnkılapçılık)

İnsan ve İnsanlık Sevgisi

- * Türk inkılabının dayandığı temel ilkeler hümanist bir karaktere sahiptir.
- * Halkçılık ve Milliyetçilik ilkeleriyle ilgilidir.

I. DÜNYA SAVAŞI SONRASI GELİŞMELER VE II. DÜNYA SAVAŞI

I. DÜNYA SAVAŞI SONRASI BARIŞI KORUMA ÇABALARI

1. Küçük Antant

- * Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya kendi aralarında imzaladı.

2. Milletler Cemiyeti

- * İtilaf Devletleri uluslararası barışı korumak için Paris Barış Konferansı'nda Milletler Cemiyeti'ni kurmayı kararlaştırdılar. (1919)
- * 10 Haziran 1919'da Londra'da çalışmalarına başlayan cemiyet, 10 Ocak 1920'de Cenevre'de kuruldu.

3. Locarno Antlaşması

- * Fransa'nın Almanya'ya olan güvensizliği sonucunda imzalandı.
- * Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında imzalandı. (1 Aralık 1925)

4. Kellogg Pakti

- * 27 Ağustos 1928'de ABD İngiltere, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya, Çekoslovakya ve Belçika arasında Paris'te imzalandı.
- * Devletlerarası ilişkilerde barışçıl yollara baş vurma ilke edinmiştir.

II. DÜNYA SAVAŞI

SAVAŞIN NEDENLERİ VE BLOKLAŞMA

A. Nedenleri

- * II. Dünya Savaşından sonra imzalanan barış antlaşmalarının ağır şartlar taşıması
- * Barış Antlaşmalarında milliyetçilik ilkesine uyulmaması
- * İtalya'nın I. Dünya Savaşı'nda istediklerini alamaması
- * Japonya'nın Avrupa'lı Devletleri Asya'dan çıkarmak istemesi
- * Milletler Cemiyeti'nin büyük devletlerin çıkarlarına hizmet etmesi (özellikle İngiltere)

B. Bloklaşmalar

- 1. Mihver Devletler (1936)**
- * Almanya
- * İtalya
- * Japonya

2. Müttefik Devletler

- * İngiltere
- * ABD
- * Rusya

SAVAŞ ÖNCESİ TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİ

1. Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

- Almanya ve İtalya'nın silahlanarak dünya barışını tehdit etmeleri üzerine imzalandı.
- * Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya katıldı.
- * Arnavutluk, İtalya'nın baskısından dolayı Bulgaristan ise Yunanistan ve Yugoslavya ile Makedonya konusundaki anlaşmazlıktan dolayı katılmadı.
- * Uluslararası barışı koruma ve ekonomi işbirliği amaçlanmıştır.

2. Akdeniz Pakti (1936)

- * İtalya'nın saldırgan tutumuna karşı Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Fransa arasında imzalanan bir dostluk ve işbirliği antlaşmasıdır.

3. Sadabad Pakti (8 Temmuz 1937)

- * İtalya'nın Ortadoğu'ya yönelik saldırgan tutumuna karşı imzalanmıştır.
- * Türkiye, İran, Irak ve Afganistan katılmıştır.

SAVAŞ SONRASI BARIŞ GİRİŞİMİ VE SAVAŞIN SONUÇLARI

A. BARIŞ GÖRÜŞMELERİ

1. Birleşmiş Milletler (1945)

- * Uluslararası barışı korumak için kuruldu.
- * ABD, İngiltere, Çin, Fransa ve Rusya'nın veto hakkı vardır.
- * Bu durum devletlerin eşitliği prensibine aykırıdır.

2. Nato Pakti (1948)

- Üyelerinin güvenliğini sağlamak ve istikrarın gelişmesine yardım etmek amacıyla Brüksel'de kuruldu. Türkiye 1952'de üye olmuştur.

3. Varşova Pakti (1955)

- Natoya karşı, Sovyetler Birliği, Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, D. Almanya, Macaristan, Polonya, Romanya arasında imzalanmış.

4. Balkan Pakti (1954)

- ABD'nin desteği ile SSCB tehdidine karşı Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanmış.

5. Bağdat Pakti

- * Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve İngiltere tarafından bölge barışını korumak amacıyla kuruldu. (1955)
- * Irak'ın Pakt'tan ayrılmasıyla adı CENTO olarak değiştirildi.

B. SONUÇ

- * Demokrasi ile yönetilen devletler kazandı. (Rusya hariç)
- * Irkçılık etkisini kaybetti.
- * Sömürgecilik sona erdi.
- * Rusya komünist rejimini Doğu ve Orta Avrupa ile Çin'e taşıdı.
- * Rusya ve ABD önemli bir güç haline geldi.
- * Birleşmiş Milletler kuruldu.
- * Almanya, Doğu-Batı olarak ikiye ayrıldı.
- * İsrail, Hindistan, Mısır, Pakistan, Cezayir, Tunus, Libya kuruldu.
- * 1948'de Filistin'de İsrail Devleti kuruldu.
- * Rusya, Çekoslovakya'yı işgal etmiştir.
- * Türkiye çok partili hayata geçti.

MİLLİ GÜVENLİK

MİLLİ GÜVENLİK KURULU

- * Bakanlar Kuruluna danışmanlık yapar.
- * Cumhurbaşkanının başkanlığında; Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları, Milli Savunma, iç ve dışişleri ile yapılır. Bakanları ve Milli Güvenlik Kurulu sekreteri katılır.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ

- 1. Kara Kuvvetleri Komutanlığı**
- 2. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı**
- 3. Hava Kuvvetleri Komutanlığı**
- 4. Jandarma Genel Komutanlığı**
 - * Eğitim, öğretim yönlerinden Genelkurmay Başkanlığı'na bağlıdır.
 - * Emniyet, asayiş, görev ve hizmetler yönüyle İçişleri Bakanlığına bağlı.
- 5. Sahil Güvenlik Komutanlığı**
 - * Barışta görev ve hizmetleri yönüyle İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır.
 - * Savaşta Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bağlıdır.

MİLLİ GÜVENLİK STRATEJİSİ

- 1. Millî Strateji**
 - * Millî menfaatleri tespit ve bunları korumak için devletlerin takip ettiği siyasete denir.
- 2. Millî güç ve unsurları**
 - * Bir ulusun hedeflerine ulaşmak için kullanabileceği maddî ve manevî kaynakların toplamına millî güç denir.
 - a) Siyasi güç
 - b) Askerî güç
 - c) Ekonomik güç
 - d) Nüfus (demokratik) gücü
 - e) Coğrafi güç
 - f) Bilimsel ve teknolojik güç
 - g) Psiko-sosyal ve kültürel güç
- 3. Millî Hedef**
 - Bir milletin millî menfaatini gerçekleştirilmesinde ulaşılması gereken ve ulaşıldıktan sonra da korunup devam ettirilecek somut ve belirli amaçlardır.
 - a) Siyasi hedefler
 - b) Sosyal ve kültürel hedefler
 - c) Ekonomik hedefler
 - d) Askerî hedefler
- 4. Jeopolitik**
 - Coğrafi etkenlerin politikaya tesirine denir.
- 1. Değişen Jeopolitik Etkenler**
 - * Sosyo-kültürel
 - * Politik
 - * Ekonomik
 - * Askerî
 - * Zaman
- 2. Değişmeyen Jeopolitik Etkenler**
 - * Ülke sınırları
 - * Dünya üzerindeki konumu
 - * Coğrafi karakteri; Ada, kıta, yarımadada, çöl, deniz, vs.

HARP SİLAH VE ARAÇLARI

- Harp ve Muharebe**
- * Muharebe, harbin bölümleridir.
 - * Harp (Savaş); ekonomik ve toprak kazanma, göçler, dini neden, bağımsızlık gibi sebepleri vardır.
- Harp Türleri**
- 1. Soğuk Harp**
 - * Politik
 - * Teknolojik
 - * Ekonomik
 - * Psikolojik
 - 2. Silahlı Harp**
 - * Sınırlı
 - * Bölgesel
 - * Genel
 - * Özel
- I. Dünya Savaşı:**
- * Yeni topraklar, tank ve uçaklar kullanıldı.
 - * İlk defa biyolojik ve kimyasal silahlar kullanıldı.
- II. Dünya Savaşı**
- * Hava kuvvetleri, füze, zırhlı ve motorlu birlikler kullanıldı.
 - * İlk defa atom bombası kullanıldı.

SEFERBERLİK

- * Ülkenin maddî ve manevî tüm güçlerini harbin gerektirdiği şekilde kullanma.
- Uygulanması bakımından;**
- * Genel Seferberlik
- * Bölgesel Seferberlik
- Kapsam bakımından**
- * Millî Seferberlik
- * Silahlı Kuvvetler Seferberliği

SİVİL SAVUNMA

- * Düşman taarruzlarına, tabii afetlere, büyük yangınlara, salgın hastalıklara karşı alınan her türlü silahsız koruyucu ve kuratıcı faaliyetlere denir.
- * Türkiye'de I. Dünya Savaşı'ndan sonra kuruldu ve önem kazandı.
- * 1938'de kurulan Sivil Savunma Müdürlüğü İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır.

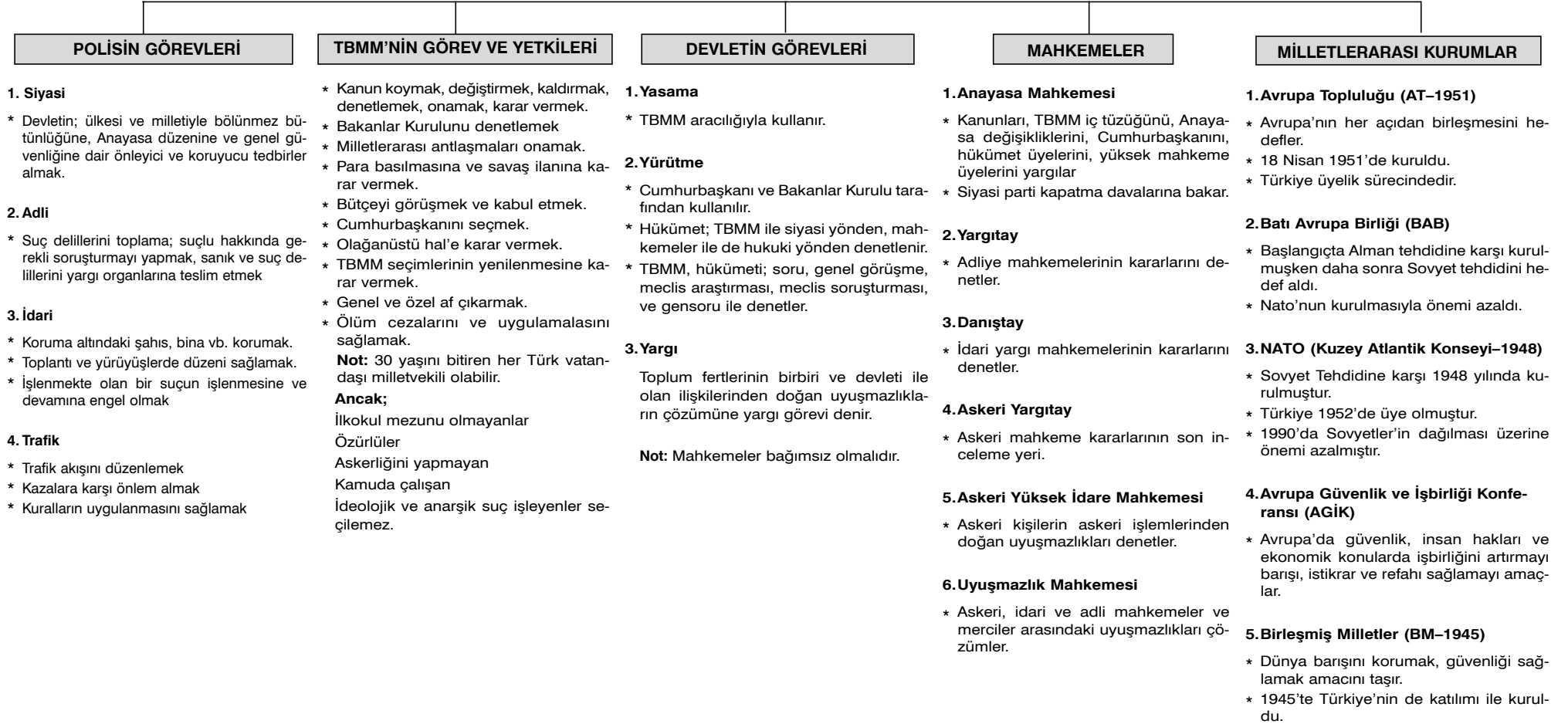
BAYRAK - SANCAK FORS VE MADALYA

- Bayrak:** Türk devletini temsil eder.
- Sancak:** Silahlı kuvvetleri temsil eder.
- Flamalar:** Ait olduğu birliği sembolize eder.
- Madalya:** Hizmet ve vazife'de, müsabakalarda başarılı olanlara verilen semboldür.
- Şerit Rozet:** Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının başarılarını sembolize eder.

ASKERLİK

- * Yurt savunması için hak ve görev.
- * 20 yaşında askerlik çağına girilir. 46 yaşında sona erer.
- Yoklama:** İlk dönem Muvazzaflık: Fıllı askerlik
- Yedeklik:** Terhisten askerlik çağının sonuna kadar.
- Askere Alma Şekilleri:** Gönüllü, devşirme, bedelli kur'a ve yükümlülük.

MİLLİ GÜVENLİK

Kral Edvard, İstanbul'a geldiği zaman, yatından bir motora binerek Dolmabahçe Sarayı'na yandı. Atatürk'de rıhtım da O'nu bekliyordu. Kral rıhtıma çıkmak istediği bir sırada eli yere değdi ve tozlandı. Bunun üzerine kral, bir mendille elini silmek istediği bir anda Atatürk: Vatandaşın toprağı temizdir. O elinizi kirletmez!.. **Dediğini biliyor muydunuz?**

TARİH ÖNCESİ VE İLKÇAĞ TARİHİ

- Tarih öncesi **ilk devir** Paleolitik (Eskitaş) devridir. **İlk araçlar** bu devirde yapılmıştır.
- **İlk resim ve sanatsal faaliyetler** Mezolitik (Ortataş) devrinde yapılmaya başlanmıştır.
- **Ateş** ilk defa ilk kez Mezolitik devrinde kontrol altına alınmıştır.
- Mezolitik devirde **araç-gereç yapımı** başlamıştır.
- **Yerleşik hayata** ilk kez Neolitik (Yenitaş) döneminde geçildi.
- **Hayvanlar** ilk defa Neolitik devirde evcilleştirilmişlerdir.
- Neolitik devirde **seramik sanatının** temeli atılmıştır.
- **Tarım** ilk defa Neolitik Devirde yapılmıştır.
- Neolitik devirde **üretim ve ticari** faaliyet başlamıştır.
- Neolitik devirde **dolmen ve menhirler** yapılmıştır.
- **Ataerkil aile yapısı** ilk defa Maden devrinde görülmüştür.
- **Saban ve Tekerlek** ilk defa Maden devrinde kullanılmıştır.
- **İlk krallıklar ve beylikler** Maden devrinde kurulmuştur.
- **İlk şehir devletleri ve ilk büyük devletler** Tunç devrinde kurulmuştur.
- Bulunan **ilk madenler** bakır, altın ve gümüştür.
- **Yazı** ilk defa Demir devrinde Sümerler tarafından kullanılmaya başlanmıştır.
- **Aile hukuku** ilk defa Hititler'de görülmüştür.
- Anadolu'da **tarihi çağları** başlatan ve **ilk yazıyı** getiren Asurlulardır.
- Anadolu'da kurulan **ilk uygarlık** Hitit Uygarlığıdır.
- **İlk İmparatorluk** Akadlardır.
- İlk **Tarih yazıcılığını** Hititler yapmışlardır. (Anal-Yıllık)
- **Anadolu'da siyasi birliği** ilk defa Hititler kurmuşlardır.

- Tarihte **ilk meclis** Hititler tarafından kurulan **Pankuş Meclisi**'dir.
- Anadolu'da Yontmataş dönemini aydınlatan **ilk kalıntılar** Antalya'da Karain Mağarası'nda bulunmuştur.
- **Anadolu'da Demir Devrine** ilk defa Hititler girmişlerdir.
- Tarihteki **ilk sosyal örgütlenme** Sümerler tarafından gerçekleştirildi.
- Mezopotamya'da **ilk medeniyet** Sümerler tarafından kurulmuştur.
- **İlk Güneş Saati**'ni Sümerler kullanmışlardır.
- **İlk yazılı kanunlar** Sümer Kralı Urukagina tarafından hazırlanmıştır.
- **İlk sömürgeci** devlet Asurlulardır.
- **İlk kütüphane** Ninova'da kurulmuştur. (Asurlular)
- **İlk düzenli ordu** Akadlarda görülür.
- Asya ve Avrupa arasındaki **ilk kültürel etkileşim** İskender'in Asya seferi sonucu gerçekleşmiştir.
- **Doğu-Batı ticaretinin** gelişmesini ilk defa Lidyalılar sağlamıştır.
- **İlk mutlak krallığı** Babiller kurmuşlardır.
- **İlk kanun kitabını** (Anayasa) Babiller hazırlamıştır.
- Rahip kral özelliğine son vererek **ilk dünyevi** devleti Babiller kurmuşlardır.
- **Parayı** ilk defa Lidyalılar kullanmışlardır.
- **Güneş ve Ay tutulmasını** ilk defa Mezopotamya Medeniyetleri tespit etmişlerdi.
- **Güneş yılı esasına dayalı takvimi** ilk defa Mısırlılar bulmuşlardır.
- **Ay yılı esaslı takvimi** ilk defa Sümerler bulmuşlardır.
- Tarihteki **ilk yazılı antlaşma** Kadeş antlaşmasıdır. (Mısır • Hitit)
- **Hiyeroglif (resim yazısı) yazısını** ilk defa Mısırlılar kullanmışlardır.

- **Mumyacılık ve Tıp bilimini** ilk defa Mısırlılar kullanmışlardır.
- **Tarımda sulama kanalları** ilk defa Maden Devrinde Mısırlılar tarafından yapılmıştır.
- **Alan ve hacim hesaplamalarını** ilk defa yapan ve **daireyi 360° bölen** Mısırlılardır.
- **Onluk sayma düzenini** ilk defa Mısırlılar kullanmışlardır.
- **Tarımla** ilk defa Mısırlılar uğraşmışlardır.
- **İlk vezirlik** (katip) sistemi Mısırlılarda görülür.
- Tarihteki **ilk ticaret kolonilerini** Fenikeliler kurmuşlardır.
- **Modern tarih** ilk defa Yunan Medeniyeti'nde görüldü.
- **Posta teşkilatı** ilk defa Persler tarafından kurulmuştur.
- **Alfabe** ilk defa Fenikeliler tarafından bulunmuştur.
- Tarihteki ilk **denizciler** Giritlilerdir.
- Tarihteki ilk Yahudi Devletini **İbraniler** kurmuştur.
- Tek tanrı inancı olan ilk toplum **İbranilerdir**.
- Tarihte **basın yayını ilk defa Romalılar** çıkardıkları günlüklerle başlattılar.
- Şehir Devletleri **ilk defa Sümerlerde** görülmüştür.
- **Barut, Kağıt, Matbaa ve Pusula ilk defa Çinliler** tarafından kullanılmıştır.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

- "Türk" kelimesi **ilk defa V. yüzyıl Pers kaynaklarında VI. yüzyılda ise Bizans kaynaklarında** geçmektedir.
- "Türkiye" kelimesi coğrafi bir terim olarak **ilk defa Orta Asya için VI. yüzyılda Bizans kaynaklarında** geçmektedir.
- **İlk atlı göçebe** kültüre sahip olanlar Sakalardır.
- Bilinen **ilk Türk hükümdarı** Teoman'dır.
- **Düzenli ordu ilk defa** Mete Han tarafından kurulmuştur.

- Orduların düzenlenmesinde **onlu sistemi ilk defa** Mete Han uygulamıştır.
- Bilinen **ilk Türk Devleti** Büyük Hun devletidir.
- **Türkleri bir bayrak altında** ilk defa Hunlar toplamıştır.
- **İlk Türk alfabesi** Göktürlere aittir.
- Tarihte **Türk adını devlet adı olarak ilk defa kullanan** Göktürk Devleti'dir."
- Türklerin **ilk anayurdu** Orta Asya'dır.
- Türklerin **Altay - Sayan dağları civarında Taş devrinden itibaren yaşadıkları** kabul edilmektedir.
- Orta Asya'da bulunan **en eski kültür M.Ö 5000 yıllarına ait olan Anav kültürüdür.**
- Türklerin **ilk ataları kabul edilen kültür ise Afanesyevadır.**
- Türklerin **ilk ataları M.Ö II. binde Orta Asya'dan göç etmeye** başlamışlardır.
- **Hun Devleti hakkındaki ilk bilgilere** M.Ö. 318 yılına ait bir Çin yıllığında, bir anlaşma metninde rastlamaktayız. Bu anlaşma Doğu Asya'da imzalanan **ilk milletlerarası anlaşmadır.**
- **Mete tarihte ilk defa devletini** "vatan ve millet" sevgisi kavramı çerçevesinde yönetmiştir.
- İpek yolunu hakimiyeti altına alan **ilk Türk devleti** Hunlardır.
- Tarihte ilk Göktürk Bizans ittifakı Sasanelere karşı kurulmuştur.
- Tarihte ilk Göktürk-Sasani ittifakı Akhunlara karşı kurulmuştur.
- Kuzey Hunlarının batıya göç etmeleri Kavimler Göçüne neden olmuştur.
- Kırgızlar Moğol hakimiyetine giren **ilk Türk kavmidir.**
- **Anadolu'ya ilk yerleşen Türk boyu** Sabirlerdir. (Ankara, Kayseri, Konya çevresi)
- **Türlere ait en eski yazıtlar** Talas ve Yenisey yazıtlarıdır (VI. yüzyıla aittir.)

- Avrupa'da kurulan **ilk Türk devleti** Batı Hunlarıdır.
- Türk tarihinin **ilk yazılı kaynakları** Orhun Abideleridir. (II. Göktürk - Kutluk)
- **Türklerde para ilk defa** Türgişler tarafından kullanılmıştır.
- **İstanbul'u kuşatan** ilk Türk boyu Avarlardır.
- **Matbaayı ve kağıdı** kullanan ilk Türk devleti Uygurlardır.
- Geleneksel Göktanrı inancı yerine farklı bir inanç tarzını benimseyen **ilk Türk devleti** Uygurlardır.
- Türkler göçebelikten **yerleşik hayata ilk defa** Uygurlar zamanında geçmişlerdir.
- **Kalıcı mimari eserleri ilk defa** Uygurlar bırakmaya başlamışlardır.
- **Tarım** Uygurlarla beraber **ilk defa** başlamıştır.
- **Yahudiliği benimseyen ilk Türk devleti** Hazarlardır.

İSLAM DEVLETİ

1. Hz. Muhammed Dönemi

- * **İlk Müslüman** Hz. Hatice'dir.
- Müslümanların **ilk fetihleri** Hz. Peygamber zamanında başlamıştır.
- Müslümanların kazandığı **ilk savaş** Bedir Savaşı'dır.
- Müslümanlar **ilk yenilgilerini** Uhud savaşında almışlardır.
- **İlk İslam Site (Şehir) Devleti** Medine'de Hicretten sonra kurulmuştur.
- **Bizans** ile yapılan **ilk savaş** Mute Savaşı'dır. (629)
- **Arabistan dışına** yapılan **ilk savaş** Mute Savaşı'dır.
- **İlk karantina uygulaması** Tebuk Seferi'nde görülmüştür. (631)

- Müslümanların **ilk hicreti** Habeşistan'a yapılmıştır. (615)
- **İlk İslam Anayasası** Medine'de Yahudilerle yapılan vatandaşlık antlaşmasıdır.
- **Şam** ticaret yolunun güvenliği **kısmi olarak ilk kez Bedir'de** (624) **tam olarak Hayber'in fethi** (629) ile sağlanmıştır.
- **Arap olmayan** bir kavimle yapılan **ilk savaş** Hayber Savaşı'dır.
- Müslümanların siyasi varlığı Mekke Müşrikler tarafından ilk kez Hudeybiye Barışı ile (628) resmen tanınmıştır.

2. Dört Halife Dönemi

- **İlk halife** Hz. Ebubekir'dir.
- İslam tarihinde devlet başkanlarının **seçimle belirlenmesi ilk kez Dört Halife** döneminde görülmüştür.
- Kur'an'ı Kerim **ilk defa Hz. Ebubekir** zamanında kitap haline getirilmiştir.
- Arap Yarımadası dışındaki **ilk fetihler** Hz. Ebubekir döneminde başlamıştır.
- Dinden dönenlerle **ilk mücadeleyi** Hz. Ebubekir yapmıştır. (Ridde olayları)
- Hz. Ebubekir döneminde **ilk defa değişik kültürlerle** karşılaşmıştır.
- İslam Devleti'nde **ilk hazineyi** Hz. Ömer oluşturmuştur. (Beytül - Mal)
- Bizans ile yapılan **ilk büyük savaş** Yermük Savaşı'dır.
- **İlk divan** teşkilatını (mali amaçlı) Hz. Ömer kurmuştur.
- Fethedilen yerleri **ilk defa Hz. Ömer** yönetim birimlerine ayırmıştır.
- Düzenli ordular ve ordugah şehirler **ilk defa Hz. Ömer** zamanında kurulmuştur.

- **İkta sistemi ilk defa** Hz. Ömer tarafından uygulanmıştır.
- Hicret Olayı (622) **Hiz. Ömer** zamanında takvim başlangıcı kabul edilerek **ilk defa Hicri takvim** oluşturulmuştur. (639)
- **Adli teşkilat ilk defa** Hz. Ömer tarafından kurulmuştur.
- İllere **kadılar ilk defa** Hz. Ömer göndermiştir.
- **İlk İslam Donanması** Hz. Osman zamanında kurulmuştur.
- Müslümanlar tarafından **Kıbrıs ilk defa Hiz. Osman** zamanında feth edilmiştir.
- Kur'an'ı Kerim **ilk kez Hiz. Osman** zamanında çoğaltılmıştır.
- **Müslümanlar ile Türkler arasında ilk mücadeleler** Hz. Osman zamanında başlamıştır.
- İslam tarihindeki **ilk karışıklıklar** Hz. Osman zamanında ortaya çıktı.
- Siyasi nedenlerle **şehid edilen ilk halife Hiz. Osman'dır.**
- **Müslümanlar arasında yapılan ilk mücadele** Cemal Vakası'dır.
- **İslam tarihindeki ilk ayrılıklar** Hz. Ali zamanında başlamıştır. (Siffin Savaşı)

3. Emevi ve Abbasi Dönemi

- **İslam tarihinde kesin ayrılıklar** Kerbelâ Olayı ile başlamıştır.
- **Halifelik ilk defa**, Muaviye'den sonra oğlu Yezid'in tahta geçmesiyle, Emevîler döneminde **saltanata** dönüştü.
- **İstanbul** müslümanlar tarafından **ilk defa** Emevî halifesi Muaviye zamanında kuşatılmıştır.
- **İlk posta Teşkilatı** Emevîler zamanında kurulmuştur.
- **İlk islam parası** Emevî halifesi Abdülmelik tarafından basılmıştır.
- **Avrupa'da** kurulmuş **ilk İslam Devleti** Endülüs Emevîleridir.
- **İlk kez Hellenistik, Eski Yunan, Roma dönemi** eserleri Avrupa'ya Endülüs Emevîleri tarafından götürülmüştür.
- Müslümanlar **ilk defa Velid zamanında** İspanya'nın fethi ile Avrupa'ya geçmiştir.

- Müslümanların **Avrupa'daki ilerleyişleri ilk defa** Puvatya Savaşı ile durduruldu.
- **İslam mimarisi ilk kez Emevîler zamanında** Avrupa ile yarışacak seviyeye gelmiştir.
- **Ortadoğu kavimleri ile uzak doğu kavimleri tarihte ilk defa** Talas Savaşı'nda (751) karşı karşıya gelmişlerdir. (Arap-Çin)
- İslam tarihinde **yabancı dildeki eserler ilk kez** Abbasiler zamanında tercüme edilmeye başlanmıştır.
- İslam tarihindeki **ilk medreseler** Abbasiler zamanında açılmıştır.
- **Büyük kütüphaneler ilk defa** Abbasiler zamanında kurulmuştur.
- **İslam tarihindeki ilk rasathaneler** Abbasiler zamanında kurulmuştur.
- Devlet işlerinin görüldüğü **tam teşekküllü Divan teşkilatını ilk defa** Abbasiler kurmuşlardır.
- **Türkler ilk defa** Abbasiler zamanında devlet yönetiminde etkili olmaya başlamıştır.
- Bizans tehlikesine karşı kurulan **Avasım şehirlerini ilk defa** Abbasiler kurmuşlardır.
- **Arapça ilk defa** halife Abdülmelik zamanında resmi dil olarak kabul edilmiştir.

TÜRK - İSLAM TARİHİ

- **İlk Türk-İslam Devleti** Karahanlılardır.
- Türk tarihindeki **Kervansarayları ilk defa** Karahanlılar kurmuşlardır. (Ribat)
- **İlk Türk-İslam eserlerini** Karahanlılar vermişlerdir.
- **Türkçeyi ilk defa** Karahanlılar resmi dil olarak kabul etmişlerdir.
- **Sultan ünvanını kullanan ilk Türk Hükümdarı** Gazneli Mahmut'tur.
- **Hicaz bölgesine** egemen olan **ilk Türk Devleti** Akşitlerdir.

- **İlk posta teşkilatını** Karahanlılar kurdu.
- **Türkler İslamiyet'e ilk defa** Talas Savaşı'ndan sonra topluca girmeye başladılar.
- **Müslüman olan ilk Türk boyu** Karluklardır.
- **Abbasi halifesini Şii baskısından kurtaran ilk Türk hükümdarı** Gazneli Mahmut'tur.
- **Hindistan'da İslamiyeti yaymaya çalışan ilk Türk hükümdarı** Gazneli Mahmut'tur.
- **Mısır'da kurulan ilk müslüman Türk devletleri** Tolunoğlu ve İhşitlerdir.
- Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan **ilk Türk Beylikleri** Danişmentler, Saltuklar, Mengücekler ve Artukoğullarıdır.
- **Anadolu'da ilk medrese** Danişmentliler tarafından kurulmuştur. (12.yy ilk yarısı)
- **Nizamiye Medresesi** ilk kez Alparslan zamanında Nizamülmülk tarafından kurulmuştur.
- **İlk Türk denizcisi** Çaka Bey'dir.
- **Anadolu Selçuklularının ilk başkenti** İznik'tir.
- Anadolu'da **Türkçeyi resmi dil olarak kabul eden ilk hükümdar** Karamanoğlu Mehmet Bey(1277)
- Büyük Selçukluların Bizans'a karşı kazandıkları **ilk büyük savaş** Pasinler Savaşı'dır. (1048)
- Selçuklularda **Hassa Ordusunu ilk defa** Tuğrul Bey Gazne Ordusu'nu örnek alarak kurmuştur.
- Büyük **Selçukluların ilk başkenti** Nişapur'dur.
- **Türk tarihindeki ilk medrese** Tuğrul bey tarafından Nişapur'da kurulmuştur.
- **İkta sistemi ilk defa** Nizamülmülk tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

- Büyük Selçuklular'da **divan teşkilatı ilk defa** Melikşah ve veziri Nizamülmülk tarafından kurulmuştur.
- **Anadolu'nun kapısı ilk defa** Malazgirt Savaşı (1071) ile Türklerle açılmıştır.
- Anadolu Selçuklular'ında **ilk tersane** I. İzzeddin Keykavus tarafından Sinop'ta kurulmuştur.
- Anadolu Selçuklularında **ikinci tersane** Alaaddin Keykubat tarafından Alanya'da kurulmuştur.
- Anadolu Selçuklularında **ilk gümüş ve altın parayı** II. Kılıçarslan, bakır parayı I. Mesud bastırmıştır.
- **Haçlılarla ilk savaş** I. Kılıçarslan zamanında yapılmıştır.
- **Venediklilerle ilk ticaret antlaşması** I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yapılmıştır. (Anadolu Selçuklu Devleti)
- Anadolu Selçuklularında **ilk donanma** I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından kurulmuştur. Böylece **ilk kez denizcilik** faaliyetleri başlamıştır.
- **Anadolu Türk birliğini ilk defa** I. Mesud sağlamıştır.
- Anadolu'da **ilk dini nitelikli** isyan hareketi Baba İshak isyanıdır. (1240)

AVRUPA TARİHİ

1. Orta Çağda Avrupa

- Avrupa'da **millet olma** fikri ilk defa Kavimler Göçü ile ortaya çıkmıştır.
- **İlk savaş topu** Yüzyıl Savaşlarında (Kresy Savaşı) İngilizler tarafından kullanılmıştır. (13.yy)
- **Demokrasi** yolunda Avrupa'da atılan ilk adım İngiltere'de ilan edilen Magna Charta'dır (Büyük Şart).
- Derebeylikler **ilk defa kavimler göçünden sonra** kuruldu.
- Derebeyliklerin **gücü ilk defa Haçlı Seferleri** ile yayılmaya başlamıştır.

- Avrupalılar **barut, pusula, kağıt, matbaa, yel değirmeni ve dokuma tezgahlarını** ilk defa Haçlı seferleri sırasında Türklerden öğrenmişlerdir.
 - **I. Haçlı Seferi** amacına ulaşan tek seferdir.
 - **Haçlı Seferleri** ilk defa 1096 yılında düzenlenmiştir.
 - Avrupa'da **din adamlarına duyulan güven** ilk defa Haçlı Seferleri ile zayıflamıştır.
- ### 2. Yeniçağ'da Avrupa
- **Ümit burnunu** ilk defa Bartelmi Diyaz buldu. (1487)
 - **Hindistan deniz yolunu** ilk defa Vasko Dö Gama bulmuştur. (1498)
 - **Dünya'nın yuvarlaklığını** ilk defa Bartelmi Diyaz ve Del•Kano ispat etti. (1519•1522)
 - **Amerika kıtasına** ilk giden Kristof Kolomb'tur. (1492)
 - Amerika'nın **yeni bir kıta** olduğunu Americo Vespucci ilk defa anlamıştır.
 - Coğrafi Keşifleri başlatan ve **ilk sömürge imparatorluklarını** kuranlar İspanya ve Portekizdir.
 - **Rönesans** hareketleri **ilk defa** İtalya'da başlamıştır.
 - **Rönesans** ile ilk kez sanat alanında din dışı eserler verilmiştir.
 - **Hümanizma** hareketi **ilk defa** İtalya'da doğmuştur.
 - **Skolastik düşünce** Rönesansla yıkılmıştır.
 - **Laik eğitim kurumları Reform hareketleriyle** açılmaya başlamıştır.
 - **Reform hareketleri** ilk defa Almanya'da ortaya çıkmıştır.
 - **İncil** ilk kez Almanca'ya çevrilmiştir.
 - Reform'dan sonra ortaya çıkan **ilk mezhep Protestanlık**. (Martin Luther)
 - Avrupa'da **mezhep ayrılıkları** ve **savaşları** Reform ile başlamıştır.
 - Papa'nın onayına sunulmayan **ilk antlaşma** Westfalya Antlaşması'dır. (1648)
 - **Modern anlamda matbaayı** ilk defa Jean Gutenberg icad etmiştir. (1450)

- **İlk kurşun** atan silahları Venedikliler yapmıştır.
- ### 3. Yakınçağ'da Avrupa
- Fransız İhtilali ile **laik hukuk kuralları** ortaya çıkmıştır.
 - Viyana Kongresi (1815) **ilk uluslararası** kongredir.
 - **Milli devletler ilk defa** Fransız İhtilali'nden sonra kurulmaya başlamışlardır.
 - **Milliyetçilik fikri Fransız İhtilali** ile ortaya çıkmıştır.
 - **İnsan hakları beyannamesi** ilk defa Amerika'da II. Fledelfiya Kongresi'nde kabul edilmiştir. (1776)
 - **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ilk kez** Fransız ihtilali ile ortaya çıkmıştır.
 - **Napolyon ilk yenilgisini** Akka önlerinde Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki Nizam-ı Cedit adlı Osmanlı ordusundan almıştır.
 - **Viyana Kongresi'nde** (1815) Rus Çarı tarafından Osmanlı Devleti'ni parçalama teklifleri (Şark Meselesi) ortaya atılmıştır.
 - **Sanayi devrimi** ilk defa İngiltere'de ortaya çıkmıştır.
 - Avrupa'da sanayi dönemi **makinalaşma ilk defa dokuma sanayisinde** başlamıştır.
 - **İşçi sınıfı** ilk defa sanayi inkılabından sonra ortaya çıkmıştır.
 - Avrupa'da **Sosyalist akımlar ilk defa** 1848 ihtilallerinden sonra görülmüştür.
 - **Sanayi inkılabı** James Wat tarafından **buhar gücünün** bulunmasıyla başlamıştır.
 - **Sanayi İnkılabı ile ilk defa** kapitalizm, sosyalizm, liberalizm gibi kavramlar ortaya çıkmıştır.
 - **Gerçek anlamda sömürge imparatorlukları** Sanayi İnkılabı ile kurulmuşlardır.

OSMANLI TARİHİ

1. Osmanlı Kuruluş Dönemi

- **İlk Osmanlı Padişahı** Osman Bey'dir.
- **Osmanlıların ilk başkenti** Söğüt'tür.

- **Osmanlılarla Bizans'ın yaptığı ilk savaş** Koyunhisar Savaşı'dır.
- **Aşiretten beyliğe geçiş ilk defa** Osman Bey döneminde olmuştur.
- Osmanlılarda **beylikten devlete geçiş ilk defa** Orhan Bey zamanında gerçekleşmiştir.
- **İlk Osmanlı Müderrisi** Kayserili Davut'tur.
- **İlk Osmanlı veziri** Alaaddin Paşa'dır.
- **İlk Osmanlı Kadısı** Karamanlı Dursun Fakih'tir.
- Osmanlılarda **ilk vakıf** Orhan Bey tarafından kurulmuştur.
- **İlk divan teşkilatı** Orhan Bey tarafından kurulmuştur.
- **İlk düzenli orduyu** Orhan Bey kurmuştur. (yaya ve müsellemler)
- **İlk defa** Orhan Bey zamanında **donanmaya sahip olundu**.
- **İlk Osmanlı Medresesi** Orhan Bey tarafından İznik'te kurulmuştur.
- Osmanlılar **Rumeli'ye ilk defa** Orhan Bey'in kardeşi Süleyman Paşa ile olmuştur.
- **İlk Osmanlı tersanesi** Karamürsel'de Orhan Bey tarafından kurulmuştur.
- **Rumeli'ye ilk geçiş** Çimpe Kalesi'nin alınmasıyla gerçekleşmiştir.
- Osmanlıların **Rumeli'deki ilk üssü** Çimpe Kalesidir.
- **İlk Osmanlı Parası** Osman Bey tarafından bastırılmıştır.
- Osmanlılara **katılan ilk beylik** Karesioğullarıdır.
- **Anadolu Türk birliğini sağlama faaliyetleri ilk defa** Orhan Bey döneminde başladı.
- **İlk denizcilik faaliyetleri** Orhan Bey döneminde başladı.
- **İlk Osmanlı donanması** Karesioğullarından alınan donanmadır.
- Bizans ile yapılan ilk büyük savaş Maltepe Savaşı'dır.
- **İlk gümüş para** Orhan Bey döneminde basılmıştır.
- **Şehirlerde kurumsallaşma ilk defa** Orhan Bey döneminde kadı ve subaşlarının atılmasıyla olmuştur.
- **Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı'ya katılan ilk beylik** Saruhanlılardır.
- **Topçu ocağı ilk defa** I. Murat tarafından kurulmuştur.
- **Top ilk defa** I. Kosova'da kullanılmıştır. (1389)
- **İlk eyalet** I. Murat döneminde oluşturuldu.
- **Karamanoğulları ile ilk defa** I. Murat zamanında savaşmıştır.
- Osmanlılar **Haçlılarla ilk defa** Sırp sındığı'nda karşılaşmışlardır. (1364)
- Osmanlılarda **sultan ünvanını kullanan ilk padişah** I. Murat'tır.
- **Yeniçeri Ocağı ilk defa** I. Murat zamanında kurulmuştur.
- **Acemioğlanlar Ocağı ilk defa** I. Murat zamanında kurulmuştur.
- **Veziriazam, Kazasker, Defterdar, Nişancı ilk defa** I. Murat zamanında divan üyesi olmuştur.
- **İlk veziriazam** Çandarlı Halil Paşa'dır. (I. Murat)
- **Merkezi otoriteyi güçlendirmek amacıyla egemenlik anlayışında değişiklik ilk defa** I. Murat döneminde yapılmıştır. (Ülke padişah ve oğullarınıdır.)
- **Rumeli Beylerbeyliği ilk defa** I. Murat devrinde kurulmuştur. (ilk eyalet)
- **Pencik sistemi ilk defa** I. Murat zamanında uygulanmıştır.
- **Sultan ünvanı kullanan ilk hükümdar** I. Murat'tır.
- Sancak valiliğinden gelen ilk hükümdar I. Murat'tır.
- **Orta Avrupa ticaret yolunun ilk defa** ele geçirilmesi Çirmen Savaşı ile olmuştur.
- **Çeyiz yoluyla Osmanlı topraklarına katılan beylik** Germeşanoğulları beyliğidir.
- **Tımar sistemi ilk defa** I. Murat devrinde oluşturulmuştur.
- **İlk mali teşkilat** I. Murat devrinde oluşturulmuştur.
- **Osmanlı Devleti'nin ilk yenilgisi** Ploşnik Savaşı'dır. (1388)
- **Haçlılarla yapılan ilk büyük meydan savaşı** I. Kosovadır.
- **İstanbul'u kuşatan ilk Osmanlı Padişahı** Yıldırım Bayezid'dir.
- Osmanlı tarihinde **Anadolu Türk birliğini ilk defa** Yıldırım Bayezid sağlamıştır.
- **Orta Avrupa'nın kapıları** Osmanlılara Niğbolu Zaferi ile açılmıştır. (1396)
- **İngiltere ve Fransa'nın katıldığı ilk haçlı savaşı** Niğbolu Savaşıdır.
- **Yıldırım Bayezid Niğbolu Savaşı'ndan sonra** "Sultan-ı İklimi Rum ünvanını almıştır."
- **Anadolu Türk birliğinin ilk defa** bozulması Ankara Savaşı sonucunda olmuştur.
- Osmanlı'yı Balkanlar'da yenmenin mümkün olmadığı Niğbolu Savaşı'yla anlaşılmıştır.
- **Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin ilk** hakimiyet alanında aldığı beylik Saruhanlılardır.
- **İlk büyük tersane** Yıldırım Bayezid döneminde yapılan Geli-bolu tersanesidir.
- **Osmanlı Devleti'ni tehdit eden ilk** doğulu devlet Timurlardır.
- **İstanbul'da yapılan ilk** hisar I. Bayezid'in yaptırdığı Anadolu Hisarıdır. (Güzelcehisar)
- **Dini ve sosyal içerikli ilk isyan** Şeyh Bedreddin isyanıdır.
- Osmanlılarda **taht kavgası ilk kez** Fetret döneminde (1402-1413) olmuştur.
- **Enderun mektebi ilk defa** II. Murat zamanında kurulmuştur.
- **Devşirme sistemi ilk kez** II. Murat zamanında kurulmuştur.
- **Yeniçeriler ilk defa** 1444 yılında II. Murat'ın tahtı terk etmesi üzerine isyan etmişlerdir. (Buçuk Tepe isyanı.)
- **İki kez tahta çıkan ilk** padişah II. Murat'tır.
- **Oğlu tarafından tahta geçirilen ilk padişah** II. Murat'tır.
- **İlk defa doğu klasikleri Türkçeye** II. Murat zamanında çevrilmiştir.
- **Osmanlılarla Haçlılar arasında ilk antlaşma** Edirne-Segedin antlaşmasıdır.
- **Osmanlı Devleti'nin batıda imzaladığı ilk antlaşma** Edirne-Segedin Antlaşması'dır.

- **Osmanlı Devleti'nde ilk defa** sınır kavramından Edirne-Sege-din anlaşmasında söz edilmiştir. (Tuna Nehri)
- **İlk deniz Savaşı** Venediklilerle Çelebi Mehmet zamanında yapılmıştır.
- Avrupalılar **Türkleri Balkanlardan atamayacaklarını ilk kez** II. Kosova'da anladılar.

2. Osmanlı Yükselme Dönemi

- **Osmanlı Devleti ilk defa** tam merkezîyetçi devlet özelliğini Fatih döneminde kazanmıştır.
- **Osmanlı Devleti'nin doğuda imzaladığı ilk antlaşma** Amasya Antlaşması'dır. (1555-İran)
- **Havan topu ilk kez** İstanbul'un fethinde kullanılmıştır.
- **Vezipler ilk defa** Fatih zamanında kul sistemi ile seçilmeye başlandılar.
- **Kubbealtı vezirleri ilk defa** Fatih döneminde atanmıştır.
- **Osmanlı Devleti'nin ilk yazılı kanunları** Kanunname-i Ali Osman'dır.
- **Balkanların fethini tamamlayan ilk padişah** Fatih Sultan Mehmet'tir.
- **Fatih kanunnamesi** Osmanlıların ilk yazılı kanunlarıdır.
- Osmanlı'nın **İlk altın** parasını Fatih bastırmasıdır.
- **İlk kapitülasyonlar** Fatih tarafından Venedikliler'e verilmiştir.
- **Sadrazamlar ilk defa** Fatih zamanında divana başkanlık etmeye başladılar.
- **İpek yolu** Fatih'in Kırım'ı fethetmesiyle **ilk defa** Osmanlı denetimine geçmiştir.
- İlk defa klasik Türk – Osmanlı mimari tarzı uygulanmıştır.
- Fatih döneminde Karadeniz **ilk defa Türk gölü** haline gelmiştir.
- Dünya'da **yivli-setli topraklar ilk defa** II. Bayezid zamanında yapılmıştır.
- **Yeniçerilerin ilk isyanı** II. Murad döneminde Fatih'in ilk hükümdarlığı sırasında meydana gelmiştir. (Buçuktepe isyanı)

- **Culüs Bahşişi ilk defa** Fatih Sultan Mehmet zamanında verilmiştir.
- **İlk uluslararası üniversite** Fatih Sultan Mehmet devrinde yapılan Sahn-ı Seman medresesidir.
- **Fatih döneminde ilk defa** üniversite yabancı bilim adamlarından yararlanmıştır.
- **Surları yıkabilecek çapta ilk büyük topraklar** (şahi) Fatih devrinde döktürülmüştür.
- **İlk defa Fatih devrinde gemiler** karadan denize indirilmiştir.
- **Osmanlı Devleti, imparatorluk özelliğini** Fatih devrinde Bizans'ın yıkılmasıyla kazanmıştır.
- **İlk defa Anadolu ve Rumeli toprak bütünlüğü** İstanbul'un fethiyle sağlanmıştır.
- **Boğazlar ilk defa** Fatih devrinde Osmanlı egemenliğine girmiştir.
- **Ortodoks Patrikhanesi ilk defa** Fatih devrinde himaye altına alınmıştır.
- **Avrupa'ya ilk defa denizden sefer yapan** padişah Fatih'tir. (Otranto)
- **İlk defa Memlûklerle ilişkilerin bozulması** Fatih devrinde olmuştur.
- **Toprakların ilk kez kullanıldığı** meydan savaşı Otlukbeli savaşıdır.
- **Osmanlı – Safevi ilişkileri ilk defa** II. Bayezid döneminde başlamıştır. (Sokullu İsyanı)
- **Kırım ile kara bağlantısı** Boğdan Seferi'yle II. Bayezid döneminde sağlanmıştır.
- **Anadolu'da Şii kışırması sonucu çıkan ilk isyan** II. Bayezid dönemindeki Şahkulu İsyanıdır.
- **Bir iç meselenin ilk defa uluslararası mesele haline gelmesi** II. Bayezid döneminde yaşanan Şehzade Cem Olayı'dır.
- **Avrupalıların Osmanlı iç işlerine karışması ilk defa** Şehzade Cem Olayı sonundadır.
- **Oğlu tarafından tahttan indirilen ilk Osmanlı Padişahı** II. Bayezid'dir.

- **Celali isyanları ilk defa** Yavuz Sultan Selim zamanında ortaya çıkmıştır.
- Osmanlılar'ın **İranla yaptıkları ilk büyük savaş** Çaldıran Savaşı'dır. (1514)
- **İlk Osmanlı halifesi** Yavuz Sultan Selim'dir.
- Osmanlılar'ın **Kuzey Afrika hakimiyeti ilk kez** Mısır'ın fethi ile başlamıştır.
- **Bati'ya sefer düzenlemeyen ilk padişah** Yavuz Sultan Selim'dir.
- Yavuz'un Mısır'ı fethiyle **Baharat Yolu ilk kez** Osmanlıların eline geçmiştir.
- **Kutsal toprakları ele geçiren ilk padişah** Yavuz Sultan Selim'dir.
- **Osmanlı – Cezayir ilişkileri ilk olarak** Yavuz döneminde başlamıştır.
- **Güneydoğu Anadolu ilk defa** Yavuz döneminde Osmanlı hakimiyetine girmiştir. (Turnadağ Savaşı)
- **Orta Avrupa'nın kapılarının açıldığı ilk sefer** Belgrad'ın fethidir.
- **ilk defa Orta Avrupa hakimiyeti** Kanuni döneminde Mohaç Savaşı ile başlamıştır.
- **Akdeniz'de fethedilen ilk ada** Rodos'tur.
- **Kanuni'nin Rumeli'ye yaptığı ilk sefer** Belgrad Seferi'dir. (1521)
- **Viyana ilk defa** Kanuni tarafından kuşatılmıştır. (1528)
- Türkler **Akdenizde üstünlüğü ilk defa** Preveze Deniz Savaşı'yla sağlamışlardır.
- Kanuni döneminde **Akdeniz ilk defa Türk gölü** haline gelmiştir.
- Kanuni döneminde **Ege ilk defa** Türk gölü haline gelmiştir.
- **Şeyhülislam ilk defa** Kanuni zamanında divan üyesi olmuştur.
- **Kaptan-ı Derya ve Reisülküttab ilk defa** Kanuni zamanında divan üyesi olmuşlardır.
- **Osmanlılarla İran arasında imzalanan ilk antlaşma** Amasya Antlaşmasıdır. (1555)

- **Osmanlı Devleti'nin sınırları ilk defa** Kanuni döneminde Basra Körfezi'ne ulaşmıştır.
- Hindistan'a sefer düzenleyen **ilk Osmanlı padişahı** Kanuni'dir.
- **İlk Kaptan-ı Derya** Barbaros Hayreddin Paşa'dır.
- **Portekizlilerle ilk defa** Kanuni döneminde deniz savaşı yapılmıştır.
- Orta Asya Türk Devletleri ile deniz yolu bağlantısı kurma projesini **ilk başlatan devlet adamı** Sokullu Mehmet Paşa'dır.
- Süveyş kanalını açmak isteyen **ilk devlet adamı** Sokullu'dur.
- Ordunun başında **sefere çıkmayan ilk padişah** II. Selim'dir.
- **İstanbul'da doğan ve ölen ilk padişah** II. Selim'dir.
- Osmanlı tarihinde **Kanun-i Kadim** (Yeniçeri Ocağı'na asker alma kanunu) ilk defa II. Murad zamanında bozulmuştur.
- **İlk Osmanlı donanması** İnebahtı'da (1571) **II. Donanma** Çeşme'de (1770), **III. donanma** Navarin (1827), **IV. donanma** Sinop'ta (1853) yakılmıştır.
- Denizlerde **ilk büyük yenilgi** İnebahtı yenilgisidir.

3. Osmanlı Duraklama Dönemi

- Osmanlı Devleti'nin **doğuda en geniş sınırlara ulaştığı antlaşma** Ferhat Paşa Antlaşması'dır. (1590-İran)
- **Şehzadelerin sancağa gönderilmesi** uygulaması **ilk defa** I. Ahmet zamanında terkedilmiştir.
- **Kafes Usulü ilk defa** I. Ahmet zamanında uygulanmaya başlanmıştır.
- **Divan örgütü ilk defa** II. Mahmut tarafından kaldırılıp yerlerine bakanlıklar kurulmuştur.
- Osmanlı Devleti'nin **batıda en geniş sınırlara ulaştığı antlaşma** Bucaş Antlaşması'dır. (1672-Lehistan)
- Osmanlı **Avrupa karşısındaki üstünlüğünü** Zitvatoruk savaşı (1606) ile kaybetmiştir.

- Yeniçeri Ocağı'nın bozulmaya başladığının farkedildiği **ilk savaş** Hotin Savaşı'dır.
- Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmaya çalışan **ilk padişah** Genç Osman'dır.
- Şeyhülislamın yetkilerini **ilk kısıtlayan** Osmanlı Padişahı II. Osman'dır.
- Başkenti İstanbul'dan Anadolu'ya taşımayı düşünen padişah II. Osman'dır.
- Sosyal alanda ıslahat yapan **ilk Osmanlı padişahı** II. Osman'dır. (Saray dışından evlenerek)
- Devletin kötüye gidiş nedenleri araştırarak **ilk defa** rapor hazırlayan Koçi Bey'dir.
- **İsyan sonucu öldürülen ilk padişah** II. Osman (Genç) dir.
- **İlk Osmanlı bütçesi** Tarhuncu Ahmet Paşa tarafından hazırlanmıştır.
- **Asayiş sağlamaya amacıyla ilk defa** sokağa çıkma yasağı çıkaran padişah IV. Murat'tır.
- **Osmanlı Devleti'nin ilk defa** uzun bir kuşatma ardından fethettiği yer Girit'tir.
- **Osmanlı denizciliği Girit'in fethinden sonra** Avrupa karşısında üstünlüğünü kaybetmeye başlamıştır.
- Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısında **taarruz gücünü yitirdiği ilk savaş** II. Viyana kuşatmasıdır.
- **Günümüzdeki Türk-İran sınırı ilk kez** Kasr-ı Şirin antlaşması (1639) ile çizilmiştir.
- **Çeşitli şartlar öne sürerek sadrazam olan ilk kişi** Köprülü Mehmet Paşa'dır.
- **İlk Osmanlı - Rus ittifakı** İstanbul Antlaşması'dır. (1724)
- Osmanlı Devleti'nin **Ruslar'la imzaladığı ilk antlaşma** Bahçe-saray Antlaşması'dır. (1683)
- Osmanlı Devleti **ilk defa Karlofça (1699) ve İstanbul antlaşması (1700)** ile toprak kaybetmiştir.
- **Ordunun başında sefere çıkan** son padişah II. Mustafa'dır.

- **Osmanlıların kaybettiği ilk beylik** Erdel Beyliği'dir.
- Osmanlı topraklarının paylaştığı **ilk uluslararası antlaşma** Karlofça Antlaşması'dır.

4. Osmanlı Gerileme Dönemi

- **Osmanlı Devleti ilk defa** Pasarofça Antlaşması (1718) ile Avrupalardan geri kaldığını kabul etmiştir.
- **Avrupa örnek alınarak yapılan ıslahatlar ilk defa** Lale Devrinde yapılmışlardır.
- **Mimaride ilk kez** Avrupa tarzında eserler Lale Devri'nde inşa edilmiştir.
- **İlk kültürel ıslahatlar** III. Ahmed döneminde yapılmıştır.
- **Avrupa'ya ilk defa** Lale Devri'nde elçiler gönderilmiştir.
- **İlk Osmanlı matbaası** İbrahim Müteferrika tarafından kurulmuştur. (1727) (ilk teknik yenilik)
- **Matbaada basılan ilk eser** Vankulu adlı lügattir.
- **İlk defa XVIII. yüzyılda Avrupa'dan** askeri uzmanlar getirilmiştir.
- **İlk resmi devlet matbaası** III. Selim döneminde kurulmuştur.
- **İlk kağıt ve kumaş fabrikası** Lale Devri'nde inşa edilmiştir.
- **İtfaiye örgütü (tulumbacılar) ilk defa** Lale Devri'nde kurulmuştur.
- **İlk çiçek aşısı** Lale Devri'nde yapılmıştır.
- **İlk geçici elçilikler** Lale Devri'nde kurulmuştur.
- **Avrupalı tarzda ilk askeri ıslahatlar** I. Mahmud Dönemi'nde yapılmıştır.
- **İlk mühendis okulu** I. Mahmud tarafından Kara Mühendishanesi adıyla kuruldu. (1731) Avrupa tarzında açılan ilk okuldur.
- **İkinci Mühendis okulu** III. Mustafa tarafından Deniz Mühendishanesi adıyla kurulmuştur. (1773)
- **Kapitülasyonlar ilk defa** I. Mahmud tarafından sürekli hale getirilmiştir. (1740)

- III. Mustafa döneminde **ilk iç borçlanma** başlamıştır.
- **İlk defa halkı Türk ve müslüman** olan toprak Küçük Kaynarca Antlaşması ile kaybedilmiştir. (Kırım)
- **Halifelik kurumunun siyasi bir antlaşmada ilk defa** kullanılması Küçük Kaynarca Antlaşması'nda olmuştur. (Son olarak Uşi Antlaşması'nda kullanılmıştır.)
- Rusya'nın Akdeniz'e (sıcak denizlere) açılma imkânı elde ettiği **ilk antlaşma** Küçük Kaynarca'dır.
- **Sûrat topçuları ocağı ilk defa** III. Mustafa döneminde kurulmuştur.
- **Ortodoksların koruyuculuğu ilk kez** Küçük Kaynarca ile Ruslara geçmiştir.
- I. Mahmut döneminde **ilk kez Avrupalı birisinin** (Humbaracı Ahmet Paşa) **tecrübesinden** faydalanarak ıslahat yapılmıştır.
- Ruslar Küçük Kaynarca ile **ilk kez iç işlerimize** karışmaya başladılar.
- Osmanlı Küçük Kaynarca ile **ilk defa tazminat** ödedi.
- **Rusya'ya ilk kapitülasyonlar** Küçük Kaynarca ile verilmiştir.
- **Osmanlı Devleti ilk tazminatı** Küçük Kaynarca antlaşması ile ödemiştir. (1774)
- **Ulufe alım satımı ilk defa** I. Abdulhamit tarafından yasaklanmıştır.
- **Avrupa orduları örnek alınarak hazırlanan ilk ordu** Nizam-ı Cedid Ordusu'dur.
- **Avrupa'da ilk daimi elçilikler** III. Selim zamanında açılmıştır.
- **Fransızca ilk defa** III. Selim döneminde **devletin resmi dili** olarak ilan edilmiştir.
- **İlk Fransızca tercüme bürosu** III. Selim tarafından kurulmuştur.
- **Nizam-ı Cedid orduları ilk zaferlerini** Akka'da Napolyon'a karşı kazanmışlardır.

5. Osmanlı Dağılma Dönemi

- Osmanlı'da Fransız İhtilali'nden etkilenerek çıkan **ilk milliyetçilik isyanı** Sırp isyanı'dır. (1804)

- **Padişahın yetkileri ilk defa** ayanlarla imzalanan **Sened-i İttifak'la** sınırlandırılmıştır. (1808 II. Mahmut)
- Osmanlı Devleti **ilk denge siyasetini** Fransa'nın Mısır'ı işgali sırasında uyguladı. (1798)
- **Rusya ilk defa donanmasını** Fransa'nın Mısır'ı işgali sırasında boğazlardan geçirmiştir.
- **Azınlıklara ilk imtiyazlar** Bükreş Antlaşması (1812) ile Sıralara verilmiştir.
- Osmanlılarda **bağımsızlığını kazanan ilk azınlık** Yunanlılardır. (Edirne Antlaşması • 1829)
- **Boğazlar ilk defa** Hünkar İskeleyi (1843) Antlaşması ile sorun olmuşlardır.
- **Boğazlar ilk kez** Londra Antlaşması (1841) uluslararası bir statüye sahip olmuştur.
- * Padişahın yanında ilk defa otorite olarak ayanlar kabul edilmiştir.
- **İngilizler'e ilk kapitülasyonlar** III. Murad devrinde (1578) verildi. Balta Limanı Antlaşması (1838) ile yaygınlaşmıştır.
- **Kapitülasyonların kaldırılması** ilk defa Paris Antlaşması'nda görüşülmüştür.
- **İlk resmi gazete** Takvim-i Vekayi adıyla II. Mahmut tarafından çıkarıldı. (1831)
- **Nüfus sayımı ilk defa** II. Mahmut zamanında yapılmıştır. (1813 • Askeri amaçlı)
- **Tımar sistemi ilk defa** II. Mahmut zamanında kaldırılmıştır.
- **Müsadere (mallara el koyma) usulü ilk kez** II. Mahmut tarafından kaldırılmıştır.
- **Polis örgütünün temelleri ilk defa** II. Mahmut zamanında atılmıştır.
- **Orta öğretim kurumları ilk defa** II. Mahmut zamanında kurulmuştur.
- **İlköğretim ilk defa** II. Mahmut zamanında zorunlu hale getirilmiştir.
- **ilk posta örgütü** II. Mahmut zamanında kurulmuştur.

- **İltizam sistemi** ilk defa Islahat Fermanı ile kaldırılmıştır.
- **İlk defa tercüme odası** ve yabancı dil okulu II. Mahmut zamanında açılmıştır.
- **Devlet memuru yetiştiren okullar ilk defa** II. Mahmut zamanında kurulmuştur.
- **Yurt dışına ilk defa** II. Mahmut zamanında öğrenci gönderilmiştir.
- **Kılık kıyafette ilk değişiklik** II. Mahmut tarafından yapılmıştır.
- **Padişah kendi üzerinde bir gücün varlığını ilk defa** Tanzimat Fermanı ile tanımıştır. (1839)
- **Osmanlılar'da ilk kağıt para** Kaime adıyla Abdulmecid tarafından bastırılmıştır. (1844)
- **İlk demiryolu hattı** Tanzimat döneminde yapılmıştır. (1866)
- **Telgraf ilk defa** Tanzimat döneminde kullanılmaya başlanmıştır. (1854)
- **İlk telgraf okulu** Tanzimat döneminde açılmıştır.
- **Laik kanunlar ilk defa** Tanzimatla beraber ortaya çıkmıştır.
- **İlk demiryolu hattı** Tanzimat döneminde kurulmuştur. (İzmir-Aydın hattı)
- **Askerlik ilk defa** Islahat Fermanı ile bir bedele bağlanmıştır. (1856)
- **Osmanlı toprak bütünlüğü**, ilk defa Kırım Savaşı'ndan (1854) sonra imzalanan Paris antlaşması (1856) ile Avrupalı devletlerin garantisi altına alınmıştır.
- **Kız öğrenciler ilk kez** Tanzimat Dönemi'nde okullara alınmıştır.
- **Osmanlı Devleti ilk dış borcu** Kırım Savaşı (1854) sırasında İngilizlerden almıştır. (Abdülmecid Dönemi)
- **Öğretmen okulları ve Mülkiye Mektebi** ilk defa Tanzimat döneminde açılmıştır.
- **Osmanlı Devleti ilk defa** Paris Antlaşması (1856) ile Avrupa devleti kabul edilmiştir.
- **İlk Osmanlı Anayasası** Mithat Paşa başkanlığında bir komis-

yon tarafından hazırlanmış ve II. Abdulhamit tarafından ilan edilmiştir. (Kanun-i Esasi-1876)

- **İlk defa cizye miktarının belirlenmesi işi** Tanzimat Dönemi'nde patrikhaneye verilmiştir.
- **Osmanlılarda halk ilk defa** I. Meşrutiyetle yönetime katılmıştır. (1876)
- Rejimi değiştirmeye yönelik ilk isyan hareketi **31 Mart Olayı**'dır.
- Osmanlılarda **Mecelle hukuku ilk defa** I. Meşrutiyetle uygulanmaya başlanmıştır.
- **Balkan Savaşları ilk defa** Karadağ'ın Osmanlı'ya saldırmasıyla başlamıştır.
- **Ermeni sorunu** ilk defa Berlin Antlaşması ile siyasi olarak ortaya çıkmıştır.
- Türk tarihinde **parti diktasıyla yönetim ilk defa** İttihat Terakki ile olmuştur.
- **Milliyetçiliği ilk defa** İttihat ve Terakki resmi bir ideoloji olarak kabul etmiştir.
- **Divan örgütü kaldırılarak** yerine bugünkü anlamda bakanlıklar **ilk defa** II. Mahmut zamanında kurulmuştur.
- **İlk defa II. Mahmut zamanında** Tımarlarına maaş bağlanmıştır.
- **İlk defa karantina uygulaması** II. Mahmut zamanındadır.
- **Osmanlı ülkesinde anayasalcılık faaliyetleri ilk defa** Tanzimat Fermanı ile başlamıştır.
- **Hukuk ve idare alanında ilk islahatlar** II. Mahmut döneminde.
- **Kişisel haklar ilk defa Tanzimat Fermanı** ile güvence altına alınmıştır.
- **Kişisel hak ve özgürlükler ilk defa** I. Meşrutiyet anayasasında (Kanun-u Esasi) yer almış ve açıklanmıştır.
- **Osmanlı halkı ilk defa** I. Meşrutiyette seçme-seçilme hakkını kullanmıştır.
- **Türk tarihinde ilk defa** siyasi partiler I. Meşrutiyet döneminde kuruldu.

- **İlk kurulan siyasi parti** ittihat ve Terakki partisidir. Daha sonra Ahrar Fırkası ve Hürriyet ve itilaf partisi kurulmuştur.
- **Avrupa tarzı ilk müzik okulu** Mızika-i Humayun II. Mahmut devrinde kuruldu.
- **Edirne Anlaşması'yla Osmanlı ülkesindeki milliyetçilik hareketleri ilk kez** başarıya ulaşmış ve Yunanistan bağımsız olmuştur.
- Fransa'nın Cezayir'i ele geçirmesiyle Osmanlılar K. Afrika'da **ilk kez toprak kaybettiler**.
- Osmanlı Devleti Boğazlar üzerindeki egemenlik hakları son kez Hünkar İskelesi Antlaşması'yla kullanılmıştır.
- **Her alanda en geniş anlamda islahatlar** XIX. yüzyılda yapılmıştır.

İNKILAP TARİHİ

1. Birinci Dünya Savaşı

- Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı içinde **paylaşıldığı ilk antlaşma** Sykes Picot'tur.
- **Sivil Savunma Teşkilatı ilk defa** I. Dünya Savaşı sırasında kurulmuştur.
- I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin açtığı **ilk cephe Kafkas Cephesi'dir**.
- I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin elinden çıkan **ilk yer Kıbrıs'tır**.
- I. Dünya Savaşı'nda başarılı olduğumuz ilk ve tek cephe **Çanakkale Cephesi'dir**.
- I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan ilk antlaşma **Versay Antlaşması'dır**.
- Osmanlı Devleti'nde **bağımsızlığını kazanan son Balkan Devleti** Arnavutluk'tur.

- İşgallere silahla karşı koyma kararı **ilk defa İzmir Müdafai Hukuk Kongresi'nde** verilmiştir.
- İzmir'in Yunanlılara verilmesi ilk defa **Paris Barış Konferansı'nda** kararlaştırılmıştır. (1919)
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan **Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Osmanlı Devleti fiilen sone** ermiştir.
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan **işgallere Türk halkının ilk tepkisi** direniş cemiyetleri kurmak olmuştur.

Mondros, İşgaller ve Cemiyetler

- Mondros'tan sonra **işgal edilen ilk yer** Musul'dur. (İngilizler)
- İtilaf devletlerinin Mondros'tan sonra **kontrol altına aldıkları ilk yer** Boğazlar ve Marmara bölgesidir.
- **İzmir'in Yunanlılara verilmesi ilk defa** Paris Barış Konferansı'nda kararlaştırılmıştır. (1919)
- **işgallere silahla karşı koyma kararı ilk defa** İzmir Müdafai Hukuk Kongresi'nde verilmiştir.
- Kuvay-ı Milliye deyimini ilk kez İstanbul Milli Kongre Cemiyeti kullanmıştır.
- **Kuvay-ı Milliye hareketi ilk defa** Yunan işgaline karşı kurulmuştur.
- Yayınlanan ilk genelge **Havza Genelgesidir**.
- **Manda ve Himaye fikri ilk defa** İtilaf Devletleri tarafından Paris konferansından sonra ortaya atıldı.
- **işgallere karşı kurulan ilk cemiyet** Trakya Paşaeli Cemiyeti'dir.
- **işgallere karşı ilk tepki**, protesto ve mitingler yoluyla olmuştur.
- **Batıda açılan ilk cephe** Ayvalık Cephesi'dir.
- **Batıdaki cemiyetler ilk defa** Balıkesir Kongresinde birleştirilmiştir.

- Milli mücadelenin haklılığını gösteren **ilk uluslararası belge** Amiral Bristol Raporu'dur.
- **İşgallere karşı ilk direniş** Güney Cephesi'nde Fransızlara karşı yapılmıştır.

2. Kurtuluş Savaşı'na Hazırlık Dönemi

- Yayınlanan ilk genelge Havza Genelgesi'dir.
- **Kurtuluş Savaşı'nın amacı, gerekçesi ve yöntemi ilk defa** Amasya Genelgesi'nde belirtilmiştir.
- Vatanın kurtulması için hep birlikte **mücadele edileceği Amasya Genelgesinde ilk kez** belirtilmiştir.
- Türk milletine **milli egemenlik yolunda yapılan ilk çağrı** Amasya Genelgesi'dir.
- **Rejimin değişeceği yolundaki ilk işaretler** Amasya Genelgesi'nde verilmiştir.
- **Milli bir heyetin kurulması ilk defa** Amasya Genelgesinde kararlaştırılmıştır. (Temsil Kurulu)
- **İstanbul hükümetinin halka karşı sorumluluğunu yerine getirmedeği ilk defa** Amasya Genelgesi'nde belirtilmiştir.
- **Mustafa Kemal'in yayınladığı ilk ihtilal bildirgesi** Amasya Genelgesi'dir.
- **Mustafa Kemal'in başkanlığını yaptığı ilk siyasi kuruluş** Temsil Kurulu'dur.
- **İlk düzenlenen kongre** Erzurum Kongresi'dir.
- **Mustafa Kemal'in sivil olarak katıldığı ilk kongre** Erzurum Kongresi'dir.
- **Kapitülasyonlara ilk defa** Erzurum Kongresi'nde tepki gösterilmiştir.
- **Vatanın bütünlüğünü ilgilendiren kararlar ilk defa** Erzurum Kongresi'nde alınmıştır.
- **Manda ve himayenin reddedilmesiyle Milli egemenliğin**

koşulsuz olarak gerçekleştirileceği ilk defa Erzurum Kongresi'nde belirtilmiştir.

- **Kuvay-ı Milliye deyimini ilk kez** İstanbul Milli Kongre Cemiyeti kullanmıştır.
- **Temsil Kurulu ilk kez** Erzurum Kongresi'nde kurulmuştur. (Bölgesel)
- **Misak-ı Milli düşüncesi ilk defa** Erzurum Kongresi'nde ortaya atılmıştır.
- **Hükümet kurma fikri ilk defa** Erzurum Kongresi'nde ortaya atılmıştır.
- **Vatanın bütününe ilgilendiren kararlar ilk defa** Erzurum Kongresi'nde alınmıştır.
- **İlk milli kongre** Sivas Kongresi'dir
- **Temsil Kurulu ilk kez** Sivas Kongresi'nde millileştirilmiştir.
- **Temsil Heyeti yürütme yetkisini** Sivas Kongresi'nden sonra Ali Fuat Paşa'yı batı cephesi komutanlığına atayarak kullanmıştır.
- Halka Milli mücadeleyi anlatmak için kurulan ilk **gazete İrade-i Milliye'dir.**
- **Milli Mücadelenin ilk siyasi başarısı** Damat Ferit hükümetinin düşürülmesidir.
- İstanbul Hükümeti ile Temsil Heyeti arasındaki **ilk görüşme Amasya Görüşmesidir.**
- Milli Mücadeleciler ile İstanbul hükümeti arasındaki sorunlar **ilk defa Amasya Görüşmesi'yle** çözülmeye çalışılmıştır.
- Erzurum ve Sivas Kongreleri karaları **ilk defa Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde** kabul edilerek resmileşti.
- İstanbul Hükümeti Temsil Heyeti'ni **ilk olarak Amasya Görüşmesi'yle** tanımıştır.
- **Ulusal örgütlerin birleştirilmesi ilk defa** Sivas Kongresi'nde olmuştur.

- **Kapitülasyonlara ilk tepki** Misak-ı Milli ile olmuştur.

3. Birinci TBMM Dönemi

- **İlk meclis** 23 Nisan 1920 de toplanmıştır.
- İlk demokratik meclis I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir.
- **Meclisin ve hükümetin ilk başkanı** Mustafa Kemal'dir.
- Güçler Birliği ilkesini benimseyen ilk meclis I. TBMM'dir.
- **İlk anayasa** 20 Ocak 1921 de kabul edilmiştir. (Teşkilat-ı Esasiye)
- **TBMM'nin isyanlara karşı aldığı ilk önlem** Hıyanet-i Vataniye Kanunu'dur.
- İstanbul Mahkemeleri **ilk defa I. TBMM döneminde** kurulmuştur.
- **İstanbul hükümeti Milli Mücadele'yi resmen ilk olarak** Amasya Görüşmeleri ile tanımıştır.

4. Kurtuluş Savaşı Dönemi

- Kurtuluş Savaşı'nda başarılı olunan **ilk cephe Doğu Cephesidir.**
- İşgallere karşı ilk direniş Güney Cephesi'nde Fransızlara karşı yapılmıştır.
- **İlk kapanan cephe** Doğu Cephesi'dir.
- Misak-ı Milliye katılan **ilk yer Kars'tır.**
- Sevr Antlaşmasını onaylamayan **ilk devlet Ermenistan'dır.**
- Misak-ı Milliye **ilk kabul eden devlet** Ermenistan'dır.
- Batıda açılan **ilk cephe Ayvalık Cephesi'dir.**
- Kuvay-ı Milliye'nin başarılı olduğu **ilk cephe Güney Cephesi'dir.**
- Düzenli ordunun savaştığı **ilk ve tek cephe Batı Cephesi'dir.**
- Düzenli ordunun **ilk başarısı I. inönü Savaşı'dır.**
- Misak-ı Milliye'yi tanıyan **ilk Avrupa devleti Sovyet Rusya'dır.**

- Misak-ı Milli'den verilen **ilk taviz Batum'dur.**
- Anadolu'dan çekilen **ilk İtilaf Devleti İtalya'dır.**
- **TBMM'nin ilk askeri başarısı** Ermenistan Savaşı'dır.
- **TBMM'nin ilk siyasi zaferi** Gümrü Antlaşması'dır. (3 Aralık 1920)
- **Düzenli orduların ilk zaferi** I. İnönü Savaşı'dır.
- **TBMM hükümetini tanıyan ve siyasi ilişkiler kuran ilk müs-lüman** devlet Afganistan'dır. (Dostluk anlaşması)
- **TBMM'yi tanıyan ilk devlet** Ermenistan **ilk Avrupa Devleti** Rusya, **ilk İtilaf Devleti de** Fransa'dır.
- **Moskova Antlaşması (16 Mart 1921) ile ilk defa** bir Avrupa Devleti Misak-ı Milli'yi tanımıştır.
- **İtilaf Devletleri TBMM'yi ilk defa** Londra Konferansı'na çağırarak tanımışlardır. (11 Mart 1921)
- İtilaf Devletleri'nin TBMM'yi çağırarak **ilk resmi görüşme Londra Konferansı'dır.**
- **Doğu sınırımız ilk defa** Kars antlaşması ile kesin şeklini almıştır. (13 Ekim 1921)
- **TBMM ile antlaşma imzalayan ilk İtilaf Devleti** Fransa'dır. (Ankara Antlaşması 20 Ekim 1921)
- **Güney sınırımız ilk defa** Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması ile belirtilmiştir.
- **Kahramanlık ünvanını alan ilk şehir** Maraş'tır.
- **Anadolu'dan çekilen ilk İtilaf Devleti** İtalya'dır.
- Kütahya – Eskişehir savaşları **Kurtuluş Savaşı'nın ilk ve son yenilgisidir.**
- **Mustafa Kemal Paşa ilk defa** Kütahya – Eskişehir savaşlarından sonra Başkomutanlık makamına getirilmiştir.
- Mustafa Kemal'in **başkomutan olarak katıldığı ilk savaş** Sakarya Savaşı'dır.
- **Yunan ordusu ilk defa** Sakarya'dan sonra taarruzdan savunmaya Türk ordusu da savunmadan taarruza geçmiştir.
- **TBMM ordularının ilk taarruzu** Büyük Taarruz'dur.

- **İtilaf Devletleri ilk defa** Lozan Barış Antlaşması'yla Misak-ı Milli'yi tanımışlardır.

5. Cumhuriyet Dönemi

- **İlk Cumhurbaşkanı** Mustafa Kemal Paşa'dır.
- **İlk Başbakan** İsmet İnönü'dür.
- **İlk siyasi Parti** Cumhuriyet Halk Partisi'dir.
- Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilk başkanı Mustafa Kemal'dir.
- **İlk Muhalefet Partisi** Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'dır.
- **Çok partili hayata ilk kez** 1946' da geçilmiştir.
- Cumhuriyet rejimine karşı **ilk isyan** Şeyh Said isyanıdır.
- Laikliğe geçişin **ilk aşaması** Saltanat'ın kaldırılmasıdır.
- **İlk planlı ekonomi** 1933–39 yılları arasında uygulanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin kurduğu **ilk banka** İş Bankası'dır (1924)
- Maden sanayiinde **ilk açılan fabrika** Karabük Demir–Çelik fabrikasıdır. (1939)

A

Abide: Gelecek nesillere bir olayı hatırlatmak için dikilen anıt

Abluka: Bir ülkenin veya bir yerin dışarı ile olan her türlü bağlantısını kuvvet kullanarak kesme, kuşatma

Acemi Ocağı: Osmanlılarda yaya kapıkulu askerlerine kaynak olmak üzere kurulan teşkilat XIV yüzyılda Çandarlı Kara Halil ve Molla Rüstem'in teşebbüs ve çalışmaları üzerine I. Murad zamanında kurulmuştur.

Adem-i Merkeziyet: Merkeze ait genel hizmetlerden ve yürütme yetkilerinden bir bölümünün yarı özerk ve bağımsız taşra birimlerine bırakılması

Adliye Nezareti: Osmanlı Devleti'nde adalet teşkilatının bağlı olduğu en üst makam. Adalet Bakanlığı

Afaro: Papalar tarafından verilen bir ceza Afaro edilen kişi Hıristiyanlıktan çıkartılmış sayılırdı.

Ağnam Resmi: Koyun ve keçilerden alınan örfi vergilerden birisi

Akçe: Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarından 1687 yılına kadar kullanılan para birimi

Akıncı: Osmanlı Türklerinin hafif süvari kuvvetlerine verilen isim çok hızlı hareket ettikleri için böyle adlandırılmıştır. Akıncılar hududlara yakın bölgelerde bulunurlar, yaz ve kış aylarında muntazam bir programla düşman arazisine akın ederek mal, para ve esir elde etmekle beraber düşman ve düşman memleketleri hakkında her çeşit bilgiyi toplayarak devlet merkezine ulaştırırlardı.

Akvam-ı Osmaniye: Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan, din, dil ve kültürleri farklı topluluklar. Daha çok, Türk olmayan unsurlar; Araplar, Rumlar, Bulgarlar, Sırlar, Arnavutlar ve diğerleri.

Alaydan yetişme: Osmanlı Devleti'nde orduda erlikten yükselecek yetişen subay

Alemdar: Saltanat sancaklarından Ak Alem'den başkasını taşı-

makla görevli güçlü, kuvvetli ve gösterişli kimseler.

Alperen: Malazgirt Meydan Muharebesi'nden sonra Horasan'dan Anadolu'ya gelerek Anadolu'nun Türkleşmesinde rol oynayan İslâm dervişleri

Anadolu Eyaleti: Osmanlı eyaletlerinin ikincisidir. Anadolu Beylerbeyisinin idaresinde bulunurdu. Anadolu eyaletinin merkezi Kütahya sancağı idi. Diğerleri ise; Bursa, Karahisar-ı sahip, Manisa, Aydın, Kastamonu, Bolu, Menteşe, Sultanönü, Ankara, Çankırı, Antalya, Burdur, Balıkesir'dir.

Anal: Hititlerde kralların her sene tanrıya yaptığı işlerden dolayı hesap vermek için yazdıkları yıllıklar

Anarşizm: Devleti ve her türlü siyasi otoriteyi ortadan kaldırmayı ve bunun yerine fertlerin serbest dayanışmasını tesis etmeyi gaye edinen bir siyasi harekete verilen addır.

Anayasa: Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa

Anlaşma: Devletlerarası siyasi, ekonomik, kültürel vb. alanlarda yapılan uzlaşma ve bu uzlaşmanın tespit edildiği belge, uyuşma, itilaf

Antant : Anlaşma

Antikite: Eski Yunan ve Roma medeniyetine verilen bir isim

Antlaşma: İki veya daha çok devletin saldırmazlık, savaşta ittifak gibi konularda üstlenmelerini belirttikleri belge ve belgede belirtilen durum, muahede, pakt

Anzak: I. Dünya Savaşı sırasında İngilizlerle birlikte savaşan Avusturalyalı ve Yeni Zellendalı askerler.

Aristokrasi: Yönetimin imtiyazlı bir sınıfın elinde bulunduğu siyasi hükümet şekli (Aristokratik Cumhuriyet)

Aristokrat: Toplumda seçkin bir yeri olduğu ve soyca diğerlerinden farklı, ayrıcalıklı özellikleri bulunduğu varsayılan kişi

Arpalık: Yüksek devlet memurlarına, bazı saray mensuplarına, il-

miye sınıfının ileri gelenlerine ilave tahsisat, emek ve mazuliyet maaşı olarak bağlanan gelirlere genel olarak verilen isim.

Arşidük: Avusturya'da imparator ailesi ve prenslerine verilen ünvan.

Arşın: Eskiden kullanılan, yaklaşık olarak 68 cm'ye eşit olan uzunluk ölçüsü

Arza Girmek: Topkapı sarayında Divan-ı Hümayun toplantılarından sonra, toplantıya katılanların padişah huzuruna kabul edilmeleri hakkında kullanılan bir tabir.

Asakir-i Mansura-i Muhammediye: 1826 yılında Yeniçeri ocağının kapatılması üzerine II. Mahmud'un emriyle kurulan yeni talimli asker teşkilatına verilen isim.

Askeri Ateşe: Bir elçilikte askerlikle ilgili belgeleri toplayan, elçiliğin yabancı devletteki askerlerle ilişkisini sağlayan memur

Aşar: Osmanlı Devleti'nde mevsim sonunda toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi, ondalık

Atabey: Türkçe Ata ve Beğ kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiş bir terim. Selçukluların geniş yetkilere sahip sınır komandanlarıdır. Aynı zamanda hükümdar çocuklarının talim ve terbiyesi de bunlara verilmiştir.

Ataerkil: Soyun babaya dayandığı toplum düzeni

Ateşe: Bir elçiliğe bağlı uzman, elçilik uzmanı

Ateşgede: İlk ve Ortaçağ'da ateşe tapan İnan halkının, içinde ateşi muhafaza ettikleri mabetlere verilen isim

Ateşkes Anlaşması: Savaşan tarafların çarpışmalara belli bir süre ara vermeyi kararlaştırmasıdır. En önemli sonucu, savaş halini sürdürmekle birlikte çarpışmaların ertelenmesidir. Barış antlaşması için başlangıç olabilir.

Atrium: Eski Roma evlerinin ortasında, ilk Hıristiyan kiliselerinde ise girişin önünde yer alan avlu

Avâriz: Osmanlı'nın örfi vergilerinden biri olup, olağanüstü hallerde halka yüklenen mali, ayni ve bedeni vergilerdi ama zamanla

sürekli olmuştur. Bunlar donanma için kürek yapmak, kürekçi vermek başta olmak üzere at, saman, zahire vermek, kale, köprü, yol tamirlerinde bedenen çalışmak gibi şeylerdi.

Ayan: Hükümet nezdinde halkı temsilcisi olan zengi ve seçkin kişiler.

Azab: Bekâr Türk geçlerinden meydana getirilen piyade kuvveti

Azatlı: Özgürlüğü verilmiş kimse

Azınlık: Bir devlet içinde dili, dini ve ırkı ötekilerden ayrı olan küçük insan topluluğu

Aztek: Bugünkü Meksika'nın bir bölümüne yayılmış bir imparatorluk. (1375–1521)

B

Babâli: Osmanlı Devleti'nde başbakanlık demek olan sadrazamlığı ve bazı bakanlıkları içine alan binaya verilen ad, hükümet merkezi

Bağımlı: Başka bir devletin etkisi altında bulunan, kendi başına hareket edemeyen insan topluluğu veya ulus

Bağımsızlık: Ülkenin yabancı milletlerin işgali altında olmaması veya başka bir ulusun egemenliği altına girmemesidir. Bağımsızlık; siyasi bağımsızlık yanında ekonomik ve kültürel alanlar için de geçerlidir.

Baharat Yolu: Doğu ticaret yollarından biri.

Bahriye Nazırı: Osmanlı Devleti'nde deniz bakanı

Balbal: İslâmiyetten önceki Türklerde ölen bir kişinin sağlığında öldürdüğü düşman sayısı kadar mezarının başına dikilmiş taş...

Balyos: Venedik elçilerinin adı

Barbar: Eski Yunan, Roma ve daha sonraki Hıristiyanların kendi kavimlerinin dışında kalanlara verdikleri ad.

Barış antlaşması: Savaşan devletlerin, savaşı kesin olarak bitirmelerini sağlayan yazılı sözleşme. Barış antlaşmalarında yalnız sınırlar değil, galiplerin ve mağlupların o andaki durumlarına göre siyasal, ekonomik, parasal, askeri konular da düzenlenir.

Barış Konferansı: Genellikle ateşkes anlaşmalarından sonra veya böyle bir anlaşma yapılmadan, savaşan tarafların bir araya gelerek barışı kurmak üzere görüşmeleri

Barok: XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Avrupa'da görülen sanat akımı

Baş vergisi: Müslüman memleketlerinde eskiden Hıristiyan teba'adan korunmalarına karşılık alınan baş vergisi, cizye

Batiniler: Şii mezhebinin bir koludur. Bütün Kur'an ayetlerinin gizli manası olduğunu savunuyorlardı. Abbasi halifesine karşı düşmanca bir siyaset takip ediyorlardı.

Bayındır: Gelişip güzelleşmesi, hayat şartlarının uygun duruma getirilmesi için üzerinde çalışılmış olan yer, mamur

Bazilika: Hıristiyanların eski Roma mahkemeleri şeklinde yaptıkları ilk kiliselere verilen isim

Bedesten: İçinde eşya alınıp, satılan kapalı çarşı.

Bedhah: Kötülük isteyen, kötü yürekli

Belâgat: Sözün düzgün, kusursuz ve yerinde söylenmesini öğreten bilim

Beylerbeyi: Eyaletlerin idaresinden sorumlu askeri ve mülki görevli

Beytü'l Hikme: Halife Memun döneminde Bağdat'ta tercüme faaliyetlerinin yapılması için açılan kurum

Beytülmal: Devlet hazinesi

Biat: Bir kimsenin hâkimiyetini tanıma, itaat bildirme. Devlet reisine itaat ve sadakâti bildiren ve el sıkma suretiyle yapılan söz verme

Bildiri: Herhangi bir işi halka ya da ilgililere duyurmak için yazılan yazı, tebliğ, tebligat

Bilfiil: Fiilen, doğrudan doğruya, eylemsel olarak

Bitap: Gücsüz, hâlsiz, bitkin, yorgun düşmek

Bogomil: Balkan milletleri arasında Hazreti İsa'nın Allah'ın oğlu olmayıp sadece peygamberi olduğuna inanan ve teslisi reddeden bir Hıristiyan mezhebinden olanlara verilen isim. Peçenek asıllı olup Bosna taraflarında otururlardı. Boşnaklar da denilir.

Bolşevik: Rus komünistlerinin Lenin'i tutan kesimi, Rus komünisti

Bolşevizm: Rus Sosyal Demokrat Partisi sol kanadının çoğunluğu tarafından ileri sürülen öğretiye denir. 1903'ten sonra Lenin taraftarı aşırı solculara Bolşevik denilmiştir. Bolşevikler 1917 ihtilali'yle Rusya'da iktidarı ele geçirek Komünist Partisi'ni kurmuştur.

Bordür: Herhangi bir şeyin kenarını süsleyen ve kenarı boyunca uzanan kısım

Burjuva: Ortaçağ Avrupasında sanat ve ticaret işleri ile ilgilenen şehirli sınıfa verilen addır.

Bürokrat: Devlet dairesinde çalışan üst düzey görevli

Bürokratik: Devlette bir işin yönetilmesi işlemi

Büst: İnsan vücudunun baş yada göğüsten yukarı kısmının heykeli

C

Cebeci: Silah yapan, tamir ve muhafaza eden ve harb zamanlarında ordunun harb malzemelerini ileri hatlara kadar ulaştırmakla görevli bulunan yaya kapıkulu ocaklarından bir sınıf askeri

Cebelü: Bir Zeamet ve tımar sahibinin dirliğinin miktarına göre harb zamanlarında maiyetinde götürmeye mecbur bulunduğu silahlı süvari

Celâli: Yavuz Sultan Selim devrinde Tokat'a bağlı Turhal kasabasında Mehdilik iddiasıyla baş kaldırarak etrafına bir sürü adam toplayan ve devleti bir hayli uğraştıran Celal adlı asiye bağlı olanlara verilen isim. Sonraları devlete isyan edenlere ve eşkiyalara da Celâli denilmiştir.

Cemiyet: Topluluk, dernek, toplum

Cemiyet-i Mahsus: Özel komisyon, 1876 Anayasası'nı hazırlamıştır. Server Bey'in başkanlığındaki bu komisyon, Said Paşa'nın Türkçeye çevirdiği Fransız anayasası ile Mithat Paşa'nın Kanun-ı Cedid adlı anayasa tasarsını inceleyerek ilk Kanun-ı Esasi'yi ortaya koydu. Değişik alanlarda uzman 28 kişiden oluşmuştur.

Cengiz Yasası: Cengiz Han'ın ülkesindeki toplum düzenini sağlamak ve devam ettirmek amacıyla çıkardığı sert hükümlü kanunlar

Cento: Merkezi Antlaşma Örgütü (Central Treaty Organisation) Bölgede barış ve güvenliği, ekonomik ve kültürel gelişmeyi sağlamak amacıyla Türkiye, İran, İngiltere ve Pakistan arasında kurulmuştur. (1955) ABD, bu paktı destekledi. 1959'dan sonra Cento adını aldı ve merkezi Ankara'dan Londra'ya taşındı. Cento, 1979'da dağılmıştır.

Cephe: Savaş bölgesi, savaş alanında düşmana bakan en ileri noktaların meydana getirdiği çizgi

Cihat: Din uğrunda savaş

Cizye: (Bk. Baş vergisi)

Cumhuriyet: Halkın egemenliği doğrudan doğruya veya seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı devlet şeklidir.

Cunta: Bir ülkede zorla devlet yönetimine el koyan kişilerin oluşturduğu kurula denir.

Cülûs: Hükümdarların tahta geçmeleri

Cülûs Bahşişi: Yeni hükümdarın tahta oturduğu münasebetiyle askerlere ulemaya ve diğer devlet memurlarına verilen bahşiş. Kanuna göre, Yeniçeri üçbin, sadrazama otuzbin akçe gibi

Ç

Çağdaş: Çağımızda olan, çağımıza uyumlu

Çelebi: Mevlevilerin en büyüklerine verilen ünvan, görgülü ve in-

ce kimse

Çete: Ordu birliklerinden olmayan, silahlı, küçük çatışma toplulukları

Çetr: Savaşa veya bir yere alay halinde giderken sultanların başları üzerinde tutulan ve hâkimiyet sembolü olan şemsiyeye verilen isim

Çift bozan: Reayanın toprağı boş bıraktığında ödemek zorunda bulunduğu vergi

D

Dahiliye Nazırı: Osmanlı Devleti'nde İçişleri Bakanı

Danışma Meclisi: Önemli konularda hükümdara görüş bildiren ve kararları bağlayıcı olmayan meclis

Danıştay: İdari Mahkemelerce verilen kara ve hükümlerin incelendiği son üst derecede bir mahkemedir.

Görevleri Şunlardır:

1. Davalara bakmak
2. Başbakan ve Bakanlar Kurulu'nca gönderilen tasarılar hakkında görüşlerini bildirmek
3. Tüzük tasarılarını, imtiyaz, şartlaşma ve sözleşmeleri incelemek
4. İdari uyumsuzlukları çözümlenmek
5. Kanunla gösterilen işleri yapmaktır. Osmanlı Devleti'nde ilk Danıştay Tanzimat Devri'nde Şuray-ı Devlet adıyla kurulmuştur. (1868)

Dar'un Nedva: Cahiliye döneminde Mekke'nin yönetimini sağlayan danışma kurulu

Dede: Eskiden Mevlevi tarikatında çile doldurmuş olan dervişlere verilen ünvan

Delâlet: Sapkınlık, doğru yoldan ayrılmak

Delege: Bir devlet ve kurul adına bir işi sonuçlandırmak için gönderilen kimse, yetkili, temsilci

Demokrasi: Halk egemenliğidir. Halk için, halk adına halkın yönetimidir. Demokrasilerde vatandaşlara eşit haklar tanınmıştır. Vatandaşların düşüncelerini açıklama ve inanç özgürlüğü vardır. Kişilerin özgürlükleri ancak yargıç kararıyla kısıtlanabilir.

Dernek: Bir amacı gerçekleştirmek için kurulan ve kurucuları ile üyeleri tarafından yaşatılan kurum.

Dersaadet: Osmanlı Türklerinin İstanbul'a verdikleri isim

Derviş: Tarikatlardan birine girmiş, onun töre ve yasalarına bağlı kimse...

Despot: Ortodoks Rumların ruhanî reislerine ait bir ünvan

Determinizm: Gerçekleşen her olay sebebinin bizzat kendi içinde saklanması

Devlet: Belli bir ülkede, kanunlara göre kurulmuş bir hükümet yönetiminde örgütlenmiş, bağımsız topluluklara denir. Devlet, toplu halde yaşayan insanlar arasında güvenliği sağlar, hak ve adaleti korur. Yabancılara karşı vatani korumak için hazırlık yapar. Devlet, toplumda düzeni sağlamak ve korumak amacıyla kurulmuştur.

Devletçilik: Devletin ekonomiyi doğrudan karıştığı sisteme denir. Devletçiliğin amacı ihtiyaç ekonomisini düzenlemektir.

Devrim: Bir toplumdaki sosyal ve kültürel sistemin kökten ve süratle değiştirilmesi

Devşirme: Saray hizmetleri ve kapıkulu ocaklarında kullanılmak üzere toplanan Hıristiyan çocukları için kullanılan bir deyim

Diktatör: Bütün siyasi yetkileri kendisinde toplamış olan devlet, hükümet ya da zümre başkanı

Din-i Mübin: İslâm Dini

Diplomasi: Devletlerin birbirleri arasında ilişki kurma

Dirhem: Gümüş para, Ağırlık ölçüsü 3.207 gramın karşılığı

Dirliği Kesmek: Herhangi bir sebepten dolayı bir kimsenin dev-

letten aldığı maaşın veya tahsisatın kesilmesi

Dirlik: Devlet tarafından gerek hizmet erbabına maaş olarak verilen ve gerekse bir yerin geliri olarak tahsis olunan para

Doğma: Gerçekmiş gibi kabul edilip ileri sürülen iddia

Doktrin: Belli bir konuda ki kavramlar ve doğmalar bütünü. Bir fikir adamı, alim veya filozofun fikirlerinin tamamı Nazariye, teori

Dolmen: İki dik taş ve bunların üyeliğine konulmuş tabla şeklindeki taştan meydana gelen taş devri mezarı

Dominyon: Büyük Britanya İmparatorluğu'nun, beş ülke ile aynı haklara sahip olan denizsarı parçalarından herbirine verilen ad (Kanada, Avusturalya, Yeni Zelenda gibi)

Duyun-u Umumiye: Osmanlı Devleti'nin Batı ülkelerinden aldığı borçlara karşılık ilgili ülkelerin alacaklarını toplamak için kurdukları kurumun adı. Genel borçlar

E

Efe: Ağabey, yiğit, özellikle batı Anadolu köy yiğidi, zeybek

Efkâr: Düşünceler

Egemenlik: Karar verme ve söz hakkına sahip olma yetkisi kimde ise egemenlik de ondadır. Demokratik yönetimlerde egemenlik millete aittir. Milli egemenliğin bulunduğu yerde oy kullanma ve meclisin bulunması zorunludur.

Ehl-i Salib: Haçlı

Ekol: Okul, çığır

Ekonomi: Bir toplum ya da ülkedeki üretim, dağıtım, tüketim durumu ile ilgili olguların tümü

Elit: Bir toplum içinde, sahip oldukları meziyetlerden ve vasıflardan ötürü en üst makamlarda bulunan veya en büyük saygıyı uyandıran kimseler topluluğudur.

Elviye-i Selâse: Üç liva demektir. Eskiden Kars, Ardahan ve Artvin bu isim ile anılırdı.

Emperyalizm: Bir devletin öteki ülkeleri denetimi altına alması veya ekonomik ve kültürel denetimi altında bulundurmasıdır.

Encüman-ı Daniş: 1851 yılında açılan Türk İlimler Akademisi

Endaze: 65 cm boyunda eski bir uzunluk ölçüsü

Enderun: Devşirme çocuklarından yetenekli olanların Topkapı Sarayı'nda yetiştirildiği okul

Endüljans: Katolik Kilisesi'nin günahlardan affedilmeleri için halka sattığı afname...

Endüstri: Toplumların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hammaddeyi eşya haline getirme işlemlerinin tümü

Engizisyon: Eskiden Hıristiyan dünyasında farklı inançları taşıyanları cezalandırmak amacıyla kurulan mahkeme

Enterdi: Bir ülkenin papa tarafından aforoz edilmesi, Hıristiyanlıktan çıkarılması

Esham: III. Mustafa döneminde piyasaya sürülen borçlanma kuponları, bir çeşit hisse senedi

Etnik: Dil, töre ve soy bakımından birbirine bağlı insan topluluğu

Evkaf Nezareti: Vakıfları düzenleyen kurum

Evlad-ı Fatihan: Rumeli'nin fethi sırasında Anadolu'dan Rumeli'ye yerleştiren ve fetihlerde büyük yararlıkları görülen Türk halkı

Evrensellik: Meydana gelen bir olayın bütün toplumları ve dünyayı etkilemesidir. Coğrafya Keşifleri ve Fransız ihtilali gibi

Eyalet: Osmanlı Devleti'nde en büyük sivil ve askeri idare bölgesi

F

Faşizm: Herşey devlet içindir anlayışı ile I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'da ortaya çıkmıştır.

Federal Devlet: İçişlerinde geniş ölçüde bağımsız olup, dışişlerinde ortak bir kuruluşla temsil edilen devletlerin birleşmesinden oluşan devlet türüdür. ABD gibi

Federasyon: Birden fazla devletin özel kanunlarını ve bağımsızlıklarını koruma şartıyla birleşerek bir tek devletin oluşturulmasıdır.

Felâh: Kurtuluş, selâmet, mutluluk, kutluluk

Feodalite: Siyasi ve askeri gücü elinde bulunduran, toprağın mülkiyetine sahip senyörler sınıfının oluşturduğu düzen.

Ferman: Buyruk, Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı emir

Feshetmek: Kapatmak, bozmak, kaldırmak

Fetihname: Bir yer fethedildiği zaman hükümdar tarafından komşu hükümdarlara valilere gönderilen ve fethi bildiren resmi mektup Fetihnameler, yalnız dost devletlere değil, gözlerini korkutmak amacıyla düşman devletlere de gönderildi.

Fetret: İki olay arasında geçen zaman dilimi. Merkezi otoritelerin zayıfladığı bir sürede eski güce kavuşmak için geçen zaman dilimi

Fetva: İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dinsel hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan ve yetkili organ tarafından çıkarılan belge

Figür: Resim ve heykel sanatlarında tasvir edilen canlı resim.

Fiilen ve Hukuken Sona Erme: Devlet topraklarının işgal edilmesi fiilen sona erdiğini gösterir. Başkent, devlet başkanı ve hükümet gibi bir devletin hukuki varlığını gösteren unsurların ortadan kalkmasıyla devlet de hukuken sona ermiş olur.

Filo: Bir arada ve bir komutan altında bulunan savaş gemilerinin veya uçaklarının bütünü. Aynı tür yük taşıyan ticaret gemilerinin veya kara taşıtlarının bütünü.

Fırka: Parti, insan grubu

Fresk: Yaş duvar sıvası üzerine kireç suyundan eritilmiş madeni boyalarla resim yapma yöntemi

Fütuhat: Fetihler

G

Garb: Batı

Garb ocakları: Cezayir, Trablusgarb, Tunus

Gazâ: Müslümanlığı yaymak veya yüceltmek uğruna müslüman olmayanlarla yapılan savaş

Gazi: Savaşta olağanüstü yararlılık göstererek düşmanı yenen komutanlara veya şehirlere devlet tarafından verilen onur, ünvanı. Savaşta bulunan kişi. TBMM tarafından Sakarya Savaşı'ndan sonra Mustafa Kemal'e verilen ünvan

Gelenek: Kuşaktan kuşağa geçerek, topluluğun üyeleri arasında ortak ve özel bir ruh, dolayısıyla sağlam bir bağ kuran her türlü alışkanlık, an'ane

Genelge: Aynı konu üzerine bütün ilgililere gönderilen yazı, tammim

Genelkurmay: Ordunun eğitim ve yönetimini düzenleyen askeri makam

Gensoru: Milletvekilleri tarafından bir meselenin açıklığa kavuşturulması gayesiyle, başbakan veya bakanlardan birinin cevaplandırılması için verilen ve sonunda soruşturma yapılması istenebilen soru, istizah

Giray: XV. yüzyıl başlarından 1783 yılına kadar Kırım'da hüküm sürmüş olan Kırım hanlarının ve han sülalesine mensup olanların ünvanı

Gotik: XIII. yüzyılda Avrupa'da egemen olup, Rönesansa kadar devam eden üslup (Gotikler, Gotik)

Gravür: Ahşap veya metal baskı levhalarıyla çeşitli teknikler kullanılarak yapılan sanat eseri

Grup: Bir parlamentoda temsil edilen her partinin oluşturduğu milletvekili toplulukları

Gulâm: Köle, küçük yaşlarda saray hesabına satın alınan veya toplanan sonra askeri ve göreceği öteki hizmetler için özel surette yetiştirilen köleler

Guruş: Osmanlı memleketlerinde kullanılan yabancı parasına genellikle verilen isim

Güçler Birliği: Yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin tek kişi veya organda toplanması

Gülhane Hatt-ı Hümayunu: 3 Kasım 1839 Pazar günü Mustafa Reşid Paşa tarafından Gülhane'de okunan Abdülmecid'in meşhur fermanı

Güven oyu: Hükümetin parlamento içinden çıktığı sistemlerde söz konusudur. Hükümet kurulduktan sonra çalışmalara başlayabilmesi için parlamento çoğunluğunun desteğini almasıdır.

H

Hacib: İlk Türk-İslam devletlerinde hükümdarla halk arasında münasebetleri düzenleyen kişi

Hâkimiyet: Egemenlik, üstünlük, hâkimlik

Hâkimiyet-i milliyet: Milli egemenlik

Halâs: Bir yerden, bir şeyden kurtulmak, kurtuluş

Halife: Hz. Muhammd'ın vekili olarak Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapmakla görevli kişi. Osmanlı padişahlarının kullandıkları ünvanlardan biri

Halkevleri: Türk halkının eğitim ve kültürünün gelişmesine yardımcı olmak için 19 Şubat 1932'de kurulmuş bir örgüttür. Cumhuriyet Halk Partisi'nin yan örgütü olarak kuruldu. Halkevleri 1951 yılında kapatıldı. 1961'de Bakanlar Kurulu'nun kararıyla Halkevlerinin yerine Türk Kültür Dernekleri kurulmuştur.

Hanedan: Hükümdar ya da devlet büyüğü gibi bir kişiye dayanan soy, aile

Harbiye Nezareti: Osmanlı Devleti'nde Milli Savunma Bakanlığı

Hariciye Nazırı: Dışişleri bakanının eski adı. II. Mahmud dönemine kadar bu işi Reis-ül Küttab'lar yapardı.

Hat: Çizgi, sınır

Hattı Hümayun: Genellikle padişahların el yazılarına verilen isim padişahların yazılı emirleri

Hava Kurumu: Türkiye'de sivil ve askeri havacılığı geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

Hava Sahası: Bir devletin yalnız kendisinin kullanma hakkı olduğu gökyüzü parçası

Havari: Hz. İsa'nın İncil'i yazmakla görevlendirdiği on iki yardımcısından herbiri

Hellenizm: Helenlere ait olan medeniyet. İskender'in doğu seferi sonucunda doğu ve batı kültürlerinin karışımından ortaya çıkan yeni medeniyet

Hidiv: Mısır'ın Osmanlı Devleti'ne bağlı, fakat işlerinde serbest hakimine verilen ünvan 19. yüzyıl sonlarında kullanıldı.

Hil'at: Hükümdarın taltif etmek istediği bir kimseye verdiği kıymetli elbise anlamında kullanılır. Hil'at elbiseden başka, memuriyetin önemine göre külah, kemer, kılıç, at, bayrak, para gibi şeyler de olabirdi.

Himaye: Koruma, gözetme, esirgeme

Hırka-ı Saadet: Peygamberimizin, yazdığı bir kaside karşılığı olarak Kâab İbn-ı Zübeyr'e verdikleri hırkaları

Hiyanet: Kutsal sayılan şeylere karşı el uzatma, kötülük etme veya karşı davranma, hainlik

Hiyeraglif: Eski mısırlıların kullandığı, bir resim ile bir kelimenin gösterildiği resim yazı

Hiyerarşi: Mertebe silsilesi, aşama sırası

Höyük: İçinde tarihi eser bulunduran yüksekçe tepe

Hukuk: Bireylerin hayat ilişkilerinde uymak zorunda oldukları ku-

rallar

Hukuken Tanıma: İki devletin birbiriyle görüşmesi ve muhatap kabul etmesidir. Resmen tanımda ise, iki devletin birbirini tanıdığını gösteren bir antlaşma imzalamaları gerekmektedir.

Hükümet darbesi: Devlet yönetimine dokunulmadan ülkeyi yöneten kişilerin zorla değiştirilmesi

Hümanizma: Orta çağ'ın skolastik düşüncesine karşı XIV. yüzyılda ortaya çıkan felsefe, bilim ve sanat görüşü insanlık sevgisini yüce amaç sayan doktrin

I

İslahat: Genel olarak herhangi bir kuruluşta, devlet düzeninde eskimiş ya da bozulmuş olan yanları düzeltmek, Osmanlı tarihinde Gerileme Dönemi'nden başlayarak, batı örneğine göre girişilen yenileşme ve ilerleme atılımlarına verilen ad

İslahat Fermanı: 1856'da Sultan Abdülmecid'in çıkarmış olduğu yenilik buyruktusu

İhşid: Prens veya hükümdar anlamında Farsça bir ünvan. Soğd ile Fergana'nın İranlı hükümdarları tarafından kullanılmıştır.

İ

İcazet: İlimde ve yazıda öğrenimini bitirenlere verilen diploma

İçtimai: Toplumsal, toplulukla ilgili

İdadi: Osmanlı Devleti'nde lise derecesindeki okullara verilen ad.

İdal: Çok tanrılı (Politeist) dinlerde küçük tanrı ya da tanrıca heykelciliği

İhracat: bir ülkenin ürettiği malları başka ülkeye veya ülkelere satması, dış satım.

İhtilal: Bir devletin ekonomik, sosyal ve politik yapısını birdenbire değiştirmek için çıkan zorlayıcı eylem

İkon: İsa, Meryem ve ermişlerin resmi

İkta Sistemi: Sınırları belirlenmiş arazi parçası, mülkiyeti devlete ait olan toprakların gelirinin hizmet karşılığı verilmesidir.

İktidar: Erk, güç sahibi. Bir devlette yönetme gücüne sahip kimse ya da kişiler, partiler

İlelebed: Sonsuza kadar

İlhâk: Katma, bağlama, ekleme, egemenliği altına alma

İlke: Temel düşünce, prensip

İltizam: XVII. yüzyıldan itibaren devlete gelir getiren kaynaklar yavaş yavaş belli bir bedel karşılığında şahıslara verilme usulüne denir. İltizamı üzerine olan müttezimler, geliri devlete peşin olarak öderler, sonra yine hükümet gücüne dayanarak bunu halktan tahsil ederlerdi. 1856'da iltizam usulüne son verilmiştir.

İmaret: Medrese öğrencilerine, fakirlere, gariblere ve her isteyene bedava yiyecek dağıtmak üzere kurulmuş hayır müesseseleri

İmparatorluk: Bir imparator tarafından yönetilen ve egemenliği altında birçok milleti ve topluluğu bulunduran büyük devletlere verilen isimdir.

İmtiyaz: Ayrıcalık, bir işi yapmak üzere bir kişiye ya da kurula verme

İnka: Bugünkü Peru, Ekvator ve Şili'nin büyük bir bölümünü içine alacak biçimde örgütlenmiş devlet. Güneşin oğlu anlamına gelir. (1400–1533)

İnkılâp: Değişme, bir halden başka bir hale dönme, yenilik hareketleri

İslâv: Rus, Leh, Sırp, Hırvat, Çek ve Bulgar gibi uluslara dillerindeki yakınlık dolayısıyla verilen ortak isim

İstibdat: Yönetimde zorbalık, baskı

İstihkam: Düşmana karşı savunma yapmak için taş, toprak vb.

şeylerden yapılan yerin adıdır.

İstihkâm: Düşmanın saldırısını karşılayıp savmak için düzenlenmiş yer

İstiklâl: Bağımsızlık

İstiklâl Madalyası: Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanması üzerine o zamanki TBMM üyelerine ve savaşta hizmeti olanlara verilmek üzere kanuna uygun olarak çıkarılan madalyalardır.

İstilâ: Bir ülkeyi zor kullanarak ele geçirme

İstimalet: Osmanlı Devleti'nin fetihlerde uyguladığı gönül alma politikası

İstişare: Bir konu hakkında herkesin görüşlerin alınması, fikir ve görüş alış-verişinde bulunma

İthalat: Bir ülkeye başka bir ülkeden mal getirme veya satın alma

İttifak: Bağlaşma, birleşme

İttihat: Birleşme, birlik kurma

İttihat: Bir ülkeye başka bir ülkeden mal getirme veya satan alma.

İyon Tarzı: Ege kıyılarına özgü bir mimari tarzıdır. İnce zarif sütunları vardır. Sütun başlıkları helozonik kıvrımlıdır.

J

Jeopolitik: Coğrafya, ekonomi, nüfus vb.nin bir devletin politikası üzerindeki etkisi

K

Kabotaj: Bir ülkenin veya limanları arasında gemi işletme işi, Türk kara sularında, Türkiye'deki akarsu ve göllerde gemi bulundurma, bunlarla gidiş-geliş ve taşıma yapma hakkı.

Kadı: Tanzimat'a kadar her türlü davalara, Tanzimat'tan sonra ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan, me-

deni kanun çıktıktan sonra kaldırılan mahkemelerin başkanlarına verilen ad.

Kaime-i Mutebere: Osmanlı imparatorluğunda ilk kağıt paralara verilen isim olup ilk defa Abdülmecid devrinde ve 1841'de çıkarılmıştır.

Kalkınma Planı: Bir ülkede; gelişmeyi hızlandırmak, istihdam düzeyini yükseltmek, gizli işsizliği ortadan kaldırmak, daha adil bir gelir dağılımı ve fırsat çeşitliliğini sağlamak amacıyla hazırlanan plan.

Kalyon: Yelkenle ve kürekle yol alan savaş gemilerinin en büyüğü

Kamu: Bir ülkede halkın bütünü

Kamuoyu: Bir işin yürütülebilmesi için gereken bir cinsten şeylerin, özellikle aynı düşüncedeki insanların hepsi

Kanun-u Esasi: Anayasa

Kanun-u Kadim: Osmanlı Devleti'nde önceden beri gelen kanunlara verilen bir isim. Sonraki yüzyıllarda Fatih ve Kanuni Sultan Süleyman devri kanunlarını ifade ederdi.

Kapitalizm: Bu sistemde devletin ekonomiye müdahalesi yoktur. Ülkede ekonomik faaliyetler serbesttir.

Kapitülasyon: Bir devletin başka bir devlete ekonomik, siyasal, kültürel ve adli ayrıcalıklar vermesidir.

Karaborsa: Piyasada olmayan malın gizlice yüksek fiyata alınıp satılması

Karantina: Bir ülkeyi bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunmak için dışarıdan gelenlerin ayrı bir yerde bekletilmesi.

Karargâh: Ordu yeri, ordu kurmay heyetinin bulunduğu yer

Katedral: Piskoposluk kilisesi (kiliseden büyük)

Kayıtsız-Şartsız Teslim: Bir savaşta yenilen devletin, hiçbir koşul ileri sürmeden ve galiplerin ne kadar ağır olursa olsun koyacakları koşulları tümünden kabul edeceğini bildirerek teslim olması

Kemer: Bir açıklığın giderilmesi için kullanılan eğrisel biçimli yapısal öge.

Kilikya: Bugünkü Adana ve Mersin illeri ile Konya ilinin güneyini ve Antalya ilinin doğusunu kapsayan bölge

Kıta Sahanlığı: Kararın devamı olarak kabul edilen ve 200 metre derinliğine kadar olan sığ deniz.

Knez: Ruslarda, devlet yöneticilerine verilen unvan

Koalisyon: Farklı görüş ve düşüncelere sahip partilerin veya devletlerin belli bir gaye için meydana getirdikleri ittifak

Kolağası: Osmanlı ordusunda binbaşı ile yüzbaşı arasında yer alan subay rütbesi

Koloni: 1. Bir ülkenin kendi sınırları dışında işgal ettiği ve yönettiği yer. 2. Bir devletin fazla nüfusunu yerleştirmek için ülkesi dışında kurduğu ve ana vatanın bir parçası sayılan yerleşme alanları

Komisyon: Alt kurul, encümen

Komite: Siyasal bir amaca varmak için silâh kullanan gizli topluluk

Komünizm: Sanayi Devrimi'nden sonra ortaya çıkan sorunlar ve işçi sınıfının sömürülmesine karşı çıkan bir akımdır. Komünizmde; özel mülkiyet yoktur, tek parti ve siyasi görüş vardır, herşey hak adına devletin denetiminde olup katı bir devletçilik anlayışı vardır.

Konfederasyon: Federasyondan daha geniş bir yönetim tarzı. Federasyonlardan oluşmuş olan yönetim tarzı. Ya da küçük devletlerin birleşmiş şekli

Konfederasyon: Bağımsız devletlerin ortak ve sınırlı imkanlar için, iç ve dış egemenliklerini koruyarak, bir antlaşmayla oluşturdukları topluluk

Konferans: Milletlerarası bir sorunun çözülmesi için yapılan toplantı

Kongre: Çeşitli ülkelerin yöneticilerinin, elçilerinin ve delegelerin katılımıyla yapılan toplantıdır. Başka bir deyişle ortak sorunlara

karşı ortak çözüm üretmek için bir araya gelen yetkili kişilerin toplantısıdır.

Konsil: Bütün piskopasların çağrıldığı dini kurul

Konsol: Mimari'de ana yapıdan çıkıntı yapan kısımlar, balkon

Kore Savaşı: Güney Kore ile Kuzey Kore arasında yapılmıştır. (1950–9153) II. Dünya Savaşı'ndan sonra 38. kuzey paraleli iki devlet arasında sınır çizildi. Kuzey Kore'nin bu sınırı geçmesiyle savaş başladı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu'nun çağrısıyla 15 ülke Güney Kore'ye asker ve sağlık yardımı gönderdi. Kore Savaşı'na Türkiye de asker gönderdi. Bu durum Türkiye'nin NATO'ya girmesinde etkili olmuştur.

Korint Tarzı: Dor ve İyon tarzlarının birleşimidir. Yabani enginar yapraklarının süslediği zengin görünüşlü sütun başlıkları özelliğindedir.

Kurgu: Geniş kubbe biçiminde mezar höyük veya bir mezarın üstüne taş ve toprak yığılarak oluşturulan yapay tepe

Kut: Tanrı tarafından hükümdarlara verildiğine inanılan hükümdarlık gücü ve hakkı

Kutsal Cihat: Halifenin en önemli görevlerinden biridir. Ya müslümanlığı yaymak ya da müslüman ülkeleri saldırılardan korumak için onun tarafından açılan ve eli silah tutan müslümanların katılması zorunlu olan savaş

Kuvay-ı Milliye Düşüncesi: Türk milletinin, milli sınırlar içinde hür ve bağımsız yaşama isteği

Kült: İbadet, tapınma, dini tören

Kültür: Bir topluluğun bütün fertlerinin sahip olduğu, olayları ve meseleleri karşılayan, duyuş, düşünüş şekilleriyle, tarih içinde meydana gelen fikir ve sanat verimleri, değer hükümlerinin bütünü

Kümbet: Türk ve İran mezar yapısı

Lağv: Kaldırma, hükümsüz bırakma

Lahey Adalet Divanı: Milletler Cemiyeti anlaşmasına göre kurulan yargılama kuruldur. 11 asil, 4 yedek üyeden oluşur. Bu divanın merkezi Hollanda'daki Lahey şehridir.

Lahit: Mermer veya taştan yapılmış oyuk

Levend: Osmanlılarda deniz askeri

Liberalizm: İktisadi olayların devlet müdahalesi olmaksızın cereyan etmesinin bütün topluluğun menfaatine olduğunu iddia ve şahsi teşebbüs ve piyasa mekanizmasını müdafaa eden dortrin

Liberalizm: Kişi özgürlüklerinin her alanda ve mümkün olduğu ölçüde az sınırlanması. Ekonomik liberalizm, ekonomi alanında kişilerin tam özgürlüğüdür. Siyasal liberalizm ise, siyasal etkinlikler için kişilere tüm özgürlüklerinin tanınmasıdır. Böylece, bir ülkede siyasal liberalizm yanında ekonomik liberalizm olabilir de olmayabilir de.

Liva: Osmanlı Devleti'nde ilden küçük, ilçeden büyük olan bir yönetim bölgesi.

Lojistik: Askerlik sanatının savaşta ve askeri bir yürüyüşte, yol, haberleşme, sağlık, yiyecek, içecek sağlama gibi hizmetleri en etkili bir biçimde oluşturma amacını güden bölümü.

Lonca: Aynı meslekten olan kimselerin özellikle esnaf ve zanaatçıların çalışma ve pazar meselelerini çözmek, mesleğe yeni eleman yetiştirmek amacıyla kendi aralarında iş alanlarına göre kurdukları birlik veya teşkilat

M

Maarif: Öğretim ve eğitim yöntemi, teşkilatlanmış eğitim ve öğretim kamuya sağladığı bilgi

Mağrib: Batı

Mahalli: Yöresel, bir yerle ilgili olan

Maniheizm: Hıristiyanlık, Mazdeizm ve Budizm karışımı olan bir din

Mahkûm: Boyun eğmek zorunda kalan, hüküm giymiş, hükümlü

Maiyet: Yönetim ve buyruk altında bulunanlar

Maiyyet: Bir büyük görevlinin emri altında ve beraberinde bulunma, arkadaşlık

Manastır: Kırsal alanda Hıristiyan din adamlarının kaldığı yapı.

Mancınık: Eskiden savaşlarda, kalelere taş gülle atmak için kullanılan bir çeşit büyük sapan taş atan kule

Manda ve Himaye: Mevcut sistem ile kendini idare edemeyen toplumların başka bir devlet tarafından idare edilmesidir. Bu sistem bağımsızlığa aykırıdır.

Mandater: Manda yönetimi olan ülkeye bakan devlet

Mecelle: Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Devri'nde, Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında bir kurul tarafından İslâm hukukuna göre hazırlanmış o zamanın medeni kanunudur. Bütünü 1851 maddedir.

Meclis Hükümeti: Yasama, yargı ve yürütmenin meclis tarafından yerine getirilmesidir. böylece kanunları yapan meclis, kuralları uygular ve yargı yetkisini kullanarak denetler.

Medeni Kanun: Kişi, aile, miras ve eşya hukuku ile ilgili ilişkileri düzenleyen kanundur. Türk Medeni Kanunu, İsviçre Medeni Kanunu'na uygun olarak hazırlanmıştır. (17 Şubat 1926)

Menhir: Dik bir taştan ibaret tarih öncesi anıtı

Menşur: Yüksek rütbeli devlet görevlileri atamalarını içeren padişah fermanı

Merkantalizm: XVI. ve XVII yüzyıllarda yaygınlaşan ve bir devletin zenginliğini sahip olduğu kıymetli madenlerle ölçen iktisadi görüş

Mesen: Rönesans devrinde fikir ve sanat adamlarını koruyan nüfuzlu kimseler

Meskukât: Basılı madeni para

Meşrutiyet: Kral veya padişahın yanında bir meclis kurarak halkın yönetime katılımını sağlamaya denir.

Meşrutiyet: Başka bir hükümdarın bulunduğu, parlamentosu olan bir yönetim şekli

Meşveret: Danışma

Metropolit: Ortodokslarda patrikten sonra gelen ve bir bölgenin din işlerine başkanlık eden din adamı

Mevzi: Savaşta bir birliğin savunduğu yer parçası

Millis: Orduya yardımcı olarak toplanan silahlı halk kuvveti

Millet: Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı dili konuşan, aralarında tarih ve kültür birliği bulunan insanların oluşturduğu topluluktur.

Milli Güvenlik Kurulu: Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanından oluşur. Milli Güvenlik Kurulu; Devletin milli güvenlik siyasetinin belirlenmesi ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli düzenlemenin yapılması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu'na bildirir. Cumhurbaşkanı'nın katılmadığı toplantılara Başbakan başkanlık yapar. Kurulun öncelikli konuları devletin varlığı, bağımsızlığı, bütünlüğü ve toplumda huzur ve güvenliğin sağlanmasıdır.

Minyatür: Eski yazma kitaplarında görülen derinlik yansıtmayan küçük renkli resim sanatı

Miri: Devlete ait

Misak: Sözleşme, anlaşma, antlaşma, bağlaşma

Misyoner: Hıristiyanlığı yaymaya çalışan kimse

Miting: Gösteri amacıyla veya bir olaya dikkat çekmek için genellikle açık yerlerde yapılan toplantı

Mitoloji: Tanrıları başından geçen efsaneler (Yunan)

Modern: Çağa uygun, asri, çağdaş

Mozole: Anıt kabir, büyük gösterişli gömüt.

Muaf: Bağışlanmış, ayrı tutulmuş, serbest

Muhacir: Yerleşmek üzere başka bir ülkeye giden kimse

Muhafazakâr: Örf, âdet, gelenek ve inançlarına bağlı, mevcut düzenin devamından yana olan

Muharebe: Diplomatik ilişkileri keserek birbirleriyle savaşa giren devletlerin askeri güçlerinin cephelerde vuruşması, savaş

Muhip: Seven, sevgi besleyen, dost

Muhkem: Sağlam, sağlamlaştırılmış, kuvvetli

Muhtıra: Bir devletin başka bir devlete politik sorunlarla ilgili olarak yolladığı uyarı yazısı, diplomatik nota.

Muhzır: Mahkeme görevlilerinden biri, görevi; davalıları mahkemeye getirmek, kadının kararından sonra davacının hakkının alınmasında kendisine yardımcı olmak

Mukadderat: Alın yazısı, kader

Mukaddesat: Kutsal değerler

Mukavemet: Dayanma, karşı koyma, direnme

Muktedir: İktidarlı, güçlü, kuvvetli, iş becerir, elinden iş gelir

Mutabakât: Uygunluk, uygun gelme, uyuşma

Mutasavvıf: Tasavvuf yolunda olan, sufi akım içinde bulunan müslüman kişi Yunus Emre Türk şiirinin önde gelen mutasavvıf şairidir.

Mutlak Monarşi (Mutlakiyet) : Devlet yönetiminde kralların tek başına egemen olduğu, merkezi otoritenin çok güçlü olduğu yönetim.

Mutlakiyet: Bir hükümdarın idaresi altında bulunan hükümet şekli

Mübadele: Değiştirme, değiş tokuş etme

Müdafaa: Savunma, koruma

Müderis: Bir eğitim kurumunda ders veren kimse

Müfreze: Çeşitli askeri görev ve hizmetlerin yapılması için, küçük

birliklerden belli bir kuruluşa bağlı kalmadan geçici olarak oluşturulan gruplara verilen ad

Müftü: İl ve ilçelerde Müslümanların din işlerine bakan görevli

Mülki: Devletin sivil yönetimine ilişkin

Müneccim: Yıldızların durum ve hareketlerinden anlam çıkaran kimse, yıldız falcısı, astrolog, gök bilimci.

Mürit: Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, kişilere verilen ad

Müsadere: Devletin vatandaşların mal varlığına el koyması

Müstahkem: Tahkim edilmiş, korunaklı hale getirilmiş, kuvvetlendirilmiş, salamlanmış

Müstemele: Sömürge

Müstevli: Bir yeri istila eden, yönetimi altına alan kimse, devlet ya da ordu

Mütakere: Karşılıklı olarak silah bırakma

Mütareke: Savaşan tarafların ateşi belli bir süre için kesmesi, ateşkes

Müteşebbis: Teşebbüs eden, bir işe girişen

Müttefik: İttifak yapanlar, birbirleriyle aynı fikirde olanlar

Müverrih: Tarihçi

N

Naib: Hükümdar vekili, yönetimde hükümdar bulunmadığı zaman devleti yöneten kimse

Narh: Osmanlı Devleti'nde temel tüketim mallarının fiyatlarının belirlenmesi

Nasyonel sosyalizm (Nazizm): Toplum adına devleti ön plana çıkaran, Almanya'da ortaya atılan bir sistemdir.

Nato: 1949 yılında ABD ve 12 Batılı ülke arasında kurulan ittifak. SSCB'nin II. Dünya savaşı sonunda Avrupa'daki yayılmasını önlemek için kurulmuştur. Nato Bakanlar Konseyi 1951 yılında Türkiye ve Yunanistan'ı Nato'ya katılmaya davet etmeye karar vermiştir. TBMM'de 19 Şubat 1952'de Türkiye'nin Nato'ya katılmasına karar vermiştir.

Natüralist: Tabiatçı, tabiatla ilgili olan

Nâzır: Bakan

Nemçe: Türklerin Avusturya'ya verdikleri isim

Nesep: Nesil, soy

Nizam-ı alem: Dünya düzeni

Nota: Bir devletin başka bir devlete veya onun elçisine verdiği yazılı bildiri

Noyan: Moğol ordusunu oluşturan atlı birliklerin başındaki ordu komutanları

Nutuk: Söylev, konuşma

Nüfuz: İçe geçme, sözü dinlenme

O

Objektif: Tarafsızlık, Yansızlık, Tarih araştırmalarında duyguların ikinci plana atılarak olayların olduğu gibi incelenmesi

Okka: 1283 gramlık ağırlık ölçüsü birimi. Eskiden yurdumuzda kullanılan ölçülerdendir.

Oligarşi: Siyasi iktidarın, bir zümreden olan kimselerin elinde bulunması

Onaylamak: Yapılan bir işi doğru ve yerinde bularak kabuletmek, tasdiklemek

Orta: Yeniçeri teşkilâtında tabur yerine kullanılan deyim

Ortodoks: Hıristiyanlığın Ortodoksluk mezhebinden olan kimse

Ortodoksluk: İstanbul'daki Fener Patriği'nin lideri olduğu Hıristiyanlık mezhebi, Yunan ve Slavların çoğunun benimsediği mezhep

Osmanlı Klasik Dönemi: Osmanlı Devleti'nin 1300–1700 yılları arasında geçirdiği dönem.

Oto Kontrol: Kendi kendini denetim altında tutmak

Otorite: Yetki, sözü geçerlilik

Oturum: Bir meclis ya da kurulun çözümlenmesi gereken sorunları görüşüp tartışmak için yaptığı toplantı, celse

Oy: Tutulacak yol için ileri sürülen görüş, rey. Bir sorunla ilgili birkaç seçenekten birini tercih etmek

Oy birliği: Bir konuda bütün oyların birleşmesi

Ö

Ödün: Uzlaşmaya varabilmek için hak, istek veya savlarının bir bölümünden karşı taraf yararına vazgeçmek

Örfi Hukuk: Padişahın siyasi iradeye dayanarak oluşturduğu hukuk

Özerklik: İçişlerinde serbest, dışişlerinde merkeze bağlı olmaktır.

Özgür düşünce: Bilim, sanat, kültür alanında yapılan çalışmaların, düşünce ve fikirlerin engellenmeden devamının sağlanması, desteklenmesi, korunması

Özgürlük: Herhangi bir kısıtlamaya bağlı olmaksızın her türlü dış etkiden bağımsız olarak kendi irade ve düşüncesinde dayanarak karar verme durumu, hürriyet

P

Pakt: Antlaşma

Panislamizm: Bütün Müslümanları aynı yönetim altına toplama amacı güden politik akım

Panislavizm: Bütün İslâvların bir araya gelip ortak bir yaşama biçimiyle bağlanması, hatta tek devlet kurmasını amaçlayan akım

Papirüs: Mısır'da yetişen ve yaprakları kağıt olarak kullanılan bir cins kamyş

Parlamento: Başlıca görevi yasama, devlet bütçesini çıkarma, hükümeti denetleme olan ve üyeleri halk tarafından belirli bir süre için seçilen meclis veya meclisler

Parya: Hindistan'da Kast sisteminin kurallarına uymayanlar bu sistemden atılırdı. Bunlara Parya denilirdi.

Patrik: Ortodoks ve doğu kiliselerinin başkanlarına verilen ad. Bunun için iş gördüğü yere de patrikhane adı verilir

Payanist: Putperes, ilkel inanca sahip olanlar

Piskopos: Hıristiyan azınlıkların yaşadığı yörelerde, Osmanlı Hükümeti'nden aldıkları beratla ruhani başkanlık yapan ve mensup oldukları azınlığı temsil eden din adamları

Politika: Toplum ve devlet yönetimi, Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı. Bir amaca varmak için karşısındakilerin duygularını okşamak, zayıf noktalarından veya aralarındaki uyuşmazlıklardan yararlanmak gibi yollarla iş yürütme

Portal: Binanın ana kapısı

Plebisit: Halk oylaması

Proletarya: İşçi sınıfı

Propaganda: Bir öğretiyi, düşünceyi ve inancı başkalarına tanıtmaya, benimsetmeye ve yayma amacıyla söz, yazı gibi yollarla gerçekleştirilen çalışma

Protesto: Bir davranışı, düşünceyi uygulamayı haksız olarak karşı çıkma, kabul etmeme eylemi

Proto: Erken, ilk, önce

Protokol: Öncelik sırası

Protokol: İki ayrı hükümete mensup temsilcilerin belli konularda uyuştuklarını gösterir imzalı belge

R

Raca: Babürlülerde hükümdara bağlı bey, Hindlilerde merkezi otoritenin olmaması nedeniyle kurulan küçük devletleri yöneten kişi

Raiyyet (Reaya): Bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk

Rant: Gelir getiren mülk, irad

Rasathane: Gözlem evi

Reform: Bir şeye, özellikle bir koruma işlevini düzeltmek amacıyla müdahale etme, değişime uğratma

Rejim: Bir devletin belli başlı ilkeleri bakımından yönetimde tuttuğu yol. Yönetim biçimi

Resm: Hükümet adına toplanan vergi

Revizyonizm: Bir doktrinin esaslarını tartışmayı ve değişiklik yapmayı kabul edenlerin davranışı

Ricâl: Toplum yönetimi ve iktidar sorumluluğunda, "erkân" denen birinci derecedeki görevlilerden sonra yer alan kişiler. Ricâl-i memleket, ricâl-i askeriyeye gibi

Roman Tarzı: Ortaçağ Avrupa'sında görülen bir çeşit mimari üslup

Rölyef: Kabartma

Rumeli: Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki topraklarına verilen ad

Ruzname: Günlük defter

Rüştiye: Şimdiki orta okul seviyesindeki okullar

S

Sadaret: Osmanlı Devleti'nde başbakanlık makamına verilen ad

Sadrazam: Osmanlı Devleti'nde başbakan derecesinde olan en büyük devlet, memuru, padişanı mutlak vekili

Safarename: Osmanlı elçilerinin gittikleri yerlerde, o yer hakkın-da yazdıkları eser.

Safha: Evre, aşama

Sagu: İslamiyetten önceki Türk edebiyatında ağıt

Sahn-ı Seman: Fatih'in inşa ettirdiği medreselerde en yüksek derslerin okunduğu kısım. Bugünkü edebiyat ve ilahiyat fakültele-rine karşılıktır.

Sahn-ı Süleymaniye: Kanuni tarafından yapılan Süleymaniye Camiinin medreseleri. Burada yüksek fen dersleri, tabiblik, göz hekimliği ve tabii ilimler okutulurdu. Bugünkü Tıp, Fen fakülteleri-nin karşılığı idi.

Salnâme: Genel olarak geçmiş yılların veya bir yılın bütün olayla-rını her nevi icraatını, istatistik, ticaret, sanayi, iktisad, tarih, fen ve biyografi bilgilerini özet halinde ihtiva eylemek üzere her sene tertip edilen ve neşredilen eserler hakkında kullanılan bir deyim

Salt çoğunluk: Mecliste toplam üyenin yarısından bir fazlası oy toplama

Saltanat Kaymakamı: İlk zamanlarda padişahlar seferlere gittik-leri zaman bazen şehzadelerini merkezde kendi yerlerinde bira-kırlardı. Bu şehzadeye, saltanat kaymakamı denirdi.

Salyâne: Yıllık olarak verilen maaşlar

Sanayi Nefise: Güzel sanatlar Akademisi

Sancağı Şerif: Peygamberimize ait olduğu bilinen ve Topkapı sarayında diğer mukaddes emanetlerle birlikte Hırka-ı Saadet da-iresinde saklanan siyah renkteki sancak

Sancak: Bayrak, çoğunlukla askeri birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak

Sanduka: Ahşaptan tabut şeklinde olup, türbelerde bulunan öge

Sarnıç: Su toplamak amacıyla genellikle toprak altında yapılan yapı.

Sayıştay: Devlet harcamalarını TBMM adına kontrol eden idari kara ve yargı kuruluşu-divan-ı muhasebet

Seferberlik: Tüm askeri güçlerin, yedekleriyle birlikte savaşa hazırlanma durumuna geçirilmesi. Osmanlı Devleti, son büyük seferberliği, I. Dünya Savaşı'na katıldığı günlerde ilan etmişti, bu nedenle de halk bu savaş dönemine "seferberlik" adını vermişti.

Sektör: Bölüm, kısım

Selâmlık: Padişahların cuma namazını kılmak üzere camiilerden birisine gidişleri dolayısıyla yapılan merasim. Eski konaklarda ha-rem kısmından ayrı erkeklere mahsus yer.

Sembolizm: Realizm ve emperyalizme tepki olarak 1886'da Pa-ris'te ortaya çıkan sanat hareketi

Senato: Batı parlamentolarının bir bölümü, fakülteler arası yük-sek kurul

Sentez: Ortak ya da uygun noktaların birleşmesi

Senyör: Ortaçağ Avrupası'nda büyük toprak ve mahalli güç sahi-bi kimse, derebeyi

Serasker: Sadrazamdan başka vezirlerden birisi orduya kuman-da ettiği zaman kendisine verilen ünvan

Serf: Ortaçağ Avrupası'nda toprağa bağlı olan sınıf

Seyyit: Hz. Muhammed'in soyundan olanlara verilen bir ünvan

Sfenks: Baş ve gövdesi farklı yaratıklar biçiminde olan hayali ya-ratık.

Sıbyan Mektebi: Mahalle okulu

Sıbyan Mektepleri: Osmanlı Devleti'nde başlıca eğitim kurumlara-rından olan, genellikle camilerin bitişiğinde veya yakınında bulu-nan, ilk okula benzer eğitim kuruluşları

Sikke: Madeni para

Sistem: Bir sonuç elde etmeye yarayan yöntemler düzeni

Siyasal Birlik: Bir bölgenin tamamının yalnız bir güç tarafından yönetilmesidir.

Siyasal Parti: Çeşitli görüşlere sahip insanların bir araya gelip teşkilatlanması, teşkilanmış gruplar

Siyasetname: İdareci ve hükümdarlara adaletle ve islama uygun bir idare göstermelerini sağlamak için yazılan kitaplar

Siyer: Karakter, huylar... Hz. Peygamberin hayatını konu edinen eser

Skolastik: Avrupa'da kilisenin etkisi altında gelişen Ortaçağ görüşü. Bu görüşte serbest düşünce engellenmiş, yeni buluşlara gerek duyulmamış sadece Hıristiyanlık dininin prensiplerini öğret-mek ve yaymak amaçlanmıştır.

Soğuk savaş: Düşman ülkeler arasında silahlı savaş ilan edil-meksizin, iktisadi politik ve propaganda alanında sürdürdükleri yoğun mücadele ve düşmanlık

Sosyal devlet: Halkın arasındaki eşitsizliği gidermeye çalışan, güçsüz ve yoksul sınıflara yardımı görev kabul eden anlayış.

Soy Kırım: Bir insan topluluğunu milli ve dini sebeplerle yok et-me

Sömürge: Bir devletin başka bir ülkeyi ve üzerinde yaşayan ulusu egemenliğaltına alarak onlara hiçbir hak tanımaması,buradan ekonomik ve siyasi çıkar sağlaması şeklin-de kurduğu sömürü düzeni.

Sözleşme: Bir konu üzerinde konuşulup kabul edilen ve yapı-lması karşılıklı istenilen biçim ve bunun yazılı hale gelmesi, mukavele.

Statü: Ferdin başkalarında saygı ve değer uyandırmasının sebe-bini teşkil eden mevki, kültür ve servet durumu

Strateji: Genel anlamda, bir devletin uygulamasına karar verdiği bir politikayı, en mükemmel şekilde yürütmek için siyasi, ik-tisadi, askeri ve diğer bütün güçlerini en iyi şekilde kullanabilme sanatı veya ilmidir.

Sunak: Çok tanrılı dinlerde tapınağın içinde veya yakınında yer

alan ve tanrılara kurban sunulan alan. Kiliselerde ise takdis ayini için kullanılan banko biçiminde yer.

Ş

Şad: Orta Asya Türkleri'nde Hakan'ın yakınlarından boylara idareci olarak gönderilenler.

Şark: Doğu

Şark Meselesi: Avrupa devletleri tarafından Osmanlı devletinin yıkılması ve paylaşılması meselesine verilen isim

Şecere: Bir kişinin veya zümrenin en uzak atasından başlayarak bugüne gelinceye kadar geçen çizgi, soy kütüğü

Şehzade Sancağı: Osmanlı şehzadelerinin idari işlerde yetişmek için vali olarak gönderdikleri sancaklar. Manisa, Konya, Kastamonu, Taka, Kütahya, Samandıra, Çankırı, Akşehir değişik şehzadeler için sancak olarak kullanılmıştır.

Şer'i: İslam dininin esaslarına ve islam dininin emrettiği dünya nizamına uygun olan şey

Şer'i Hukuk: Kur'an-ı Kerim, Hadisler ve islam bilginlerinin verdiği hükümlere göre meydana getirilen hukuk

Şerait: Şartlar, koşullar

Şeyh: Tarikat kurucusuna, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış kimseye, tarikat büyüklerine verilen ad

Şeyhülislam: Osmanlı Devleti'nde kabinede sadrazamdan sonra yer alan ve din işlerine bakmakla birlikte dünya işlerine de din bakımından karışan üye. Devlet işlerinin dine uygun olup olmadığı hakkında fetva verirdi.

Şimal: Kuzey

Şirket-i Hayriye: Türkiye'de teşekkül eden ilk denizyolları işletmesi şirketi

Şövalye: Ortaçağ Avrupası'nda asiller soyundan gelen savaşçı kişilere verilen ünvandır.

Şûra: Meclis, danışma kurulu

Şuray-ı Devlet: Yargı ve yürütme alanındaki anlaşmazlıklara bakan yüksek mahkeme

T

Taarruz: Saldırı, hücum

Tabu: Yasaklanan şey

Tahrir: Kaydetme, sayma, yazma

Tahrir defterleri: Osmanlı Devleti'nin arazi kayıtlarının tutulduğu defter

Tamim: Genelge

Tampon Devlet: İki güçlü devlet arasında yer alan zayıf devlet

Tanıma: Bir devletin varlığını, başka devletlerin de kabul etmesi. Tanımadan sonra devletler arasında siyasal ilişkiler kurulur.

Tarikat: Aynı dinin içinde tasavvufa dayanan ve bazı ilkelerle birbirinden ayrılan, Tanrıya ulaşma arzusuyla tutulan yollardan her biri (Mevlevi tarikatı, Bektaşî tarikatı gibi)

Taşra: Başkent dışındaki topraklar.

Tebaa: Uyruk, bir idaresinin yönettiği halk

Tebdil Gezmek: Hükümdarların buldukları yerde gizlice dolaşıp halkın halini aracısız olarak öğrenmek için kıyafet değiştirerek gezmeleri

Tek dereceli Seçim: Seçmenlerin adayları doğrudan doğruya seçmeleri. İki dereceli seçimde seçmenler oylarını "İkinci seçmen" denilen kişilere verirler, onlar da asıl seçimi yaparlar. Tek dereceli seçim vatandaşın isteğini doğrudan doğruya yansıttığından daha demokratiktir.

Tekel: İktisadi hayatta bir ekonomik faaliyet sahasının tek elde, tek güçte toplanması durumuna verilen ad.

Tekke: Tarikat adamlarının toplanıp ayin yaptıkları, barındıkları yer

Tekke: Tarikat mansuplarının yaşadığı ve tarikata özgü dini törenlerin yapıldığı yer.

Temel Haklar ve Özgürlükler: Modern devlete her vatandaşın doğuştan gelen, kaldırılamaz, devredilemez, yokedilemez, yaşama ve gelişme hakları

Temsil: Birinin veya bir topluluğun adına davranma

Teokratik egemenlik: Bu sistemde egemenliğin kaynağı Tanrı'dır. Menliğine yer vermeyen bu sistemde yöneticiler yönetme hakkını Tanrı'dan aldığını ve ülkeyi Tanrı adına yönettiğini söyler. Milli egemenlik ilkesinin yaygınlaşmasıyla geçerliliğini yitirmiştir.

Teori: İlim ve fikir adamlarının belli bir konuda ortaya attıkları, geçerliliği ve doğruluğu ispatlanmış mümkün görülen izaha verilen ad. Nazariye

Terhis: Askerlik ödevini bitirenleri ordudan bırakma

Tersane: Gemi yapılan yer, tezgah

Tımar: Herhangi bir toprak parçasına ve birden fazla toprak parçalarının yılda 20.000 akçeden az olan gelir miktarının muayyen bir vazife ve hizmet karşılığında ve belli şartlarda bir şahsa münferiden veya birden fazla şahsa müştereken tahsisi hakkında kullanılan bir tabir

Tonoz: Örgü teknikleri kullanılarak inşa edilmiş eğrisel yüzey, yada yüzeylerden oluşan mimari örtü unsuru.

Totaliter: Egemenlik gücünün tek elde toplandığı ve demokratik olmayan devletlere verilen genel ad

Totem: Kendisine kutsallık atfedilen hayvan, bitki veya nesnelere verilen ad

Tragedya: Acıma duygusunu ön plana çıkararak kahramanlığın sergilendiği tiyatro oyunu

Trajedi: Konusunu efasenelerden veya tarihi olaylardan alan, acıklı sonuçlarla bağlanan bir tür tiyatro eseri

Tuğ: At kılından süpürge şeklinde yapıлып bir sarığa asılan alâmet ve nişan Eski Türklerde, Hintlilerde, Çinlilerde mevcut olup beylik, hükümdarlık alameti idi.

Tuğra: Osmanlılarda padişahın imza ve alameti olarak kullanılan tuğra, ananeye göre Oğuz Han'ın yazılı nişanıydı.

Tutucu: Bir düşüncüyü, bir alışkanlığı değiştirmeden tutmak isteyen

Türbe: Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimse- nin mezarı bulunan yapı

U

Uc: Bazı Türk devletlerinde ve beylerinde sınır ve sınır boyların- daki vilayetlere vb. sancaklara verilen ad.

Uc Beyi: Uclarda bulunan sancakların beyi

Ultimatom: Bir devletin başka bir devlete yaptığı son ve kesin önerme

Ulufe: Osmanlılarda, kapukulu askerlerine ve memurlara üç ayda ödenen maaş

Ulusal irade: Seçimler sonunda milletin çoğunluğunun göster- diği yolun belirmesi, özellikle cumhuriyetlerde ve demokrasilerde ulusal irade yönetimin temelidir.

Ulusçuluk: Her ulusun kendine özgü kültür ve geleneklerine bağ- lı kalıp kendi varlığını herşeyin üstünde tutarak yaşaması gereğine inanan görüş

Unesco: Milletlerarası Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı'dır. 1946 yılında kurulmuştur.

Unvan: Kişi adlarının başına ya da sonuna getirilen saygı sözü.

Uygarlık: İnsanların daha iyi bir yaşayışa kavuşmaları ve doğaya egemen olabilmek için gösterdikleri çabalardan çıkan sonuçlar olup, teknik, bilim ve kültür olarak bilinir.

Ü

Ümera: Emirler, beyler, kumandanlar

Ümit Burnu: Bartelmi Diyaz tarafından 1487 yılında keşfedilen Af- rika'nın güney ucu.

Ümmetçilik: Kişilerin milliyetleri yerine dinleri önemlidir. Birden

çok millet din duygusuyla bir arada tutulabilir. Semavi dinlere ina- nan kişiler ümmetçilik kavramı içine girmektedir.

V

Vaiz: Cami, mescit gibi yerlerde Kur'an'dan, hadis kitaplarından örnekler getirerek dini öğütler veren kimse

Vakanüs: Osmanlı Devleti'nde resmi tarihçi

Vakıf: Bir malı veya mülkü, alınıp satılmaktan kurtararak, gelir- lerini bir hayır kurumuna bağışlama

Valide Sultan: Padişahların annelerine verilen isim

Vassal: Bir senyöre bağlı ve itaat etmek zorunda olan küçük sen- yör

Vekaayi-nâme: Kronik, olayları günü gününe sıra ile takip eden tarih kitabı

Veliaht: Bir hükümdardan sonra hükümdar olacak kimse

Veraset: Mirasta hak sahibi olma

Vicdan Özgürlüğü: Bir devlette vatandaşların din inançlarında serbestliği. Devletin vatandaşların şu veya bu dine eğilimlerini en- gellememesi veya deteklememesi. Vatandaşların birbirlerinin inançlarına karışmaması

Vilâyet-i Sitte: Altı il, (Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Sivas, Elazığ)

Vitray: Renkli cam paralarından meydana gelen saydam pencere süslemesi

Voyvoda: Eflak ve Boğdan prenslerine Osmanlı Devleti tarafın- dan verilen ünvan

Vüzera: Vezir sözünün çoğul şekli

Y

Yalta Konferansı: II. Dünya Savaşı sonrası dünya düzenini şekil- lendirmiş ve son 35–40 yılın siyasi, ideolojik ve ekonomik gelişi- melerin dolaylı olarak kaynağını teşkil etmiştir.

Yargan: Orta Asya Türk devletlerinde hakimlerin idaresinde adli suçlara bakan mahkemeler

Yargu: Orta Asya Türk devletlerinde hükümdarın başkanlığında siyasi suçluların yargılandığı devlet mahkemeleri

Yasa: Devletin yasama kurulunca, herkesçe uyulmak üzere konu- lan her türlü kural, kanun

Yasal: Yasalara, hukuk düzenine uygun olma, meşru

Yeniçeri: Osmanlı devletin daimi ve ücretli ordusunun yaya olarak savaşan kısmı olup kapıkulu askeri denilen zümrenin en önemli ve seçkin sınıfı

Yeniçeri Ağası: Yeniçeri ocağının âmiri ve en büyük subay ve komutanı

Z

Zafer: Bir çok emek ve tehlikeli uğraşlar pahasına erişilen sonuç

Zanaat: Tecrübe ve ustalık gerektiren, demircilik, terzilik gibi iş

Zaviye: Küçük tekke, köşe

Zaviye: Tekkenin küçüğü

Zeamet: Osmanlı toprak sisteminde dirliğin bir bölümü yıllık geliri 20.000 akçe ile 99.999 akçedir.

Zic: Astronomi cetvelleri yıldızların yerini ve büyüklüğünü göster- mek üzere astronomların hazırladıkları cetveller

Zigurat: Mezopotamya'da yedi katlı, çok amaçlı tapınaklar

Zimmi: İslam devletinin hakimiyetini kabul eden gayrimüslimler

Zümre: Belli amaçlara sahip topluluklardan oluşan çeşitli kümeler, gruplar